

ЎЗБЕКИСТОН АЛОҚА ВА АХБОРОТЛАШТИРИШ АГЕНТЛИГИ

**АХБОРОТ-КУТУБХОНА
ФАОЛИЯТИГА ОИД
СТАНДАРТЛАР
ТЎПЛАМИ**

“Ўзбекистон маркаси” нашриёти
Тошкент 2008

Нашрга А. Арипов раҳбарлигида гуруҳ тайёрлади:

А. Ходжаев
М. Мухитдинов
А. Ишматов
М. Махмудов

Стандартлар матнлари маълумот тариқасида босиб чикарилган ва расмий
нашр ҳуқуқига эга эмас. Ҳужжатларнинг матни расмий нашрлар матни
билан тўлиқ мос келади.

ISBN 978-9943-335-03-5

МУНДАРИЖА

ГОСТ 7.4-95	Нашрлар. Чикиш маълумотлари	5
ГОСТ 7.5-98	Журналлар, тўпламлар, ахборот нашрлари эълон қилинадиган материалларни нашриётга оид расмийлаштириш	58
ГОСТ 7.9-95	Реферат ва аннотация	82
ГОСТ 7.14-98	Ахборот алмашиш учун формат ёзувнинг тузилиши	91
ГОСТ 7.19-2001	Маълумотлар алмашинуви учун формат	102
ГОСТ 7.22-2003	Саноатга оид каталоглар, умумий талаблар	185
ГОСТ 7.23-96	Ахборот нашрлари, тузилиши ва расмийлаштириш	193
ГОСТ 7.28-2002	Ахборот алмашинуви учун латин алифбоси символларининг кенгайтирилган тўплами	205
ГОСТ 7.29-80	Магнит тасмаларда ахборот алмашиш учун кенгайтирилган кирилл алифбосини тақдим этиш	225
ГОСТ 7.30-80	Магнит тасмаларда ахборот алмашиш учун грек алифбосининг тақдим этилиши	233
ГОСТ 7.32-2001	Илмий-тадқиқот иши тўғрисида ҳисобот структураси ва расмийлаштириш қодалари	243
ГОСТ 7.47-84	Ахборот тиллари луғатлари ва атамали маълумотлар учун коммуникатив формат, ёзув мазмуни	269
ГОСТ 7.52-85	Магнит тасмадаги библиографик Маълумотлар билан алмашиш учун коммуникатив формат, ҳужжатнинг қидирув образи	294

ГОСТ 7.53-2001	Нашрлар. Китобларнинг халқаро стандарт рақамланиши	310
ГОСТ 7.56-2002	Нашрлар. Серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақамланиши	316
ГОСТ 7.60-2003	Нашрлар. Асосий турлари, атамалар ва таърифлар	322
ГОСТ 7.61-96	Нашрлар. Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичлар, умумий талаблар	375
ГОСТ 7.65-92	Киноҳужжатлар, фотоҳужжатлар ва микрошаклдаги ҳужжатлар, архивда сақлашга қўйилган умумий талаблар	395
ГОСТ 7.68-95	Фоно- ва видеоҳужжатлар, архивда сақлашга қўйилган умумий техник талаблар	416
ГОСТ 7.69-95	Аудиовизуал ҳужжатлар, асосий атамалар ва таърифлар	433
ГОСТ 7.73-96	Ахборотни кидириш ва тарқатиш, атамалар ва таърифлар	444
ГОСТ 7.81-2001	Нодаврий, даврий ва давомли нашрлар Чикаришни статистик ҳисобга олиш, Умумий қоидалар	460
ГОСТ 7.84-2002	Нашрлар муқовалар ва қалин муқовалар	474
ГОСТ 7.86-2003	Нашрлар. Нашриёт аннотациясига қўйиладиган умумий талаблар	481
ГОСТ 7.88-2003	Нашрлар сарлавҳаларида сарлавҳалар ва сўзларни кискартириш қоидалари	489

Д а в л а т л а р а р о с т а н д а р т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши
бўйича стандартлар тизими**

**Нашрлар.
Чиқиш маълумотлари**

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Россия Федерацияси Матбуот бўйича қўмитасининг Россия китоб палатаси томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (1995 йил 26 апрелдаги 7-95-сон баённома).

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи (Стандартлаштириш миллий орган номи)

Қозоғистон Республикаси (Қозоғистон Республикаси Давстандарти)

Россия Федерацияси (Россия Давстандарти)

Ўзбекистон Республикаси (Ўздавстандарт)

Украина (Украина Давстандарти)

3 Стандарт «МЭК/ИСО, 3-қисм, 1989 «Составление и оформление международных стандартов» директиваларининг стандартларни тузиш, баён қилиш ва расмийлаштиришга қўйиладиган талаблар қисмига жавоб беради

4 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича қўмитасининг 1995 йил 18 октябрдаги 545-сон қарори билан ГОСТ 7.4-95 давлатлараро стандарти 1996 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

5 ГОСТ 7.4-86 ўрнига

Д а в л а т л а р а р о с т а н д а р т

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши
бўйича стандартлар тизими

Нашрлар. Чиқиш маълумотлари

System of standards on information,
librarianship and publishing.

Publications. Imprint

Жорий этиш санаси 1996-07-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт чиқиш маълумотларига ҳамда уларнинг матнли, нотали ҳамда тасвирий нашрларда жойлаштирилишига қўйиладиган талабларни белгилайди.

Диссертациялар авторефератлари, норматив-техник ҳужжатлар учун стандарт чиқиш маълумотлари қисмига қўйиладиган талабларни белгилайди.

Стандарт картографик ва ахборот нашрларига тааллуқли эмас.

Стандарт ташкилий-ҳуқуқий структураси, идоравий тегишлилиги ва мулкчилик шаклидан қатъи назар, ноширлар ва матбаа корхоналари учун мўлжалданган.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.1-84 Ҳужжатнинг библиографик тавсифи. Умумий талаблар ва тузиш қоидалари.

ГОСТ 7.5-88 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Даврий ва давомли нашрларда ҳамда нодаврий тўпламларда жойлаштириладиган материалларни нашриётга оид расмийлаштириш

ГОСТ 7.9-95 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Реферат ва аннотация. Умумий талаблар

ГОСТ 7.23-80 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Ахборот нашрлари. Тузилиши ва расмийлаштирилиши

ГОСТ 7.51-84 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Каталог ва картотекалар учун варақчалар. Умумий талаблар

ГОСТ 7.53-86 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Китобларнинг халқаро стандарт рақамланиши

ГОСТ 7.56-89 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақамланиши

ГОСТ 7.60-90 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Асосий турлари. Атамалар ва таърифлар

3 Умумий қоидалар

3.1 Чикиш маълумотларининг таърифи

3.1.1 Чикиш маълумотлари - нашрни характерловчи ҳамда уни расмийлаштириш, истеъмолчиларни хабардор қилиш, библиографик ишлов бериш ва статистик ҳисобга олиш учун мўлжалланган элементлар комплекси.

3.2 Чикиш маълумотларининг таркиби, рўйхати ва жойлаштирилиши

3.2.1 Чикиш маълумотларининг таркиби, рўйхати ва жойлаштирилиши нашр турига боғлиқ.

3.2.2 Стандарт билан белгиланган чикиш маълумотларининг ўрнини алмаштирилишига йўл қўйилмайди.

3.2.3 Нашрнинг турли жойларида жойлаштириладиган айнан бир хил маълумотлар ўртасида фарқ бўлишига йўл қўйилмайди, 4–6-бўлимларда кўрсатилган ҳолатлар бундан мустасно.

3.2.4 Нашрнинг барчаси ёки бир қатор томлари (қисмлар, нашрлар, сонлар) учун умумий бўлган чикиш маълумотларининг элементлари улар келтирилган шаклдан фарқсиз равишда келтирилган бўлиши керак.

3.3 Чикиш маълумотларининг асосий элементлари

3.3.1 Чикиш маълумотларининг асосий элементлари куйидагилар ҳисобланади: муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган бошқа шахслар тўғрисидаги маълумотлар: нашр сарлавҳаси; сарлавҳа устидаги маълумотлар; сарлавҳа остидаги маълумотлар; чиқувчи маълумотлар. чикиш маълумотлари; тасниф индекслари; халқаро стандарт рақамлари; штрих-кодлар; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

3.3.2 Муаллиф номи (исми ва отаси исмининг бош ҳарфлари ва фамилияси, исми ва фамилияси ёки тахаллуси) муаллиф белгиланган полотнода келтирилади.

Муаллиф номи бош келишида келтирилади.

Нашрни яратишда иштирок этган шахсларнинг (тузувчилар, таржимонлар, рассомлар, чизмакашлар, фотосуратчилар, тақризчилар, таҳрир ҳайъати аъзолари, кириш сўзи, кириш мақоласи, хотима, шарҳлар, изоҳлар муаллифлари, муҳаррирлар, корректорлар, тўлдирилган нашрларда матбаа ишлари бажарувчилари) номлари бажарган ишларининг характери кўрсатилган ҳолда бош келишида келтирилади.

Жамоа бўлиб бажарилган ишларда муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган бошқа шахсларнинг номлари улар томонидан қабул килинган кетма-кетликда келтирилади.

3.3.3 Нашр сарлавҳаси (4-7-бўлимларга ҳам қар.). Нашр сарлавҳаси муаллиф ёки ношир томонидан белгиланган ёки тасдиқланган кўринишда кўрсатилади.

Нашрни сарлавҳасиз чиқарилишига йўл қўйилмайди.

Нашрнинг барча томлари, нашрлари, сонлари учун умумий бўлган сарлавҳа бир хил расмийлаштирилган бўлиши ҳамда титул varaғидаги бошқа маълумотлардан фарқланиши керак.

«Каталог», «Бюллетень», «Ишлар», «Илмий ишлар», «Илмий ёзишмалар» сўзларидан иборат бўлган кам ахборот берувчи сарлавҳалардан фойдаланишга йўл қўйилмайди. Уларга қараткич келишигида нашр босиб чиқарилиши учун масъул ташкилот номи қўшилади.

3.3.4 Сарлавҳа устидаги маълумотлар - нашр сарлавҳаси устида жойлаштириладиган маълумотлар.

Сарлавҳа устидаги маълумотлар нашр турига боғлиқ ҳолда (4-7-бўлимларга ҳам қар.) қуйидагиларни ўз ичига олиши мумкин: номидан нашр босиб чиқариладиган ташкилот номи тўғрисидаги маълумотлар; серия сарлавҳаси; серия нашри сони; серияга асос солинган йил; қуйи серия сарлавҳаси; қуйи серия нашр сони.

3.3.5 Сарлавҳа остидаги маълумотлар - нашр сарлавҳаси остида жойлаштириладиган маълумотлар.

Сарлавҳа остидаги маълумотлар нашр турига боғлиқ ҳолда (4-7-бўлимларга ҳам қар.) қуйидагиларни ўз ичига олиши мумкин: сарлавҳани изоҳловчи маълумотлар: ўқувчи манзили, нашрнинг мақсад вазифаси, адабий жанри, нашр тури тўғрисидаги маълумотлар; нашрнинг тақдорланиши (кайта нашр килиниши), ишлов берилиши, нашрнинг ўқув қўлланмаси, дарслик ёки расмий нашр сифатида тасдиқланиши тўғрисидаги маълумотлар; асар таржима килинган матн тили тўғрисидаги маълумотлар ва таржимоннинг номи; тузувчи, масъул (илмий) муҳаррир, иллюстратор-рассом ва бозатувчи-рассомнинг номлари; таҳрир ҳайъати тўғрисидаги маълумотлар; кўп томли

нашр мўлжалланган томларнинг сони тўғрисидаги маълумотлар; том, китоб қисмининг тартиб рақами; алоҳида нашр қилинган иловадаги асосий нашр тўғрисидаги маълумотлар.

Қайта нашрнинг тартиб рақами ва томлар, нашрлар, китоблар, қисмлар ва ҳоказоларнинг рақамланиши араб рақамларида келтирилади.

3.3.6 Чиқиш маълумотлари қўйидагиларни ўз ичига олади (4-7 га қар.): нашр босиб чиқарилган жой, ношир номи ва нашр босиб чиқарилган йил.

3.3.6.1 Нашр босиб чиқарилган жой ноширнинг юридик манзили ҳисобланади.

Агар нашр босиб чиқарилган жой ношир номининг қисми бўлса, бу ҳолда нашр босиб чиқарилган жой кўрсатилмайди.

Ношир бўлинмаси ёки филиали томонидан босиб чиқарилган нашрнинг босиб чиқарилиш жойи ушбу бўлинма ёки филиалнинг юридик номи ҳисобланади.

3.3.6.2 Нашрни тайёрлаш ва босиб чиқарилишини амалга оширувчи юридик шахс ношир бўлиб ҳисобланади. Ношир номи унинг рўйхатга олиниш вақтида белгиланган шаклда келтирилади.

Ношир бўлинмаси ёки филиали томонидан босиб чиқарилган нашрларда ношир номи, кейин эса бўлинма ёки филиал номи кўрсатилади.

Бир нечта ноширлар билан ҳамкорликда босиб чиқариладиган нашрларда ҳар бир ҳамкор-ноширнинг жойлашган ўрни ва номи кўрсатилади.

3.3.6.3 Нашрнинг босиб чиқарилиш йили араб рақамлари билан «йил» сўзи ёки «й» қисқартмасисиз белгиланади.

3.3.7 Чиқиш маълумотлари (4-7 га қар.) қўйидаги маълумотларни ўз ичига олиши мумкин: нашриётчилик фаолияти учун лицензия рақами ва у берилган сана; теришга топшириш ва босиб чиқаришга имзолаш санаси; қоғоз ҳамда варағ улушининг тури, рақами, формати; асосий матннинг шрифт гарнитураси; босма тури; шартли босма ва ҳисобга олиш-нашриётчилик варақларидаги нашр ҳажми; адади: матбаа корхонасининг буюртма рақами; ношир номи ва тўлиқ почта манзили; матбаа корхонасининг номи ва тўлиқ почта манзили.

3.3.8 Тасниф индекслари (4-бўлимга қар., шунингдек 6-бўлимга ҳам қар.) қўйидагиларни ўз ичига олади: УЎТ (Универсал ўнлик таснифлагич) индекси, КБТ (Кутубхоначилик-библиографик таснифлагич) индекси.

3.3.9 Халқаро стандарт рақамлари (4, 6-бўлимларга қар.) қўйидагиларни ўз ичига олади: китобнинг халқаро стандарт рақами (ISBN) ва халқаро стандарт серияли рақами (ISSN).

3.3.10 Штрих-кодлар мукова, калин мукова копкоғи, супер мукованинг охирги томонида пастдаги чап ёки ўнг бурчакда келтирилиши мумкин. Штрих-кодлар EAN стандартларига мувофиқ расмийлаштирилади.

3.3.11 Муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси интеллектуал мулкни муҳофаза қилиш бўйича халқаро конун ҳужжатларига мувофиқ барча нашрларда қелтирилади. Муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси доира ичига олинган «С» ҳарфи, асарга бўлган ҳуқуққа эгалик қилувчининг номи ва нашр қилинган йилдан иборат.

3.4 Нашр тўғрисидаги қўшимча маълумотлар

3.4.1 Ахборот-библиографик мақсадлар учун нашрда аннотация, реферат, аннотация қилинган каталог варақчаларининг макети (АКВМ) ва библиографик полоса (колонтитул) келтирилиши мумкин.

Аннотация ва реферат ГОСТ 7.9 бўйича; АКВМ - ГОСТ 7.51-84 бўйича; колонтитул - ГОСТ 7.5 бўйича (2, 4-бўлимларга қар.) тузилади ва расмийлаштирилади; АКВМ учун библиографик тавсиф ГОСТ 7.1 бўйича тузилади.

3.4.2 Муаллиф чиқиш маълумотларининг юқорида кўрсатилган элементларидан ташқари ўз ихтиёрига қўра нашрлар тўғрисидаги исталган бошқа маълумотларни келтириш ҳуқуқига эга.

3.5 Чиқиш маълумотларини жойлаштириш

3.5.1 Чиқиш маълумотлари қуйидагича жойлаштирилади: титул варағида ва унинг орқа томонида, қўшма титул варақда (матнли биринчи бетнинг юқори қисмида), нашрнинг биринчи, охириги бетларида ёки охириги полосада - китоблар, брошюралар, альбомлар, нотали нашрлар, бюллетенлар, тўпламларда; биринчи полосада (ёки биринчи полосанинг юқори қисмида) ва охириги полосанинг пастки қисмида - буклетлар, варақалар, газета ва календарларда (чўнтак ва миниатюралари табель-календарлар бундан мустасно); варақнинг юқори қисмида ҳамда варақнинг пастки майдонида – афишалар, транспорт ҳаракати жадваллари, матнли ва тасвирий плакатлар, бадий репродукциялар, эстампларда; орқа томонида – тасвирий откриткалар, чўнтак ва миниатюралари табель-календарларда.

Муқова корешоғи ва қалин муқова қопқоғидаги титул варағи чиқиш маълумотларининг асосий элементларини блокларнинг қалинлиги 9 мм дан ортиқ бўлганда келтириш шарт.

3.5.2 Нашрда титул варағи бўлмаса, чиқиш маълумотларини қўшма титул варақда, қўшма муқова қопқоғининг олд томонида ёки муқованинг биринчи бетида жойлаштириш керак.

3.5.3 Репринг ва факсимил нашрларда титул варағи иккита бўлиши шарт: янгидан қайта нашр қилинаётган нашрнинг титул варағи ва оригинал нашрнинг титул варағи. Янгидан қайта нашр қилинаётган нашрга тааллуқли бўлган чиқиш маълумотлари титул варағида кўрсатилганларнинг

биринчисида келтирилади. Чиқиш маълумотларининг устида алоҳида сатрда «Репринт нашр», «Факсимил нашр» ёзувлари келтирилади.

3.6 Чиқиш маълумотларини жойлаштиришдаги алоҳида ҳолатлар

3.6.1 Турли тиллардаги аралаш матнли нашрларда муаллифларнинг номлари ва/ёки сарлавҳа титул варағида ушбу нашрда фойдаланилган барча тилларда келтирилади. Чиқиш маълумотларининг қолган барча элементлари нашрдаги матн тилларидан биттасида келтирилади.

3.6.2 Бир нечта ноширлар, шу жумладан хорижий нашриётлар билан ҳамкорликда чиқариладиган нашрларнинг титул варағида ҳар бир ҳамкор-ноширнинг номи ҳам кўрсатилади.

3.6.3 Алоҳида нашр қилинган иловалардаги чиқиш маълумотлари нашр турига боғлиқ ҳолда расмийлаштирилади (4-7-бўлимларга қар.).

Асосий нашр тўғрисидаги маълумотлар (муаллиф номи, нашр сарлавҳаси) илова сарлавҳасига кирмаса, сарлавҳа остидаги маълумотларда келтирилади. Бу ҳолатда нашр илова бўлиб ҳисобланиши кўрсатилади.

Асосан нашрда алоҳида нашр қилинган илова, унинг чиқиш даврийлиги, фарқланувчи хусусиятлари тўғрисидаги маълумотлар чиқиш маълумотларининг устида жойлаштирилади.

3.6.4 Аниқ турдаги нашрларнинг чиқиш маълумотларини расмийлаштирилишига қар.: 4-бўлим – китоб нашрлари, шу жумладан, даврий бўлмаган сериялар; 5-бўлим – нотали нашрлар; 6-бўлим – серияли нашрлар (даврий ва давомли, шу жумладан даврий ва давомли сериялар); 7-бўлим – варақли нашрлар; 8-бўлим – экспорт учун махсус мўлжалланган нашрлар.

4 Китоб нашрлари

4.1 Чиқиш маълумотларининг асосий элементлари

4.1.1 Китоб нашрларининг чиқиш маълумотлари қуйидагиларни ўз ичига олади: муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган бошқа шахслар тўғрисидаги маълумотлар; нашр сарлавҳаси; сарлавҳа устидаги маълумотлар; сарлавҳа остидаги маълумотлар; чиқувчи маълумотлар; чиқиш маълумотлар; қайта босиб чиқариш тўғрисидаги маълумотлар; тасниф индекслари; муаллифлик белгиси; китобларнинг халқаро стандарт рақамлари ва штрих-кодлар; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

4.2 Чиқиш маълумотларини жойлаштириш

4.2.1 Мононашрда битта, иккита, учта муаллифларнинг номи титул varaғида сарлавҳадан олдин кўрсатилади.

Муаллифлар тўртта ва ундан ортиқ бўлса, уларнинг номи титул varaғида ёки унинг орқа томонининг юқори қисмида жойлаштирилади. Титул varaғининг орқа томонида муаллифларнинг номларидан олдин «Муаллифлар» сўзи жойлаштирилади.

Такрорланадиган мононашрларда муаллифлар жамоасининг ўзгартирилиши тўғрисидаги маълумотлар титул varaғининг орқа томонида келтирилади.

Таржима қилинган нашрларда муаллиф номи босиб чиқарилаётган нашрнинг матн тилида келтирилади. Асл нусха матннинг тилидаги муаллиф номи контртитулда ёки титул varaғининг орқа томонида келтирилади.

Шунингдек, муаллифларнинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми) чиқиш маълумотларининг устида сарлавҳадан олдин келтирилади. Муаллиф фамилияси матбаа воситалари билан ажратиб кўрсатилади.

Муаллифлар жамоаси томонидан бажарилган ишларда муаллифларнинг номларидан биринчи учтаси «ва бошқалар» сўзи кўшилган ҳолда келтирилади.

Отасининг исми қўлланилиши қабул қилинмаган ҳолларда муаллиф номи отасининг исмисиз келтирилади.

Хорижий тиллардан таржима қилинган нашрларда муаллиф номи максимал тўлиқ шаклда келтирилади. Умумий сарлавҳали тўпламга киритилган асарларнинг муаллифлари тўғрисидаги маълумотлар титул varaғида ёки унинг орқа томонида келтирилмайди ва ГОСТ 7.5 бўйича расмийлаштирилади.

4.2.2 Нашр сарлавҳаси титул varaғида ва чиқиш маълумотларининг устида матбаа воситалари билан ажратиб кўрсатилган ҳолда келтирилади.

Такрорий нашрларда сарлавҳаниннг ўзгартирилиши тўғрисидаги маълумотлар, шунингдек аввалги нашр сарлавҳаси титул varaғининг орқа томонида келтирилади.

4.2.3 Сарлавҳа устидаги маълумотлар титул varaғининг юқори қисмида, контртитул ёки авантитулда жойлаштирилади (шунингдек 3.3.4 га қар.).

Номидан нашр босиб чиқарилаётган ташкилотнинг номи расман белгиланган шаклда келтирилади.

Конференция, съезд, симпозиум, йигилиш ва ҳоказолар материалларининг нашрларида сарлавҳа устидаги маълумотларда фақат асосий ташкилотчилар кўрсатилади.

4.2.4 Сарлавҳа остидаги маълумотлар титул varaғида сарлавҳа остида келтирилади (3.3.5 га қар.).

Ҳар хил шахслар томонидан таржима қилинган асарлар тўпламида таржимонларнинг номлари ГОСТ 7.5-88 бўйича расмийлаштирилади.

Тузувчилар тўғрисидаги маълумотларнинг расмийлаштирилиши – 4.2.5-бандга қар., муҳаррирлар тўғрисидаги маълумотлар – 4.2.6-бандга қар., иллюстратор-рассом ва безатувчи рассомлар тўғрисидаги маълумотлар – 4.2.7-бандга қар.

4.2.5 Тузувчининг номи титул varaғида сарлавҳа остидаги маълумотларда ва унинг орқа томонида келтирилади. Тузувчининг номини келтириш тартиби муаллиф номини расмийлаштиришга ўхшаш – 4.2.1 га қаралсин. Тузувчининг номидан олдин бажарилган иш характери белгиловчи қуйидаги сўз келтирилади: «тузувчи», «тузди», «тузувчи-муаллиф», «тузувчи-муҳаррир», «танлашни амалга оширди», «ишлов берди», «умумлаштирди», «таърифини тузди», «танлади», «ишлаб чиқди», «тўплади», «ёзиб олди».

4.2.6 Масъул (илмий) муҳаррир тўғрисидаги маълумотлар титул varaғида ёки унинг орқа томонида келтирилади.

Таҳрир ҳайъати аъзоларининг таркиби тўғрисидаги маълумотлар титул varaғида, унинг орқа томонида ёки контртитулда кўрсатилади.

Муҳаррир, бадий муҳаррир, техник муҳаррир ва корректор тўғрисидаги маълумотлар чиқиш маълумотларининг устида юқорида келтирилган тартибда келтирилади.

4.2.7 Иллюстратор-рассом, безатувчи-рассом ва фотосуратчи номлари иллюстрация қилинган нашрларда титул varaғида ёки унинг орқа томонида келтирилади.

4.2.8 Чиқиш маълумотлари (3.3.6-бандга қар.) титул varaғининг пастки қисмида келтирилади.

Такрорий нашрларда аввалги нашрнинг босиб чиқарилиш йили титул varaғининг орқа томонида келтирилади.

4.2.9 Чиқиш маълумотлари (3.3.7-бандга қар.) нашрнинг охириги varaғида, титул varaғининг орқа томонида, шунингдек муқованинг 3 ва 4-томонларида жойлаштирилади.

Чиқиш маълумотлари титул varaғининг орқа томонида унинг пастки қисмида муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси ва китобнинг халқаро стандарт рақамигача бўлган жойда келтирилади.

Мақсадли вазифасига кўра нашр тури тўғрисидаги маълумотлар чиқиш маълумотларининг устида, муаллифнинг тўлиқ шаклдаги номи устида, муаллиф бўлмаса - сарлавҳа устида келтирилади.

Мақсадли вазифасига кўра нашр тури тўғрисидаги маълумотлар ГОСТ 7.60-90 бўйича белгиланади (расмий, илмий, илмий-оммабоп, сиёсий-оммабоп, ўқув, амалий-ишлаб чиқариш, норматив амалий-ишлаб чиқариш нашри, маълумотга оид, рекламага оид, бадий-адабий, бўш вақт учун мўлжалланган нашрлар).

4.2.10 Нашрнинг такрорий нашр бўлиб ҳисобланиши тўғрисидаги маълумотлар ҳамда қайта нашр амалга оширилган нашр тўғрисидаги

маълумотлар титул varaғининг орка томонида келтирилади. Бундай нашрнинг титул varaғидаги чиқиш маълумотларида нашр босиб чиқарилган жой, такрорий нашрни амалга оширган ношир номи ва такрор нашр килинган йил кўрсатилади.

Такрорий нашр амалга оширилган нашр тўғрисидаги маълумотлар ГОСТ 7.1-84 бўйича келтирилади.

4.2.11 Тасниф индексидан олдин тасниф тизимининг номини билдирувчи аббревиатура келади. Тасниф индекси таснифланиш белгисини ўзида ифодалайди. Тасниф индекси УЎТ ва КБТ нинг тегишли жадваллари бўйича тузилади.

УЎТ индекси титул varaғининг юқори чап бурчагида алоҳида сатрда жойлаштирилади.

КБТ индекси титул varaғининг орка томонида юқори чап бурчагида УЎТ индекси остида алоҳида сатрда жойлаштирилади.

4.2.12 Муаллифлик белгиси муаллиф (агар нашрда муаллифлар сони учтадан кўп бўлмаса, биринчи муаллиф) фамилиясининг биринчи ҳарфи ёки сарлавҳа биринчи сўзининг биринчи ҳарфидан (агар муаллифлар сони учтадан ортиқ бўлса ёки муаллифлар бўлмаса) ҳамда ушбу фамилия ёки сарлавҳанинг биринчи ҳарфларига мувофиқ бўлган икки хонали сондан иборат бўлади.

Муаллифлик белгиси титул varaғининг орка томонидаги юқори бурчада тасниф индексларидан кейин жойлаштирилади.

4.2.13 Китобнинг халқаро стандарт рақами (ISBN) ГОСТ 7.53-86 бўйича келтирилади ҳамда титул varaғининг пастки чап бурчагида ёки қўшма титул varaғининг пастки чап қисмида жойлаштирилади.

4.2.14 Штрих-кодлар - 3.3.10 га қар.

4.2.15 Муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси (3.3.11 га қар.) титул varaғининг орка томонидаги пастки ўнг бурчагида ёки қўшма титул varaғи майдонининг пастки ўнг қисмида жойлаштирилади.

Турли муаллифлар асарларининг тўпламида ҳар бир алоҳида асарнинг муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси асарнинг бошланғич ёки охириги матнли полосасида келтирилади.

4.2.16 Комплект нашрларда чиқиш маълумотлари комплектга кирувчи ҳар бир нашрда ва ғилоф, папка, муковада келтирилади.

Комплектга кирувчи ҳар бир нашрда комплект сарлавҳаси ҳамда комплектдаги нашрлар сони тўғрисидаги маълумотлар келтирилади.

4.2.17 Таржимаси биринчи марта эълон қилинаётган нашрларда титул varaғининг асл нусха тилидаги чиқиш маълумотлари титул varaғининг орка томонида ёки контраитулда келтирилади.

4.2.18 Рус тилидан бошқа тилларда босиб чиқарилган нашрларда титул varaғида келтирилган барча чиқиш маълумотлари рус тилига таржима қилиниши шарт. муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган

шахсларнинг номлари бундан мустасно. Номлар транслитерация шаклида келтирилади. Ушбу маълумотлар чиқиш маълумотлари ва улардан олдинги маълумотларнинг устида нашрнинг охириги бетида ёки титул varaгининг орка томонида нашрнинг асосий матн тили кўрсатилган ҳолда келтирилади.

4.2.19 Серияли нашрларда серия сарлавҳаси, серияни чиқариш рақами, қуйи серия сарлавҳаси, қуйи серияни чиқариш рақами сарлавҳа устидаги маълумотларда келтирилади.

Серия сарлавҳаси ва унинг таржимаси ушбу сериянинг барча нашрлари учун бир хил бўлиши керак.

Барча серияларни яратишда иштирок этган шахсларнинг (муҳаррир, 10 та тузувчи, рассом ва серия таҳрир ҳайъатининг таркиби) номлари серия сарлавҳаси остида титул varaғида, контртитулда ёки титул varaгининг орка томонида бажарилган иш характерини (масалан, «Сериянинг таҳрир ҳайъати») кўрсатувчи сўзлар билан кўрсатилади.

Серияга асос солинган йил деб ушбу сериянинг биринчи китоби босиб чиқарилган йил ҳисобланади.

Серияга асос солинган йил серия сарлавҳаси остида титул varaғида ёки контртитулда келтирилади.

4.2.20 Кўп томли нашрларда муаллиф номи, агар ҳамма томларда айнан битта муаллиф бўлса, умумий сарлавҳа устида келтирилади ва чиқиш маълумотлари устида тўлик шаклда тўқорланади; агар томларнинг муаллифлари турлича бўлса, уларнинг номлари том рақами остида келтирилади ва чиқиш маълумотларининг устида тўлик шаклда келтирилади.

Кўп томли нашрнинг умумий сарлавҳаси ва унинг таржимаси барча томларда бир хил бўлиши керак. Умумий сарлавҳа титул varaғида ва (ёки) контртитулда келтирилади.

Алоҳида том сарлавҳаси (хусусий сарлавҳа) титул varaғида, агар барча томларда айнан битта муаллиф бўлса, том рақами остида кўрсатилади; агар томларнинг муаллифлари турлича бўлса, том сарлавҳаси муаллиф номи остида жойлаштирилади.

Бутун кўп томли нашрга тааллуқли бўлган сарлавҳа остидаги маълумотлар, шу жумладан нашр мўлжалланган томларнинг сони тўғрисидаги маълумотлар умумий сарлавҳа остида жойлаштирилади. Алоҳида томга тааллуқли бўлган сарлавҳа остидаги маълумотлар титул varaғида том сарлавҳаси остида жойлаштирилади.

Бутун кўп томли нашрнинг таҳрир ҳайъатининг таркиби умумий сарлавҳа остида ва/ёки бутун кўп томли нашрга тааллуқли бўлган сарлавҳа остидаги маълумотларда келтирилади.

Алоҳида том таҳрир ҳайъатининг таркиби алоҳида том сарлавҳаси (хусусий сарлавҳа) остида ва/ёки унинг сарлавҳа остидаги маълумотларида келтирилади.

Бутун кўп томли нашр ва алоҳида том таҳрир ҳайъатининг таркибини титул varaғининг орқа томонига кўчирилишига йўл кўйилади.

Кўп томли нашрнинг босиб чиқарилиши бошланган йили кўп томли нашрнинг иккинчи ва кейинги томларида титул varaғининг орқа томонида кўрсатилади.

4.2.21 Аннотация ва/ёки АКВМ барча китоб нашрларида келтирилади, табиий ва техник мавзу бўйича илмий нашрлар бундан мустасно. Реферат табиий ва техник мавзу бўйича илмий нашрларда жойлаштирилади (3.4.1 га қар.). Аннотация, АКВМ ёки реферат титул varaғининг орқа томонида, нашрнинг охириги бетида, мукова ёки супер мукованинг иккинчи бетида жойлаштирилади.

5 Нотали нашрлар

5.1 Чиқиш маълумотларининг асосий элементлари

5.1.1 Нотали нашрларнинг чиқиш маълумотлари қуйидагиларни ўз ичига олади: муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган бошқа шахслар тўғрисидаги маълумотлар; нашр сарлавҳаси; сарлавҳа устидаги маълумотлар; сарлавҳа остидаги маълумотлар; чиқувчи маълумотлар; лавҳанинг давлат рақами; штрих-кодлар; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

5.1.2 Сарлавҳа остидаги маълумотлар қуйидагиларни ўз ичига олади: мусиқа жанри, мусиқа шакли, мусиқа турлари, тоналлик тўғрисидаги маълумотлар; ижро этиш воситалари (асбоб, ансамбль, оркестр, овоз ва х.) тўғрисидаги маълумотлар; опус (асар) ва унинг ичидаги тартиб рақами; мавзунинг кўрсаткич рақами; нашрга киритилган актлар, пардалар, картиналар, асар қисмларининг сони тўғрисидаги маълумотлар; муаллифлик ишининг характери (муаллиф таҳрири) ёки янги вариант, версия тўғрисидаги маълумотлар; нашр мўлжалланган махсус мусиқий муассасаларнинг синф ёки курси тўғрисидаги маълумотлар (агар улар серия сарлавҳасига киритилмаган бўлса); нотали матн (партитура, партия, дирекцион) ва/ёки клавиrнинг баён этилиш шакли тўғрисидаги маълумотлар.

Шунингдек, алоҳида нашр этилган парчаларнинг сарлавҳа остидаги маълумотлари қуйидагиларни ўз ичига олади: сахна асари, кино- ёки видеофильм, радио ёки телестановка, кўп қисмли мусиқий асар ёки вокал (вокал-чолғу) циклининг номи; хусусий номга эга бўлган кўп қисмли мусиқий асар ёки вокал (вокал-чолғу) цикли қисмининг номи; алоҳида нашр этилган опера парчаларида ариянинг биринчи сўзлари, бироқ речетатив ёки сахналар эмас.

5.1.3 Нотали китоб нашрларида чиқиш маълумотларининг расмийлаштирилишига кўйиладиган умумий талаблар – 4-бўлимга қар.;

даврий ва давомли нотали нашрлардаги чиқиш маълумотларининг расмийлаштирилишига қўйиладиган умумий талаблар – 6-бўлимга қар.

5.2 Чиқиш маълумотларини жойлаштириш

5.2.1 Бастакорнинг номи титул varaғида нашр сарлавҳаси (номи)дан олдин келтирилади ҳамда чиқиш маълумотларининг устида тўлиқ шаклда такрорланади.

5.2.2 Алоҳида нашр қилинган мусикий асар ёки тўпламга киритилган барча мусикий асарларни ишлаб чиққан ёки қайта ишлаган (аранжировка қилган), инструментовка (оркестровка) қилган, ишлов берган, уйғунлаштирган, ёздирган (нотага туширган) муаллиф номи бажарилган иш («Қайта ишлаш», «Ишлов бериш», «Ёзувни амалга оширди») характерини билдирувчи сўзлар билан 12-титул varaғида сарлавҳа остидаги маълумотларда келтирилади ҳамда сарлавҳа устидаги маълумотларда тўлиқ шаклда такрорланади.

Ишлаб чиққан ёки қайта ишлаган (аранжировка қилган), инструментовка (оркестровка) қилган, ишлов берган муаллифнинг номи, агар у бастакорнинг ўзи бўлса, титул varaғида сарлавҳа остидаги маълумотларда такрорланмасдан бастакор томонидан бажарилган муаллифлик ишининг характерини тўғрисидаги маълумотлар билан алмаштирилади («Муаллиф ишловида», «... учун қайта ишлаш муаллифи», «Муаллиф аранжировкаси» ва х.).

Бадий матн муаллифининг номи титул varaғида сарлавҳа остидаги маълумотларда кўрсатилади ҳамда чиқиш маълумотларининг устида тўлиқ шаклда такрорланади.

5.2.3 Адабий асар (шу жумладан либретто) номи, агар у нашрга киритилган мусикий асар номидан фарқ қилса, унинг муаллифлари тўғрисидаги маълумотлар билан бир қаторда ва (ёки) титул varaғида сарлавҳа остидаги маълумотларда адабий жанри кўрсатилган ҳолда келтирилади.

5.2.4 Бир вақтнинг ўзида тўпламга киритилган барча асарларни ишлаб чиқиш ёки қайта ишлаш (аранжировка қилиш), инструментовка (оркестровка) қилиш, ишлов бериш, уйғунлаштириш, ёздириш (нотага тушириш) муаллифи бўлиб ҳисобланадиган тузувчининг номи титул varaғида сарлавҳа остидаги маълумотларда ва чиқиш маълумотларининг устида тўлиқ шаклда бажарилган иш характерини белгиловчи («Тузди ва уйғунлаштирди», «Тўплам тузувчиси ва пьесаларни қайта ишлаш муаллифи», «Альбом учун пьесаларни аранжировка қилиш ва танлаш», «Нота ёзувини тузди ва ишлаб чиқди» ва х.) сўзлар билан келтирилади.

Алоҳида партиянинг иловасида кўрсатилган муҳаррир номи клавирада такрорланади.

5.2.5 Досканинг давлат рақами (доска рақами, нашриёт рақами) ҳар бир нота полосасининг пастки қисмида нота элтувчи остида жойлаштирилади.

5.2.6 Бир варақли нотали нашрларда муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси нашр биринчи бетининг пастки қисмида жойлаштирилади. Нотали нашрлардаги муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгисини 3.3.11, 4.2.15 га қар.

5.2.7 Рус тилидан ташқари, бошқа тилларда босиб чиқарилган нашрлардаги чиқиш маълумотларини 4.2.18 (китоб нашрлари) ва 6.1.15 (даврий ва давомли нашрлар)га қар.

6 Даврий ва давомли нашрлар

6.1 Даврий нашрлар (рўзномалардан ташқари)

6.1.1 Чиқиш маълумотлари куйидагиларни ўз ичига олади: нашр сарлавҳаси; нашрнинг хусусий сарлавҳаси; сарлавҳа устидаги маълумотлар; сарлавҳа остидаги маълумотлар; муҳаррирлар, таҳрир хайъати, тузувчилар, рассомлар, корректорлар тўғрисидаги маълумотлар; рақамланиши; чикувчи маълумотлар; чиқиш маълумотлари; тасниф индекслари; халқаро стандарт серияли рақами; штрих-кодлар; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

6.1.2 Сарлавҳа имкон қадар оддий ва қисқа бўлиши керак. Нашрнинг умумий сарлавҳаси ва бўлим (серия, куйи серия) сарлавҳасидан иборат бўлган мураккаб сарлавҳа кўринишида келтирилишига йўл қўйилади.

Сарлавҳа нашр бағишланган билим ёки фаолиятнинг махсус соҳасини акс эттириши керак.

Сарлавҳанинг расмийлаштирилиши у билан бирга келтириладиган бошқа элементлардан ажралиб туриши керак.

Ношир-ташқилот номини билдирувчи ҳамда сарлавҳага кирувчи аббревиатура сарлавҳа остидаги маълумотларда ёки сарлавҳа устидаги маълумотларда ёйиб ёзиллади.

Нашр сарлавҳаси титул варағида ёки қўшма титул варағида, шунингдек муқованинг биринчи бетида ёки қалин муқова қопкогининг олд томонида жойлаштирилади.

Нашр бўлими (серия, куйи серия)нинг сарлавҳаси нашрнинг бутун босиб чиқарилиш вақти мобайнида бир хил бўлиши керак. Нашр бўлими (серия, куйи серия)нинг сарлавҳасини унинг эмблема (марка)сини сақлаб қолган ҳолда алмаштирилишига йўл қўйилмайди.

Хусусий сарлавҳа, агар алоҳида нашрларда мавжуд бўлса, нашр сарлавҳаси остида нашр сонидан кейин титул варағида ёки қўшма титул варағида, шунингдек муқованинг биринчи бетида ёки қалин муқова қопкогининг олд томонида жойлаштирилади.

Таржима нашрларида сарлавҳа титул варағида ёки қўшма титул варағида таржима амалга оширилган тилда ҳам келтирилади.

6.1.3 Сарлавҳа устидаги маълумотлар ношир-ташкилот номини ўз ичига олади.

Ношир-ташкилот номи сарлавҳа остидаги маълумотларга киритилган бўлса, у ҳолда унинг номи келтирилмайди (6.1.4 га қар.).

Сарлавҳа устидаги маълумотлар титул варағида ёки қўшма титул варағида нашр сарлавҳаси устида жойлаштирилади, агар улар мавжуд бўлмаса – муқованинг биринчи бетида ёки қалин муқова копқоғининг олд томонида жойлаштирилади.

6.1.4 Сарлавҳа остидаги маълумотлар (3.3.5 га қар.) қуйидагиларни ўз ичига олади: тематика, ўқувчи манзили ва мақсадли вазифасини характерловчи маълумотлар; нашр тури; «Журнал», «Бюллетень» ва ҳоказо сўзлар билан бошланувчи сарлавҳа остидаги маълумотлар ифодасидаги ношир-ташкилот номи; нашр даврийлиги, унга асос солинган йил ва ой тўғрисидаги маълумотлар; нашр хусусиятлари тўғрисидаги маълумотлар; алоҳида нашр қилинган иловаларда асосий нашр тўғрисидаги маълумотлар.

Нашрга асос солинган йил ва ой бўлиб рақамланган нашрнинг биринчи сони (нашри, томи) босиб чиқарилган йил ва ой ҳисобланади. Нашрга асос солинган йил ва ой ўрнига нашр қилинган йил тартиби кўрсатилишига йўл қўйилмайди.

Сарлавҳа остидаги маълумотлар титул варағида ёки қўшма титул варағида нашр сарлавҳаси остида жойлаштирилади, улар йўқлигида эса – муқованинг биринчи ёки иккинчи бетида ёхуд қалин муқова копқоғининг олд томонида жойлаштирилади.

6.1.5 Даврий нашрларнинг рақамланиши ҳар йили биринчи рақамдан бошланади (жорий рақамланиши). Тартиб рақамдан ташқари, ой (ойлар) кўрсатилишига йўл қўйилади.

Жорий рақамлашдан ташқари, нашр сонининг тартиб рақами асос солинган кундан бошлаб келтирилади (умумий рақамланиши). Умумий рақам жорий рақамдан кейин кичик қавсларда кўрсатилади. Умумий рақамлашни тақвим йилнинг бошидан киритиш лозим. Иккиланган рақамлаш нашрнинг барча сонларида сақлаб қолинади.

Рақамлаш титул варағида ёки қўшма титул варағида, шунингдек муқованинг биринчи бетида ёки қалин муқова копқоғининг олд томонида келтирилади.

Рақамлашда босмадан чиқиш йилидан катъи назар нашр тааллуқли бўлган йил кўрсатилади.

Агар кетма-кетликдаги рақамланиш узилиб қолса, бу кейинги сонда (танаффус давомийлиги, том рақами, шунингдек охириги сон рақами ва санаси) кўринарли жойда кўрсатилиши керак.

6.1.6 Чиқиш маълумотлари (3.3.6 га қар.) титул варағида ёки қўшма титул варағида келтирилади.

6.1.7 Бош ёки масъул муҳаррирнинг номи, «Таҳрир хайъати» сўзи, таҳрир хайъатининг таркиби титул варағининг орқа томонида ёки охириги полосада кўрсатилади, титул варағи бўлмаганида – муқованинг иккинчи ёки учинчи бетида кўрсатилади.

Рассом, бадиий муҳаррир, таржима нашри муҳаррир, техник муҳаррир, корректорнинг номи чиқиш маълумотларининг устида кўрсатилади.

6.1.8 Чиқиш маълумотлари (3.3.7 га қар.) охириги полосада, титул варағининг орқа томонида, муқованинг иккинчи, учинчи ёки тўртинчи бетларида келтирилади.

6.1.9 УЎТ индексини барча нашрларда келтиришга йўл қўйилади. УЎТ индексининг расмийлаштирилиши – 4.2.11 га қар.

6.1.10 Халқаро стандарт серияли рақами (ISSN) ГОСТ 7.56-89 бўйича келтирилади ҳамда муқованинг биринчи бетида ёки қалин муқова қопқоғининг олд томонида юқори ўнг бурчагида жойлаштирилади, улар бўлмаганида эса – титул варағи ёки қўшма титул варағининг юқори ўнг бурчагида жойлаштирилади. Агар ISSN умумий сарлавҳага ва бўлим (серия) сарлавҳасига бириктирилган бўлса, бу ҳолда аввал умумий сарлавҳа ISSN келтирилади, унинг остида эса – бўлим (серия) сарлавҳаси ISSN келтирилади.

6.1.11 Штрих-кодлар – 3.3.10 га қар.

6.1.12 Муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси – 3.3.11, 4.2.15 га қар.

Турли муаллифларнинг мақола ва материаллари эълон қилинганда муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси нашрнинг бошланғич ёки охириги полосасининг пастидида келтирилади.

6.1.13 Бошқа тиллардаги параллел нашрлар тўғрисидаги кўрсатма чиқиш маълумотларининг устида жойлаштирилади. Агар нашр бир нечта тилларда ва бошқа сарлавҳа остида параллел равишда босиб чиқарилаётган бўлса, бу ҳолда бу тўғридаги кўрсатма билан бирга уларнинг сарлавҳаси ҳам келтирилади.

6.1.14 Даврий нашрнинг мустақил иловалари (3.6.3 га қар.) йил доирасида хусусий рақамланишга эга бўлиши керак. «Илова» сўзи ҳар доим титул варағида ёки қўшма титул варағида аниқ ажратиб ёзилган бўлиши керак.

Асосий нашрда нашрнинг алоҳида нашр қилинган иловаси мавжудлиги тўғрисидаги кўрсатма чиқиш маълумотларининг устида жойлаштирилади.

6.1.15 Рус тилидан ташқари, бошқа тилларда босиб чиқарилган нашрларда рус тилидаги таржимада қуйидагилар келтирилади: сарлавҳа устидаги маълумотлар; сарлавҳа остидаги маълумотлар; ношир номи; ношир (таҳририят)нинг почта манзили; матбаа корхонасининг номи ва почта манзили. Нашр сарлавҳаси транслитерация шаклида келтирилади. Ушбу

маълумотлар чиқиш маълумотларининг устида охириги полосада, титул varaғининг орқа томонида, мукованинг иккинчи, учинчи ёки тўртинчи бетида нашрнинг асосий матн тили кўрсатилган ҳолда келтирилади.

6.1.16 Икки ёки бир нечта нашрларни битта қилиб бирлаштиришда аввалги нашрлардан бирининг сарлавҳасини янги нашрга бириктиришга, унга асос солинган йилни сақлаб қолишга ҳамда унинг рақамланишини давом эттиришга йўл қўйилади.

Нашрни икки ва ундан ортиғига бўлишда аввалги сарлавҳа ва рақамланишни янгидан юзага келган нашрлардан фақат биттасига бириктиришга йўл қўйилади. Нашрга асос солинган йил бўлинишда юзага келган барча нашрларда сақланиб қолишига йўл қўйилади.

Нашрдаги барча ўзгартиришлар тўғрисида (қайта номлаш, сарлавҳа остидаги маълумотларнинг ўзгартирилиши, асос солинган йил, рақамлашни аниқлаштириш, нашр босиб чиқариладиган жойнинг кўчирилиши ва ҳ.) охириги ўзгартирилмаган ва биринчи ўзгартирилган нашр (сон)ларда титул varaғининг орқа томонида ёки мукованинг иккинчи бетида хабар бериш керак.

6.1.17 Даврий нашрда аннотация, реферат ва библиографик полоса зарур бўлганда келтирилади (3.4.1 га қар.).

6.2 Давомли нашрлар

6.2.1 Чиқиш маълумотлари қуйидагиларни ўз ичига олади: нашр сарлавҳаси; нашрнинг хусусий сарлавҳаси; сарлавҳа устидаги маълумотлар; сарлавҳа остидаги маълумотлар; муҳаррирлар, таҳрир ҳайъати, тузувчилар, корректорлар тўғрисидаги маълумотлар; рақамланиши; чиқувчи маълумотлар; чиқиш маълумотлари; тасниф индекслари; халқаро стандарт серияли рақами; штрих-кодлар; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

6.2.2 Сарлавҳа; сарлавҳа устидаги маълумотлар; муҳаррирлар, таҳрир ҳайъати, тузувчилар, корректорлар тўғрисидаги маълумотлар; чиқувчи маълумотлар; чиқиш маълумотлари; халқаро стандарт серияли рақами (ISSN); тасниф индекслари; штрих-кодлар; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси; бошқа тиллардаги параллел нашрлар ва иловалар тўғрисидаги маълумотлар; нашрнинг бирлаштирилиши, бўлиниши, бекор қилиниши ва ўзгартирилиши тўғрисидаги маълумотларнинг расмийлаштирилиши – 6.1 га қар.

6.2.3 Сарлавҳа остидаги маълумотлар қуйидагиларни ўз ичига олади: нашр тури; масъул муҳаррир номи; нашрга асос солинган йил; алоҳида нашр қилинган иловаларда асосий нашр тўғрисидаги маълумотлар.

Сарлавҳа остидаги маълумотлар титул varaғида нашр сарлавҳаси остида жойлаштирилади.

6.2.4 Рақамлаш рақамланган нашрга асос солинган кундан бошлаб юритилади (умумий рақамлаш).

Нашр сони нашр сарлавҳаси остида ҳамда сарлавҳа остидаги маълумотларда титул варагида, шунингдек, мукованинг биринчи бетида ёки қалин мукова копкогининг олд томонида келтирилади.

6.2.5 Рус тилидан ташқари, бошқа тилларда босиб чиқарилган нашрларда чиқиш маълумотлари ҳамда нашрнинг матн тили тўғрисидаги маълумотлар – 6.1.15-бандга қар. Бундан ташқари, рус тилидаги таржимада номидан нашр босилиб чиқарилаётган ташкилотнинг ёки бутун давомли нашрнинг босиб чиқарилиши учун масъул бўлган ташкилотнинг номи келтирилади.

6.2.6 Аннотация, реферат ва библиографик полоса – 6.1.17 га қар.

6.3 Рўзномалар

6.3.1 Чиқиш маълумотлари қуйидагиларни ўз ичига олади: сарлавҳа; сарлавҳа остидаги маълумотлар; рақамлаш; нашрнинг чиқиш санаси; муҳаррирлар ва/ёки таҳрир ҳайъати тўғрисидаги маълумотлар; чикувчи маълумотлар.

6.3.2 Сарлавҳа – 6.1.2 қар.

6.3.3 Сарлавҳа остидаги маълумотлар қуйидагиларни ўз ичига олади; ношир (нашр учун масъул бўлган ташкилот) номи; нашрнинг даврийлиги тўғрисидаги маълумотлар; рўзномага асос солинган йил, ой ва сана; бошқа тиллардаги параллел нашрлар ва иловалар тўғрисидаги маълумотлар. Рўзномага асос солинган йил ўрнига унинг нашр қилинган тартиб йили кўрсатилишига йўл қўйилмайди.

Сарлавҳа остидаги маълумотлар биринчи полосада жойлаштирилади.

Алмаштириладиган полосаларнинг мавжудлигида ҳамда рўзнома ёки унинг алоҳида сонларининг турли нашрлар билан чиқарилишида сарлавҳа остидаги маълумотларда нашр хусусиятлари кўрсатилади (окшом, шаҳар, вилоят, зонага оид, алоҳида тоифадаги ўқувчилар учун периферияли).

6.3.4 Рўзнома муҳаррирининг номи, «Таҳрир ҳайъати» сўзи ёки таҳрир ҳайъатининг таркиби охириги полосанинг пастки қисмида чиқиш маълумотларининг устида келтирилади.

6.3.5 Рўзнома сонлари биринчи полосанинг юқори қисмида араб рақамлари билан кўрсатилади. Жорий рақамдан кейин (тақвим йили бошидан) кичик кавсларда умумий тартиб рақам (рўзномага асос солинган кундан бошлаб) келтирилишига йўл қўйилади.

6.3.6 Ҳафта куни, сана (араб рақамларда), ой номи (қискартирилмасдан) ва йилни ўз ичига олувчи нашрнинг чиқиш санаси рўзноманинг биринчи полосасида келтирилади.

6.3.7 Чикиш маълумотлари куйидагиларни ўз ичига олади: нашриётчилик фаолияти учун лицензия раками ва у берилган сана (рўйхатга олиш гувоҳномаси); А2 (420x595 мм) форматдаги рўзнома иккита полосасининг форматига келтирилган босма варақлардаги нашр ҳажми; адади; таҳририятнинг тўлиқ почта манзили ва телефон раками; матбаа корхонасининг буюртма раками; матбаа корхонасининг номи ва тўлиқ почта манзили.

Чикиш маълумотлари рўзнома охириги полосасининг пастки қисмида келтирилади.

6.3.8 Рўзноманинг кетма-кетлиги ва нашрдаги ўзгартиришлар тўғрисидаги маълумотлар биринчи полосада ёки охириги полосанинг пастки қисмида келтирилади. Ушбу маълумотлар 6.1.16 да белгиланган талабларга мувофиқ расмийлаштирилган бўлиши керак.

6.3.9 Агар нашр бир нечта тилларда паралел равишда босиб чиқариладиган бўлса, у ҳолда чикиш маълумотларининг устида бу тўғрисидаги кўрсатма билан бирга унинг рус тилига таржима қилинган сарлавҳасини келтириш лозим.

6.3.10 Рус тилидан ташқари, бошқа тилларда босиб чиқарилган нашрлардаги чикиш маълумотларининг рус тилидаги таржимасида куйидагилар келтирилади: сарлавҳа устидаги маълумотлар; алоҳида нашр қилинган иловада асосий нашр тўғрисидаги маълумотлар; таҳририятнинг тўлиқ почта манзили; матбаа корхонасининг номи ва тўлиқ почта манзили. Нашр сарлавҳаси транслитерация шаклида келтирилади.

Ушбу маълумотлар рўзнома охириги полосасининг пастки қисмида нашрнинг асосий матн тили кўрсатилган ҳолда жойлаштирилади.

7 Варақли нашрлар

7.1 Матнли ва тасвирий нашрлар (открыткалар бундан мустасно)

7.1.1 Чикиш маълумотлари куйидагиларни ўз ичига олади: муаллифлар, тузувчилар, рассомлар, фотосуратчилар тўғрисидаги маълумотлар; нашр (санъат асари) сарлавҳаси; сарлавҳа остидаги маълумотлар; чикувчи маълумотлар; чикиш маълумотлари; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

7.1.2 Муаллифлар, тузувчилар, рассомлар, фотосуратчилар тўғрисидаги маълумотлар варақ чап томонининг пастки майдонида келтирилади ва 3.3.2 га мувофиқ расмийлаштирилади.

7.1.3 Нашр (санъат асари) сарлавҳаси матнли варақли нашрларда варақнинг сарлавҳа қисмида матндан олдин келтирилади.

Варакли тасвирий нашрлар сарлавҳаси варак пастки майдонининг чап томонида келтирилади.

Шунингдек, сарлавҳада муаллиф томонидан белгиланган ёки асарга тарихий бириктирилган (портретлар учун – тасвирланаётган шахснинг фамилияси, исми, отасининг исми ва ҳаётининг санаси) санъат асарининг номи варак чап томонининг пастки майдонида келтирилади.

7.1.4 Матнли нашрларнинг сарлавҳа остидаги маълумотлари (3.3.5 га қар.) варағнинг сарлавҳа қисмида сарлавҳа остида жойлаштирилади.

Тасвирий нашрларнинг сарлавҳа остидаги маълумотлари варак чап томонининг пастки майдонида жойлаштирилади.

Бадий репродукция ва эстампларнинг сарлавҳа остидаги маълумотларида куйидагилар кўрсатилади: санъат асарининг тури; санъат асари яратилган вақт ва жой; асл нусханинг сақланадиган жойи ёки экспозицияси; муаллиф ва асар тўғрисидаги маълумотлар.

7.1.5 Чикиш маълумотлари (3.3.6 га қар.) варак пастки майдонининг ўртасида келтирилади.

7.1.6 Чикувчи маълумотлар (3.3.7 га қар.) варак пастки майдонининг ўнг томонида келтирилади.

7.1.7 Рус тилидан ташқари, бошқа тилларда нашр қилинган варакли нашрлардаги чиқиш маълумотлари рус тилига таржима қилинади. Муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган шахсларнинг номлари транслитерация шаклида келтирилади. Чикиш маълумотлари варақнинг пастки майдонида нашрнинг матн тили кўрсатилган ҳолда жойлаштирилади.

7.2 Тасвирий откриткалар

7.2.1 Чикиш маълумотлари куйидагиларни ўз ичига олади: рассом ёки фотосуратчи номи; сарлавҳа; чикувчи маълумотлар (ношир номи ва босиб чиқарилган йил); чиқиш маълумотлари (матбаа корхонасининг буюртма рақами; адади); муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

7.2.2 Репродукция откриткаларида санаб ўтилган маълумотлардан ташқари куйидагилар келтирилади:

- муаллиф ёки асарга тарихий бириктирилган санъат асарининг номи (портретлар учун – тасвирланган шахснинг фамилияси, исми ва отасининг исми);

- санъат асарининг тури, у яратилган вақт ва жой, сақлаш ёки экспозиция жойи, муаллиф ва асар тўғрисидаги маълумотлар.

Чикиш маълумотлари орқа откриткалари учун – манзил кўрсатиладиган) томонида кўрсатилади.

7.3 Варакли комплект нашрлар

7.3.1 Чиқиш маълумотлари (3.3 га қар.) қуйидагиларни ўз ичига олади: муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган бошқа шахслар тўғрисидаги маълумотлар; сарлавҳа; сарлавҳа остидаги маълумотлар; чиқувчи маълумотлар; чиқиш маълумотлари; муаллифлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш белгиси.

7.3.2 Комплект нашрларнинг чиқиш маълумотлари муқова (папка, ғилоф, бандерол) томонларидан бирининг клапанида ёки ўров-манжеткада жойлаштирилади.

Комплектга қирувчи алоҳида матнли тасвирий нашрларда чиқиш маълумотлари 7.1 га мувофиқ келтирилади.

Комплектга қирувчи алоҳида тасвирий оқритқаларда чиқиш маълумотлари 7.2 га мувофиқ келтирилади.

8 Экспорт қилиш учун махсус мўлжалланган нашрлар

8.1 Нашрлар таърифи

8.1.1 Экспорт қилиш учун махсус мўлжалланган нашрларга адади ёки ададининг катта қисми ташқи бозорда сотилиши мўлжалланган нашрлар; хорижий ташкилот-контр-агент буюртмаси бўйича Россия Федерациясида босиб чиқариладиган нашрлар қиради.

8.2 Чиқиш маълумотларини расмийлаштириш

8.2.1 Экспорт қилиш учун махсус мўлжалланган нашрлардаги чиқиш маълумотлари Стандартлаштириш бўйича халқаро ташкилотнинг (ИСО) стандартлар талабларига мувофиқ қуйидагича расмийлаштирилади:

ISO 1086 Documentation – Title-leaves of a book;

ISO 6357 Documentation – Spine titles on books and other publications;

ISO 7275 Documentation – Presentation of title information jf series.

8.3 Ёпиштирмани расмийлаштириш

8.3.1 Россия Федерациясининг ичида тарқатилиши учун мўлжалланган адад ушбу қисмининг шартли нусхалари ёпиштирма билан таъминлиниши керак. Ёпиштирма ушбу нашрга тааллуқли бўлган чиқиш маълумотларининг элементлари ўз ичига олади. Чиқиш маълумотлари элементларининг рўйхати – 3.3 га қар.

8.3.2 Чиқиш маълумотлари элементларининг кетма-кетлиги, тўлдирилиши ва жойлаштирилиши нашр турига боғлиқ – 3-6-бўлимларга қар.

ГОСТ 7.4-95

8.3.3 Шунингдек, ёпиштирама нашрнинг асосий матн тили (тиллари) тўғрисидаги маълумотлар куйидаги шаклда келтирилади: «... тилида», «..., ..., ... тилларида».

8.3.4 Ёпиштирама муаллифлар ва нашрни яратишда иштирок этган шахсларнинг номидан ташқари, барча чиқиш маълумотла: рус тилига таржима қилиниши шарт. Номлар транслитерация шаклида келтирилади.

А илова
(маълумот учун)

Чиқиш маълумотларини расмийлаштириш намуналари

Бир муаллифли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Маълумот нашрининг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Ўқув қўлланмасининг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Ўқув нашрининг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Алоҳида нашр қилинган илованинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Чиқувчи маълумотлар ва чиқувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни расмийлаштириш намунаси
Ўқув нашрининг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Илмий ишлар тўпламининг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Серияли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Бир муаллифли серияли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Серияли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Симпозиум материалларининг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Кўп томли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Кўп томли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Кўп томли нашрнинг ички титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Кўп томли нашрнинг ички титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Кўп томли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Кўп томли нашр титул varaғининг орқа томонини расмийлаштириш намунаси
Кўп томли нашр титул varaғининг орқа томонини расмийлаштириш намунаси
Чет тилидан таржима қилинган нашрнинг ички титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Нотали нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Давомли нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Даврий нашрнинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Даврий нашрга алоҳида нашр қилинган даврий илованинг титул varaғини расмийлаштириш намунаси
Титул varaғи орқа томонининг қайта терилганлиги ва ёшга доир хусусиятлар кўрсатилган маълумотлар билан расмийлаштириш намунаси
Чиқувчи маълумотлар ва чиқувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни расмийлаштириш намунаси
Чиқувчи маълумотлар ва чиқувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни расмийлаштириш намунаси
Чиқувчи маълумотлар ва чиқувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни расмийлаштириш намунаси
Рўзноманинг чиқиш маълумотларини расмийлаштириш намунаси

А илова
(маълумот учун)

Бир муаллифли нашрнинг титул varaгини
расмийлаштириш намунаси

АЛЕКСАНДР СОЛЖЕНИЦИН

**В КРУГЕ ПЕРВОМ
РОМАНДАН БОБЛАР**

**МАТРЕНИН ДВОР
ҲИКОЯ**

**ДЛЯ ПОЛЬЗЫ ДЕЛА
ҲИКОЯ**

Рассом В. И. Худяков

**Санкт-Петербург
«ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА»**

**Санкт-Петербург бўлинмаси
1994**

А илова
(маълумот учун)

Маълумот нашрининг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

БЕЗОПАСНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ-
ПРОЦЕССОВ

МАЪЛУМОТНОМА

Техника фанлари доктори С. В. Белов
тахрири остида

Иккинчи стереотип нашр

Москва
«МАШИНОСТРОЕНИЕ»
1994

А илова
(маълумот учун)

Ўқув кўлланмасининг титул varaгини
расмийлаштириш намунаси

Н. А. МАКСИМОВ

ФИЗИЧЕСКАЯ ГЕОГРАФИЯ

УМУМТАЪЛИМ МАКТАБИНИНГ
6-СИНФИ УЧУН ДАРСЛИК

География фанлари доктори Н.А. Гвоздецкий
таҳрири остида

Россия Федерациясининг
Таълим вазирлиги томонидан тасдиқланган

20-нашр

Москва «ПРОСВЕЩЕНИЕ»

1994

А илова
(маълумот учун)

Ўқув нашрининг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

Л. В. ПОГОРЕЛОВ

ГЕОМЕТРИЯ

УМУМТАЪЛИМ МАКТАБИНИНГ
7-11-СИНФЛАРИ УЧУН ДАРСЛИК

Россия Федерациясининг
Таълим министрлиги томонидан рухсат этилган

3-нашр

Москва «ПРОСВЕЩЕНИЕ»

1994

А илова
(маълумот учун)

Алохида нашр этилган илованинг титул варагини
расмийлаштириш намунаси

КАРТЫ

Н.А. Максимовнинг «Физическая география»
дарслигига илова, 6-синф

Москва «ПРОСВЕЩЕНИЕ»

1994

А илова
(маълумот учун)

Чикувчи маълумотлар ва чикувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни
расмийлаштириш намунаси

Ўқув нашри

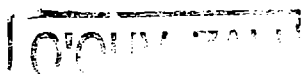
Погорелов Алексей Васильевич

ГЕОМЕТРИЯ

Умумтаълим мактабининг
7-11-синфлари учун дарслик

Тахририят мудир Т. А. Бурмистрова
Махсус муҳаррир А. М. Зубкова
Муҳаррир Т. А. Бурмистрова
Рассом Б. Л. Николаев безаги
Бадий муҳаррир Ю. В. Пахомов
Техник муҳаррир Н. А. Киселёва
Корректор Г. И. Мосякина

1992 йил 15 июндаги 159-сон нашр. лиц. 1993 йил 5 июнда теришга топширилди.
1993 йил 26 декабрда босиб чиқаришга имзолагди. Формати 60x90/16. 2-сон офсет коғози.
Мактаб гарнитураси. Шарт. босма л. 24,0 + 0,25. Ўқув-нашр л. 19,56 + 0,48. Адади 2 600 000 нус.
56-1/с-сон буюртма. «Просвещение» нашриёти, 129846, Москва, Марьяна роша кўч., 41.
Нашриёт, матбаа ва китоб савдоси вилоят бошқармасининг
Смирнов номидаги Смоленск босмахонаси
214000, Смоленск ш., Ю. Гагарин номидаги проспект, 2.

А илова
(маълумот учун)

Ўқув нашрининг титул varaгини
расмийлаштириш намунаси

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИ ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Шимолий-Ғарбий сиртки политехника институти

М. Ф. БЫКОВ, В. И. ВОРОНЦОВ, Ю. Ф. ЗАДОРИН

ДИАГНОСТИКА, ПРОГНОЗИРОВАНИЕ,
НЕРАЗРУШАЮЩИЙ КОНТРОЛЬ И
УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ
ЭЛЕКТРОННОЙ АППАРАТУРЫ (ЭА)

Институтнинг Тахририят-нашриёт кенгаши томонидан
ўқув кўлланмаси сифатида тасдиқланган

Санкт-Петербург

1994

А илова
(маълумот учун)

Илмий ишлар тўпламининг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ
Каменец-Подольский кишлок хўжалиги институти

ГЕНЕТИЧЕСКИЙ ОСНОВЫ СЕЛЕКЦИИ
И СЕМЕНОВОДСТВА ГРЕЧИХИ

ИЛМИЙ ИШЛАР ТЎПЛАМИ

К. О. ИВАНОВ таҳрири остида

КАМЕНЕЦ-ПОДОЛЬСК
1994

А илова
(маълумот учун)

Серияли нашринг титул варагини
расмийлаштириш намунаси

ИЛМИЙ-ОММАБОП ТИББИЙ АДАБИЁТ

1978 йили асос солинган

Биология фанлари номзоди Э. А. ВЕСЕЛКОВА;
тиббиёт фанлари номзоди И. В. Григорьева,
Д. А. Кальвинская, С. М. Любинская

РЕЗЕРВЫ ТВОЕГО ОРГАНИЗМА

Учинчи нашр, қайта ишланган ва тўлдирилган

Москва «МЕДИЦИНА»

1993

А илова
(маълумот учун)

Бир муаллифли серияли нашрнинг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

(нашр босиб чиқарилган жойнинг номи нашриёт номига киритилган, серия
муҳаррири ва серияга асос солинган йил титул varaғининг орқа томонида)

«Твое здоровье» серияси

Кутубхона серияси

Тиббиёт фанлари доктори
Н. А. ГАВРИКОВ

ВОДА ЛЕЧИТ

Масъул муҳаррир
академик Г. В. Степанов

Иккинчи нашр, тузатилган

КРАСНОДАР КИТОБ НАШРИЁТИ

1994

А илова
(маълумот учун)

Серияли нашрнинг титул varaгини
расмийлаштириш намунаси

(серияга асос солинганлиги тўғрисидаги маълумотлар титул varaгининг орқа томонида, таҳрир хайъати титул varaғида келтирилган)

Титул varaғи	Титул varaгининг орқа томони
Мақтаб ўқувчисининг Илмий-оммабоп кутубхонаси	УЎТ 087.5 КБТ 25.21 Г67
В. П. ГАВРИЛОВ ПУТЕШЕСТВИЕ В ПРОШЛОЕ ЗЕМЛИ	<i>Кутубхонага 1986 йил асос солинган</i>
Таҳрир хайъати: Т. И. Королёва (бош муҳаррир), Б. Г. Першина (бош муҳаррир ўринбосари), Г. Г. Топуридзе, Н. Е. Абрамов	<i>Кириш мақоласининг муаллифи Ё. А. Козловский</i>
Москва «Недра» 1994	<i>Фотосуратчи А. Л. Саакянц</i> © «Недра» нашриёти, 1994

ISBN 5 - 247 - 07008 - 9

А илова
(маълумот учун)

Симпозиум материалларининг титул варагини
расмийлаштириш намунаси

РОССИЯ ТИББИЁТ
ФАНЛАРИ АКАДЕМИЯСИ

ЛЕГОЧНЫЕ АРТЕРИАЛЬНЫЕ
ГИПЕРТЕНЗИИ

1993 йил 28-30 июндаги

Халқаро симпозиум материаллари

Новгород

РТФА мухбир-аъзоси

М. М. МИРРАХИМОВ

умумий таҳрири остида

НОВГОРОД

1994

ГОСТ 7.4-95

А илова
(маълумот учун)

Кўп томли нашрнинг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

МАРИНА ЦВЕТАЕВА

Асарлар
Икки томда

I том

ШЕЪРЛАР,
ПОЭМАЛАР,
ДРАМАТИК АСАРЛАР

Москва

«ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА»

1993

А илова
(маълумот учун)

Кўп томли нашрнинг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

РОССИЯ ДАВЛАТ КУТУБХОНАСИ

С. В. БУШУЕВ, Г. Е. МИРОНОВ

ИСТОРИЯ
ГОСУДАРСТВА
РОССИЙСКОГО

ТАРИХИЙ-БИБЛИОГРАФИК
ОЧЕРКЛАР

Биринчи китоб. IX - XVI асрлар

Москва

«КНИЖНАЯ ПАЛАТА» нашриёти
1994

А илова
(маълумот учун)

Кўп томли нашрнинг ички титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

Бутун кўп томли нашрга
тегишли бўлган маълумотли
контртитул

Ушбу томга тааллуқли бўлган
маълумотли титул varaғи

ИСТОРИЯ США

ИСТОРИЯ США

Тўртта томда

2 том
1877 - 1918

Таҳрир хайъати:
Г. Н. Севостьянов (бош
муҳаррир)
Г. А. Арбатов
Н. Н. Болховитинов
Г. М. Корниенко
Г. П. Куропятник
В. Л. Мальков
Н. В. Мостовец
Н. В. Сивачёв
Г. А. Агафонов (масъул
котиб)

Томнинг таҳрир хайъати:
Г. П. Куропятник (масъул
муҳаррир)
И. А. Беляевская
И. П. Дементьев
А. А. Кислова

Москва «Наука» 1993

Москва «Наука» 1993

А илова
(маълумот учун)

Кўп томли нашрнинг ички титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

Бутун кўп томли нашрга
тегишли бўлган маълумотли контртитул

Алоҳида томга тегишли бўлган
маълумотли титул varaғи

Россия давлат кутубхонаси
М. Е. Салтиков-Шчедрин номидаги
Россия миллий кутубхонаси
Россия фанлар академияси
кутубхонаси
М. В. Ломоносов номидаги Москва
давлат университетининг А. М. Горкий
номидаги илмий кутубхона

Россия давлат кутубхонаси
М. Е. Салтиков-Шчедрин номидаги
Россия миллий кутубхонаси
Россия фанлар академияси
кутубхонаси
М. В. Ломоносов номидаги Москва
давлат университетининг А. М. Горкий
номидаги илмий кутубхона

ИСТОРИЯ
ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ
РОССИИ

ИСТОРИЯ
ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ
РОССИИ

кундалиқлар ва хотиралар

кундалиқлар ва хотиралар

Китоб ва журналлардаги
нашрларнинг аннотацияланган
кўрсаткичи
Беш томда
Илмий раҳбар ва муҳаррир профессор
П. А. Зайончковский

4 том
1895 - 1917
3-қисм
МАДАНИЯТ. ФАН. МАЪРИФАТ

Москва «КНИГА И БИЗНЕС» 1993

Москва «КНИГА И БИЗНЕС» 1993

А илова
(маълумот учун)

Кўп томли нашрнинг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

БУТУНРОССИЯ АВИАЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ
ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ

ВЕСОВОЕ ПРОЕКТИРОВАНИЕ
ПАССАЖИРСКИХ САМОЛЕТОВ

МУҲАНДИСЛАР УЧУН МАЪЛУМОТ ҚЎЛЛАНМАСИ

Уч томда

Техника фанлари номзоди Г. В. Чернов
умумий тахрири остида

2-том

Б. В. СМІРНОВ, Г. Н. ВАСИЛЬЕВ

РАСЧЕТ ЦЕНТРОВКИ И МОМЕНТОВ
ИНЕРЦИИ САМОЛЁТА

Москва «ТРАНСПОРТ»
1994

А илова
(маълумот учун)

Кўп томли нашр титул варагининг орка томонини
расмийлаштириш намунаси

КБТ 84 (2 Рос - Рус)
Ц27
УЎТ 882

Тузувчи Н. Н. Герасимов

Фотосуратчи Ю. Н. Алексеева

Кириш мақоласининг муаллифи В. С. Рождественский

Шарҳлар муаллифи А. Л. Саакянц

Нашр 1986 йилдан босиб чиқарилмоқда

ISBN 0-000-00000-0 (т. 1)

© Кириш мақоласи. «Знаменитая книга»
нашриёти, 1994

ISBN 0-000-00000-0

© Тузилиши, шарҳлар,
расмийлаштирилиши.
«Художественная литература» нашриёти,
1994

А илова
(маълумот учун)

Кўп томли нашр титул варағининг орқа томонини
расмийлаштириш намунаси

КБТ 91.9:63
И89
УЎТ 01

Илмий муҳаррир В. И. Буганов
тарих фанлари доктори, РФА Тарих институтининг
сектор мудир

Муаллифлар ва сарлавҳалар рўйхати
Е. А. Кудинова томонидан тузилди

ISBN 5-7000-0251-1 (т. 1)

© «Книжная палата» нашриёти, 1991

ISBN 5-7000-0252-3

© С. В. Бушуев, Г. В. Миронов
тузилиши, 1991

А илова
(маълумот учун)

Чет тилидан таржима килинган кўп томли нашрнинг ички титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

Контртитул

Титул varaғи

GÜNTER STRÜBEL
SEIGFRIED H. ZIMMER

Г. ШТРЮБЕЛЬ
З. ЗИММЕР

LEXIKON DER MINERALOGIE

МИНЕРАЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ

Геология-минералогия фанлари номзодлари
Е. В. Пряхина, И. Б. Здорикнинг немис тилидан
таржимаси

Геология-минералогия фанлари доктори
Д. А. Минеева, геология-минералогия фанлари
номзоди Т. Д. Здорик
умумий тахрири остида

Ferdinand Enke Verlag
Stuttgart 1982

Москва «Недра» 1994

А илова
(маълумот учун)

Нотали нашрнинг титул варагини
расмийлаштириш намунаси

С. РАХМАНИНОВ

АЛЕКО

ОПЕРА В ОДНОМ АКТЕ

Либретто муаллифи В. Немирович-Данченко

А. Пушкиннинг «Лўлилар» поэмаси асосида

Москва «КОМПОЗИТОР»
1994

А илова
(маълумот учун)

Давомли нашринг титул варағини
расмийлаштириш намунаси

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИ ГЕОЛОГИЯ ВА ЕР ОСТИДАН ФОЙДАЛАНИШ
БЎЙИЧА ДАВЛАТ КЎМИТАСИ

Разведка ишлари методикаси ва техникаси
илмий-тадқиқот институти

ПРИКЛАДНАЯ ГЕОФИЗИКА

ИЛМИЙ ИШЛАР ТЎПЛАМИ

1945 йилда асос солинган

250-нашр

Москва «Недра»
1994

А илова
(маълумот учун)

Даврий нашрнинг титул varaғини
расмийлаштириш намунаси

Россия китоб палатаси

БИБЛИОГРАФИЯ

Илмий-назарий ва амалий журнал

1-сон (257)

Январь – февраль 1993 йил

1929 йилнинг мартдан нашр қилинади

Н а ш р м у н д а р и ж а с и

Москва «КНИЖНАЯ ПАЛАТА»
1994

А илова
(маълумот учун)

Даврий нашр учун алоҳида нашр қилинган даврий илованинг титул варағини
расмийлаштириш намунаси

ИСКАТЕЛЬ

ФАНТАСТИКА

САРГУЗАШТЛАР

4 (190) 1992

«Вокруг света» журналига илова

1961 йилдан нашр қилинади

Бир йилда 6 марта нашр қилинади

А илова
(маълумот учун)

Қайта терилганлиги тўғрисидаги маълумотлар ва ёшга доир хусусиятлар
кўрсатилган титул варагининг орқа томонини расмийлаштириш намунаси

КБТ 84 (2 Рос - Рус)
П21
УЎТ 882

Матн қуйидаги нашр асосида босиб чиқарилмоқда:

Паустовский К. Г. Асарлар тўплами:
В 9 т. – М.: Бадий адабиёт, 1961-1964. – Т. 1, 3, 6.

Юкори ва ўрта мактаб ёшидагилар учун

ISBN 0-000-00000-0

© Расмийлаштирилиши.
«Художественная литература»
нашриёти, 1994

А илова
(маълумот учун)

Чиқувчи маълумотлар ва чиқувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни
расмийлаштириш намунаси

Адабий-бадий нашр

Кутубхона серияси

ДРАЙЗЕР Теодор

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Мухаррирлар И. Г. Веселков, С. Ю. Калин

Рассом Ю. К. Бажанов'

Бадий муҳаррир Н. Г. Пескова

Техник муҳаррир В. М. Скробнева

Корректор Ф. А. Извозчиков

1990 йил 16 августдаги 55-сон нашр. лиц. 1992 йил 10 октябрда теришга топширилди.
1993 йил 15 январда босиб чиқаришга имзоланди. Формати 84x108'/32. Китоб-журналга
мўлжалланган қоғоз. Адабий гарнитура. Юқори босма. Шарт. босма л. 16,38. Ўқув-нашр л.
17.76. Қўш. адади 160 000 нус.
4765 буюртма.

«Пресса» нашриёти, 125865 ГСП, Москва, Правда кўч., 24,
Россия Федерацияси Матбуот ва ахборот вазирлигининг 5-сон
Москва босмахонаси.

129243, Москва, Маломосковская кўч., 21.

Смоленск матбаа комбинати. 124020, Смоленск, Смолнянинова кўч., 1.

А илова
(маълумот учун)

Чикувчи маълумотлар ва чикувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни
расмийлаштириш намунаси

Маълумот наشري

БЕЗОПАСНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРОЦЕССОВ

Маълумотнома

Тузувчилар Белов Сергей Викторович,
Бринза Вадим Николаевич, Векшин Борис Сергеевич ва б.

Мухаррир *М. К. Ермолова*
Безатувчи-рассом *А. Н. Ковалева*
Мукова рассоми *Э. К. Бадроджан*
Бадий мухаррир *Л. Р. Кованова*
Техник мухаррирлар *Г. А. Соколова, А. К. Литко*
Корректорлар *В. В. Прачкина, А. П. Рубинец*

1992 йил 26 декабрдаги 564-сон нашр. лиц. 1992 йил 5 октябрда теришга топширилди.
1993 йил 16 февралда босиб чиқаришга имзоланди.
Формати 60x90¹/16. 2-сон тип. коғоз. «Таймс» гарнитураси. Офсет босмада.
Шарт. босма л. 34,23. Ўқув-нашр л. 34,93. Адади 300 000 нус.
(1-завод – 150 000 нус.) 994 буюртма.

«Колос» нашриёти давлат корхонаси. 107807 ГСП, Москва,
Садовая-Спаская кўч., 18

«Пресса» нашриёти типографиясида терилган ва фотошакллари тайёрланган.
125865, ГСП, Москва, Правда кўч., 24.

Смоленск матбаа комбинатида босиб чиқарилган. 214020, Смоленск, Смолянинов кўч., 1.

А илова
(маълумот учун)

Чиқувчи маълумотлар ва чиқувчи маълумотларнинг устидаги маълумотларни
расмийлаштириш намунаси

Адабий-бадий нашр

Бушуев Сергей Владимирович,
Миронов Георгий Ефимович

ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА РОССИЙСКОГО

Тарихий-библиографик очерклар

Мухаррир *Н. М. Иночкина*
Рассом *Э. А. Марков*
Бадий муҳаррир *Е. Ю. Воронцова*
Техник муҳаррир *Н. И. Аврутис*
Корректор *Л. В. Назарова*

1990 йил 25 апрелдаги 598-сон нашр. лиц. 1992 йил 15 майда теришга топширилди. 1993
йил 20 январда босиб чиқаришга имзоланди. 1-сон ёзув коғози.
Формати 60x90¹/16. «Таймс» гарнитураси. Юкори босма. Шарт. босма л. 34. Ўқув-нашр
л. 40,84. Кўш. адади 50 000 нус. 64 буюртма.

«Книжная палата» нашриёти. 103009, Москва, Нежданова кўч., 8/10.

«АСПОЛ» матбаа корхонасининг корхона, бирлашма ва ташкилотлар
давлат уюшмаси

Ярослав матбаа комбинати, 150049, Ярославль, Свобода кўч., 97.

А илова
(маълумот учун)

Газетанинг чиқиш маълумотларини расмийлаштириш намунаси

Биринчи полосанинг юқори қисми

КНИЖНОЕ ОБОЗРЕНИЕ

The book review

1993 йил 19 март

Охириги полосанинг пастки қисми

Китоб шарҳи
129272, Москва ш.,
Сушевский вал, 64

Телефон рақамлари:
кабулхона -
- 281-62-66; бўлимлар ...
Факс ...

12-сон (1398)

Муассислар: Россия матбуот
ва ахборот вазирлиги ҳамда
«Книжное обозрение» МГМП
ишчи жамоалари

Бош муҳаррир *Е. С. Аверин*

1996 йил 5 майдан нашр
қилинмоқда

Индекс 50051,
«Книжное обозрение» МГМП
Р/с 345135 РФ Марказий банки
РКГУ нашр. – банки,
Москва ш., кор. сч. 161939,
МФО 201791

1413-сон рўйхатга олиш
гувоҳномаси

Адади 109703 нус. 1363-сон
буюртма.
Ҳажми 4 босма варақда.
«Московская правда» НМК
Рўзнома бир йилда 52 марта
чиқали.

Д А В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

ЖУРНАЛЛАР, ТЎПЛАМЛАР, АХБОРОТ НАШРЛАРИ
ЭЪЛОН ҚИЛИНАДИГАН МАТЕРИАЛЛАРНИ
НАШРИЁТГА ОИД РАСМИЙЛАШТИРИШ

Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск

Сўз боши

1 Россия Федерацияси Матбуот бўйича Давлат қўмитасининг «Россия китоб палатаси ва ТК 191 «Илмий–техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича техник қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан КАБУЛ ҚИЛИНГАН (1998 йил 28 майдаги 13-98-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Белоруссия Республикаси	Белоруссия Давстандарти
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожиқдавстандарт
Туркменистон	Туркменистон Бошдавинспекцияси
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт

3 Давлатлараро стандарт талаблари ИСО 18-81 «Документация. Оглавление периодических изданий» халқаро стандарти талабларига мос келади.

4 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлат қўмитасининг 1998 йил 9 октябрдаги 365-сон қарори билан ГОСТ 7.5-98 давлатлараро стандарти 1999 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган

5 ГОСТ 7.5-88 ЎРНИГА

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

ЖУРНАЛЛАР, ТЎПЛАМЛАР, АХБОРОТ НАШРЛАРИ
ЭЪЛОН ҚИЛИНАДИГАН МАТЕРИАЛЛАРНИ НАШРИЁТГА ОИД
РАСМИЙЛАШТИРИШ

System of standarts on information, librarianship and publishing.
Journals, collections, information editions. Presentation of publications

Жорий этиш санаси 1999-7-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт матнли илмий ва ишлаб чиқариш-амалий журналларда, тўпламларда ҳамда ахборот нашрларида эълон қилинадиган материалларга тегишли ва нашриётга оид расмийлаштириш элементларига, шаклига, кетма-кетлигига ҳамда уларнинг жойлаштирилишига қўйиладиган талабларни белгилайди.

Стандарт газеталарда чоп этиладиган материалларга тегишли эмас.

Стандарт ташкилий-ҳуқуқий структураси, идоровий тегишлилиги ва мулкчилик шаклидан қатъий назар ноширлар ва матбаа корхоналари учун мажбурийдир.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.0-84 Библиографик фаолият. Асосий атамалар ва таърифлар

ГОСТ 7.1-84 Хужжатнинг библиографик таърифи. Умумий талаблар ва тузиш қоидалари

ГОСТ 7.4-95 Нашрлар. Чиқиш маълумотлари

ГОСТ 7.9-95 Реферат ва аннотация. Умумий талаблар

ГОСТ 7.12-93 Библиографик ёзув: Рус тилида ёзувларни қисқарттириш. Умумий талаблар ва қоидалар

ГОСТ 7.23-96 Ахборот нашрлари. Тузилиши ва расмийлаштирилиши

ГОСТ 7.59-90 Хужжатларни индекслаш. Тизимлаштириш ва предметлаштиришга қўйиладиган умумий талаблар

ГОСТ 7.74-96 Ахборот-кидирув тиллари. Атамалар ва таърифлар

3 Таърифлар

3.1 Ушбу стандартда куйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилади:

3.1.1 мақола: Бирон-бир мавзуни, ғояни, масалани батафсил ёритувчи, уларнинг таҳлили элементларидан иборат бўлган ва даврий, давомли нашр ёки нодаврий тўплам учун унинг асосий матнининг таркибий қисми сифатида мўлжалланган асар.

3.1.2 шарҳловчи мақола: Фан, техника, адабиёт ва санъатнинг муайян даврдаги ҳолатининг жамлама тавсифи, таҳлили ва баҳолашидан иборат нашр.

3.1.3 бош мақола: Энг муҳим принципаал масалаларга бағишланган, ушбу нашр органи бўлган таҳририят ёки муассаса (ташқилот)нинг нуқтаи назарини ифодаловчи ва нашрнинг бошида эълон қилинадиган даврий нашрдаги етакчи мақола.

3.1.4 маъруза: Илмий кенгаш ёки съезд, конференция, кенгаш ва ҳоказоларда қилинадиган, фаолият тўғрисидаги ҳисобот ёки яқин орадаги тадбирлар режасидан иборат илмий мавзудаги хабар.

3.1.5 хабар: Илмий кенгаш, съезд, конференция, йиғилиш ва х. даги илмий мавзудаги материаллар.

3.1.6 тақриз: Муаллиф асл нусхаси ёки чоп этилган нашрнинг таҳлили ва далиллар асосида баҳолашни ўз ичига олган асар.

3.1.7 тезислар: Конференция, анжуман ва съезд бошлангунга қадар қисқа ифодаланган қоидалар ҳамда фикрлар.

3.1.8 таҳририят учун хат: Муаллиф бирон-бир далилни кенг жамоатчиликка етказиб берадиган ёки бирон масалани жамоатчилик муҳокамасига қўйган чиқиш шакли.

3.1.9 ахборот нашри: ГОСТ 7.23 бўйича;

3.1.10 журнал ичидаги (китоб ичидаги) библиографик кўрсаткичлар (рўйхатлар, шарҳлар): ГОСТ 7.0 бўйича;

3.1.11 асосий сарлавҳа: ГОСТ 7.74 бўйича.

4 Умумий қоидалар

4.1 Стандарт куйидаги материалларнинг нашриётга оид расмийлаштирилишини тартибга солади:

- мақолалар, шу жумладан бош мақолаларни, шарҳловчи мақолаларни;
- маърузалар ва хабарларни, маъруза ҳамда ахборотлар тезислари, резолюциялар, тавсиялар, конференциялар, кенгашлар, съездлар ва ш.к. нинг турли материалларини;

- журнал ичидаги (китоб ичидаги) библиографик кўрсаткичларни (рўйхатлар, шарҳлар), журналлар учун жорий ва ретроспектив «Мундарижа кўрсаткичлари»дан ташқари;

- киска илмий хабарларни (таҳририят учун хатларни);
- тақризларни;
- ахборот-(библиографик, рефератив, шарҳли) нашрларини.

4.2 Нашриётга оид расмийлаштириш элементларининг тўплами ва уларнинг жойлашган ўрни эълон қилинаётган материал турига боғлиқ.

Нашриётга оид расмийлаштириш элементларини келтириш шаклларини, кетма-кетлиги ва жойлашган ўрни нашрнинг барча сонлари (чиқишлари)да бир хил бўлиши керак.

Нашриётга оид расмийлаштириш элементлари материал эълон қилинадиган тилда келтирилади.

4.3 Нашриётга оид расмийлаштиришнинг қўшимча элементларидан фойдаланишга йўл қўйилади.

5 Журналлар ва тўпламлардаги материалларни нашриётга оид расмийлаштириш

5.1 Материалларни нашриётга оид расмийлаштириш элементлари куйидагиларни ўз ичига олади:

- материал устида ишлашда катнашган *муаллифлар, тузувчилар* ва бошқа шахслар *тўғрисида маълумот*;

- эълон қилинадиган материал сарлавҳаси;
- кичик сарлавҳа маълумотлари;
- УЎТ индекси;
- аннотация, резюме;
- асосий сўзлар;
- мақолага оид библиографик рўйхатлар;

эълон қилинадиган материал таржима қилинган матн тили тўғрисида маълумотлар;

- кўлёзма таҳририятга (таҳрир ҳайъатига) келиб тушган сана;

эълон қилинадиган материал давом этиши ёки тугаганлиги тўғрисида маълумот;

- илова;
- изох;
- *бўли кичик бўлим, цикл, подборканинг номи*;
- колонтитул.

Изохлар

1 Нашриётга оид расмийлаштиришнинг кўрсатилган элементлари (резюме, асосий сўзлар ва колонтитулдан ташқари) илмий нашрлар учун мажбурийдир.

2 Ишлаб чиқариш-амалий нашрлар учун мажбурий бўлган нашриётга оид расмийлаштириш элементлари курсив билан ажратилган.

Бир нашрда (сонда, чиқаришда) бўлиб бериладиган ёки даврий ва давомли нашрларда қисмлари бўйича бериладиган материалларни эълон қилишда нашр қилинаётган материал давом этиши ёки тугаганлиги тўғрисида маълумот берилиши мажбурийдир.

Эълон қилинаётган материал матнидан сўнг жойлаштириладиган нашриётга оид расмийлаштириш элементлари мақолага оид библиографик рўйхат мавжуд бўлган ҳолларда ундан кейин берилади.

Тахририят (таҳрир хайъати) томонидан депозитга қўйилган мақолалар қўлёзмаси тўғрисидаги ахборот 5.2, 5.5-5.7, 5.10, 5.12, 5.15-бандларнинг талабларига мувофиқ расмийлаштирилади.

5.2 Муаллифлар тўғрисида маълумот

5.2.1 Муаллифлар тўғрисидаги маълумот куйидаги элементлардан иборат:

- муаллиф номи (исм-шарифининг бош ҳарфлари ва фамилияси; исми; исми, исм-шарифи; тахаллуси);
- илмий унвони, илмий даражаси;
- лавозими ёки касби;
- иш жойи (муассаса ёки ташкилотнинг, аҳоли пунктининг номи);
- мамлакат номи (хорижий муаллифлар учун).

Муаллиф номи бош келишида берилади.

Отасининг исмини кўрсатиш расм бўлмаган ҳолларда битта бош ҳарфи ёки исми кўрсатилади.

Илмий унвон, илмий даража, лавозими, касби, иш жойи, мамлакат номи тўғрисидаги маълумотлар тахририят ихтиёрига кўра муаллиф номидан кейин тўлиқ ёки қисқартирилган шаклда кўрсатилади. Қисқартмалар - ГОСТ 7.12 бўйича. Иш жойи ва мамлакат номини кўрсатишда аббревиатурадан фойдаланишга йўл қўйилади.

Жамоа асарларида муаллифлар номини улар томонидан қабул қилинган кетма-кетликда келтирилади.

Муаллиф номи матбаа воситалари ёрдамида ажратиб кўрсатилади.

5.2.2 Ўз сарлавҳасига эга бўлган мақолалар (бош мақолалардан ташқари), маърузалар ва ахборотларнинг, маъруза ва ахборотлар тезисларининг, қисқа илмий ахборотларнинг (тахририятга келган хатларнинг) ҳамда тақризларнинг муаллифлари тўғрисидаги маълумот сарлавҳадан олдин қўйилади.

Тақризнинг сарлавҳаси тақриз қилинаётган асарнинг библиографик таърифи билан алмаштирилганда тақриз муаллифи тўғрисидаги маълумот эълон қилинадиган материал матнидан кейин ўнг томонга жойлаштирилади.

Бош мақолалар муаллифлари тўғрисидаги маълумот тахририят ихтиёрига кўра берилади ҳамда эълон қилинадиган материалдан кейин ўнг томонга жойлаштирилади.

Муаллифнинг иш жойи тўғрисидаги маълумотларни эълон қилинадиган материалнинг матнидан кейин алоҳида сатрда жойлаштирилишига йўл қўйилади.

5.3 Тузувчилар тўғрисидаги маълумот

5.3.1 Тузувчилар тўғрисидаги маълумот 5.2.1-бандга мувофиқ расмийлаштирилади.

Тузувчилар тўғрисидаги маълумотдан журнал ичидаги (китоб ичидаги) библиографик кўрсаткичларни (рўйхат, шархларни) эълон қилишда фойдаланилади.

Тузувчининг номи олдида бажарилган иш характери билан белгиланган «Тузувчи», «Тузди» ва ш.к. сўзлар келтирилади.

5.3.2 Тузувчилар тўғрисидаги маълумот эълон қилинаётган материалдан кейин ўнг томонга жойлаштирилади.

5.4 Материал устида ишлашда қатнашган шахслар (таржимонлар, материални нашрга тайёрлаган шахслар, рассомлар, фотосуратчилар ва ш.к.) тўғрисидаги маълумот

5.4.1 Материал устида ишлашда қатнашган шахснинг номи қуйидагича шаклда: исм-шарифнинг бош ҳарфлари ёки бош ҳарфи ва фамилияси, исми ва фамилияси, тахаллуси берилади.

Материал устида ишлаган шахс исмидан олдин бажарилган иш характери билан белгиланган сўзлар берилади.

Таржимон номи олдида бажарилган иш характери билан белгиланган сўзлардан олдида эълон қилинадиган материал таржима қилинган тил тўғрисидаги маълумот кўрсатилади.

5.4.2 Материал устида ишлашда қатнашган шахслар тўғрисидаги маълумот эълон қилинадиган материал матнидан кейин ўнг томонга жойлаштирилади.

5.5 Эълон қилинадиган материал сарлавҳаси

5.5.1 4.1-бандда санаб ўтилган материаллар сарлавҳасиз эълон қилинишига йўл қўйилмайди.

Тақриз сарлавҳасини тақриз қилинаётган асарнинг библиографик таърифи билан алмаштиришга йўл қўйилади. Библиографик таъриф - ГОСТ 7.1 бўйича.

Эълон қилинадиган материал сарлавҳасига у эълон қилинадиган бўлим, кичик бўлим, цикл, подборка номини киритишга йўл қўйилмайди.

Материал даврий ёки давомли нашрларнинг бир нечта сонидан (нашрида) қисмлар билан чоп этилганда эълон қилинаётган материал сарлавҳасини ўзгартиришга йўл қўйилмайди.

Эълон қилинадиган материалнинг сарлавҳаси матбаа воситалари ёрдамида ажратиб кўрсатилади.

5.5.2 Эълон қилинадиган материалнинг сарлавҳаси эълон қилинаётган материалдан аввал жойлаштирилади.

5.6 Кичик сарлавҳа маълумотлари

5.6.1 Эълон қилинадиган материалнинг кичик сарлавҳа маълумотларига қуйидагилар кириди:

- эълон қилинадиган материал сарлавҳасини изоҳловчи маълумотлар;

эълон қилинадиган материал тури, шу жумладан шарҳловчи асарлардаги «Адабиётлар шарҳи», «Хатлар шарҳи», «... шарҳи» каби ифодалар тўғрисидаги маълумотлар, агар улар эълон қилинадиган материал сарлавҳасида бўлим, кичик бўлим, цикл, подборка номида, нашр сарлавҳаси номида ёки унинг кичик сарлавҳа маълумотларида келтирилмаган бўлса;

- эълон қилинадиган материал қисмининг тартиб рақами;

7.1 бўйича библиографик таърифи;

- конференция, кенгаш, съездлар ўтказиладиган жой ва сана (кун, ой, йил), маърузаларда ва ахборотларда, маърузалар ҳамда ахборотлар тезисларида, конференция, кенгашлар, съездлар ва х.к. материалларида - агар улар эълон қилинадиган материал сарлавҳасида, бўлим, кичик бўлим, цикл, подборка номида, нашр сарлавҳасида ёки кичик сарлавҳа маълумотларида кўрсатилмаган бўлса.

5.6.2 Кичик сарлавҳа маълумотлари эълон қилинадиган материалдан кейин жойлаштирилади.

5.7 УЎТ (Универсал ўнлик таснифи)

5.7.1 УЎТ индекси илмий-амалий ва маданий фаолиятнинг барча соҳаларини акс эттирувчи мақолаларда берилди.

5.7.2 Мақолалар УЎТ индекси (бош мақолалардан ташқари) маърузалар ва ахборотлар, маърузалар ҳамда ахборотлар тезислари, қисқа илмий хабарлар (таҳририятга хатлар) ва тақризларнинг муаллифлар тўғрисидаги маълумотларидан олдин берилди.

Тақриз сарлавҳаси тақриз қилинаётган асарнинг библиографик таърифи билан алмаштирилганда, УЎТ индекси библиографик таърифдан олдин қўйилади.

Конференция, кенгаш, съезд ва ш.к.лар материалларининг УЎТ индекси эълон қилинадиган материал сарлавҳасидан олдин берилди.

УЎТ индекси чап томондаги алоҳида сатрда жойлаштирилади.

5.8 Аннотация. Реюме

5.8.1 Аннотация эълон қилинадиган материал тилида берилди.

Аннотация ГОСТ 7.9 бўйича расмийлаштирилади.

Аннотациядан ташқари резюме эълон қилинишига ҳам йўл қўйилади. Резюме эълон қилинадиган материал матни тилидан фарқ қилувчи бошқа тилларда берилади.

Резюме бир неча тилда берилган ҳолда рус тилидаги аннотацияни рус тилидаги резюме мазмун билан алмашгиришга йўл қўйилади.

5.8.2 Аннотация мақолаларга (бош мақолалардан ташқари), маърузаларга ва ахборотларга, қисқа илмий хабарларга (таҳририятга келган хатларга) берилади.

Эълон қилинадиган материал тилидаги аннотация эълон қилинадиган материал матнидан олдин, сарлавҳа ва кичик сарлавҳа маълумотларидан кейин жойлаштирилади.

Резюме эълон қилинадиган материал, материал устида ишлашда қатнашган шахслар тўғрисидаги маълумот, эълон қилинадиган материал таржима қилинган тил, қўлёзма таҳририятга (таҳрир хайъатига) келиб тушган сана ҳамда рус тилидаги аннотациядан сўнг жойлаштирилади.

5.9 Асосий сўзлар

5.9.1 Асосий сўзлар эълон қилинадиган материал матнидан танлаб олинади ҳамда матбаа воситалари ёрдамида ажратиб кўрсатилади.

5.9.2 Мақолалар (бош мақолалардан ташқари), маърузалар ва ахборотлар, маъруза ва ахборот тезислари, қисқа илмий хабарлар (таҳририятга келган хатлар)даги муҳим сўзлар бевосита сарлавҳадан кейин эълон қилинадиган материал матнидан олдин жойлаштирилади.

5.10 Мақолага оид библиографик рўйхатлар

5.10.1 Мақолага оид библиографик рўйхат сарлавҳасида «Рўйхат» сўзидан фойдаланилади (масалан «.....адабиётлар рўйхати», «...библиографик рўйхат» ва б.). Мақолага оид библиографик рўйхат сарлавҳасида «Библиография» сўзидан фойдаланишга йўл қўйилмайди.

Мақолага оид библиографик рўйхатлардаги библиографик таъриф ГОСТ 7.1 бўйича тузилади.

Мақолага оид библиографик рўйхатлардаги библиографик ёзувлар рақамланиши керак.

5.10.2 Мақола, маъруза ва хабарлар, қисқа илмий хабарлар (таҳририятга келган хатларнинг) ва тақризлар учун мақолага оид библиографик рўйхатлар бевосита эълон қилинадиган материал матнидан сўнг жойлаштирилади.

Тақризлар учун мақолага оид библиографик рўйхатлар берилмаслиги мумкин.

5.11 Эълон қилинадиган материал таржима қилинган матн тили тўғрисидаги маълумот

МДХ мамлакатлари халқлари тилларидан ва хорижий тиллардан таржима қилинган материалларни эълон қилишда асл нусханинг тили

тўғрисидаги маълумот эълон қилинадиган материал матнидан кейин ўнг томонга жойлаштирилади.

5.12 Қўлёзма таҳририятга (таҳрир ҳайъати)га келиб тушган сана

5.12.1 Қўлёзма таҳририятга (таҳрир ҳайъати)га келиб тушган сана араб рақамларида: кун, ой ва йил учун иккитадан рақам билан белгиланади.

Қўлёзма таҳририят (таҳрир ҳайъати)га келиб тушган санадан олдин: «...олинди», «Материал таҳририят (таҳрир ҳайъати)га ...да келиб тушди» ва ш.к. сўзлари бериледи.

5.12.2 Мақолалардаги (таржима мақолаларидан ташқари) журнал ичидаги (китоб ичидаги) библиографик шарҳларда ва қисқа илмий хабарларда (таҳририятга келган хатларда) қўлёзманинг таҳририятга (таҳрир ҳайъати)га келиб тушган санаси эълон қилинадиган материал матнидан кейин жойлаштирилади.

5.13 Эълон қилинадиган материалнинг давом этиши ёки тугаганлиги тўғрисида маълумот

Материал даврий ёки давомли нашрнинг бир нечта сониди (нашрида) қисмлари билан эълон қилинганда охириги қисмдан ташқари ҳар бир қисмнинг охирида «Давоми (охири) бор» белгиси қўйилади.

Даврий ёки давомли нашрда эълон қилинадиган материалнинг ҳар бир кейинги қисми бошланган саҳифасида сатр ости изоҳдан ёки матндан олдин «Давоми (охири)» белгиси қўйилади ҳамда эълон қилинадиган материалнинг олдинги қисмлари босилган сонлари (нашрлари) кўрсатилади.

Материал бир нашрда (сонда, чиқишда) узиб берилган ҳолларда, охириги қисмдан ташқари ҳамма қисмлари охирида «Давоми (охири)...да» белгиси қўйилади.

Бир нашрда (сонда, чиқишда) эълон қилинадиган материалнинг кейинги ҳар бир қисми бошланган саҳифасида материал матнидан олдин «Давоми (охири). Бошида» белгиси қўйилади.

5.14 Илова

5.14.1 Эълон қилинадиган материалга илова ўз сарлавҳаси билан бериледи.

Илова таалуқли бўлган материал тўғрисидаги маълумотлар (муаллиф номи ва/ёки материал сарлавҳаси), агар улар илова сарлавҳасига кирмаси, илованинг кичик сарлавҳа маълумотларида келтирилади.

Асосий эълон қилинадиган материал иловасининг сарлавҳаси ёки кичик сарлавҳа маълумотларида материал илова эканлиги тўғрисидаги маълумот бериледи.

Илова иккита ёки ундан ортиқ бўлганда уларни рақамлаш зарур.

5.14.2 Эълон қилинадиган материаллар билан боғлиқ бўлмаган илова

Нашрда эълон қилинадиган материаллардан биронтаси билан ҳам боғлиқ бўлмаган илованинг кичик сарлавҳа маълумотларида, агар ушбу

сарлавҳа (ном) илова сарлавҳасида кўрсатилмаган бўлса, илова эълон қилинадиган нашр сарлавҳаси (номи) келтирилади.

5.15 И з о ҳ

5.15.1 Библиографик ҳаволани ўз ичига олган изох ГОСТ 7.1 бўйича расмийлаштирилади.

Россия Федерацияси халқлари тилларидан ва хорижий тиллардан таржима қилинган материални эълон қилишда изохда эълон қилинадиган материал таржима қилинган нашр тўғрисидаги маълумот берилди.

Эълон қилинадиган материал кўчириб босилган ҳолларда изохда материал кўчириб босилган нашр тўғрисидаги маълумот келтирилади.

Эълон қилинадиган материал таржима қилинган нашр тўғрисидаги маълумот ва эълон қилинадиган материал кўчириб босилган нашр тўғрисидаги маълумот изохда фақат библиографик илова шаклида келтирилади.

Ўз сарлавҳасига эга тақризда тақриз қилинаётган асар тўғрисидаги маълумот, агар улар кичик сарлавҳа маълумотларида келтирилмаган бўлса, изохда библиографик ҳавола шаклида берилди.

5.15.2 Изоҳлар жойлашувига кўра матн ичидаги, матндан кейинги ва сатр ости изохларига бўлинади. Матн ичидаги изохлар эълон қилинадиган материал матнида кавс билан ажратиб жойлаштирилади.

Матндан ташқари изохлар бевосита эълон қилинадиган материалнинг асосий матнидан кейин жойлаштирилади.

Сатр ости изохлар эълон қилинадиган материал матнининг сатрлари остидаги чизик тагида жойлаштирилади.

Матндан кейинги ва сатр ости изохлар улар тааллуқли бўлган матн билан ҳавола белгилари: араб рақамлари ҳамда юлдузчалар орқали боғланади.

5.16 Б ў л и м, к и ч и к б ў л и м, ц и к л, п о д б о р к а н о м л а р и

Материални бўлим, кичик бўлим, цикл, подборка таркибида эълон қилишда бўлим, кичик бўлим, цикл, подборка номи келтирилади.

5.17 К о л о н т и т у л

Даврий ва давомли нашрлар колонтитули кўрсатилган кетма-кетликда қуйидаги элементларни ўз ичига олади:

- серияли нашрнинг халқаро стандарт рақамини (ISSN аббревиатураси билан);

- нашрнинг асосий сарлавҳасини (ISSN берилганда нашрнинг белгиланган шаклдаги сарлавҳаси);

- нашр чиқарилган йил;

- том, қисм, нашрнинг тартиб рақами.

Нодаврий тўшамлар колонтитулига кўрсатилган кетма-кетликда қуйидаги элементлар қиради:

Изоҳ – Нашриётга оид расмийлаштиришнинг мажбурий элементлари курсив билан ажратиб кўрсатилган (ёрдамчи кўрсаткичлар фақат рефератив нашрлар учун мажбурий).

8.2.1 Тасниф индекслари ГОСТ 7.59 бўйича тасниф тизимларига мувофиқ келиши керак.

Тасниф индекслари бўлим (кичик бўлим) номидан олдин жойлаштирилади.

Бўлим (кичик бўлим) УЎТ индекси табиий ва техника мавзуларидаги материалларда келтирилади.

8.2.2 Бўлимлар (кичик бўлимлар) номлари ушбу нашр учун қабул қилинган тасниф схемасига мос келиши керак.

Бўлимлар (кичик бўлимлар) номлари матбаа воситалари ёрдамида ажратиб кўрсатилади.

8.2.3 Бўлим (кичик бўлим) тузувчилари тўғрисидаги маълумот тегишли бўлим (кичик бўлим)дан кейин жойлаштирилади: «Тузувчи Н.В.Иванов».

Бўлим (кичик бўлим) тузувчисининг илмий унвони, илмий даражаси тўғрисидаги маълумотни тўлиқ ёки қисқартирилган шаклда беришга йўл қўйилади. Қисқартириш - ГОСТ 7.12 бўйича.

8.2.4 Бўлим (кичик бўлим) муҳаррирлари тўғрисидаги маълумот тегишли бўлим (кичик бўлим)дан кейин жойлаштирилади: «Муҳаррир В.И. Петров», «Илмий муҳаррир К.М. Сидоров»

Бўлим (кичик бўлим) муҳаррирининг илмий унвони, илмий даражаси тўғрисидаги маълумотни тўлиқ ёки қисқартирилган шаклда беришга йўл қўйилади. Қисқартириш - ГОСТ 7.12 бўйича.

8.2.5 Сўз боши, нашрдан фойдаланиш бўйича қўлланма, тасниф схемаси, ҳаволалар тизими, ёрдамчи кўрсаткичлар, қисқартмалар ва шартли белгиланишлар рўйхати - ГОСТ 7.23 бўйича.

8.2.6 Библиографик ва рефератив нашрларда нашрнинг чап ва ўнг бетларига қўйиладиган колонтитулдан фойдаланиш тавсия этилади.

Колонтитул куйидагилардан иборат:

- бетдаги библиографик ёзувнинг биринчи индентификация (тартиб) рақами;

- нашр сарлавҳаси (номи) ёки нашрнинг асосий сарлавҳаси (сарлавҳа ISSN беришда белгиланган шакл бўйича);

- нашр чиқарилган йил;

- нашр томи ва (ёки) нашрнинг рақами;

- бўлим (кичик бўлим) номи;

- бетдаги библиографик ёзувнинг охириги индентификация (тартиб) рақами.

8.3 Шарҳловчи нашрларда эълон қилинадиган шарҳловчи мақолаларни нашриётга оид расмийлаштириш элементлари куйидагиларни ўз ичига олади;

- *тузувчилар (муаллифлар) тўғрисида маълумот;*

- шарҳловчи мақола сарлавҳаси;
- кичик сарлавҳа маълумотлари;
- УЎТ индекси;
- асосий сўзлар;
- фойдаланилган ахборот манбалари рўйхати;
- қисқартмалар ва шартли белгиланишлар рўйхати.

Изоҳ - Нашриётга оид расмийлаштиришнинг мажбурий элементлари курсив билан ажратилган.

8.3.1 Тузувчилар тўғрисидаги маълумот муаллифлар тўғрисидаги маълумот каби расмийлаштирилади.

Шарҳловчи мақола тузувчилари (муаллифлари) тўғрисидаги маълумот шарҳловчи мақола сарлавҳасидан олдин жойлаштирилади.

Битта шарҳловчи мақоладан иборат бўлган шарҳловчи нашрдаги тузувчилар тўғрисидаги маълумотнинг расмийлаштирилиши ва жойлаштирилиши - ГОСТ 7.4 бўйича.

8.3.2 Шарҳловчи мақола сарлавҳаси матбаа воситалари ёрдамида ажратиб кўрсатилади.

8.3.3 Кичик сарлавҳа маълумотлари шарҳловчи мақола сарлавҳасини изоҳловчи маълумотларни ўз ичига олади.

Кичик сарлавҳа маълумотлари шарҳловчи мақола сарлавҳасидан кейин жойлаштирилади.

8.3.4 УЎТ индекси табиий ва техника мавзуларидаги шарҳловчи мақолаларда берилади.

УЎТ индекси шарҳловчи мақола тузувчилари (муаллифлари) тўғрисидаги маълумотдан олдин алоҳида сатрда (чап томонда) жойлаштирилади.

8.3.5 Асосий сўзлар - 5.9-бандга қар.

8.3.6 Фойдаланилган ахборот манбалари рўйхати шарҳловчи мақола матнидан кейин жойлаштирилади.

8.3.7 Қисқартмалар ва шартли белгиланишлар рўйхати - ГОСТ 7.23 бўйича.

А илова
(маълумот учун)

Эълон қилинадиган материалларни нашриётга оид
расмийлаштириш намуналари

Илмий нашрда мақолани нашриётга оид
расмийлаштириш намунаси
(колонтитул билан)

ISSN 0002-3329. РФА ахбор. Биол.сер. 1996. 5-сон.

УЎТ 576.6

Э.Р. АСАДОВ, С.Х. ТАПАЛЦЯН, Е.Е. ПАНЦХАВА

ВЛИЯНИЕ КОНЦЕНТРАЦИИ СУБСТРАТА НА КОНВЕРСИЮ
ОРГАНИЧЕСКИХ ВЕЩЕСТВ В БИОГАЗ

Ҳароратнинг (33 ва 53 °С) ва субстрат турли концентрацияларининг
корамол чикиндилари конверсияси учун биогазга айланишига таъсири
тадқиқ қилинди...

Аннотация матнининг давоми

биогаз, ферментация, субстрат, ўғит концентрацияси

Таркибида 10 фоиздан зиёд органик моддалар бўлган
концентрацияланган органик чикиндиларни биоконверсия қилиш йўли билан
биогаз ва ўғит олиш...

эълон қилинаётган матннинг давоми

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1 Баадер В., Доне Е., Врендерфер М. Биогаз: Теория и практика. - М.:
Колос, 1986.-148 б.

2 Заварзин Г.А. Трофические связи в метаногенном сообществе // РФА ахборот., Биол.сер. -1996. - 6-сон. 34 б.

3 _____
4 _____
5 _____

А.Н. Бах номидаги Биохимия институти. Материал нашриётга 1996 йил 8 июлда тушган.

E.R. ASADOV, S. KH. TAPALTSYAN, E.F. PANTSKHAVA

EFFECT OF SUBSTRATE CONCENTRATION OF ORGANIC COMPOUNDS INTO BIOGAS

Institute of biochemistry, Russian Academy of Sciences, Moscow

Резюме матни

**Ишлаб чиқариш-амалий журналда
мақолани нашриётга оид расмийлаштириш намунаси
(колонтитул ва бўлим номи билан)**

ISSN 0030-6223.Основания, фундаменты и механика грунтов. 1996. 4-сон

ЛОЙИИҲАЧИГА ЁРДАМ УЧУН

УЎТ 624.155.113.3

Б.В. БАХОЛДИН, Е.В. СВЕТИНСКИЙ, фан техн. номзодлари (НИИ асосида);

**О ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МНОГОСЕКЦИОННЫХ
СОСТАВНЫХ СВАЙ КВАДРАТНОГО ПОПЕРЕЧНОГО СЕЧЕНИЯ
БОЛЬШОЙ ДЛИНЫ**

Мақолада калин қатламдан иборат бўш тупрок худудларда қурилишни кенгайтириш муносабати билан тартибли қозикларни (ўзларининг) қўлланиш масалалари кўриб чиқилган.

Аннотация матни давоми

кўп секцияли таркибли темир-бетон козиклар, бўш тупроклар, козикларни кўллаш...

Саноат ва уй-жой қурилишида, одатда таркибли темир-бетон козиклар кўлланилади...

Эълон қилинадиган материал матнининг давоми

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Бахолдин В.В., Илькевич В.Я. О рациональной области применения различных конструкция свайных фундаментов для жилищного строительства на слабых грунтах // Основания, фундаменты и механика грунтов.-1996.- 2-сон.-23-26 б.
2. Вершинин В.П., Илькевич В.Я., Бахолдин В.В. Какие сваи рациональнее? // Строительство и архитектура Санкт-Петербурга.-1996.- 4-сон - 20-21 б.
3. Исследование отклонений свай при погружении / Е.В. Светипский, Ю.М. Приходько, Х.А. Джантимиров, С.А. Кузнецов, М.Р. Леках // Основания, фундаменты и механика грунтов. -1995.- 3-сон –9-10 б.

1996 йил 12 августда олинди.

**Илмий-амалий журналда
мақолани нашриётга оид расмийлаштириш намунаси,
(колонтитул билан)**

ISSN 0039-2448. Стр-во трубопроводов. 1996. 9-сон.

УЎТ 621.643.29 : 621.791 : 620.179.11

В.Ю. КАРГИН, А.В. КАРПЕНКО, Г.К. КАЙГОРОДОВ

Гипрониигаз, Саратов

**НЕРАЗРУШАЮЩИЙ МЕТОД КОНТРОЛЯ КАЧЕСТВА
СВАРНЫХ СОЕДИНЕНИЙ ПОЛИЭТИЛЕНОВЫХ ТРУБ**

Аннотация матни

полиэтилен трубалари, пайванд қилиш бирикмалари, газ таксимловчи тармоқлар, сифат назорати методлари

Қишлоқ жойларда газ таксимловчи тармоқларни лойиҳалаштиришда капитал қурилишдаги полиэтилен трубалар тобора кенг қўлланилмоқда...

Эълон қилинадиган материал матнининг давоми

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ромейко В.С., Шестопал А.И., Перспон А.А. Пластмассовые трубопроводы. – М.: Высш. шк., 1994.- 100-125 б.

2. Зайцев Н.И. Сварка пластмасс при сооружении объектов нефтяной и газовой промышленности. – М.: Недра, 1996.-5-10 б.

3. Кораб Г.И., Адаменко А.А. Комплексное обеспечение качества сварных соединений пластмассовых трубопроводов / Ин-т электросварки им. Е.О. Патона. Киев. 1992. – 402 б.

**Илмий асарлар тўпламида мақолани
нашриётга оид расмийлаштириш намунаси
(колонтитул билан)**

ISBN 0-000000-00-0. Экономика энергоресурсов в системах
теплогазообмена и вентиляции. СПб., 1996.
УЎТ 628.83

В.В. БАНИН

Санкт-Петербургский технологический институт им. Ленсовета

**ВЛИЯНИЕ КРУТКИ ПОТОКА НА ТРАНСПОРТИРОВАНИЕ
МАТЕРИАЛА ПО ТРУБОПРОВОДУ**

Пневмотранспорт тизимининг энергия сарфини камайтириш ҳамда узатувчи кувурлар хизмат қилиш муддатини оширишнинг долзарб масалалари кўриб чиқилган.

Кўпгина тадқиқот ишлари пневмотранспорт тизими энергия сарфини камайтириш масалаларини ҳал қилишга йўллантирилган... _____

_____ Эълон қилинадиган материал матннинг давоми _____

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Калинушкин М.П. О винтовом движении в трубопроводах // РФА ахборот. Техник фанлар бўлими.- 1992. – 3-сон. – 5-21 б.
2. Лопухов В.И., Кононенко В.Д., Мальчевская Н.Ф. К расчету параметров закрученного потока в горизонтальном трубопроводе // Инженерные методы решения практических задач в санитарной технике: Мақол тўпл./ Волгогр. қурилиш-муҳандислик ин-ти. – Волгоград, 1993. – 3 б.
3. Кононенко В.Д., Лопухов В.И. Решение уравнений движения однофазного вязкого закрученного потока в длинной трубе // Отопление и вентиляции / Иркутск политехн. ин-ти – Иркутск. – 1994. – 202-209 б.

1996 йил 8 июлда олинган.

**Библиографик нашрларда эълон қилинадиган материалларни
нашриётга оид расмийлаштириш намунаси
(колонтитулли матн бетлари)**

154 ФАНШУНОСЛИК 1995 9-сон ФАН ВА ЖАМИЯТ 170

154 Дробикаев В.З. У истоков отечественной демографии. М.: Мысль, 1996. – 222 б – Библиогр.: 175-220 б. Состояние и развитие отечественной демографии

Бошка библиографик ёзувлар

Бошка библиографик ёзувлар

Фан ва жамият
Science and society

170 Усенко И. Выход из штопора по Лавриновичу: О Белорус. науч.-пром. Ассоц// инж.газ.-1995.-апр

-14-

-15-

**Рефератив нашрларда эълон қилинадиган материалларни
нашриётга оид расмийлаштириш намунаси
(колонтитулли матн бетлари)**

12.74.62 Нашриётчилик иши 1994 12-сон Матбаа 12.74.92
(технология ва усқуна)

УЎТ 681.616.86:651.923
12.74.82. Современные настольные издательские системы/Дубровин В.//Соврем. полиг.- 1994.-3-сон.-40-42 б.

Бошка библиографик ёзувлар

Реферат матни

Г.И.Кузнецов

Бошка библиографик ёзувлар

Матбаа (технология ва усқуна)
УЎТ 655.022.5
12.74.92. Новинки техники/совр.полигр.-1994.-3-сон-88-89 б.

Реферат матни

-12-

-13-

В.А. Петров

**Шарҳловчи нашрларда эълон қилинадиган материалларни
нашриётга оид расмийлаштириш намунаси
(матнинг биринчи бети)**

УЎТ 621.331(1-87) (048.8)

В.А. Быков, В.И. Хомяков

ЧЕТ ЭЛДА ТЕМИР ЙЎЛНИ ЭЛЕКТРИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ

Эълон қилинадиган материал матни

УЎТ 002: 655.535.85 : 006.354 СДТ 01.140.20 Т62 СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: журнал, тўплам, ахборот нашри, эълон қилинадиган материал, мақола, маъруза, хабар, тезислар, тақриз, элементлар, муаллиф, тузувчи, сарлавҳа, кичик сарлавҳа маълумотлари, УЎТ индекси, аннотация, резюме, асосий сўзлар, илова, колонтитул, бўлим номи, мундарижа бети, пагинация

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

РЕФЕРАТ ВА АННОТАЦИЯ

Умумий талаблар

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Бутунроссия илмий ва техник ахборот институти, ТҚ 191 «Илмий–техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Федерацияси Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (1995 йил 26 апрелдаги 7–95–сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Беларусь Республикаси	Белстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Туркменистон	Туркманстандарт
Украина	Украина Давстандарти

3 Ушбу стандартнинг 1.1, 2.1, 2.2. 1-2. 2.7, 2.3.3-бўлимлари (кичик бўлим, бандлари) ИСО 214-76 «Рефераты на издания и документы»нинг тўлиқ асл матнини ўз ичига олади.

4 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича қўмитасининг 1996 йил 27 февралдаги 108–сон қарори билан ГОСТ 7.9-95 давлатлараро стандарти 1997 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

5 ГОСТ 7.9-77 ЎРНИГА

ДАВЛАТЛАРАРО СТАНДАРТ**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими****РЕФЕРАТ ВА АННОТАЦИЯ****Умумий талаблар**

System of standards on information, librarianship and publishing.
Informative abstract and indicative abstract. General requirements.

Жорий этиш санаси 1997-07 -01

1 Қўллаш соҳаси

Стандарт бирламчи ва иккиламчи ҳужжатларни, шу жумладан машина ўқийдиган шаклда тайёрлайдиган ва чиқарадиган шахслар ҳамда ташкилотлар қўллаши учун мўлжалланган.

Ушбу стандарт реферат (ахборот берувчи реферат) ва ҳужжатларга аннотация (индикатив реферат) матнининг мазмуни, тузилиши ва расмийлаштиришига қўйиладиган талабларни белгилайди.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.0-84 АКНИТ. Библиографик фаолият. Асосий атамалар ва таърифлар

ГОСТ 7.1-84 АКНИТ. Ҳужжатнинг библиографик таърифи. Умумий талаблар ва тузиш кодалари

ГОСТ 7.4-95 АКНИТ. Нашрлар. Чиқувчи маълумотлар

ГОСТ 7.5-88 АКНИТ. Журналлар, тўпламлар, ахборот нашрлари. Нашрга оид расмийлаштириш элементлари

ГОСТ 7.19-85 АКНИТ. Магнит тасмасида библиографик маълумотлар билан алмашилишнинг коммуникатив формати. Ёзувнинг мазмуни

ГОСТ 7.23-80 АКНИТ. Ахборот нашрлари. Асосий турлари, тузилиши ва расмийлаштирилиши

ГОСТ 7.32-91 АКНИТ. Илмий-тадқиқот иши тўғрисида ҳисобот. Тузилиши ва расмийлаштирилиши

ГОСТ 7.51-84 АКНИТ. Каталоглар ва картотекалар учун варақчалар.
Умумий талаблар

ГОСТ 7.57-89 АКНИТ. Нашрлар. Нашриёт ва китоб савдоси
библиографик кўрсаткичлари. Умумий талаблар

ГОСТ 7.59-90 АКНИТ. Ҳужжатларни индекслаш. Тизимлаш ва
предметлашга қўйиладиган умумий талаблар

ГОСТ 7.66-92 АКНИТ. Ҳужжатларни индекслаш. Координатли
индекслашга қўйиладиган умумий талаблар

ГОСТ 8.417-81 ГСИ. Единицы физических величин

3 Таърифлар

Ушбу стандартда қуйидаги атамалар ва таърифлар қўлланилади:

3.1 **реферат**: Реферат муаллифининг қўшимча талқини ёки танқидий
фйқрларисиз асосий маълумотлар ва хулосаларни ўз ичига олган ҳужжат
мазмунининг қисқача аниқ баёни.

3.2 **аннотация**: Ҳужжатнинг мақсади, мазмуни, тури, шакли ва бошқа
хусусиятлари нуқтаи назаридан қисқача тавсифи.

3.3 **йиғма реферат**: Икки ва ундан кўпроқ дастлабки ҳужжатлар
асосида тузилган реферат.

4 Умумий қоидалар

4.1 Реферат ва аннотация қуйидаги функцияларни бажаради:

- ҳужжатнинг асосий мазмунини очишга, унинг релевантлигини
аниқлашга ва ҳужжатнинг тўлиқ матнига мурожаат қилиш керакми ёки
йўқлиги тўғрисида қарор қабул қилишга имкон беради;

- ҳужжат тўғрисида ахборот беради ва ҳужжат китобхон учун иккинчи
даражали аҳамият касб этса, ҳужжатнинг тўлиқ матнини ўқиш заруриятини
бартараф этади.

- ахборот тизимларида, жумладан автоматлаштирилган тизимларда
ҳужжатлар ва ахборотни кидириш учун фойдаланилади.

4.2 Рефератдан библиографик ёзув элементи ва чиқувчи маълумотлар
элементи сифатида фойдаланилади (ГОСТ 7.4, ГОСТ 7.19, ГОСТ 7.23,
ГОСТ 7.32, ГОСТ 7.51 бўйича).

4.3 Аннотациядан библиографик ёзув элементи, чиқувчи маълумотлар
элементи ва чоп этиладиган материалларни расмийлаштириш элементи
сифатида фойдаланилади (ГОСТ 7.4, ГОСТ 7.5, ГОСТ 7.19, ГОСТ 7.23,
ГОСТ 7.51, ГОСТ 7.57 бўйича).

5 Реферат

5.1 Рефератнинг тузилиши

5.1.1 Реферат бирламчи ҳужжат мазмунининг қуйидаги жиҳатларини
ўз ичига олади:

- ишнинг предмети, мавзуси, мақсади;
- ишни амалга ошириш методи ёки методологияси;
- иш натижалари;
- натижаларни қўллаш соҳаси;
- хулосалар;
- қўшимча ахборот.

Реферат мазмуни жиҳатларининг оптимал кетма-кетлиги рефератнинг нимага мўлжалланганига боғлиқ бўлади. Масалан, янги илмий билимларни олишдан манфаатдор бўлган истеъмолчи учун иш натижалари ва реферат матнининг бошидаги хулосаларнинг баёни кўпроқ қулайлик яратади.

5.1.2 Ишнинг предмети, мавзуси, мақсади ҳужжат сарлавҳасидан аниқ бўлмаса, улар кўрсатиб ўтилади.

5.1.3 Ишни амалга ошириш методи ёки методологияси янгиси билан фаркланса ёки ушбу иш нуктаи назарида кизикиш уйғотса, уларни ёритиш мақсадга мувофиқ бўлади. Кенг танилган методларнинг фақат номи айтиб ўтилади. Экспериментал ишларни тавсифловчи ҳужжатларнинг рефератларида маълумотлар манбалари ва уларни қайта ишлаш характерини кўрсатиб ўтадилар.

5.1.4 Иш натижаларини имкон қадар аниқ ва ахборотбоп қилиб тавсифлайдилар. Асосий назарий ва экспериментал натижалар, аниқ маълумотлар, аниқланган ўзаро боғлиқликлар ва қонуниятлар келтирилади. Бунда узок муддатли аҳамиятга эга бўлган маълумотлар ва янги натижалар, мавжуд назарияларни рад этувчи муҳим кашфиётлар, хулосалар, шунингдек, ҳужжат муаллифининг фикрига кўра амалий аҳамиятга эга бўлган маълумотларга устунлик берилади. Маълумотларнинг аниқлиги ва ишончлилиги чегаралари, шунингдек, уларнинг асосланганлиги даражасини кўрсатиш керак. Рақамли бирликлар бирламчими ёки иккиламчи эканлиги, битта кузатиш натижасими ёки такрор синашлар натижаси эканлиги аниқланади.

5.1.5 Патент ҳужжатлари учун натижаларни қўллаш соҳасини кўрсатиш муҳим.

5.1.6 Хулосалар дастлабки ҳужжатда ёритилган тавсиялар, баҳолар, таклифлар, фаразлар билан бирга берилиши мумкин.

5.1.7 Қўшимча ахборот тадқиқотнинг асосий мақсади учун муҳим бўлмаган, лекин унинг асосий мавзудан ташқари аҳамиятга эга бўлган маълумотларни ўз ичига олади. Бундан ташқари, иш бажарилган ташкилот номи, дастлабки ҳужжатнинг муаллифи тўғрисидаги маълумотлар, олдин нашр этилган ҳужжатларга ҳаволалар ва бошқаларни кўрсатиш мумкин. Дастлабки ҳужжатда жиддий хато ва зиддиятлар бўлганда реферат муаллифи ва муҳаррирнинг изоҳлари берилиши мумкин.

5.2 Реферат матнининг хусусиятлари

5.2.1 Реферат матни ҳужжат мазмунининг талкини, танқидий мулоҳазалар ва реферат муаллифининг нуқтаи назарини (5.1.7-бандда кўрсатилган қоидалардан ташқари), шунингдек, дастлабки ҳужжатда мавжуд бўлмаган ахборотни ўз ичига олмаслиги керак.

5.2.2 Реферат матни ўзининг лўндалиги, аниқлиги, ифодаланган фикрларнинг ишончлилиги, иккинчи даражали ахборотнинг мавжуд бўлмаслиги билан ажралиб туриши керак.

5.2.3 Реферат матни ҳужжатнинг бош мавзуси ифодаланган жумла билан бошланади. Сарлавҳа ва библиографик таъриф мазмунида бўлган маълумотлар реферат матнида такрорланмаслиги керак. Ортиқча кириш жумлаларини ишлатишдан сакланиш зарур (масалан, «мақола муаллифи кўриб чиқади...» каби). Тарихий маълумотлар, агар улар ҳужжатнинг асосий мазмунини ташкил этмаган бўлса, олдин нашр этилган ишлар тавсифи ва умуммаълум бўлган қоидалар рефератда келтирилмайди.

5.2.4 Реферат матнида илмий ва техник ҳужжатлар тилига хос бўлган синтаксик конструкцияни ишлатиб, мураккаб грамматик конструкцияларни ишлатишдан сакланиш керак.

5.2.5 Реферат матнида стандартлаштирилган терминологияни қўллаш керак. Ижтимоий фанлар бўйича рефератларда дастлабки ҳужжат терминологиясидан фойдаланишга йўл қўйилади.

Кам қўлланиладиган атамалардан фойдаланмасликка ҳаракат қилиш ёки уларни матнда биринчи марта келтирганда маъносини тушунтириб ўтиш керак.

Реферат доирасида терминология бирлигига риоя қилиш зарур.

5.2.6 Реферат матнида автоматлаштирилган кидирувни таъминлаш учун дастлабки ҳужжат матнидаги муҳим аҳамиятга эга сўзларни қўллаш керак.

5.2.7 Қискартириш ва шартли белгилашларни, илмий ва техник матнларда умумий қўлланиладиганларидан ташқари, алоҳида ҳолатларда қўллайдилар ёки улар биринчи марта ишлатилганида уларнинг таърифини берадилар.

5.2.8 Физик катталик бирликларини ЎВ халқаро тизимида ГОСТ 8.417 бўйича келтириш керак. ЎВ тизимидаги катталик бирликлари ёнида кичик қавслар ичида дастлабки ҳужжатда фойдаланилган бирликлар тизимида катталик киймати келтиришга йўл қўйилади.

5.2.9 Атокли отларни (фамилиялар, ташкилотлар номлари, буюмлар номлари ва бошқалар) дастлабки манба тилида келтирадилар. Атокли отларнинг транскрипцияси (транслитерацияси)га ёки атокли отларнинг асл ёзилиши биринчи марта ишлатилганида уларни реферат тилига таржимаси билан бирга қавс ичида келтиришга йўл қўйилади.

5.2.10 Географик номларни «Дунё атласи»нинг охириги нашрига мувофиқ келтириш керак. Ушбу географик ном «Дунё атласи»да мавжуд

бўлмаса, у дастлабки ҳужжатдаги шаклда келтирилади.

5.2.11 Жадваллар, формулалар, чизмалар, расмлар, диаграммалар ҳужжатнинг асосий мазмунини очиш ва реферат ҳажмини қисқартиришга имкон бериш зарурияти бўлгандагина улар рефератга киритилади.

Бир неча марта келтириладиган формулалар тартиб рақамларига эга бўлиши мумкин. Формулаларнинг рефератдаги рақамланиши уларнинг асл нусхадаги рақамланишидан фарқ қилиши мумкин.

5.2.12 Реферат матнининг ҳажми ҳужжат мазмуни (маълумотлар сони, уларнинг илмий қиймати ва/ёки амалий аҳамияти), шунингдек, реферат қилинаётган ҳужжатнинг тушуниш учун қай даража осонлиги ва тили билан белгиланади.

Реферат матнининг тавсия қилинадиган ўртача ҳажми 850 босма белги. Ижтимоий фанлар бўйича ахборот нашрларида реферат ҳажми қатъий белгиланмайди.

Экспресс-ахборотда ГОСТ 7.23 га мувофиқ ҳажми кенгайтирилган рефератларнинг нашр этилишига йўл қўйилади.

5.3 Реферат матнини шаклга солиш ва жойлаштириш

5.3.1 Реферат матни рефератлаштирилаётган ҳужжат билан бирга нашр этилиши ёки рефератлаштирилаётган ҳужжатнинг библиографик ёзуви таркибига кириши мумкин.

5.3.1.1 Таркибига реферат матни кирган библиографик ёзув, шунингдек, яна қуйидагиларни ўз ичига олади:

реферат сарлавҳаси (5.3.2-бандга мувофиқ);

рефератлаштирилаётган ҳужжатнинг библиографик таърифи (мажбурий элемент) ГОСТ 7.1 га мувофиқ;

рефератлаштирилаётган ҳужжатни индекслаш учун фойдаланиладиган ахборот–қидирув тилининг элементлари ГОСТ 7.59 ва ГОСТ 7.66 га мувофиқ.

5.3.2 Реферат сарлавҳаси, одатда, реферат асл нусха тилида тайёрланганда рефератлаштирилаётган ҳужжат сарлавҳаси билан бир хил бўлади.

Реферат сарлавҳаси рефератлаштирилаётган ҳужжат сарлавҳасидан қуйидаги ҳолларда фарқ қилади:

- рефератни рефератлаштирилаётган ҳужжат тилидан фарқ қиладиган тилда тайёрласалар, бунда реферат сарлавҳасини реферат тайёрланган тилга таржима қилинган кўринишда келтирадилар;

рефератни ҳужжатнинг бир қисми учун тайёрласалар, бунда рефератга сарлавҳа сифатида реферат тилида ҳужжатнинг шу қисми сарлавҳасини берадилар;

ҳужжат сарлавҳаси ҳужжат мазмунини акс эттирмаса, бунда

рефератга реферат тилидаги ҳужжат ушбу қисмининг янги сарлавҳасини берадилар;

- бир нечта ҳужжатга йиғма реферат тузсалар, бунда рефератга реферат тилидаги янги сарлавҳа берадилар.

5.3.3 Ахборот нашрларида реферат матнини дастлабки ҳужжатнинг библиографик таърифидан кейин жойлаштирадилар.

Йиғма рефератларда реферат матнини реферат сарлавҳаси ва дастлабки ҳужжатларнинг библиографик таърифи орасида жойлаштиришга йўл қўйилади.

5.3.4 Нашрларда чоп этиладиган рефератларни нашрга оид расмийлаштириш ва жойлаштириш ГОСТ 7.4 ва ГОСТ 7.5 бўйича белгиланади.

5.3.5 Илмий-тадқиқот ишлари тўғрисидаги ҳисоботларда рефератларни расмийлаштириш ва жойлаштириш ГОСТ 7.32 бўйича белгиланади.

6 Аннотация

6.1 Аннотация асосий мавзунинг тавсифи, объект муаммолари, иш мақсади ва унинг натижаларини ўз ичига олади. Аннотацияда ушбу ҳужжатнинг мавзу ва мақсад бўйича турдош бошқа ҳужжатларга қиёсан қандай янгиликка эга эканлиги кўрсатилади.

6.2 Аннотация дастлабки ҳужжат муаллифи ва асарнинг устунликлари тўғрисида бошқа ҳужжатлардан олинган маълумотларни ўз ичига олиши мумкин.

6.3 Аннотация, шунингдек, ҳужжат сарлавҳаси ёки муаллифлар жамоасидаги ўзгаришлар тўғрисидаги маълумот ва олдинги нашрнинг чикқан йили (қайта нашр этилган тақдирда), кўп томли нашр чиқарилишининг бошланган йили, муаллифнинг қайси мамлакатга мансублиги тўғрисидаги кўрсатмани (хорижий тиллардан таржима қилинган ҳужжатлар учун) ўз ичига олади.

6.4 Илмий–техник ҳужжатларга тузилган аннотация матнининг хусусиятлари 5.2.4–5.2.10-бандларга мувофиқ белгиланади.

6.5 Бадиий адабиёт асарига тузилган аннотацияда адабий жанр, муаллифнинг ижодига тааллуқли бўлган давр, асарнинг асосий мавзуси ва муаммоси, асарда ёритилган воқеа ва ҳодисалар юз берган жой ва вақт тўғрисидаги маълумотлар кўрсатилган бўлиши керак.

Бадиий адабиёт асарига аннотация 6.3-бандга мувофиқ белгиланади.

6.6 Даврий ва давомли нашрларга тузилган аннотация нашрнинг вазифаси, мақсадлари, нашр характери тўғрисидаги, нашрнинг бирлашини, бўлиниши, қайтадан чиқа бошлаши ёки тўхтатилиши ва нашрдаги бошқа ўзгаришлар ҳақидаги маълумотларни ўз ичига олади.

6.7 Аннотациянинг тавсия қилинадиган ўртача ҳажми 500 босма белги.

6.8 Ахборот нашрларида аннотацияни расмийлаштириш 5.3.1.1-бандга мувофиқ белгиланади.

6.9 Нашрда чоп этилаётган аннотацияни нашрга оид расмийлаштириш ва жойлаштириш ГОСТ 7.4 ва ГОСТ 7.5 бўйича белгиланади.

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**АХБОРОТ АЛМАШИШ УЧУН ФОРМАТ
ЎЗУВНИНГ ТУЗИЛИШИ**

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 РФА Бутунроссия илмий ва техник ахборот институти ва Россия Фан ва техника сиёсати вазирлиги, «Информрегистр» илмий-техник маркази, ТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона, нашриётчилик ва архив иши» Стандартлаштириш бўйича техник қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Федерацияси Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан КАБУЛ ҚИЛИНГАН (1998 йил 28 майдаги 13-98-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Белоруссия Республикаси	Белоруссия Давстандарти
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожиқдавстандарт
Туркменистон	Туркменистон Бош давлат инспекцияси
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт

3 Ушбу стандарт мамлакат иктисодиётининг эҳтиёжларини ифодаловчи қўшимча талабларга эга ИСО 2709-96 «Формат для обмена информацией. Структура записи» хаяқаро стандартининг тўлиқ асл матнидан иборат

4 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича давлат қўмитасининг 1998 йил 10 ноябрдаги 392-сон қарори билан, ГОСТ 7.14-98 давлатлараро стандарти 1999 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган

5 ГОСТ 7.14-84 ЎРНИГА

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**АХБОРОТ АЛМАШИШ УЧУН ФОРМАТ
ЎЗУВНИНГ ТУЗИЛИШИ**

**System of standards information, librarianship and publishing
Format for information exchange. Record structure**

Жорий этиш санаси 1999-07-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт библиографик таърифланадиган материалнинг ҳар қандай турини таърифлайдиган ўзувларга эга бўлган формат тузилишини белгилайди.

Стандарт белгилар, индикаторлар ва идсндификаторларга бериладиган алоҳида ўзувлар ёки қийматларнинг узунлиги ва мазмунини белгиламайди. Бу қўллаш формати орқали амалга оширилади.

Стандарт ҳар қандай машина ўқийдиган ташувчиларда ҳужжатларни тайёрловчи ва чиқарувчи шахе ва ташкилотлар томонидан қўллаш учун мўлжалланган.

Стандартда тизимлар ичида маълумотларни қайта ишлаш учун эмас, балки маълумотларни қайта ишлаш тизимлари ўртасида махсус коммуникациялар учун мўлжалланган умумлаштирилган тузилма-схема таърифланади.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда ГОСТ 7.19-85 АҚНИТ «Магнит тасмада библиографик маълумотлар билан алмашиш учун коммуникатив формат. Ўзув тузилиши» га ҳаволадан фойдаланилган.

3 Таърифлар

Ушбу стандартда қуйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилади:

3.1 ёзув: Майдонлар мажмуи, шу жумладан ёзув маркери, маълумотнома ва маълумотлар майдони.

Изоҳ - Агар библиографик мақсад учун зарур бўлса, у ҳолда алоҳида ёзувлар ўртасида боғлиқликни ўрнатиш ва аниқ алмашув форматида ушбу ёзувлар тузилмасини қўллаш бўйича норматив ҳужжатларда белгиланадиган қоидалар бўйича амалга ошириладиган ёзувни кичик ёзувларга ажратишга рухсат этилади.

3.2 майдон: Ўзгарувчан узунликка эга бўлган, маълум тоифадаги маълумотлар учун мўлжалланган, маълумотномадан кейин келадиган ва унинг моддаларидан бири билан боғланган ёзув қисми.

Изоҳ – Маълумотлар майдони бир ёки бир неча кичик майдонлардан иборат бўлиши мумкин.

3.3 идентификатор (кичик майдоннинг): Бир ёки бир неча символлардан иборат, бевосита кичик майдондан олдин келадиган ва уни идентификация қиладиган маълумотлар элементи (4.3.1-банд учун изоҳга қар.).

3.4 индикатор: Маълумотларнинг қайсидир майдони билан боғлиқ бўлган ва майдон мазмуни, ушбу майдоннинг ёзувдаги бошқа майдонлар билан ўзаро боғлиқлиги ёки маълумотларни маълум даражада қайта ишлашда талаб қилинадиган операциялар тўғрисида қўшимча ахборотни ташувчи маълумотларнинг биринчи элементи, агар у мавжуд бўлса.

3.5 маълумотнома: Маълумотлар майдонларининг ёзувдаги жойи кўрсаткичи.

3.6 ёзув маркери: Ҳар бир, ёзув бошида бўлган ва унга қайта ишлаш учун параметрларга эга бўлган майдон.

3.7 маълумотнома режаси: Маълумотнома моддаларининг тузилишини аниқловчи параметрлар тўплами.

3.8 майдон ажраткич: Маълумотларнинг шартли гуруҳларини мантикий, баъзида эса иерархик мазмунда ажратиш учун мўлжалланган бошқарувчи символ.

3.9 кичик майдон: Маълум ахборот бирлигидан иборат майдон қисми.

3.10 кичик ёзув: Бир бутун сифатида қабул қилинадиган бир ёзув доирасидаги майдонлар гуруҳи.

3.11 тузилиши: Ёзувдан иборат компонентларнинг жойлашиш схемаси.

3.12 майдон белгиси: Майдон билан билан боғлиқ бўлган ва бу майдонни идентификация қилишда қўлланиладиган урта символ.

4 Ёзув учун коммуникатив форматнинг тузилиши

Ёзувнинг умумий тузилиши схематик равишда 1-расмда тасвирланган. Маълумотлар майдонлари учун тўртта муқобил вариантдан иборат янада батафсил тузилиш 2- ва 3- расмларда тасвирланган.

Ёзув маркери
Маълумотнома
Майдонлар
Ёзув ажраткичи

1-расм

Ёзув куйидаги қайд қилинган ва ўзгарувчан узунликдаги майдонлардан иборат.

Маркер	Қайд қилинган узунлик
Маълумотнома	Ўзгарувчан узунлик
Ёзув идентификатори	Ўзгарувчан узунлик
Маълумот майдонлари	Ўзгарувчан узунлик
Майдонлар	Ўзгарувчан узунлик
Майдон ажраткичи (лари)	ГОСТ 7.19 бўйича IS2 символи
Ёзув ажраткичи	ГОСТ 7.19 бўйича IS2 символи

Улар кетма-кетлиги 2-расмда кўрсатилган.

«Маълумотлар майдони
узунлиги»нинг узунлиги
«Бошланғич символ ўрни»нинг
узунлиги
«Қўллашда аникланадиган қисм»
узунлиги
Резервланган
Белги
Маълумотлар майдони
узунлиги
Бошланғич символ
ўрни
Қўллашда аникланадиган
қисм
Молда

Маълумотнома, ёзув идентификатори, маълумот майдони ва майдонлар майдон ажраткичи билан чегараланган.

Ёзув-ёзув ажраткичи билан чегараланган.

1-вариант	2-вариант	3-вариант	4-вариант
Индикатор	Индикатор	Индикатор	Индикатор
узунлиги=0	узунлиги=0	узунлиги>0	узунлиги>0
Идентификатор	Идентификатор	Идентификатор	Идентификатор
узунлиги=0	узунлиги>0	узунлиги=0	узунлиги>0
Маълумотлар	Идентификатор	Индикатор	Индикатор
Майдон ажраткичи	Маълумотлар	Маълумотлар	Идентификатор
		Майдон ажраткичи	Маълумотлар
	Идентификатор		
	Маълумотлар		Идентификатор
	Майдон ажраткичи		Маълумотлар
			Майдон ажраткичи
			Индикатор
	Идентификатор		Идентификатор
	Маълумотлар		Маълумотлар
	Идентификатор	Индикатор	Идентификатор
Маълумотлар	Маълумотлар	Маълумотлар	Маълумотлар
Майдон ажраткичи	Майдон ажраткичи	Майдон ажраткичи	Майдон ажраткичи
Ёзув ажраткичи	Ёзув ажраткичи	Ёзув ажраткичи	Ёзув ажраткичи
Кейинги ёзув	Кейинги ёзув	Кейинги ёзув	Кейинги ёзув

3-расм. Ёзувдаги библиографик майдонларнинг тузилиш вариантлари

4.1 Ёзув маркери

2-расмда тасвирланган ёзув маркери қайд қилинган узунликка эга ва қуйидаги компонентлардан иборат:

4.1.1 Ёзув узунлиги (0-4-ҳолатлар)

Ёзувдаги символли ҳолатлар сони, шу жумладан ёзув марксери ва ажраткичини ўз ичига олган, ўнг томонга тўғриланадиган ва бешта символгача ноль билан тўлдириладиган ўнли сон билан ифодаланади.

Изоҳ – Ёзув узунлиги мантикий ёзув узунлигидир. Амалий мулоҳазаларга кўра маълумотларни машинада қайта ишлашда ахборот блокларга ажратилиши мумкин.

4.1.2 Ёзув мақоми (5-ҳолат)

Ёзувнинг ушбу тузилишини қўллаш бўйича алоҳида стандартда белгиланадиган символ, масалан «янги» ёки «ўзгартирилган» ёзув.

Алмашув бўйича ҳамкорлар ўртасида қўшимча битим тузилиши зарур.

4.1.3 Қўллаш кодлари (6-9-ҳолатлар)

Ушбу кодлар алмашув бўйича ҳамкорлар битимида белгиланади.

4.1.4 Индикаторлар узунлиги (10-ҳолат)

Индикатор символлари сонини аниқловчи битта ўнлик сон. Агар индикаторлардан фойдаланилмаса, у ҳолда индикатор узунлиги 0 (ноль) кийматига эга бўлади.

4.1.5 Идентификатор узунлиги (11-ҳолат)

Идентификатор символлари сонини белгиловчи битта ўнлик сон. Идентификаторнинг биринчи ёки ягона символи ҳар доим IS1 (ГОСТ 7.19 бўйича) ажраткичи бўлиши керак. Идентификатордан фойдаланилмаса, у ҳолда индентификатор узунлиги 0 (ноль) кийматига эга бўлади.

4.1.6 Маълумотларнинг асосий манзили (12-16-ҳолатлар)

Ўнг томонга тўғриланадиган ва бешта символгача ноллар билан тўлдириладиган, умумий узунликни ёзув маркери ва маълумотнома символларида, шу жумладан маълумотнома охирида майдон ажраткичини ҳисобга олган ҳолда кўрсатувчи ўнлик сон.

4.1.7 Фойдаланувчи тизимлари учун (17-19-ҳолатлар)

Улар фойдаланувчи тизимлари билан белгиланади.

4.1.8 Маълумотнома режаси (20-23-ҳолатлар)

20-ҳолат - маълумотнома ҳар битта моддасининг «маълумотлар майдони узунлиги» компоненти символларида узунликни кўрсатувчи битта ўнлик сон.

21-ҳолат - маълумотнома ҳар битта моддасининг «бошланғич символ ҳолати» компоненти символларида узунликни кўрсатувчи битта ўнлик сон.

22-ҳолат - маълумотнома ҳар битта моддасининг «қўллашда аниқланадиган қисм» компоненти символларида узунликни кўрсатувчи битта ўнлик сон.

23-ҳолат - келгусида қўллаш учун резервланган.

4.2 Маълумотнома

Маълумотнома моддаларнинг ўзгарувчан сонидан ташкил топган бўлиб, уларнинг ҳар бири тегишли маълумотлар майдонини идентификация қилади (ёзув идентификатори, маълумотнома майдонлари ва ёзув майдонлари).

ГОСТ 7.28-80 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Магнит тасмаларда ахборот алмашиш учун кенгайтирилган лотин алифбосининг тақдим этилиши.

ГОСТ 7.29-80 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Магнит тасмаларда ахборот алмашиш учун кенгайтирилган кирилл алифбосининг тақдим этилиши.

ГОСТ 7.30-80 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Магнит тасмаларда ахборот алмашиш учун грек алифбосининг тақдим этилиши.

ГОСТ 7.52-85 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Магнит тасмаларда библиографик маълумотлар алмашуви учун коммуникатив формат. Хужжатни излаш

ГОСТ 7.53-86 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Китобни халқаро стандарт ракамлаш

ГОСТ 7.56-89 (ИСО 3297-86) Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Сериал нашрларни халқаро стандарт ракамлаш.

ГОСТ 7.64-90 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Куннинг муддати ва вақтини тақдим этиш. Умумий талаблар.

ГОСТ 7.67-94 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Мамлакат номларининг кодлари

ГОСТ 7.72-96 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Хужжатлар физик шаклининг кодлари

ГОСТ 7.75-97 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Тил номларининг кодлари

ГОСТ 7.76-96 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Хужжатлар фондини комплектлаш. Библиографиялаш. Каталог тузиш. Атамалар ва таърифлар.

ГОСТ 34.301-91 (ИСО 6429-88) Информационная технология. 7-8-битные кодированные наборы символов. Управляющие функции.

ГОСТ 27463-87 Системы обработки информации. 7-битные кодированные наборы символов

ГОСТ 27466-87 Системы обработки информации. Наборы символов в 7-8-битных кодах. Методы расширения кодов

3 Атамалар ва таърифлар

Ушбу стандартда қуйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилади:

3.1 библиографик ёзув: ГОСТ 7.76 бўйича

3.2 библиографик таъриф: ГОСТ 7.76 бўйича

3.3 хужжатнинг библиографик даражаси: Хужжатларнинг ўзаро боғлиқлигини кўрсатувчи тавсиф, улардан бири бошқа хужжат ёки хужжатлар гуруҳининг бир қисми ҳисобланади.

3.4 майдон: Ўзгарувчан узунликка эга, маълумотларнинг маълум тоифаси учун мўлжалланган, маълумотномадан кейин келадиган ва унинг мақолаларидан бири билан боғлиқ бўлган ёзув қисми. Маълумотлар майдонида бир ёки бир неча майдон қисмлари бўлиши мумкин.

3.5 белги: Майдонни идентификация қилиш учун фойдаланиладиган учта рақамли символлар мажмуи.

3.6 индикатор: Ўзгарувчан майдон билан боғлиқ, майдон мазмуни тўғрисидаги кўшимча ахборотни, ёзувдаги ушбу майдон ва бошқа майдонлар билан ўзаро боғлиқликни тақдим этувчи биринчи, рақамли ёки ҳарfli символ.

3.7 майдон қисми: Ахборотнинг маълум бирлигидан иборат бўлган майдон қисми.

3.8 идентификатор: Майдон ичидаги алоҳида майдон қисмларни идентификация қилувчи код. Биринчи символ - ажратгич, ГОСТ 7.14 бўйича белгиланган ҳар доим битта ноёб символ, иккинчи символ – рақамли ёки ҳарfli бўлиши мумкин бўлган майдон қисми коди.

3.9 маълумотлар элементи: Аник идентификация қилиниши керак бўлган библиографик ёзувнинг энг кичик бирлиги. Маълумотларнинг библиографик майдонларида маълумотлар элементи майдон қисми сифатида тақдим этилади.

3.10 маълумотлар элементининг белгиланиши: Маълумотлар элементини идентификация қилиш учун қўлланиладиган майдон қисми (унинг иккинчи симболи)нинг белгиси, индикатори ва идентификатори маъноларининг мажмуи.

3.11 бирламчи ёзув ости: Хужжатларга - маълумотларга ишлов бериш таъриф объектига ва (ёки) ҳолатларига ва умуман ёзувга тааллуқли маълумотлар элементларини ўз ичига олган ёзув ости.

3.12 иккиламчи ёзув ости: Бирламчи ёзув остига киритилмаган ёзув элементларини ўз ичига олган ёзув ости.

3.13 маълумотнома: Ёзувдаги маълумотларнинг ўзaro жойлашишининг кўрсаткичи.

3.14 ёзув маркери: Ҳар бир ёзув бошида жойлашган ва унга ишлов бериш параметрларини ўз ичига олган майдон.

3.15 маълумотнома режаси: Маълумотнома мақолаларининг структурасини белгилайдиган параметрлар тўплами.

4 Белгилашлар ва қисқартмалар

КБТ	Кутубхона-библиографик тасниф
БТМ	Бутироссия таржима маркази
ИТАДТ	Илмий-техник ахборотнинг давлат тизими
АҚТ	Ахборот-қидирув тили
ИДТ	Ихтироларнинг халқаро таснифи
НХ	Норматив ҳужжат
ИМТ	Ихтироларнинг миллий таснифи
ИТИ	Илмий-тадқиқот иши
ИТМ	Илмий-техник марказ
ТКИ	Таҷриба-конструкторлик иши
ЁА	Ёзув ажраткичи
УЎТ	Универсал ўнлик тасниф
ISBN	Китобларнинг халқаро стандарт рақами
ISSN	Сериал нашрнинг халқаро стандарт рақами
ISDS	Сериал нашрларнинг халқаро тизими

5 Ёзув ва библиографик маълумотларни тақдим этиш структураси

- 5.1 Ёзув структураси ГОСТ 7.14 талабларига мувофиқ келиши лозим.
- 5.2 Ҳар бир библиографик ёзув таркибида қуйидагилар бўлиши керак:
- ёзув маркери;
 - маълумотнома;
 - майдонлар;
 - ёзув ажраткичи.

Библиографик ёзувнинг умумий структураси:

Ёзув маркери	Маълумотнома	Майдонлар	Ёзув ажраткичи
--------------	--------------	-----------	----------------

5.3 Ёзув маркери 24 та символдан иборат. Ҳар бир ёзув ёзув маркеридан бошланади. Ёзув маркери ёзувга ишлов бериш учун мўлжалланган.

5.3.1 0-4-ҳолатларда ёзув узунлиги кўрсатилади.

5.3.2 5-ҳолатда 1-жадвалга мувофиқ ёзув макомининг коди кўрсатилади.

1-жадвал. Ёзув макомининг коди

Коди	Ёзув макоми	Тушунтиришлар
1	Янги	Ушбу ҳужжат тўғрисидаги ёзув биринчи марта киритилмоқда
2	Ўзгартирувчи	Ёзув аввал киритилган баъзи маълумотлар элементларини қўшимча киритади ва (ёки) алмаштиради ва (ёки) бекор қилади
5	Йўқотувчи	Киритилаётган ёзув аввал киритилган ёзувни умуман йўқотади
Изоҳ – 3- ва 5-мақом кодларига эга ёзувдан фойдаланиш усулини фойдаланувчи белгилайди		

5.3.3 6-ҳолатда 2-жадвалга мувофиқ ҳужжат тавсиф объекти библиографик даражасининг коди кўрсатилади.

2-жадвал. Ҳужжат - тавсиф объекти библиографик даражасининг кодлари

Код	Ҳужжатнинг библиографик даражаси	Ҳужжат тавсифи	Мисоллар
0	Сериял	Давомийлиги олдиндан белгиланмаган вақт мобайнида чиқадиган, одатда, бир сарлавҳага эга бўлган рақамланган ва (ёки) санаси қўйилган чикаришлар (томлар) кўринишидаги нашр	1 Наука и жизнь 2 Труды Московского института инженеров геодезии, аэрофото-съемки и картографии
1	Кўп томли	Икки ёки ундан кўп рақамланган томлардан иборат, мазмуни ва расмийлаштирилиши бўйича яхлит даврий бўлмаган нашр	Словарь языка А.С.Пушкина. 4 т. М., 1956-1961. т. 1-4
2	Бир томли	Бир томда чикарилган даврий бўлмаган нашр	1 С.И.Ожегов. Словарь русского языка, М., 1972 2 Большая советская энциклопедия, 3-чи нашр. 1977, т 24 3 Наука и жизнь, 1999, 7-сон
3	Тахлилий	Ҳужжат алоҳида том (чикариш)нинг қисми ҳисобланади	Горюнов И. Притяжение черных дыр // Поиск. 2001, 26 январь
4	Маълумотлар	Муаллиф томонидан	БД №ГР 0229600396

	базаси	яратилган ва илова қилинган ҳамда Маълумотлар базалари ва банклари давлат регистрида рўйхатга олинган маълумотлар базаси	Экономика агропромышленного комплекса. ВИНИТИ
--	--------	--	--

5.3.4 7-ҳолатда 3-жадвалга мувофиқ ҳужжат синфининг коди кўрсатилади.

5.3.5 8, 9-ҳолатларда «Қўллаш кодлари» кўрсатилади. Бу кодлар шериклар ўртасидаги алмашинув бўйича битим билан белгиланади.

5.3.6 Индикатор узунлигини белгилайдиган 10-ҳолатда 1 қиймати кўрсатилади.

3-жадвал. Ҳужжатлар синфининг кодлари

Код	Шартли белгилаш	Ҳужжат синфи
1	КН	3 дан D гача бўлган кодларга эга синфларга тегишли бўлмаган китоблар, брошюралар ва бошқа бир мартали нашрлар
2	СН	3 дан D гача бўлган кодларга эга синфларга тегишли бўлмаган сериал нашрлар
3	ТИ	Илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишлари тўғрисидаги ҳужжатлар
4	ДИ	Диссертациялар
5	ПХ	Патент ҳужжатлари
6	НХ	Норматив ҳужжатлар
7	СК	Саноат каталоглари ва проспектлари
А	ДпИ	Депонент илмий ишлар
В	ШК	1 ва 2-кодларга эга синфларга тааллуқли бўлмаган шарҳлар ва кўрсаткичлар
С	ЭкмТ	Эълон қилинмаган таржималар
D	АД	Алгоритмлар ва дастурлар
Р	АР	Ахборот ресурслар
Е	МБ	Маълумотлар базаси ва банклари

майдон қисми

идентификаторининг узунлигини белгилайди

5.3.8 12-16-ҳолатлар маълумотларнинг асосий манзилени кўрсатади.

5.3.9 17-ҳолатда А иловага мувофиқ кодлар тўплами кўрсатилади.

5.3.10 18-19-ҳолатларда фойдаланувчи тизимлари билан аниқланади.

5.3.11 Ёзув маркерининг 20-22-ҳолатлари тегишли равишда 4, 5, 3 рақамли қийматларни қабул қилади.

5.3.12 23-ҳолат резервланган.

5.4 Ҳар бир маълумотлар элементи учун келтирилган уч символли белгининг белгиланиши 4-жадвалда келтирилган.

4-жадвал. Белгиланиши, номи ва маълумотлар элементларини қўлланиш мажбурийлиги

Маълумот элементининг белгиланиши			Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи	Хужжатларнинг синфи бўйича маълумотлар элементларини қўллашнинг мажбурийлиги											
Белги	Индикатор	Идентификатор	Маълумотлар маълонида	Ўзу остида		КН	СН	СТ	ТИ	ДИ	ПХ	НХ	СК	Дий	ШК	ЭкН	АД
ØØ1	-	-	-	-	Ўзу идентификатори	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
ØØ2	-	-	-	-	Ўзу ости кўрсаткичи ¹⁾	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
ØØ4	-	-	-	-	Маълумотлар ташқи базасининг белгиланиши	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
ØØ5	-	-	-	-	Ўзлаштирилган Ўзунинг белгиланиши	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
Ø1Ø	Ø	А	-	-	ISBN	М						М					
Ø1Ø	1	А	*	-	ISBN-хато												
Ø11	Ø	А	-	-	ISBN		М										
Ø11	1	А	*	-	ISBN-хато												
Ø23	Ø	А	*	-	Ихтиро устувор талабномасининг расмийлаштирилган рақами												
Ø23	Ø	С	*	-	Устувор мамлақати						М						
Ø23	Ø	Е	*	-	Устувор санаси						М						
Ø23	1	А	*	-	Ихтиро устувор талабномасининг расмийлаштирилмаган рақами						М						
Ø25	Ø	А	-	+	Ихтиро талабномасининг расмийлаштирилган рўйхатга олинган рақами												
Ø25	Ø	С	-	+	Ихтиро талабномасини берган мамлақат						М						
Ø25	Ø	Е	-	-	Ихтиро талабномасини берган сана						М						
Ø25	1	А	-	+	Ихтиро талабномасининг расмийлаштирилмаган рўйхатга олинган рақами						М						
Ø26	Ø	А	-	-	ПХ белгиланиши							М				М	
Ø26	1	А	*	-	Ўзгартирилган ПХ белгиланиши							М					
Ø27	е	А	-	-	Патент хужжатининг рақами						М					М	
Ø28	е	А	-	-	ИТИ тўғрисида ҳисоботнинг белгиланиши												
Ø28	е	М	-	-	ИТИ ёки ТҚИнинг давлат рўйхатига олинган рақами												
Ø28	е	Р	-	-	Ҳисобот, диссертациянинг инвентарь рақами						М	М					М
Ø29	е	А	-	-	Давлат рўйхатига олинган рақами												
Ø7Ø	е	А	-	-	Патент-аналог												
Ø72	е	В	-	-	Ташқи тизимнинг белгиланиши												
Ø72	е	С	-	-	ИТАДТнинг ҳуйи тизимига Ўзуни киритиш санаси												
Ø73	е	А	-	-	Таржимани бажарган ташкилот томонидан берилган эълон қилинмаган таржима рақами												М
Ø74	е	А	-	-	Ташкилот - Ўзу яратувчиси	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
1ØØ	е	А	-	-	Хужжат тури	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
1ØØ	е	В	-	-	Нашр жойи (мамлакат)	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М

4—жадвалнинг давоми

Маълумот элементининг белгиланиши		Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи	Хужжатларнинг синфи бўйича маълумотлар элементларини қўллашнинг мажбурийлиги											
Белги	Индикатор	Идентификатор	Маълумотлар маълумотида		КН	СН	СТ	ТИ	ДИ	ДХ	НХ	СХ	Дий	ШХ	НюС	ДЛ
100	e	C	-	-	Ёзув тузилган сана	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
100	e	E	-	+	Тарқатишни чегаралаш белгиси ²⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	M	-	M
100	e	N	-	-	Надворий мамлакати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101	e	A	*	-	Хужжат Россия матнининг тили	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101	e	D	-	+	Ёрдамчи матн тили	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
101	e	E	-	+	Резюме (аннотация) тили	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
103	e	A	-	-	Хужжатнинг физик шакли ³⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105	e	A	-	-	Сериял нашрнинг даврийлиги	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105	e	C	-	-	Сериял нашрнинг мақоми	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
106	e	A	-	-	Маълумотлар базасини янгилаш даври	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
112	l	A	*	-	Маълумотлар базаси эгаси мулкнинг ташкилий-ҳуқуқий шакли	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
170	e	A	-	-	Хужжат таржимасининг мақоми	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
170	e	B	-	-	Таржима тили	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
171	e	A	-	-	ТIIИ ва ТКII муаммолари (топшириги) шифри	-	-	-	-	-	-	M	-	-	-	-
171	e	B	-	-	ТКIIни ишлаб чиқариш босқичи	-	-	-	-	-	-	M	-	-	-	-
172	e	A	-	-	Иш характери	-	-	-	-	-	-	M	-	-	-	-
180	e	A	-	-	Маълумотлар базасининг тури	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
180	e	B	*	-	Маълумотлар базасининг вазифаси	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
180	e	C	*	-	Хизматлар	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
180	e	D	*	-	МБни сўказиб беришда элтувчи тури	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
180	e	E	*	-	Ишни молиялаштириш манбалари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
200	e	A	-	-	Асосий сарлаҳда	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
200	e	E	*	-	Сарлаҳдаги тегили маълумотлар	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
200	e	F	-	-	Жавобгарлик ҳақида маълумотлар	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
200	e	H	-	-	Том қисми ва хужжат секциясининг белгиланиши	M	M	M	-	M	-	M	M	-	-	-
200	e	I	-	-	Том қисми ва хужжат секциясининг сарлаҳаси	M	M	M	-	M	-	M	M	-	-	-
200	e	K	-	-	Асосий сарлаҳда тили	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
200	e	M	*	+	Юқори турувчи ташкилот	M	M	M	M	M	-	M	M	-	-	-
201	e	A	-	+	Параллел сарлаҳда	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
201	e	C	-	+	Параллел сарлаҳда тили	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
202	e	A	*	-	Сериял нашр мустақил бўлмаган иловасининг сарлаҳаси	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

4-жадвалнинг давоми

Маълумот элементининг белгиланиши			Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи
Белги	Индикатор	Идентификатор	Маълумотлар майдонида	Ёзув остида	
205	e	A	*	-	Қайта нашр ҳақида маълумот
206	Ø	A			Сериал нашрнинг том рақами
206	Ø	B			Сериал нашрнинг чиқиш рақами
206	Ø	C		-	Сериал нашр санаси
206	l	E		-	Сериал нашр рақами
210	e	A		+	Нашр жойи (шаҳар)
210	e	C		+	Нашриёт
210	e	D		-	Нашр санаси
210	e	E			Чоп этилган жойи (шаҳар)
210	e	F			Чоп этиш йили
210	e	G			Босмаҳона
210	e	H		-	Нашр этишнинг тахминий санаси
210	e	K		+	Муаллифлик ҳуқуқи кучга кирган сапа
210	e	M		+	Муаллифлик ҳуқуқи эгаси
211	e	A		-	Ихтиро талабномаси чоп этилган сана
212	e	A			НХ тасдиқланган сана ⁷⁾
212	e	B			Маълумотлар базасининг яратилган йили
212	e	C			НХни амалга киритиш санаси
212	e	M			Ҳужжат рўйхатга олинган сана
212	e	N			Ретроспектива
215	e	A	-		Саҳифалар ҳажми, рақамланиши
212	e	B	*		Маълумотлар базасининг ҳажми
215	e	C	-		Ҳужжатни суратли материаллар билан таъминлаш
215	e	D	-		Ҳужжат ҳажми
215	e	E			Ҳужжат ҳажми - мустақил иловалар
223	e	A			Илмий даража
223	e	C			Диссертация ҳимояланган сана
223	e	M			Илмий унвон
223	e	N			Мутахассислик рақами
225	e	A			Серия сарлавҳаси
225	e	B			Куйи сериянинг белгиланиши ва рақами
225	e	C			Куйи серия сарлавҳаси
225	e	D			Сериядаги том рақами ва белгиланиши
225	e	E			Куйи сериядаги том рақами ва белгиланиши

4-жадвалнинг давоми

Маълумот элементининг белгилаши		Такрорла-ниши		Маълумотлар элементининг номи	Хужжатларнинг синфи бўйича маълумотлар элементларини қўллашнинг мажбурийлиги												
Белги	Индикатор	Идентифи-катор	Маълумот-лар майдонда		Ўзув остида	КН	СН	СТ	ТИ	ДИ	ЦХ	НХ	СК	ДНИ	ШК	НюС	АД
270	e	B	-	+	Дастурлаш тили	М
270	e	A	.	.	ЭҲМ	М
270	e	C	.	+	Фойдаланилаётган ОТ тури ва асриси	М
270	e	D	.	-	МББТ/АДП	М
271	e	F	.	.	Саклаш учун жўнатилган сана	М
271	e	G	.	.	Саклаш рақами	М
280	e	A	.	.	Тармок номи
280	e	B	.	-	Тармок маъзили
300	e	A	.	+	Изохлар
380	e	A	.	+	Хужжатни ёрдамчи матн билан таъминлаш
380	e	M	.	.	Хужжатни библиографик ҳаволалар билан таъминлаш
390	e	A	.	-	Рефератив хужжатлар билан акс эттириш
400	e	A	.	+	Ўзувлар ўртасидаги идентификацион алоканинг тури
400	e	C	.	+	Боглик хужжатнинг ўзув, ISBN ёки ISSN идентификаторининг маъноси
400	e	E	.	+	Ўзувлар ўртасидаги муносабат характери
401	e	A	.	+	Библиографик маълумотлар асосидаги ўзувлар ўртасидаги алоқа тури
401	e	C	.	+	Ўзувлар ўртасидаги алокани кўрсатувчи маълумотлар элементининг маъноси
401	e	E	.	+	Библиографик маълумотлар билан боғланган ўзувлар ўртасидаги муносабат характери
410	e	A	.	+	Боғланган ўзув ости коди	М
410	e	C	.	+	Боғланган ўзув остининг библиографик даражаси	М
410	e	E	.	+	Ўзув остларнинг муносабат характери	М
420	e	A	.	+	Биринчи боғланган маълумотлар элементининг белгилаши
420	e	C	.	+	Иккинчи боғланган маълумотлар элементининг белгилаши
420	e	E	.	+	Маълумотлар элементлари ўртасидаги муносабат характери
500	e	A	.	-	Шартли сарлавҳа
505	e	A	.	+	Сарлавҳа варианты
530	e	A	.	.	Асосий сарлавҳа

4-жадвалнинг давоми

Маълумот элементининг белгиланиши			Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи
Белги	Инлика-тор	Илентификатор	Маълумотлар майдонда	Ёзув остида	
531	Ø	A	-	-	Сериял нашрнинг қисқартирилган сарлавҳаси
531	1	A	-	-	Қисқартирилган асосий сарлавҳа
534	e	A	-	-	ИТИ мавзусининг номи
540	e	A	-	-	Асосий сарлавҳанинг рус тилига таржимаси
541	e	A	-	-	Асосий сарлавҳага тегишли маълумотларнинг рус тилига таржимаси
600	e	A	-	+	УЎТ индекси
610	e	A	-	+	ИХТ индекси
611	e	A	-	+	ИМТ индекси
620	e	A	-	+	ИТАДТ рубрикаторининг рубрика коди
620	e	N	-	+	Рубрикатор номи
630	e	A	-	+	Тезаурус номи (лугат-манба)
630	e	C	-	+	Тезаурус дескриптори ⁸⁾
630	e	F	-	+	Тезаурус дескриптори коди
640	e	A	-	+	Асосий сўз ⁸⁾
640	e	C	-	+	Асосий сўз тили
650	e	A	-	-	Ҳужжат матни
660	e	A	-	+	Реферат (аннотация)
670	e	B	-	+	Предмет рубрикаси ⁸⁾
671	e	L	-	+	КБТ индекси
674	e	A	-	-	Ҳужжат характери ҳақида кўнимча маълумот ⁹⁾
675	e	L	-	+	Миллий стандартлар таснифи бўйича индекс
675	e	C	-	+	Стандартлар таснифининг белгиланиши
700	e	A	-	+	Индивидуал муаллиф
700	e	B	-	+	Индивидуал муаллиф иш жойи (номи)
700	e	C	-	+	Индивидуал муаллиф иш жойи (шаҳар)
700	e	D	-	+	Индивидуал муаллиф иш жойи (мамлакат)
700	e	F	-	+	Индивидуал муаллифнинг бошқа шаклдаги исми
701	0	A	-	-	Мухаррир
701	1	A	-	-	Тузувчи
701	2	A	-	-	Ишнинг илмий раҳбари
701	2	B	-	-	МБ эгаси-ташкilot раҳбари
701	2	C	-	-	МБ маъмури

4-жадвалнинг давоми

Маълумот элементининг белгиланиши			Такрорланиши			Маълумотлар элементининг номи
Белги	Индикатор	Идегги-фикатор	Маълумотлар майдонида	Ўзув остида		
701	2	D	-	-		МБ маъмуриининг телефони
701	3	A	*	*		Таржимон
701	4	A	*	*		Маслаҳатчи
701	5	A	*	*	-	Ўрдамчи мати муаллифи
701	6	A			+	Ихтиронинг индивидуал талабгори
701	6	F			+	Ихтиро индивидуал талабгорининг турар жойи (мамлакат)
701	7	A			+	Индивидуал патент эгаси
701	7	F			+	Индивидуал патент эгасининг турар жойи (мамлакат)
701	8	M				Иллюстратор
710	0	A			+	Жамоа муаллифи
710	0	B			+	Жамоа муаллифининг қискартирилган номи
710	0	C			+	Жамоа муаллифининг параллел номи
710	0	D			+	Жамоа муаллифининг турар жойи (шаҳар)
710	0	E			+	Жамоа муаллифининг турар жойи (мамлакат)
710	0	F			+	Жамоа муаллифининг турар жойи (манзили)
710	1	A			+	ИТИни бажарувчи-ташкilot
710	1	B			+	ИТИни бажарувчи-ташкilotнинг қискартирилган номи
710	1	D			+	ИТИни бажарувчи-ташкilot манзили (шаҳар)
710	1	E			+	ИТИни бажарувчи-ташкilot манзили (давлат)
710	1	S			+	ИТИни бажарувчи-ташкilot коди
710	2	A			+	Нашр этувчи-ташкilot
710	2	C			+	Нашр этувчи-ташкilot манзили (шаҳар)
710	2	E			+	Нашр этувчи-ташкilot манзили (мамлакат)
711	0	A			+	Ихтиронинг жамоа талабгори
711	0	C			+	Ихтиро жамоа талабгорининг турар жойи (шаҳар)
711	0	E			+	Ихтиро жамоа талабгорининг турар жойи (мамлакат)

Хужжатларнинг синфи бўйича маълумотлар элементларини қўланишнинг мажбурийлиги	
КН	.
СН	М
СТ	М
ТИ	М
ДИ	М
ПХ	М
НХ	М
СК	М
Дли	М
ШК	М
Эксп	М
АД	М

4-жадвалнинг давоми

Маълумот элементининг белгиланиши			Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи
Белги	Индикатор	Идентификатор	Маълумотлар майдонда	Ўзв остида	
711	11	A	-	+	Жамоа патент эгаси
711	1	C		+	Жамоа патенти эгасининг турар жойи (шаҳар)
711	1	E		+	Жамоа патенти эгасининг турар жойи (мамлакат)
711	2	A		-	Диссертация ҳимояланган жой-ташқилот
711	2	C		-	Диссертация ҳимояланган жой-ташқилот манзили (шаҳар)
711	2	E		-	Диссертация ҳимояланган жой-ташқилот манзили (мамлакат)
711	4	A		+	Тадбир ташқилотчиси
711	4	C		+	Тадбир ташқилотчисининг турар жойи (шаҳар)
711	4	E		+	Тадбир ташқилотчисининг турар жойи (мамлакат)
711	4	F		+	Тадбир ташқилотчисининг манзили (адрес)
711	9	A		+	Ихтиро талабгори (патент эгаси)
711	9	E		+	Талабгор (патент эгаси)нинг мамлакати
711	9	G		+	Ихтирочининг манзили
712	1	A			МБ эгаси - ташқилот
712	1	B		-	МБ эгаси - ташқилотнинг қисқартилган номи
712	1	D		-	МБ эгаси - ташқилот манзили (шаҳар)
712	1	E		-	МБ эгаси - ташқилот манзили (мамлакат)
712	1	F			МБ эгаси - ташқилот манзили
712	2	D		+	МБ эгаси - ташқилот телефони
712	2	F		+	МБ эгаси - ташқилот факси
712	2	H		+	МБ эгаси - ташқилот электрон почтасининг манзили
720	e	A		-	Тадбир номи
720	e	B		-	Тадбир номининг рус тилига таржимаси
720	e	C		+	Тадбирнинг белгиланиши
720	e	D		+	Тадбир ўтказилаётган жой (шаҳар)
720	e	E		+	Тадбир ўтказилаётган жой (мамлакат)
720	e	G		+	Тадбир ўтказилаётган сана
770	0	A		+	Таржимон - ташқилот
770	0	B		+	Таржимон - ташқилотнинг қисқартирилган номи
770	0	C		+	Таржимон - ташқилотнинг манзили (шаҳар)

4-жадвалнинг охири

Маълумот элементининг белгиланиши		Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи	Хужжатларнинг синфи бўйича маълумотлар элмсинтларини қўллашнинг мажбурийлиги												
Белги	Индикатор	Илениф-кагор	Маълумотлар майдонида		Ўзув остида	КН	СН	СТ	ТИ	ДИ	ПХ	НХ	СК	ДМ	ШК	ЭжМ	АД
771	Ø	A	-	+	Ишлаб чикувчи - ташкилот	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
771	Ø	B	-	+	Ишлаб чикувчи - ташкилотнинг қисқартирилган номи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
771	Ø	C	-	+	Ишлаб чикувчи - ташкилот манзили (шаҳар)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
771	Ø	E	-	+	Ишлаб чикувчи - ташкилот манзили (мамлакат)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
771	I	A	-	+	Тайёрловчи ташкилот	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
771	I	B	-	+	Тайёрловчи ташкилотнинг қисқартирилган номи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
771	I	C	-	+	Тайёрловчи ташкилотнинг манзили (шаҳар)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
771	I	E	-	+	Тайёрловчи ташкилотнинг манзили (мамлакат)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
772	Ø	A	-	-	Депонент - ташкилот номи	-	-	-	-	-	-	-	M	-	-	-	-
772	Ø	B	-	-	Депонент - ташкилот манзили	-	-	-	-	-	-	-	M	-	-	-	-
905	e	A	-	+	Хужжатни сакловчи - ташкилот	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
905	e	C	-	+	Хужжатни саклаш шифри	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
905	e	E	-	+	Хужжатни сакловчи мамлакат	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
910	e	A	-	+	Хужжатни сотиб олиш шартлари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
910	e	C	-	+	Хужжатни тақдим этувчи - ташкилот	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
910	e	E	-	+	Хужжат тақдим этувчи - ташкилотнинг жойлашган жойи (манзил)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
930	e	A	-	-	Адал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Маълумотлар элементи мажбурий, агарда:

¹⁾ ўзув иккиламчи ўзув остига эга бўлса;

²⁾ маълумотлар элементининг маъноси «IА» дан фарқ қилса;

³⁾ ишлов бериладиган хужжат босма бўлмаган ва машинкада бўлмаган ўзув шаклида тақдим этилган бўлса;

⁴⁾ хужжатнинг библиографик даражаси «2» қийматига эга бўлса;

⁵⁾ «Нашр санаси» (21Ø e D) ва «Муаллифлик ҳуқуқининг кучга кириш санаси» (21Ø e K) маълумотлар элементи бўлмаса;

⁶⁾ «Нашр санаси» (21Ø e D) маълумотлар элементи бўлмаса;

⁷⁾ «Хужжатни рўйхатга олиш санаси» (212 e M) маълумотлар элементи бўлмаса;

⁸⁾ куйидаги келтирилган «Тезаурус дескриптори» (63Ø e C), «Ассосий сўз» (64Ø e A), «иредмет рубрикаси» (67Ø e B) маълумот элементларидан бири мажбурий ҳисобланади.

⁹⁾ ишлов бериладиган хужжат бир неча турларнинг белгиларини намоён этса;

¹⁰⁾ «Индивидуал муаллиф» (7ØØ e A) маълумотлар элементи бўлмаса;

¹¹⁾ «Индивидуал муаллиф» (7ØØ e A) ва «Мухаррир» (7Ø1 Ø A) маълумотлар элементлари бўлмаса.

5.5 Индикатор ва идентификатор кийматлари рақамлар ёки катта лотин ҳарфлари билан берилади.

5.6 Қўллашда аниқланадиган маълумотнома мақоласининг компоненти - қисм учта символ узунлигига эга ва қуйидагича фойдаланилади:

- биринчи символ шу майдонга тааллуқли ёзув ости кодини кўрсатади, агар майдон маълумотлари бирламчи ёзув остига тегишли бўлса, Ø кийматини қабул қилади, агар майдон маълумоти иккиламчи ёзув остининг бирига тегишли бўлса, 1-9 ёки A-Z кийматини қабул қилади. 1-8 кодларига эга иккиламчи ёзув остида қўлланадиган маълумотлар элементи 5-жадвалда келтирилган;

- иккинчи ва учинчи символлар бир ёзув ости доирасидаги айнан бир хил белгига эга маълумотлар майдонларининг рақамларини кўрсатади ва маълумотлар майдонининг биринчи ёки ягона пайдо бўлиши учун Ø1 ва худди ўша ёзув остида кейинги кайтарилишлар учун Ø2-ZZ кийматларини қабул қилади.

5.7 Ёзувда ҳужжатларнинг тавсифлари ўртасидаги расмий ёки мазмунли боғлиқлик, шунингдек боғлиқлик характери кўрсатилади. Бу боғлиқликни кўрсатиш учун «4» белгисининг биринчи симболи билан маълумотлар элементларидан фойдаланилади.

Ҳужжат - тавсиф объекти билан боғлиқ ҳужжатлар тўғрисидаги маълумотлар ёзувда ёки унинг ташқарисида жойлашиши мумкин. Бу маълумотларни ёзув ичига жойлаштиришда уларни ҳужжат - тавсиф объекти билан боғлиқ ҳар бир ҳужжат учун биттадан иккиламчи ёзув остига гуруҳланади. Ҳужжат - тавсиф объекти тўғрисидаги маълумотлар бу ҳолда бирламчи ёзув остини ташкил этади.

Маълумотлари ёзув ташқарисида (бошқа ёзувларда) жойлашган ҳужжатлар билан боғлиқликни кўрсатувчи маълумотлар элементлари бирламчи ёзув остига жойланади.

Иккиламчи ёзув остиларининг бирламчи ёзув остилари билан боғлиқлигини кўрсатувчи маълумотлар элементлари боғланган иккиламчи ёзув остига жойланади.

Ҳар қандай иккиламчи ёзув ости билан шу боғлиқликни кўрсатувчи маълумотлар элементи жойлашиши керак бўлган бошқа иккиламчи ёзув остилар боғланган бўлиши мумкин.

Ёзув ости орасидаги алоқалар фақат ёзув ичида кўрсатилади.

Бир ёзув ости ичида маълумотлар элементлари ўртасидаги боғлиқлик кўрсатилиши мумкин. Бу боғлиқликни кўрсатувчи маълумотлар элементи шу ёзув остига жойланади.

6 Маълумотлар элементлари

6.1 Хужжатлар синфларини ёзувда тавсифлаш учун мўлжалланган маълумотлар элементлари 3-жадвалда келтирилган.

6.2 Хужжатлар синфига боғлиқ равишда маълумотлар элементлари мажбурий ва мажбурий эмас бўлиши мумкин.

Агар мажбурий маълумотлар элементи хужжатда мавжуд бўлса ёки маълумот элементи спецификациясида келтирилган коидалар бўйича олиниши мумкин бўлса, у ёзувларда кўрсатилиши керак.

Мажбурий бўлмаган маълумотлар элементи ёзувларда кўрсатилиши мумкин.

6.3 Библиографик ёзув яратувчи, ахборот тизимига киритиладиган кўшимча маълумотлар элементи белгининг биринчи ҳолатида 8 рақамига эга бўлади.

6.4 5-жадвалда келтирилган хужжатлар - тавсиф объектлари учун ёзувда ушбу жадвалда кўрсатилган иккиламчи ёзув ости мазмуни ва кодлари келтирилган бўлиши керак, 8 кодига эга иккиламчи ёзув ости бундан мустасно.

6.5 А-Z кодларига эга ёзув остиларида хужжат - тавсиф объекти билан боғлиқ бўлган бошқа хужжатларга тегишли маълумотлар элементлари келтирилиши мумкин (масалан, бошланғич хужжатнинг тавсифи, агар тавсиф объекти қайта нашр этиш бўлса).

6.6 Хужжатларни тавсифлашда қўлланиладиган маълумотлар элементларининг рўйхати, уларнинг белгиланиши, бирламчи ёзув остида уларнинг қайтарилиши ва 3-жадвалда кўрсатилган хужжатлар синфлари учун мажбурийлиги 4-жадвалда келтирилган. Бу жадвалнинг СТ устуни «мақола» - хужжатларнинг бошқа синфларига тегишли бўлмаган КН ёки СН синфи хужжатнинг қисми учун маълумотлар элементларининг мажбурийлигини белгилайди.

Иккиламчи ёзув ости маълумотлар элементлари учун мажбурий бўлган ўша маълумотлар 6-жадвалда келтирилган.

Маълумотларнинг мажбурий элементларига М симболи мос келади.

6.7 Маълумотлар майдони ичида такрорланиши мумкин бўлган маълумотлар элементлари (майдон қисми) 4 ва 6-жадвалларда «*» симболи билан белгиланган.

6.8 Боғланган маълумотлар элементларидан иборат ёзув ости ичида такрорланувчи майдонлар таркибида такрорланиши мумкин бўлган маълумотлар элементлари 4- ва 6- жадвалларда «+» симболи билан белгиланган. Маълумотларнинг бошқа элементлари ёзувда фақат турли ёзув остиларда такрорланиши мумкин.

6.9 4- ва 6-жадваллардаги «-» симболи қуйидагиларни билдиради:

ГОСТ 7.19-2001

«Индикатор» ва «Идентификатор» устунида индикатор ва идентификаторнинг йўқлиги;

«Такрорланиш» устунида - тегишли маълумотлар майдони ва ёзув остида маълумотлар элементининг такрорланишига йўл қўймаслик;

«Хужжат синфи» устунида - хужжатлар тегишли синфлари учун маълумотлар элементларининг қўлланилмаслиги ёки мажбурий эмаслигини англатади.

5-жадвал. Маълумотлари иккиламчи ёзув остида келтирилган ҳужжатлар - тавсиф объектлари

Ҳужжат - тавсиф объекти	Тавсиф объекти билан боғланган, маълумоти иккиламчи ёзув остида келтириладиган ҳужжат	Ёзув ости коди
Бир марта чиқариладиган бир томли нашр қисми ёки алоҳида сарлавҳага эга бўлган сериал нашрнинг (том, нашр) сонлари	Бир марта чиқариладиган бир томли нашр ёки алоҳида сарлавҳага эга бўлган сериал нашрнинг сони (том, нашр).	1
Алоҳида сарлавҳага эга бўлмаган сериал нашрнинг рақам қисми (том, нашр).	Алоҳида сарлавҳага эга бўлмаган сериал нашрнинг сони (том, нашр).	2
	Серияли нашр	3
Кўп томли нашрнинг том қисми	Кўп томли нашрнинг томи	4
	Кўп томли нашр	5
Кўп томли нашрнинг алоҳида томи	Кўп томли нашр	6
Алоҳида сарлавҳага эга бўлган сериал нашрнинг алоҳида сони (том, нашр)ни ташкил этган бир марта чиқариладиган нашр	Сериал нашр	7
Алоҳида сарлавҳага эга бўлмаган сериал нашрнинг сони (том, нашр).	Сериал нашр	3
Кўп томли нашр	Кўп томли нашрнинг алоҳида томи	8
Таржима	Таржима учун дастлабки ҳужжат	9

6-жадвал. Иккиламчи Ёзув ости маълумотлар мажбурий элементларининг рўйхати

Маълумотлар элементининг белгиланиши			Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи	Ёзув ости коди							
Белги	Инди-катор	Иденти-фикатор	Маълумот-лар майдони	Ёзув ости		1	2	3	4	5	6	7	8
Ø1Ø	Ø	A	-	-	ISBN	M	-	-	M	M	-	-	M
Ø11	Ø	A	-	-	ISSN	-	-	M	-	-	-	M	-
1ØØ	e	A	-	-	Хужжат тури	M	M	M	M	M	M	M	M
2ØØ	e	A	-	-	Асосий сарлавҳа,	M	-	M	M	M	M	M	-
2ØØ	e	H	-	-	Хужжат қисми (том)нинг ва секциясининг белгиланиши	-	-	-	M	-	-	-	M
2ØØ	e	I	-	-	Хужжат қисми (том)нинг ва секциясининг сарлавҳаси	-	-	-	M	-	-	-	M
2Ø5	e	A	-	-	Қайта нашр тўғрисидаги маълумотлар	M	-	-	-	M	M	-	-
2Ø6	Ø	A	-	-	Сериял нашрнинг том рақами	M	M	-	-	-	-	-	-
2Ø6	Ø	B	-	-	Сериял нашрнинг чиқиш рақами	M	M	-	-	-	-	-	-
2Ø6	Ø	C	-	-	Сериял нашрнинг санаси	-	M	-	-	-	-	-	-
21Ø	e	A	-	+	Нашр жойи (шаҳар)	M	-	-	-	M	-	-	-
21Ø	e	C	-	+	Нашрнёт	M	-	-	-	M	-	-	-
21Ø	e	D	-	-	Нашр санаси	M	-	-	-	M	-	-	-
21Ø	e	F	-	-	Чоп этилган йил ¹⁾	M	-	-	-	M	-	-	-
21Ø	e	H	-	-	Тахминий нашр санаси ²⁾	M	-	-	-	M	-	-	-
21Ø	e	K	-	+	Муаллифлик ҳуқуқининг кучга кириш санаси ³⁾	M	-	-	-	M	-	-	-
225	e	A	-	-	Серия сарлавҳаси	-	-	-	-	-	-	-	M
225	e	B	-	-	Куйи серия рақами ва белгиланиши	-	-	-	-	-	-	-	M
225	e	e	-	-	Куйи серия сарлавҳаси	-	-	-	-	-	-	-	M
41Ø	e	A	-	+	Ёзув остига боғлиқ код	M	M	M	M	M	M	M	M
41Ø	e	C	-	+	Ёзув остига боғлиқ библиографик даража	M	M	M	M	M	M	M	M
41Ø	e	E	-	+	Ёзув остилар ўртасидаги муносабат характери	M	M	M	M	M	M	M	M
62Ø	e	A	-	+	Рубрикаторнинг рубрика коди	M	M	M	M	M	M	M	M
7ØØ	e	A	-	-	Индивидуал муаллиф	M	-	-	M	M	M	M	M
7Ø1	Ø	A	-	-	Мухаррир ⁴⁾	M	-	-	M	M	M	M	M
7Ø1	1	A	-	-	Тузувчи ⁴⁾	M	-	-	M	M	M	M	M
71Ø	Ø	A	-	+	Жамoa муаллифи	M	-	-	M	M	M	M	M
71Ø	2	A	-	-	Нашр этувчи - ташкилот	-	-	M	-	-	-	-	-

6-жадвалнинг охири

Маълумотлар элементининг белгиланиши			Такрорланиши		Маълумотлар элементининг номи	Ўзув ости коди							
Белги	Инди-катор	Иденти-фикатор	Маълумот-лар майдони	Ўзув ости		1	2	3	4	5	6	7	8
720	ғ	А	-	-	Талбир номи	М	М	М	М	М	-	-	-
720	ғ	С	-	+	Талбир белгиланиши	М	М	М	М	М	-	-	-
<p>Маълумотлар элементи мажбурий, агар:</p> <p>¹⁾ «Нашр санаси» (210 ғ D) ва «Муаллифлик ҳуқуқининг кучга кириш санаси» (210 ғ K) маълумотлар элементлари бўлмаса;</p> <p>²⁾ «Нашр санаси» (210 ғ D); «Муаллифлик ҳуқуқининг кучга кириш санаси» (210 ғ K) ва «Чоп этилган йил» (210 ғ F) маълумотлар элементлари бўлмаса;</p> <p>³⁾ «Нашр санаси» (210 ғ D) маълумотлар элементи бўлмаса;</p> <p>⁴⁾ «Индивидуал муаллиф» (700 ғ A) маълумотлар элементи бўлмаса. «Мухаррир» (701 0 A) ва «Тузувчи» (701 1 A) маълумотлар элементларидан бири берилиши мажбурий ҳисобланади.</p>													

бўйича ёзув яратувчи - ташкилот(ОКПО) коди.

«Ўзгартирувчи» ёки «бартараф этадиган» ёзув у тегишли бўлган ёзув билан бир хил идентификаторга эга бўлиши керак.

Мисол. Ёзув 1999 йил 25 сентябрда 99 номери остида ВНИТЦда тузилган.

Ёзув: 8101999025 0000992734888.

002 - ЁЗУВ ОСТИ КЎРСАТКИЧИ

20

Маълумотлар элементи ёрдамида такрорий ёзув остилар рўйхати ва хужжатларнинг библиографик даражаси белгиланиб, уларнинг маълумотлар элементи тегишли иккиламчи ёзув остига тааллуқли бўлади.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи алоҳида иккиламчи ёзув остиларга мувофиқ ва

КУ

структурасига эга жуфт кодлардан иборат.

бунда К - 5.6-бандга мувофиқ тегишли иккиламчи ёзув ости коди.

У - маълумотлар элементлари ушбу иккиламчи ёзув остига тегишли хужжат библиографик даражасининг коди. Код 2-жадвалга мувофиқ ёзилади.

Мисол. Ёзувда бир марта нашр этиладиган кўп томли нашрда эълон қилинган мақоланинг тавсифи берилади. Бирламчи ёзув остидан ташқари иккиламчи ёзув остилари ҳам келтирилади: бир марта нашр этиладиган кўп томли нашрнинг томи тўғрисидаги маълумотлар ва таркибига ушбу том қирадиган кўп томли бир мартали нашр тўғрисидаги маълумотлар.

Ёзув: 4251

004 -- ТАШҚИ МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИНИНГ БЕЛГИЛАНИШИ

30

Ёзув олинган ташқи (доирасида ёзув идентификатори бериладиган ахборот тизимига нисбатан) маълумотлар базасининг ташқи белгилари.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ёзув олинган ахборот тизими (хизмати)да қабул қилинган расмий аббревиатура кўринишида ёзилади.

Мисол. Расмий аббревиатура: ИНИС

Ёзув: ИНИС

Изох – Ташқи ахборот тизими базасидаги ёзув раками «Ўзлаштирилган ёзув белгиси» (005) маълумотлар элементида берилади. Маълумотлар базаси тегишли бўлган ташқи ахборот тизимининг коди «Ташқи тизимнинг белгиланиши» (072 Ғ В) маълумотлар элементида келтирилади.

005-ЎЗЛАШТИРИЛГАН ЁЗУВНИНГ БЕЛГИЛАНИШИ

30

004 белгили майдонда келтирилган белгига эга ташқи (доирасида ёзув идентификатори бериладиган ахборот тизимига нисбатан) ахборот тизими

(хизмати)дан ўзлаштирилган ёзувнинг бирламчи рақамли, ҳарфли ёки ҳарф-рақамли белгиси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ёзувга ташки ахборот тизими (хизмати) томонидан берилган белги кўринишида ёзиб олинади.

Мисол. ИНИС тизимидан ўзлаштирилган ёзувга RN 022079 рақами берилган.

Ёзув: RN 022 079

010 0 A ISBN

13

International Standard Book Number - Хужжатга берилган китобларнинг халқаро стандарт рақами

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.53га мувофиқ ёзилади. ISBN аббревиатураси тушириб қолдирилади.

Мисол. Хужжатда: ISBN 3-7653-0000-4 келтирилган

Ёзувда: 3-7653-0000-4

010 1 A* XATO ISBN

13

Кейинчалик бекор қилинган, нотўғри берилган ISBN, нотўғри назорат суммаси билан ёки нотўғри босилган.

Ёзиш усули ва мисол «ISBN» (0 10 0 A) маълумотлар элементида келтирилган.

011 0 A ISSN

9

International Standard Book Number - Сериал нашрларнинг халқаро тизими (ISSN International Center - ISDS) доирасида хужжатга берилган Сериал нашрларнинг халқаро стандарт рақами.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.56га мувофиқ ёзилади.

«ISSN» аббревиатураси тушириб қолдирилади.

Мисол. Хужжатда: ISSN 0039-2456 келтирилган

Ёзувда: 0039-2456

011 1 A* XATO -ISSN

9

Хато ISSN, бироқ хужжатда мавжуд.

Ёзиш усули ва мисол «ISSN» (011 0 A) маълумотлар элементида келтирилган.

023 0 A* ИХТИРО УСТУВОР ТАЛАБНОМАСИНИНГ РАҚАМИ - РАСМИЙЛАШТИРИЛГАН

15

Биринчи берилган талабноманинг рўйхат рақами

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи қуйидаги кўринишда ёзилади:

ГГГГХХНННННННННН,

бунда ГГГГ – ихтиронинг устувор талабномаси берилган йил рақамлари;

ХХ - устувор талабномани белгилашнинг ҳарфли қисми ёки у бўлмаганда бўш жойлар;

НННННННН рақам

Рақам ўнг томонга текисланади ва 8 та символгача бўш жойлар билан тўлдирилади.

Мисол. Хужжатда: ВА-2345-1973 келтирилган.

Ўзув: 1973ВА~~cccc~~2345

Ø3 Ø С* УСТУВОР МАМЛАКАТ 3

Ихтирога, патентга (муаллифлик гувоҳномаси)га устувор талабнома биринчи марта берилган мамлакат.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.67 бўйича рақамли код билан ёзилади.

Мисол. Тавсиф объекти - Япония устуворлигидаги АҚШ патент-аналоги. Хужжатда [33] JP

Ўзув: 348

Ø3 Ø Е* УСТУВОР САНА 8

Йил, ой ва санаси кўрсатилган патент (муаллифлик гувоҳномаси)га ихтиронинг устувор талабномаси.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.64 га мувофиқ куйидаги форматда ёзилади:

ГГГГММДД,

бунда ГГГГ – йил;

ММ - ой;

ДД - ой куни

Мисол. Хужжатда 1999.23.12 келтирилган.

Ўзув: 19991223

Агар қандайдир ҳолатнинг қиймати кўрсатилмаган бўлса, у ҳолда унда “?” символи ёзилади.

**Ø3 1 А* ИХТИРО УСТУВОР ТАЛАБНОМАСИНИНГ
РАҚАМИ - РАСМИЙЛАШТИРИЛМАГАН 2Ø**

Биринчи марта берилган талабноманинг рўйхатга олинган рақами

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Хужжатда ВА-2345-1973 келтирилган.

Ўзув: ВА-2345-1973

**Ø5 Ø А+ ИХТИРОГА ТАЛАБНОМАНИНГ РЎЙХАТГА
ОЛИНГАН РАҚАМИ - РАСМИЙЛАШТИРИЛГАН 5**

Талабнома берилганда патент идораси томонидан унга берилган рақам.

Ўзиш усули ва **мисол** «Устувор талабнома рақами расмийлаштирилган» (Ø3 ØА) маълумотлар элементида келтирилган.

**Ø5 Ø С+ ИХТИРОГА ТАЛАБНОМА БЕРИЛГАН
МАМЛАКАТ 3**

Патент (муаллифлик гувоҳномаси) учун ихтирога талабнома берилган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» (Ø23 Ø С) маълумотлар элементида келтирилган.

Ø25 Ø Е ИХТИРОГА ТАЛАБНОМА БЕРИЛГАН

САНА

8

Патент (муаллифлик гувоҳномаси) учун талабнома тақдим қилинган йил, ой ва кун

Ёзиш усули ва мисол «Устувор сана» (Ø23 Ø Е) маълумотлар элементида келтирилган.

Ø25 1 А+ ИХТИРОГА ТАЛАБНОМАНИНГ РЎЙХАТГА

ОЛИНГАН РАҚАМИ - РАСМИЙЛАШТИРИЛМАГАН

20

Патент ёки муаллифлик гувоҳномасига ихтиронинг биринчи марта берилган талабномасининг рўйхатга олинган рақами

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда келтирилган: 1,150.239

Ёзув: 1,15Ø.239

Ø26 Ø А НҲ БЕЛГИЛАНИШИ

30

Норматив ҳужжатни идентификация қиладиган символлар тўплами.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол: Ҳужжатда келтирилган: ГОСТ 7.79-2001

Ёзув: ГОСТ 7.79-2ØØ1

Ø26 1 А* АЛМАШТИРИЛГАН НҲ БЕЛГИЛАНИШИ

30

Тавсиф объекти билан алмаштирилган НҲ белгиланиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжат - тавсиф объектида келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда ГОСТ 7.20-80 ўрнига ГОСТ 7.20-2000 келтирилган

Ёзув: ГОСТ 7.2Ø-8Ø

Ø27 ғ А ПАТЕНТ ҲУЖЖАТНИНГ РАҚАМИ

2Ø

Патент, муаллифлик гувоҳномаси, фойдали моделлар ва уларга талабномалар рақами

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

1-мисол. Ҳужжатда келтирилган: ПАТ 124.515

Ёзув: ПАТ 124.515

2-мисол. ИНПАДОК электрон элтувчида келтирилган: 12ØØ5ØØ.

Ёзув: 12ØØ5ØØ

Ø28 ғ А ИТИ ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ БЕЛГИЛАНИШИ

23

Ҳисоботнинг рақами, ҳарфли ёки ҳарф-рақамли белгиланиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда келтирилган: ACLE 1394

Ёзув: ACLEç 1394

**Ø28 ç М ИТИ ЁКИ ТКИнинг ДАВЛАТ РЎЙХАТИГА
ОЛИНГАН РАҚАМИ**

11

Давлат рўйхатидан ўтказётган органда ИТИ ёки ТКИни рўйхатга олиш боскичида бериладиган мавзунинг давлат рўйхатига олинган рақами.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Хужжатда келтирилган: давлат рўйхатига олинган рақами У56235

Ёзув: У56235

**Ø28 ç Р ҲИСОБОТ, ДИССЕРТАЦИЯНИНГ ИНВЕНТАРЬ
РАҚАМИ**

11

Ҳисобот, диссертациянинг Бутунроссия илмий-техник ахборот маркази томонидан бериладиган ҳарф-рақамли ёки рақамли белгиланиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи куйидаги структурада 11-символли код билан ёзилади:

ННГГСXXXXXX,

бунда НН - ВНТИЦ белгилайдиган хужжат тури;

ГГ - йилнинг охириги икки рақами;

С - назорат разряди;

XXXXXX - йил бошидан қўйилган тартиб рақами.

Мисол. 1995 йилдаги ҳисобот бўлган ахборот картаси 123400 рақамига эга

Ёзув: Ø28541234ØØ

**Ø28 ç А МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИНИНГ ДАВЛАТ
РЎЙХАТИГА ОЛИНГАН РАҚАМИ**

10

Маълумотлар базалари ва банкларининг давлат регистри («Информрегистр» ИТМ) томонидан бериладиган маълумотлар базалари ва банкининг давлат рўйхатига олган рақами.

Ёзиш усули. Элемент куйидаги структурада 10-символли код билан ёзилади.

ННПГТXXXXX

бунда НН – «Информрегистр» ИТМ томонидан белгиланадиган рўйхатдан ўтказувчи МБ тури.

П – «Информрегистр» ИТМ томонидан белгиланадиган рўйхатга олувчи ташкилот белгиси.

ГГ - йилнинг охириги икки рақами;

XXXXX - рўйхатга олинган тартиб рақами.

Мисол. 1996 йилда «Информрегистр» ИТМ томонидан рўйхатга олинган маълумотлар базаси 2345 тартиб рақамига эга.

Ёзув: Ø2296Ø2345

Ø7Ø ç А ПАТЕНТ - АНАЛОГ

21

Айнан битга ихтирога бошка мамлакат томонидан берилган патент.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ёзишнинг қабул қилинган коидаларига мувофиқ 21-символли код билан ёзилади.

Мисол. АКШда патент берилган ихтирога, шунингдек Японияда ҳам патент берилган, бу ерда розилик берилган талабнома №50200 1984 йил 27 январда эълон қилинган. Бу талабнома Японияда АКШ патентининг аналоги ҳисобланади.

Ёзув: JP84 0127cBcccc50200

Ø72 ғ А ТАШҚИ ТИЗИМНИНГ БЕЛГИЛАНИШИ 2

ИТАДТ доирасида ёзувдан келгусида фойдаланиш учун олинган. ИТАДТга нисбатан тизим (хизмат)нинг белгиланиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи кодификаторга мувофиқ 2 символли код билан ёзилади.

Мисол. Ёзув ИНИС тизимидан олинган.

Ёзув: 61

Изоҳ - Ёзув олинган маълумотлар ташқи базасининг номи «Маълумотлар ташқи базасининг белгиланиши» (ØØ4) маълумотлар элементида келтирилган. Ташқи ахборот тизимининг маълумотлар базасидаги ёзув рақами «Олинган ёзувнинг белгиланиши» (ØØ5) маълумотлар элементида келтирилади.

**Ø72 ғ С ЁЗУВНИ ИТАДТ ТИЗИМИ ОСТИГА КИРИТИШ
САНАСИ 8**

Ёзувни ИТАДТ тегишли қуйи тизим фондига киритилган йил, ой ва сана.

Ёзиш усули ва мисол «Ёзувни тузиш санаси» 1ØØҒС) маълумотлар элементида келтирилган.

**Ø73 ғ А ТАРЖИМАНИ БАЖАРГАН ТАШКИЛОТ
ТОМОНИДАН БЕРИЛГАН ЭЪЛОН ҚИЛИНМАГАН
ТАРЖИМА РАҚАМИ 12**

Таржима ишини бажарган ташкилот томонидан берилган таржима рақами

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган қўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда таржима ишини бажарган ташкилот томонидан берилган E-12194 рақами келтирилган.

Ёзув: E-12194

Ø74 ғ А ЁЗУВ ЯРАТУВЧИ – ТАШКИЛОТ 73

Ёзувни яратган ва унинг мазмунига масъул бўлган ташкилотнинг белгиланиши ёки номи

Ёзиш усули. Ташкилотнинг тўлиқ ёки қисқартирилган номи.

Мисол. Ёзув ВИНИТИда яратилган.

Ёзув: ВИНИТИ

1ØØ ғ А ҲУЖЖАТ ТУРИ 3

Маълум характерли белгилар (вазифаси, даврийлиги, ҳужжатдаги ахборот характери) тўплами бўйича ҳужжатлар таснифидаги тоифа.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи уч символли код билан ёзилади: биринчи икки символ Б илованинг Б.1-жадвалига мувофиқ; учинчи символ – 2-жадвал бўйича.

1-мисол. Сериал нашрда эълон қилинган мақолага ишлов берилади.

Ёзув: 200

2-мисол. МБ тавсифига ишлов берилади.

Ёзув: Е 04

100 Ҷ В НАШР ЭТИЛГАН ЖОЙ (МАМЛАКАТ) 3

Худудида ҳужжат нашр этилган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» (023 0 С) маълумотлар элементида келтирилган

100 Ҷ С ЁЗУВ ТУЗИЛГАН САНА 8

Асл ёки ташки (доирасида ёзув идентификатори бериладиган ахборот тизимига нисбатан) ахборот тизимидан (хизмати)дан олинган ёзув яратувчи - ташкилот томонидан ёзувнинг яратилган йили, ойи ва санаси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.64 га мувофиқ қуйидаги кўринишда ёзилади:

ГГГГММДД,

бунда ГГГГ - йил рақамлари;

ММ - ой;

ДД - ой куни.

Мисол. Ёзув 1999 йил 16 ноябрда тузилган.

Ёзув: 19991116

Агар қандайдир ҳолат белгиси кўрсатилмаган бўлса, у ҳолда унда «?» символи ёзилади.

100 Ҷ Е + ТАРҚАТИШНИ ЧЕГАРАЛАШ БЕЛГИСИ 2

Ҳужжатнинг тарқатилишини чегаралаш даражасини акс эттирувчи ва ундан фойдаланиши мумкин бўлган ташкилотлар доирасини белгиловчи белги.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи икки символли код билан ёзилади. Коднинг биринчи ҳолати 7-жадвалда, иккинчиси – 8-жадвалда келтирилган.

7-жадвал. Махфийлик грифи кодлари

Код	Гриф
1	Грифсиз
2	Тижорат сири
3	Хизматга оид сир
4	Патент аризаси
5	Касб сири
6	Шахсий маълумотлар
7	Тергов сири

8-жадвал. Таркатишни чеклаш кодлари

Код	Таркатиш
A	Чекланишларсиз
C	МДХ ташкилотларида
D	Бир тармок доирасида
E	Ташкилот ичида
F	Рўйхат бўйича

Мисол. Грифсиз ҳужжат рўйхат бўйича таркатилади

Ёзув: 1F

100 e N ПАТЕНТЛОВЧИ МАМЛАКАТ 3

Талабномаларни рўйхатдан ўтказувчи ва кўриб чикувчи, шунингдек, патент ҳужжатларини бериш ва эълон қилишни амалга оширадиган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» (Ø23 ØC) маълумотлар элементида келтирилган.

101 e A* ХУЖЖАТ АСОСИЙ МАТНИНИНГ ТИЛИ 3

Ҳужжатнинг асосий мазмунини бевосита аке эттирувчи, сўз боши, мупдарижа, изоҳлар ва унинг бошқа ёрдамчи қисмларидан фарк қилувчи матн тили.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.75 бўйича уч символли рақамли код билан ёзилади.

Мисол. Ҳужжатнинг асосий матни инглиз тилида келтирилган.

Ёзув: Ø45

101 e D + ЁРДАМЧИ МАТН ТИЛИ

Ҳужжатнинг асосий матни (масалан кўрсаткич, мундарижа)ни тўлдирувчи матн тили.

Ёзиш усули ва мисол «Ҳужжат асосий матнининг тили» (101 e A) маълумотлар элементида келтирилган.

Изоҳ - Агар қўшимча матн тили асосий матн тилидан фаркли бўлса, маълумотлар элементи келтирилади. «Хужжатни қўшимча матн билан таъминлаш» (38Ø ғ А) маълумотлар элементи билан алоқа ўрнатилиши керак

1Ø1 ғ Е + РЕФЕРАТ (АННОТАЦИЯ) ТИЛИ **3**

Реферат (аннотация) тузилган тил.

Ёзиш усули ва мисол «Хужжат асосий матнининг тили» (1Ø1 ғ А) маълумотлар элементида келтирилган.

Изоҳ - «Реферат (аннотация) (66Ø ғ А) маълумотлар элементи билан алоқа ўрнатилиши керак.

1Ø3 ғ А ХУЖЖАТНИНГ ФИЗИК ШАКЛИ **4**

Хужжатни сакловчи - ташкилот жамғармасида хужжат мазмуни ёзилган ташувчи тури, шунингдек ташувчи тавсифи ва (ёки) унда хужжатнинг тақдим этилиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.72 га мувофиқ тўрт символли код билан ёзилади.

Мисол. Хужжат микрофишада А6 форматда тақдим қилинган. Микрофишанинг физик шакли тўғрисидаги қўшимча маълумотлар мавжуд эмас.

Ёзув: 211Ø

1Ø5 ғ А СЕРИАЛ НАШРНИНГ ДАВРИЙЛИГИ **7**

Вактнинг маълум орилигидан чикувчи сериал нашр чиқишларининг сони.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи куйидагича ёзилади:

Н/Г, агар сериал нашрлар белгиланган вақт орилигида мунтазам чиқарилса, ёки Н/Г/Х, сериал нашрлар доимий чиқарилмаганда, маълум вақт орилигида чоп этиладиган нашрлар сони ўзгармайди,

бунда Н - Г вақт орилигида чиқадиган сонлар (нашрлар) сони;

Г - вақт орилиги (йиллардаги);

Х - нодаврийлик белгиси.

Агар сериал нашрлар доимий чиқарилмаса ва маълум вақт орилигида чиқадиган нашр сонлари вақти-вақти билан ўзгарса, у ҳолда Х белгиси қўйилади.

1-мисол. Ҳар ойда чиқадиган нашр.

Ёзув: 12/1

2-мисол. Нашр доимий чиқарилмаса, бироқ ҳар йили бешта сон чиқарилади.

Ёзув: 5/1/Х

3-мисол. Нашр вақтнинг маълум бўлмаган орилиқларида чиқади ва нашрлар сони вақт-вақти билан ўзгаради.

Ёзув: Х

1Ø5 ғ С СЕРИАЛ НАШРЛАР МАҚОМИ **1**

Сериал нашрни чиқариш жараёнида асосий ўзгаришларни аниқлайдиган тавсиф.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи 9-жадвалга мувофиқ бир символли код билан ёзилади.

9-жадвал. Сериал нашр макомининг кодлари

Код	Сериал нашр макоми
0	Жорий
1	Тўхтатилган
2	Бошқа ном остида давом эттирилмоқда
3	Ўзгартиришсиз тикланади

Мисол. Жорий нашрга ишлов берилади

Ёзув: Ø

106 Ҷ А МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИНИ ЯНГИЛАШ ДАВРИ 1

МБда маълумотларни янгилash юз берадиган вақт даври.

Ўзиш усули. Элемент 10-жадвалга мувофиқ бир символли код билан ёзилади.

10-жадвал. Маълумотлар базасини янгилash даврининг кодлари

Код	Давр
#	МБ эгаси томонидан тўлдирилмаган
Г	Йил
К	Чорак
М	Ой
Н	Ҳафта
Д	Кун
П	Доимий
0 (ноль)	Янгиланмайди

**112 1 А МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИ ЭГАСИ МУЛКИНИНГ
ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ШАКЛИ 1**

Ўзиш усули. Элемент 11-жадвал бўйича бир символли код билан ёзилади.

11-жадвал. МБ эгаси мулки ташкилий-ҳуқуқий шаклининг кодлари

Код	Ташкилий-ҳуқуқий шакли
#	Эгаси томонидан тўлдирилмаган
Г	Давлат муассасаси
И	Аралаш капиталга эга бўлган корхона
К	Тижорат тузилмаси
О	Жамоат ташкилоти
Н	Бошқа нотижорат ташкилотлари
Ч	Хусусий корхона
Л	Эга - жисмоний шахс
Ф	Мулкнинг федерал шакли
Р	Мулкнинг регионал шакли
М	Мулкнинг муниципал шакли

Мисол. Маълумотлар базаси эгасининг фамилияси, исм-шарифи ҳужжатда келтирилган

Ёзув: Л

170 ғ А ХУЖЖАТ ТАРЖИМАСИ МАҚОМИ 1

Агар «Хужжатни сақловчи ташкилот» (905 ғ А) маълумотлар элементида белгиланган ташкилотда хужжат билан бирга унинг расмий таржимаси бўлса, маълумотлар элементи қўлланилади.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи 12-жадвал бўйича бир символли код билан ёзилади.

12-жадвал. Хужжат таржимаси мақомининг кодлари

Коди	Хужжат таржимасининг мақоми
Ø	Аутентик таржима
1	Расмий таржима
2	Ишчи таржима, мақоми белгиланмаган

Мисол. ВНИИКИ фондида ИСО халқаро стандартининг аутентик таржимаси мавжуд.

Ёзув: Ø

170 ғ В ТАРЖИМА ТИЛИ 3

Хужжат таржима қилинган тил.

Ёзиш усули ва мисол «Хужжат асосий матнининг тили» (101 ғ А) маълумотлар элементида келтирилган.

171 ғ А ИТИ ЁКИ ТКИ МУАММОСИ (ТОПШИРИҒИ)

ШИФРИ**10**

ИТИ ёки ТКИ бажарилган муаммо (топширик)нинг шартли белгиланиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда келтирилган: 84-5-1

Ёзув: 84-5-1

171 ғ В ТКИни ИШЛАБ ЧИҚИШ БОСКИЧИ**2**

Ишлаб чиқилаётган ҳужжатнинг маълум бир ҳажмига нисбатан конструкторлик ҳужжатини ишлаб чиқиш босқичи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи 13-жадвалга мувофиқ икки символли код билан ёзилади.

13-жадвал. ТКИни ишлаб чиқиш босқичларининг кодлари

Код	ТКИни ишлаб чиқиш босқичлари
09	Техник топширик
45	Техник таклиф
72	Эскиз лойиҳа
81	Техник лойиҳа
54	Тажриба намунасини иш ҳужжатларини ишлаб чиқиш
63	Йўлга қўйилаётган сериянинг иш ҳужжатларини ишлаб чиқиш
90	Саноат сериясининг иш ҳужжатларини ишлаб чиқиш

Мисол. ТКИ техник топширик босқичида тавсифланади.

Ёзув: 09

172 ғ А ИШ ХАРАКТЕРИ**1**

Ишлов берилаётган ҳужжатда тавсифланган ишлаб чиқиш характерини аниқловчи белги.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи 14-жадвалга мувофиқ бир символли код билан ёзилади.

14-жадвал. Иш характерининг кодлари

Код	Иш характери
0	Илмий-тадқиқот иши
1	Тажриба-конструкторлик ишлаб чиқиш
2	Тажриба-технологик ишлаб чиқиш

Мисол. Ҳужжатда келтирилган: ИТИ

Ёзув: Ø

18Ø ғ А МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИНИНГ ТУРИ 1

МБ турини аниқловчи белги.

Ёзиш усули. Элемент 15-жадвалга мувофиқ бир символли код билан ёзилади.

15-жадвал. Маълумотлар базалари турлари

Код	МБ тури
#	Эгаси томонидан тўлдирилмаган
А	Автоматлаштирилган иш жойи
Б	Библиографик
Г	Гиперматнли
И	Гиперматнли ахборот тизими
К	Хужжатли-фактографик
Л	Лексографик
М	Мультимедиа
О	Ўқитиш тизими
П	Тўлик матнли
Р	Рефератли библиографик
Ф	Фактографик
Я	Комбиниацияланган

Мисол. ВНИИКИ маълумотлар базасининг тўлик матнини тақдим қилган.

Ёзув: П

18Ø ғ В + МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИНИНГ ВАЗИФАСИ 2

МБнинг вазифасини тавсифловчи белги.

Ёзиш усули. Элемент 16-жадвалга мувофиқ икки символли код билан ёзилади.

16-жадвал. Маълумотлар базаси вазифасининг кодлари

Код	МБ тури
#	Эгаси томонидан тўлдирилмаган
АР	Архивга оид
ИС	Тадқиқотга оид
КО	Тижоратга оид
МА	Оммавий
НТ	Илмий-техник ахборот
ОФ	Расмий
ПК	Лойиха-конструкторлик

16-жадвалнинг охири

Код	МБ тури
ПТ	Ишлаб чиқариш-техник
СП	Маълумотга оид
УП	Бошқарувга оид
УС	Ҳисобга олиш-статистикага оид
УЧ	Ўқитишга оид
ФИ	Молиявий

Мисол. Маълумотномали МБни сотиб олиш

Ўзув: СП

180 ғ С ХИЗМАТЛАР

2

Маълумотлар базаси асосида хизмат кўрсатиш турларини аниқловчи белги

Ўзиш усули. Элемент 17-жадвалга мувофиқ икки символли код билан ёзилади.

17-жадвал. Хизматлар кодлари

Код	Хизмат
#	Эгаси томонидан тўлдирилмаган
ИР	Ахборотни танлаб тарқатиш
РП	Бир маротабалик (ретроспектив) кидирув
ФР	МБ фрагментларини етказиб бериш
ТР	МБ нусхаларини кўпайтириш
ИЗ	Нашрларни тайёрлаш
АН	Таҳлилий материалларни тайёрлаш
СТ	Статистик маълумотларни тайёрлаш

Мисол. Нашрларни тайёрлаш учун олинган МБ

Ўзув: ИЗ

180 ғ D + МБни ЕТКАЗИБ БЕРИШДА ТАШУВЧИ ТУРИ **2**

МБни етказиб беришда ёки талабларини бажаришда ташувчининг турини аниқловчи белги.

Ўзиш усули: Элемент 18-жадвал бўйича икки символли код билан ёзилади.

18-жадвал. Ташувчи турининг кодлари

Коди	Ташувчи тури
#	Тўлдирилмаган
CR	CD-R
CD	CD-ROM
БМ	Қоғоз
КМ	МЛ кассетаси
ФГ	Фотосуратлар
ФД	Флоппи-дисклар
ФП	Фототасмалар

Мисол. МБ CD-ROMдан олинган

Ёзув: CD

180 € E+ ИШЛАРНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ МАНБАЛАРИ 2

МБни яратишда молиялаштириш манбаининг турини аникловчи белги.

Ёзиш усули. Элемент 19-жадвалга мувофик икки символли код билан ёзилади.

19-жадвал. Молиялаштириш манбаларининг кодлари

Код	Молиялаштириш манбаи
#	Тўлдирилмаган
ГФ	Бюджетдан ташқари давлат жамғармалари
МУ	Муниципал бюджет
СО	Хусусий маблағлар
ФБ	Федерал бюджет
ФЕ	Федерация субъектларининг бюджети
ЮФ	Бошқа юридик ва жисмоний шахслар маблағлари

Мисол. МБни яратишда молиялаштириш федерал бюджетдан амалга оширилган

Ёзув: ФБ

200 € А АСОСИЙ САРЛАВҲА 500

Хужжатнинг асосий мавзу мазмунини акс эттирадиган ва титул varaғида ёки хужжат таснифининг тегишли манбаида босиб чиқарилган хужжат номи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи титул varaғида келтирилган кўринишда ёзилади. Мураккаб сарлавҳали сериал нашрларда ушбу маълумотлар элементида (умумий сарлавҳадан ва сарлавҳадан ва/ёки секция белгиларидан иборат) сериал нашрнинг умумий сарлавҳаси бериллади.

Агар титул варагида бир тилда биттадан ортик сарлавҳа келтирилган бўлса, у ҳолда матбаа усулида ажратиб кўрсатилган ёки титул варагида биринчи бўлиб жойлаштирилган сарлавҳа ёзилади.

Агар ҳужжат сарлавҳаси бир неча тилда берилган бўлса, у ҳолда ҳужжат асосий матнининг тилида келтирилган сарлавҳа ёзилади. Агар ҳужжатда устуворликка эга матн тилини аниқлаб бўлмаса, у ҳолда титул варагида биринчи бўлиб жойлаштирилган сарлавҳа келтирилади.

Бу тилдаги бошқа сарлавҳалар «Сарлавҳага тегишли маълумотлар» (200 ё E) маълумотлар элементида келтирилади. Бошқа тилдаги бошқа сарлавҳалар «Параллел сарлавҳа» (201 ё A) маълумотлар элементида келтирилади.

Агар ҳужжат унинг тавсифи асосий манбаига мос бўлган титул вараги ёки қисмга эга бўлмаса, ҳужжат мазмунини энг аниқ акс эттирувчи сарлавҳа келтирилади.

Ҳужжатда сарлавҳа бўлмаса, сунъий сарлавҳа ҳосил қилинади ва «Шарҳи сарлавҳа» (500 ё A) маълумотлар элементида келтирилади.

Маълумотлар базалари ва банклари учун маълумотлар базасининг номи МБ эгаси томонидан келтирилган МБни рўйхатга олиш картасида ёзилади.

1-мисол. Ҳужжатнинг титул варагида қуйидагича келтирилган:

Темир йўл қурилиши тўплами. Ҳужжатнинг асосий матни рус тилида.

Ёзув: Темире йўлэ қурилишиэ тўплами.

2-мисол. Ҳужжатнинг титул варагида қуйидагича келтирилган:

Россия Фанлар академияси Ахборотномаси. Геология серияси

Ёзув: Россияэ Фанларэ академиясиэ Ахборотномаси

Изоҳлар

1 Бошқа тилдаги ҳужжатлар учун асосий сарлавҳани транскрипция ёки транслитерацияда келтиришга рухсат берилди.

2 Бошқа тилдаги НХ учун асосий сарлавҳани рус тилида келтиришга рухсат берилди.

200 ё E* САРЛАВҲАГА ТЕГИШЛИ МАЪЛУМОТЛАР 500

Асосий сарлавҳани изоҳловчи ёки тўлдирувчи ва титул варагида ёки ҳужжатдаги бошқа тегишли ахборот манбаларида тақдим этилган матн.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжат тилида ўша кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатнинг титул варагида қуйидагича келтирилган:

Дунё океани литологияси муаммолари. Атлантика океани минералогия ва геокимёси.

Ёзув: Атлантикаэ океаниэ минералогияэ ваэ геокимёсиэ

200 ё F ЖАВОБГАРЛИК ТЎҒРИСИДА МАЪЛУМОТЛАР 110

Ҳужжат яратишда иштирок этган ҳамда ҳужжатнинг интеллектуал

(илмий, адабий, бадийи ва ҳ.к.) мазмуни учун жавобгар шахслар ва (ёки) жамоалар тўғрисидаги маълумотлар мажмуи.

Жавобгарлик тўғрисидаги маълумотларга, одатда, хужжатни яратишдаги ролини кўрсатган ҳолда шахслар фамилиялари, исмлари, исм-шарифлари ва жамоалар номлари киради.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи, одатда, ГОСТ 7.1, ГОСТ 7.11 ва ГОСТ 7.12 бўйича библиографик тавсиф коидаларини ҳисобга олган ҳолда хужжатда келтирилган кўриниш ва кетма-кетликда ёзилади.

Мисол. Хужжатнинг титул varaғида келтирилган: Х.Френсис, Т.В.Мидд. А.Е.Беннет таҳрири остида, инглиз тилидан Н.Н. Литвинов таржимаси.

Ёзув: Х.Френсис,Т.В.Мидд.А.Е.БеннеттаҳририостидаинглизтилиданН.Н.Литвиновтаржимаси

200 ғ Н ХУЖЖАТ ҚИСМИ (ТОМИ) ВА СЕКЦИЯСИНИ БЕЛГИЛАШ 30

Кўп томли нашрнинг алоҳида томини, шунингдек, бир неча қисмлардан иборат мақола қисмини белгилаш. Маълумотлар элементи ишлов берилган хужжат тегишли қисмининг турини расмий тарзда белгилувчи сўз ва сўз бирикмасидан ҳамда ушбу қисмини, одатда, навбатма-навбат идентификация қилувчи символдан иборат.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи қуйидагича ёзилади: хужжатнинг тегишли қисмини ГОСТ 7.11, ГОСТ 7.12 бўйича белгилувчи сўз ёки сўз бирикмаси, бўш жой, кейин эса идентификация қилувчи символлар хужжатда берилган кўринишда ёзилади. Сонли маълумотлар араб рақамларида келтирилади.

1-мисол. Хужжатда қуйидагича келтирилган: Ахборот-қидирув тизимлари ва илмий-техник ахборотни автоматлаштирилган ишлов бериш бўйича III Бутуниттифок конференцияси материаллари.

1-том

Ахборот-қидирув тизимлари.

Ёзув: т.1

2-мисол. Хужжатда келтирилган: Жаҳон адабиёти кутубхонаси. 1-серия. Қадимги Шарқ, Антик дунё, Ўрта асрлар, Гикланиш, XVII ва XVIII асрлар адабиёти, Т.23. Трубадурулар шеърляти. Миннезингерлар шеърляти. Вагантлар шеърляти.

Ёзув: т.23

3-мисол. Хужжатда келтирилган:

Fabrication the refractory metals. Part A 2. Methods used to make parts.

Ёзув: P.2A2

4-мисол. Хужжатда қуйидагича келтирилган:

Математик энциклопедия.

1-том

А-Г

Ўзув: т.Ѕ1

Изоҳ - Сериал нашрлар учун «Сериал нашр томининг рақами» (206 0 А) маълумотлар элементи қўлланилади.

200   I ХУЖЖАТ ҚИСМИ (ТОМИ) ВА СЕКЦИЯСИ САРЛАВҲАСИ

500

Тавсиф хужжати – объекти кўп томли нашр ёки мақола қисми сарлавҳаси бўлса, тавсиф объекти мақола бўлса, у ҳолда кўп томли нашрнинг алоҳида томи хусусий сарлавҳага эга бўлади.

Ўзиш усули: Маълумотлар элементи титул varaгида ёки мақола қисмининг номи (сарлавҳа) кўринишида ёзилади.

1-мисол. Хужжатда келтирилган: Ахборот-кидирув тизимлари ва илмий-техник ахборотнинг автоматлаштирилган ишлови бўйича III-Бутунитифок конференция тўпламлари.

1-том

Ахборот-кидирув тизими

Ўзув: Ахборот-кидирув тизими

2-мисол. Хужжатда келтирилган: Жаҳон адабиёти кутубхонаси. 1-серия. Қадимги Шарқ, Антик дунё, Ўрта асрлар, Тикланиш, XVII ва XVIII аерлар адабиёти, т.23. Трубадурлар шеърляти. Миннезингерлар шеърляти. Вагантлар шеърляти.

Ўзиш усули: Трубадурлар шеърляти Миннезингерлар шеърляти.  Вагантлар шеърляти

3-мисол. Хужжатда келтирилган:

Fabrication the refractory metals. Part A 2. Methods used to make parts.

Ўзув: Methods used to make  parts

4-мисол. Хужжатда келтирилган:

Математик энциклопедия.

1-том

А-Г

Ўзув: А-Г

200   K АСОСИЙ САРЛАВҲА ТИЛИ

3

«Асосий сарлавҳа» (200   А) маълумотлар элементининг маъноси келтирилган тил.

Ўзиш усули ва мисол «Хужжат асосий матнининг тили» (101  А) маълумотлар элементида келтирилган.

200   M*+ ЮКОРИ ТАШКИЛОТ

100

Номидан хужжатни яратган ташкилот ҳаракат қиладиган ва хужжатда кўрсатиладиган (одатда, титул varагининг юкори қисмида) ташкилотнинг номи ёки белгиси (сигли).

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган кўринишда ёзилади. Қисқартмаларни ГОСТ 7.11, ГОСТ 7.12 бўйича келтиришга йўл қўйилади.

1-мисол. Титул варагининг юкори қисмида қуйидагилар келтирилган ҳужжатга ишлов берилади:

Россия Фанлар академияси. Россия Саноат, фан ва технологиялар вазирлиги.

Маълумотлар элементи икки майдон қисмида ёзилади.

Ёзув: Россия Саноат, фан ва технологиялар вазирлиги

РФА

2-мисол. Қуйидаги ҳужжатга ишлов берилмоқда: ССF: Common Communication Format. Paris, 1984.

Титул варагининг қуйи қисмида келтирилган: UNESCO.

Ёзув: UNESCO

201 ғ А+ ПАРАЛЛЕЛ САРЛАВҲА

500

«Асосий сарлавҳа» (200 ғ А), «Ҳужжат қисми (томи) ва секциясини белгилаш» (200 ғ Н), «Ҳужжат қисми ва секциясининг сарлавҳаси» (200 ғ I) маълумотлар элементида келтирилган сарлавҳалар тилидан фарқли тилда ҳужжатда келтирилган сарлавҳа.

Ўзиш усули: Маълумотлар элементи ҳужжатда келтирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатнинг титул варағида келтирилган:

ГОСТ 7.19-85 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Магнит тасмадаги библиографик маълумотларни алмашиш учун коммуникатив формат. Ёзув мазмуни.

System of standards on information, libraries and publishing. Communication format for bibliographic information interchange on magnetic tape Content of record.

Ёзув:

System of standards on information, libraries and publishing.

Communication format for bibliographic information interchange on magnetic tape Content of record

Изоҳ – Ҳужжатнинг титул варағида ёки ахборотнинг тегишли манбаларида келтирилган параллел сарлавҳа «Асосий сарлавҳани рус тилига таржима қилиш» (540 ғ А) маълумотлар элементининг мавжудлигига боғлиқ бўлмаган равишда қўлланилади.

201 ғ С + ПАРАЛЛЕЛ САРЛАВҲА ТИЛИ

3

Маълумотлар элементи ифодаланган тил «Параллел сарлавҳа» (201 ғ А)

Ўзиш усули ва мисол «Ҳужжат асосий матнининг тили» (101 ғ А) маълумотлар элементида келтирилган

202 ғ А* СЕРИАЛ НАШРЛАР МУСТАҚИЛ БЎЛМАГАН

ИЛОВАСИНИНГ САРЛАВҲАСИ**400**

Сарлавҳа, шунингдек сериал нашрнинг сонлари билан бирга тарқатиладиган сериал нашр иловасини изоҳловчи ёки тўлдирувчи матн.

Ёзиш усули ва мисол «Асосий сарлавҳа» (200 ғ А) маълумотлар элементида келтирилган.

205 ғ А* ҚАЙТА НАШР ЭТИШ ТЎҒРИСИДАГИ**МАЪЛУМОТЛАР****30**

Қайта нашр этиш тўғрисидаги маълумотлар такрорийлик ва (ёки) характери (стереотип, тўлдирилган, қайта ишланган, янги ва ш.к.) тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олади.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи қуйидаги тарзда ёзилади: нашр рақами араб рақамлари билан ёзилади, нукта, кейин бўш жой қолдирилади. Бўш жойдан кейин келадиган, нашр характерини (масалан, қайта ишланган ва тўлдирилган) белгилайдиган ифодалар ГОСТ 7.11 бўйича ҳужжат асосий матни тилида, қисқартирилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда келтирилган:

Иккинчи қайта ишланган ва тўлдирилган нашр.

Ёзув: 2-марта~~қайта~~ишланган~~тўлди~~р.ғнашр.

206 Ø А СЕРИАЛ НАШР ТОМИНИНГ ТАРТИБ РАҚАМИ 20

Сериал нашр томининг рақамли белгиланиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи араб рақамларида ёзилади. Агар томнинг рақамланишида дефис бўлса, унда дефисдан аввал келган рақам тире орқали ёзилади. Қўшнашр қия чизик орқали ёзилади.

1-мисол. Ҳужжатда келтирилган: XVI том

Ёзув: 16

2-мисол. Ҳужжатда келтирилган: 4-8-том

Ёзув: 4-8

3-мисол. Ҳужжатда келтирилган: 4-5-том

Ёзув: 4/5

206 Ø В СЕРИАЛ НАШР АЛОҲИДА НАШРИНИНГ**РАҚАМИ****20**

Сериал нашр алоҳида нашрининг рақамли белгиланиши.

Ёзиш усули «Сериал нашр томининг рақами» (206 Ø А) маълумотлар элементида келтирилган.

Мисол. Ҳужжатда келтирилган: 4-5-алоҳида нашр

Ёзув: 4-5

206 Ø С СЕРИАЛ НАШР САНАСИ**17**

Сериал нашрнинг ишлов берилаётган қисми (томи, алоҳида нашри) тегишли бўлган вақт даврини белгиловчи, сериал нашрда келтирилган сана.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.64 га мувофиқ ёзилади.

Агар сериал нашр санасида дефис бўлса, унда дефисдан олдинги ва кейинги сана дефис орқали бўш жой қолдирмасдан ёзилади.

1-мисол. Хужжатда келтирилган: 23.11.1999

Ёзув: 19991123

ёки 199911,

ёки 1999

2-мисол. Хужжатда берилган: 23-27.11.1999

Ёзувда: 19991123-19991127

206 1 E СЕРИАЛ НАШРНИНГ ТАРТИБ РАҚАМИ 30

Сўз ёки сўз бирикмасидан ташкил топган ва сериал нашрнинг томини (чиқишини) ва ушбу том тартиб рақамини белгилайдиган белгиси.

Ёзиш усули «Хужжат қисми (томи) ва секциясининг белгиланиши)да берилган маълумотлар элементда берилган (200 1 Н).

Агар сериал нашрнинг томи ва чиқиши бир вақтда берилган бўлса, улар бўш жой билан ажратилади.

1-мисол. Хужжатда берилган: XVI том 4-нашр

Ёзув: 16том4нашр

2-мисол. Хужжатда: 4-8-том берилган

Ёзув: 4том-8том

210 e A + НАШР ҚИЛИШ ЖОЙИ (ШАҲАР) 53

Нашриёт (нашр этувчи муассаса) жойлашган аҳоли пунктнинг номи.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади. Нашр этиш жойининг номига (зарур ҳолларда) аниқлик киритувчи маълумотлар кўшилиши, унинг маъмурий жойланиши (ўлка, вилоят, округ, туман) ёки думалок кавс ичида шаҳарнинг географик жойланиши кўрсатилиши мумкин.

Маъмурий номлар эркин усулда ёзилади. Аҳоли пунктнинг номи чап тарафдаги кавсдан буш жой билан ажратилади.

Агар хужжатда нашр жойи ҳақидаги маълумотлар келтирилмаган бўлса ва уларни аниқлашнинг имконияти бўлмаса {S.I} ёки {B m} келтирилади.

Мисол. Хужжатда берилган: London, Canada.

Ёзув: London(Can)

210 e C + НАШРИЁТ 53

Нашр асарларини чиқариш бўйича ташкилий ва амалий ишларни бажарувчи қонуний жихатдан расмийлаштирадиган ташкилот ёки индивидуал шахс.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади. Аббревиатура нашриёт номи халқаро микёсда ушбу қискартириш орқали кўпроқ танилган бўлса қўлланилади (ушбу аббревиатура остида нашриёт нашрларда белгиланади).

Нашр номида нашриётни батафсил тасвирайдиган иборалар тушириб қолдирилади (масалан Ltd). «Нашриёт» ибораси ГОСТ 7.11 га мувофиқ ва

факат ушбу корхона номининг ажралмас кисми бўлган тақдирда кискартирилган кўринишда келтирилади.

Агар нашриёт номини аниклашнинг имконияти бўлмаса [S.I] ёки [Б.м.] ёзилади.

1-мисол. Хужжатда берилган:

«МИР» НАШРИЁТИ

Ёзув: Мир

2-мисол. Нашриётнинг номи аникланмади.

Ёзув: S.e.n.

210 ғ D НАШР САНАСИ

8

Хужжат чиқарилган ёки хисобот тузилган сана.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор сана» (Ø23 ØE) маълумотлар элементида берилган.

Патент хужжатлари учун нашр санаси «Ихтирога талабнома чоп этилган сана» (211 ғ A) маълумотлар элементида берилган.

Сериал ёки кўп томли хужжатларни таснифлашда куйидаги тузилмада биринчи ва охириги жилдларнинг нашр йиллари кўрсатилади:

ГГГГ-ГГГГ

бунда ГГГГ – йил.

Агар хужжатнинг чиқиши тугалланмаган бўлса, биринчи том (чиқиш) нашрининг санаси келтирилади ва ундан кейин тире кўйилади.

1- мисол. Сериал нашр 1937 йилдан 1972 йилгача чиққан бўлса,

Ёзув: 1937-1972

2- мисол. Сериал нашр 1967 йилдан хозиргача чиққан бўлса,

Ёзувда: 1967-

210 ғ E ЧОП ЭТИШ ЖОЙИ (ШАХАР)

5Ø

Ушбу нашрни чоп этган босмаҳонанинг расмий манзили - аҳоли пунктининг номи.

Маълумотлар элементи «Босмаҳона» (210 ғ G) маълумотлар элементи мавжуд бўлганда, босмаҳона ва хужжатни нашрдан чиқариш жойи орасида фарк бўлган ҳолда келтирилади.

Ёзиш усули ва мисол «Чоп этиш жойи (шаҳар)» (210 ғ A) маълумотлар элементида берилган.

210 ғ F ЧОП ЭТИШ ЙИЛИ

4

Хужжатнинг босмаҳона томонидан чиқарилган йили.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи куйидаги кўринишда ёзилади:

ГГГГ

бунда ГГГГ – йил.

210 ғ G БОСМАХОНА

53

Босма махсулотларини тайёрловчи матбаа корхонаси.

Ёзиш усули ва мисол «Босмахона» (21Ø Ҷ С) маълумотлар элементида берилган.

21Ø Ҷ Н ЧОП ЭТИШНИНГ ТАХМИНИЙ САНАСИ 15

Хужжатни чоп этишнинг тахминий санаси

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи куйидаги кўринишда ёзилади:

ГГГГ ёки ГГГГ-ГГГГ

бунда ГГГГ – чоп этишнинг тахминий санаси.

ГГГГ-ГГГГ - кўп томли нашрнинг биринчи ва охириги томи ёки сериал нашрнинг тахминий чоп этилган йили.

Ҳолат маъноси аниқланмаган ҳолда маълумотлар элементининг исталган ҳолатида “?” (сўрок белгиси)ни кўйиш мумкин.

1-мисол. Нашрнинг тахминий йили аниқланган: 1934 й.

Ёзув: [1934]

2-мисол. Ишлов берилётган ҳужжатнинг нашр этиш санаси ўн йиллик муддатгача аниқ белгиланган, ушбу ҳолатда йигирманчи асрнинг қирқинчи йилларигача.

Ёзув: [194 ?]

3-мисол. Сериал нашрнинг чиқиш санаси ўн йиллик муддатгача аниқ белгиланган. Ушбу ҳолатда сериал нашр йигирманчи асрнинг ўттизинчи йилларидан қирқинчи йилларигача бўлган муддатда чиққан.

Ёзув: [193 ? - 194 ?]

21Ø Ҷ К + МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИНГ КУЧГА КИРИШ САНАСИ 4

Муаллифлик ҳуқуқининг © қонуний кучга кириш санаси

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи «Чоп этиш йили» (21Ø Ҷ F) маълумотлар элементини ёзиш қоидалари бўйича ёзилади.

Мисол. Хужжатда берилган: © СССР ГПНТБ. 1999

Ёзув: 1999

21Ø Ҷ М + МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИНГ ЭГАСИ 15Ø

Ушбу нашр учун муаллифлик ҳуқуқига эга ва хужжатда © символдан кейин келтирилган юридик ёки жисмоний шахс.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади. Агар муаллифлик ҳуқуқи барча хужжатлар учун тааллуқли бўлмаса, унда маълумотлар элементининг бошида тушунтириш матни берилади.

Мисол. Хужжатда ёзилган: © Рус тилига таржима, сўз боши, «Мир», 1984.

Ёзув: русётилигаётарж.ёсўзёбошиёМирё1984.

211 Ҷ ИХТИРОГА ТАЛАБНОМА ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН САНА 8

Патент, фойдали модель, товар белгиси ва ҳоказолар учун ихтирога талабнома эълон қилинган йил, ой ва сана.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор сана» (Ø23 Ø Е) маълумотлар элементида берилган.

212 ғ А НҲ ТАСДИҚЛАНГАН САНА 8

НҲ тасдиқланган йил ёки йил ва ой ёки йил, ой ва сана.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор сана» (Ø23 Ø Е) маълумотлар элементида берилган.

И з о х - Халқаро ташкилотларнинг НҲ учун қабул қилинган сана келтирилади.

212 ғ В МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИ ЯРАТИЛГАН ЙИЛ 4

Маълумотлар базаси яратилган йил келтирилади.

Ёзиш усули: Элемент «Устувор сана» (Ø23 Ø Е) маълумотлар элементида берилган кўринишда ёзилади.

212 ғ С НҲ АМАЛГА КИРИТИЛГАН САНА 8

НҲ амалга киритилган йил, ой ва сана.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор сана» (Ø23 Ø Е) маълумотлар элементида берилган.

212 ғ М ҲУЖЖАТ РҲЙХАТГА ОЛИНГАН САНА 8

Мавзу ёки ҳисобот, норматив ҳужжат ва ҳоказоларнинг ваколатли орган томонидан давлат рўйхатига олинган йил, ой ва санаси.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор сана» (Ø23 Ø Е) маълумотлар элементида берилган.

212 ғ N РЕТРОСПЕКТИВА 12

МБ яратилишига асос бўлган ҳужжатлар (манбалар) вақтли даврининг тавсифи.

Ёзиш усули: Элементлар «Устувор сана» (Ø23 Ø Е) маълумотлар элементида берилган кўринишда ёзилади.

1-мисол. Ҳужжатда келтирилган: XX асрнинг иккинчи ярми.

Ёзув: 1951-1999

2-мисол. Ҳужжатда келтирилган: 1992 йилдан.

Ёзув: 1992-current

215 ғ А БЕТЛАР ЧИНГ ҲАЖМИ, РАҚАМЛАНИШИ 2Ø

Ҳужжат томлари ёки бетларининг (варақлари, устунлари) сони.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи библиографик тасниф коидаларига мувофиқ ГОСТ 7.1 бўйича ёзилади.

1-мисол. Кўп томлик нашр уч томдан иборат.

Ёзув: 3ғт.

2-мисол. Ишлов берилётган мақола 45 бетдан бошланиб, 56 бетда тугайди.

Ёзув: С.ғ45-56.

3-мисол. Ишлов берилётган мақола 72-75 бетларда жойлашган, лекин унинг охири 78 бетда.

Ёзув: ғ72-75,ғ78 б.

4-мисол. Ишлов берилётган монография 240 бет ҳажмда.

Ўзув: 240¢ б.

5-мисол. Ишлов берилаётган ҳужжат бетларининг тартиб рақамларида, хусусан, 12, 15 ва 38-бетларида кетма-кетликдаги тўхтаб қолиш билан рақамлашга эга.

Ўзув: Б.¢12¢15¢38

6-мисол. Ишлов берилаётган монография XIX, 237 рақамланишига эга.

Ўзув: XIX,¢ 237¢б.

215 ¢ В МАЪЛУМОТЛАР БАЗАСИ ХАЖМИ 12

МБ ҳажмининг тавсифи. Ҳажм мингта ўзувларда ёки МБда келтирилади.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи ажратиш нуктаси мавжуд рақамли кўринишда.

1-мисол. Ҳужжатда 20000 ўз. берилган.

Ўзув: 20000 ¢ ўз.

2-мисол. Ҳужжатда 3000 Мб берилган.

Ўзув: 3000 ¢Мб

215 ¢ С ХУЖЖАТНИ ТАСВИРИЙ МАТЕРИАЛЛАР

БИЛАН ТАЪМИНЛАШ 4Ø

Ҳужжат матнида жойлаштирилган чизмалар, иллюстрациялар, фотосуратлар, диаграммалар, схемалар, жадваллар ва хариталарнинг мавжудлиги ва (ёки) сонининг акс эттирилиши.

Ўзиш усули: Маълумотлар элементи куйидагича ёзилади:

микдори араб рақамлари билан ёзилади;

маълум тасвирий материалнинг қисқартирилган белгиси ГОСТ 7.11 ва ГОСТ 7.12га мувофиқ ҳужжатнинг асосий матни тилида келтирилади;

микдор ва қисқартирилган белги бўш жой билан ажратилади.

Агар ҳужжатда бир неча турдаги тасвирий материал бўлса, уларни бир-биридан вергул ва бўш жой билан ажратилади.

1-мисол. Рус тилида чоп этилган ҳужжатда тасвирлар мавжуд.

Ўзув: ил.

2-мисол. Рус тилида чоп этилган ҳужжатда 65 та чизма ва 18 та фотосуратлар мавжуд.

Ўзув: 65¢чиз.,¢18¢фот.

215 ¢ D ХУЖЖАТ ЎЛЧАМИ 15

Кесилган ва брошюранган босма нашр чизикли ўлчамларининг (кенглиги ва баландлиги) тавсифи.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда берилган кўринишда ёки куйидаги кўринишда ёзилади:

Б

(ҳужжат баландлиги унинг кенглигидан кичик бўлмаса) ёки

Б Х К

(бошқа ҳолларда),

бунда Б - ҳужжатнинг ортиги билан олинган баландлиги, см;

К - ҳужжатнинг ортиги билан олинган кенглиги, см.

1-мисол. Ишлов берилмаётган ҳужжатнинг ўлчами келтирилмаган, аммо баландлиги -326 мм ва кенглиги - 210 мм.

Ўзув: 33

2-мисол. Ишлов берилмаётган ҳужжатнинг ўлчами келтирилмаган, аммо баландлиги - 282 мм ва кенглиги - 320 мм.

Ўзув: 29x32

3-мисол. Ишлов берилмаётган ҳужжатда А4 формат кўрсатилган.

Ўзув: А4

4-мисол. Ишлов берилмаётган ҳужжатда қоғоз варағи ва варақ бўлаги орқали ҳужжат ўлчами: 60x90/16 кўрсатилган.

Ўзув: 60x90x1/16

215 Ҷ Е ҲУЖЖАТ ҲАЖМИ - МУСТАҚИЛ ИЛОВАЛАР 10

Иловалар (расмлар, жадваллар, режалар, хариталар, маҳсулот намуналари ва х.)ни кўрсатилмаган миқдордаги томлар ёки бетлар (варақлар, устунлар)да физик жиҳатдан мустақил шаклда мавжудлигининг акс этиши.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи қуйидагича ёзилади: иловалар кўринишининг белгиси ГОСТ 7.11 ва ГОСТ 7.12 га мувофиқ келтирилади. Иловалар миқдори ва уларнинг қисқартирилган белгиси бўш жой билан ажратилади.

Мисол. Рус тилида нашр этилган ҳужжатда 10 та раем ҳажмидаги мустақил илова мавжуд.

Ўзув: 10Ҷрасм.

223 Ҷ А ИЛМИЙ ДАРАЖА 30

Илмий даража учун тақдим этилган диссертация.

Ўзиш усули. Илмий даража тўғрисидаги маълумотлар ҳужжатнинг асл нусхаси ёзилган тилда сўзлар ёки сўз бирикмаларининг қисқартирилган кўринишида ГОСТ 7.11. ва ГОСТ 7.12га мувофиқ келтирилади.

Мисол. Ҳужжатда берилган: Doctor der Naturwissenschaft

Ўзув: Doct. Ҷ Naturwiss.

223 Ҷ С ДИССЕРТАЦИЯНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ САНАСИ 8

Диссертация ҳимоя қилинган йил ёки йил ва ой ёки йил, ой ва сана.

Ўзиш усули ва мисол «Устувор сана» (023 0 Е) маълумотлар элементида берилган.

223 Ҷ ИЛМИЙ УНВОН 8

Илмий ходимнинг ўқитувчилик ва илмий фаолияти билан боғлиқ малакаси.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи 20-жадвалга мувофиқ қисқартирилган ҳолда ёзилади.

20-жадвал. Илмий ходим малакасининг номи ва қисқартирилган
ёзув шакли

Номи	Қисқартирилган шакли
Академик	акад.
Мухбир-аъзо	мухб.-аъзо
Профессор	проф.
Доцент	доц.
Катга илмий ходим	к.и.х.
Кичик илмий ходим	кич.и.х.
Ассистент	ас.

Мисол. Хужжатда қуйидагича берилган: мухбир-аъзо.

Ёзув: мух.-аъзо.

223 ғ N МУТАХАССИСЛИК РАҚАМИ **8**

Диссертация ҳимоя қилинган илмий мутахассислик белгиси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи тасдиқланган “Илмий ходимлар мутахассислиги номенклатураси”га мувофиқ ёзилади.

Мисол. Хужжатда берилган: Математик анализ.

Ёзув: Ø1.Ø1.Ø1

225 ғ A СЕРИЯ САРЛАВҲАСИ **100**

Бир бутун серияли нашрга берилган умумий сарлавҳа.

Агар сериал кичик қисм (қуйи серияларга бўлинса, унда улар сарлавҳалари «Кичик серия сарлавҳалари» (225 ғ C) маълумотлар элементиди келтирилади.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Хужжатда берилган:

Беларусь университети ахборотномаси.1-сер.: Физика, Математика, Механика.

Ёзув: Беларусь университети ахборотномаси.

225 ғ B ҚУЙИ СЕРИЯ БЕЛГИСИ ВА РАҚАМИ **20**

Сериал нашр қуйи сериясининг белгиси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи қуйидагича ёзилади:

қуйи сериянинг хужжатда берилган кўринишда белгиланиши, бўш жой, бўш жойдан сўнг келадиган қуйи сериянинг рақамли ёки ҳарф-рақамли белгиси.

Мисол. Хужжатда қуйидагича берилган: Беларусь университети ахборотномаси.1-сер.: Физика, Математика, Механика.

Ёзув: Сер.ғ1.

225 ғ C ҚУЙИ СЕРИЯНИНГ САРЛАВҲАСИ **100**

Бир серия (сериал нашр) доирасида нашр этилган ва умумий сарлавҳа ёки белги билан умумлаштирилган мустикал хужжатлар қаторининг умумий сарлавҳаси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Хужжатда берилган: Беларусь университети ахборотномаси.1-сер.: Физика, Математика, Механика.

Ёзув: Физика & Математика& Механика.

225 & D СЕРИЯДАГИ ТОМНИНГ БЕЛГИСИ ВА РАҚАМИ 20

Битта серия (сериал нашр) доирасида томнинг белгиси ва тартиб рақами.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи «Хужжат қисми ва секцияси белгиси» (200 & H) маълумотлар элементи учун берилган қодалар бўйича ёзилади.

1-мисол. Хужжатда қуйидагича берилган: Ҳайвонларнинг экологик физиологияси, 1-қисм.

Ёзув: Ҳайвонлар&экол.&физиологияси,&2&қ.

2-мисол. Хужжатда қуйидагича берилган: Volume 10.

Ёзув: Vol. & 10.

Изоҳ - Маълумотлар элементини кўп томли нашр томининг тартиб рақамини кўрсатувчи «Хужжат қисми (томи) ва секциясининг белгиси» (200 & H) маълумотлар элементи билан алмаштириш мумкин эмас.

225 & E ҚҲИ СЕРИЯДАГИ ТОМ БЕЛГИСИ ВА РАҚАМИ

10

Том белгиси ва тартиб рақами маълум қуйи серия доирасида.

Ёзиш усули ва мисол «Сериядаги том белгиси ва рақами» (225 & D) маълумотлар элементиде берилган.

Изоҳ – Маълумотлар элементини кўп томли нашрнинг ишлов берилётган томи тартиб рақамини кўрсатувчи «Хужжат қисми (томи) ва секциясининг белгиси» (200 & H) маълумотлар элементи билан алмаштириш мумкин эмас.

270 & ЭҲМ

20

МБ билан иш амалга ошириладиган ЭҲМ маркаси.

Ёзиш усули. Элемент хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

270 & B + ДАСТУРЛАШ ТИЛИ

50

Дастурий восита амалга оширилган асосий тилнинг номи.

Ёзиш усули. Дастурлаш тилининг қабул қилинган номи келтирилади.

Мисол. Дастурлаш воситаси «КОБОЛ» тилида бажарилган.

Ёзув: КОБОЛ

270 & C + ФЙДАЛАНИЛАДИГАН ОТ ТУРИ ВА ВЕРСИЯСИ

20

Мухитида дастурий восита ишлайдиган операцион тизим (ОТ)нинг белгиси.

Ўзиш усули. Белги ўз ичига кискартирилган операция тизими мини, шунингдек, унга бўлган ҳужжатлар бўйича версияни ўз ичига олади.

Мисол. Дастурий восита ШЭХМ учун бажарилган, ОТ - операциялар тизим, 6.1-версияси

Ўзув: ОТ, 06.1-версия

270 ғ D МББТ/АДП

20

МБ амалга оширилган МББТ ёки АДП номи.

Ўзиш усули. Элементи ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

271 ғ F САҚЛАШ УЧУН ТОПШИРИЛГАН САНА

8

Илмий ишни рўйхатдан ўтказишда марказ-депозитарий томонидан белгиланадиган уни сақлаш йили, оyi ва куни.

Ўзиш усули ва мисол «Устувор сана» (Ø23 Ø E) маълумотлар элементида берилган.

271 ғ C САҚЛАШ УЧУН ТОПШИРИЛГАН ТАРТИБ

РАҚАМИ

50

Марказ-депозитарийда бериладиган сақлаш рақами.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи. библиографик тавсиф коидаларига амал қилган ҳолда ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда берилган: 789 ХП-84-сон

Ўзув: 789 ХП-84

280 ғ A ТАРМОҚ НОМИ

20

МБ ўрнатилган тармоқнинг номи.

Ўзиш усули. Элемент ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

280 ғ B ТАРМОҚ МАНЗИЛИ

40

Маълумотлар базасидан фойдаланиш амалга ошириладиган тармоқ манзили.

Ўзиш усули. Элемент ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

300 ғ A + ИЗОҲЛАР

500

Ўзув ёки ёзув маълумотларининг алоҳида элементлари тўғрисида кўшимча маълумотлар.

Ўзиш усули. Эркин. Изоҳ қайси маълумотлар элементига тегишлилигини аниқлаш тавсия этилади.

380 ғ A + ҲУЖЖАТНИ ҚЎШИМЧА МАТН БИЛАН

ТАЪМИНЛАШ

500

Ишлов берилётган ҳужжат асосий матнини тўлдирувчи матннинг мавжудлиги тўғрисидаги маълумотлар, масалан, кўрсаткичлар, луғат, мундарижанинг мавжудлиги.

Ўзиш усули. Эркин.

Мисол. Ишлов берилётган ҳужжат муаллиф кўрсаткичига эга.

Ўзув: Муаллиф кўрс.

380 ғ M ҲУЖЖАТНИ БИБЛИОГРАФИК ҲАВОЛАЛАР

БИЛАН ТАЪМИНЛАШ

40

Хужжатда ишлов берилмаётган хужжат алоқаси бўлган манбалар тўғрисидаги библиографик маълумотларнинг мавжудлиги.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи библиографик тавсиф коидаларига мувофиқ ёзилади.

1-мисол. Хужжат 48-49-бетларда библиографияга эга.

Ёзув: Библиогр.қ 48-49-қб.

2-мисол. Хужжат 47-бетда библиографияга эга.

Ёзув: Библиогр.қ47-қб (1сном.)

3-мисол. Хужжат боблар охирида библиографияга эга.

Ёзув: Библиогр.қс.боб.сохир.

390 қ А РЕФЕРАТИВ ХИЗМАТЛАР ТОМОНИДАН

АКС ЭТТИРИШ

600

Рефератив хизматлар томонидан ишлов берилмаётган хужжатни акс эттирувчи маълумотлар.

Ёзиш усули. Эркин.

Мисол. Ишлов берилмаётган хужжат тўғрисидаги маълумотлар ВИНТИнинг «Информатика» рефератив журналида жойлашган.

Ёзув: 99.3-07Б.292КРТ

400 қ А + ЁЗУВЛАР ЎРТАСИДАГИ ИДЕНТИФИКАЦИОН

АЛОҚА ТУРИ

1

Ёзув идентификатори, ISBN ёки ISSN асосида алоҳида ёзувлар ўртасидаги илентификацион боғлиқлик кўрсатиладиган маълумотлар элементи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи 21-жадвал бўйича бир символли код билан ёзилади.

21-жадвал.Алоқа воситалари турларининг кодлари

Код	Алоқа воситасининг тури
1	Ёзув идентификатори
3	ISBN
4	ISSN

Мисол. Ишлов берилмаётган хужжат тизимига аввал киритилган хужжатнинг қайта наشري ҳисобланади. У билан алоқа ISBN орқали амалга оширилади.

Ёзув:3

400 қ С + БОҒЛИҚ ХУЖЖАТ ISBN ЁКИ ISSN ЁЗУВ

ИДЕНТИФИКАТОРИНИНГ ҚИЙМАТИ 500

Боғлиқлик кўрсатилмайдиган хужжат (ёзув)ни идентификация қилувчи маълумотлар элементи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи воситасида ёзувлар ўртасидаги боғлиқлик ўрнатиладиган тегишли маълумотлар элементи учун берилган коидалар бўйича ёзилади.

Мисол. Хужжат - тавсиф объекти - ISBN 0-385-08191-2 берилган хужжатнинг қайта нашри ҳисобланади.

400 ғ Е + ЁЗУВЛАР ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТЛАР ХАРАКТЕРИ

1

Боғлиқ хужжатнинг хужжат – тавсиф объекти билан муносабатлар характери ақс эттирадиган маълумотлар элементи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи 22-жадвалга мувофиқ бир символи код билан ёзилади.

Мисол. Ишлов бериладиган хужжат тизимга аввал киритилган хужжатнинг таржимаси ҳисобланади.

Ёзув: В

22-жадвал. Муносабатлар характерининг кодлари

Код	Муносабатлар характери
Ø	Хужжат - тавсиф объектини ўз ичига олган хужжат
1	Хужжатнинг – тавсиф объектининг давоми
2	Хужжат - тавсиф объектидан аввалги хужжат
3	Хужжат- тавсиф объектининг қайта нашри
4	Хужжат - тавсиф объектининг аввалги нашри
5	Бошқа тилдаги хужжат - тавсиф объектининг нашри
6	Хужжат - тавсиф объектининг асосий қисми
7	Хужжат- тавсиф объектига илова
8	Қайта ишлов бериш учун дастлабки материал
9	Хужжат - тавсиф объектига қайта ишлов бериш натижаси
A	Хужжат - тавсиф объектига кирувчи хужжат
B	Таржима учун бошланғич бўлган хужжат
D	Дастурий восита - тавсиф объектининг ишлаши учун зарур бўлган дастурий восита
E	Дастурий восита - тавсиф объекти билан бирга фойдаланиладиган дастурий восита

401 ғ А + БИБЛИОГРАФИК МАЪЛУМОТЛАР АСОСИДА ЁЗУВЛАР ЎРТАСИДАГИ АЛОҚА ТУРИ

8

Ёрдамида бошқа хужжат (ёзув)лар билан боғлиқлик кўрсатиладиган маълумотлар библиографик элементининг (кенгайтирилган) белгиси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи қуйидаги кўринишда ёзилади:

МММЧЧИП

бунда МММ - майдон белгиси;

ЧЧЧ «қўллашда белгиланадиган қисм» маълумотномасининг
компоненти;

И - индикатор;

П - ёрдамида бошқа ҳужжат (ёзув) билан боғлиқлиги кўрсатиладиган
маълумотлар элементини белгилайдиган идентификаторнинг
иккинчи симболи.

Агар ЧЧЧ компоненти киймати номаълум бўлса, бу ҳолда у «Х» символ
билан тўлдирилади.

Майдон қисмида битта киймат келтирилади. Майдон қисмини
такрорлаш зарур бўлганда, улар алоҳида такрорланадиган майдонларда
«Ёзувлар ўртасидаги алоқани кўрсатувчи маълумотлар элементининг киймати»
(4Ø1 ꝑ С) ва «Библиографик маълумотлари билан боғланган ёзувлар
ўртасидаги муносабатлар маъноси» (4Ø1 ꝑ Е) маълумотлар элементлари билан
бирга келтирилади.

Мисол «Ёзувлар ўртасидаги алоқани кўрсатувчи маълумотлар
элементининг маъноси» (4Ø1 ꝑ С) маълумотлар элементида берилган.

**4Ø1 ꝑ С + ЁЗУВЛАР ЎРТАСИДАГИ АЛОҚАНИ КЎРСАТУВЧИ
МАЪЛУМОТЛАР ЭЛЕМЕНТИ МАЪНОСИ 5ØØ**

«Библиографик маълумотлар асосида ёзувлар ўртасидаги алоқа тури»
(4Ø1 ꝑ С) маълумотлар элементида белгиланган маълумотлар элементининг
маъноси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементида «Библиографик маълумотлар
асосида ёзувлар ўртасидаги алоқа тури» (4Ø1 ꝑ А) маълумотлар элементида
кўрсатилган боғланган ёзув маълумотлар элементининг маъноси ёзилади.
Майдон қисмида битта белги келтирилади. Майдон қисмларини такрорлаш
зарур бўлганда улар алоҳида такрорланадиган майдонларда
«Библиографик маълумотлар асосида ёзувлар ўртасидаги алоқа тури (4Ø1
ꝑ А) ва «Библиографик маълумотлар билан боғланган ёзувлар ўртасидаги
муносабат характери» (4Ø1 ꝑ Е) маълумотлар элементлари билан бирга
келтирилади.

Мисол. Таржима – «Constitution of the Russian Federation» тавсиф
объектининг таржима учун дастлабки бўлган ҳужжат билан алоқаси
кўрсатилади.

Бирламчи ёзув остида маълумотлар элементининг белгиси ва маънолари
ёзилади.

2ØØ ꝑ А Constitution of the Russian Federation

4Ø1 ꝑ А 2ØØ XXX ꝑ А

4Ø1 ꝑ С Конституция Российской Федерации

4Ø1 ꝑ Е В

**4Ø1 ꝑ Е + БИБЛИОГРАФИК МАЪЛУМОТЛАР БИЛАН
БОҒЛАНГАН ЁЗУВЛАР ЎРТАСИДАГИ
МУНОСАБАТ ХАРАКТЕРИ**

Боғланган ҳужжатнинг ҳужжат - тавсиф объекти билан боғланган муносабатлардаги тавсифини ифодаловчи маълумотлар элементи.

Ёзиш усули ва мисол «Ёзувлар ўртасидаги муносабатлар тавсифи» (400 ғ Е) маълумотлар элементида берилган.

410 ғ А + БОҒЛАНГАН ЁЗУВ ОСТИ КОДИ **1**

Маълумотлар элементи ушбу маълумотлар элементидан иборат ёзув ости боғлиқ бўлган ёзув ости кодидан иборат.

Ёзиш усули. Агар алоқа бирламчи ёзув ости билан амалга оширилса, 1-9 ёки агар иккиламчи ёзув ости билан амалга оширилса - А-Z, маълумотлар элементи Ø бир символли код билан ёзилади.

Мисол «Боғланган ёзув ости библиографик даражаси» (410 ғ С) маълумотлар элементида берилган.

410 ғ С + БОҒЛАНГАН ЁЗУВ ОСТИНИНГ БИБЛИОГРАФИК ДАРАЖАСИ **1**

Ушбу маълумотлар элементидан иборат ёзув ости билан боғланган ёзув остида тавсифланган ҳужжатнинг библиографик даражаси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи 2-жадвалга мувофиқ бир символли код билан ёзилади.

Мисол. Бирламчи ёзув остида "Constitution of the Russian Federation" ҳужжати тавсифланади.

Иккиламчи ёзув остида таржима учун дастлабки бўлган ҳужжат тўғрисидаги маълумотлар келтирилади.

Бирламчи ёзув остида ёзилади:

200 ғ А "Constitution of the Russian Federation"

Иккиламчи ёзув остида маълумотлар элементларининг белгиси ва маънолари ёзилади:

200 ғ А Конституция ҶРоссийской ҶФедерации

410 ғ А Ø

410 ғ С 2

410 ғ Е В

410 ғ Е + ЁЗУВ ОСТИЛАРИ ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТЛАР ХАРАКТЕРИ **1**

Ушбу маълумотлар элементидан иборат ёзув остида тавсифланган ҳужжатнинг боғланган ёзув остида келтирилган ҳужжат – тавсиф объекти билан ўртасидаги муносабат характери.

Ёзиш усули «Ёзувлар ўртасидаги муносабат характери» (400 ғ Е) маълумотлар элементида берилган.

Мисол. Тўпламда эълон қилинган мақолага ишлов берилади. Бирламчи ёзув остида мақола тавсифи, иккиламчи ёзув остида - тўплам тавсифи келтирилади.

Ёзув: Иккиламчи ёзув остидаги 410 ғ Е белгисига эга маълумотлар элементида Ø келтирилади.

**42Ø ¢ А + БОҒЛАНАДИГАН МАЪЛУМОТЛАР
ЭЛЕМЕНТЛАРИДАН БИРИНЧИСИНИ
БЕЛГИЛАШ**

7

Бир ёзув ости чегарасида икки боғланадиган маълумотлар элементида биринчисининг (кенгайтирилган) белгиланиши. «Боғланадиган маълумотлар элементларидан иккинчисини белгилаш» (42Ø ¢ С) маълумотлар элементи билан бирга қўлланилади.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи қуйидагича ёзилади:

МММООИП

бунда МММ - майдон белгиси;

ОО - «қўллашда белгиланадиган қисм» маълумотномаси компонентининг иккинчи ва учинчи символлари;

И - индикатор;

П - майдон қисми идентификаторининг иккинчи симболи.

Майдон қисмида битта маъно келтирилади. Майдон қисмини такрорлаш зарур бўлганда, уларни алоҳида такрорланувчи майдонларда «Боғланадиган маълумотлар элементларидан биринчисини белгилаш» маълумотлар элементи билан бирга келтирилади.

Мисол «Маълумотлар элементлари ўртасидаги муносабат характери» (42Ø ¢ Е)да берилган.

**42Ø ¢ С + БОҒЛАНАДИГАН МАЪЛУМОТЛАР
ЭЛЕМЕНТЛАРИДАН ИККИНЧИСИНИ
БЕЛГИЛАШ**

7

Бир ёзув ости чегарасида боғланадиган маълумотлар элементларидан иккинчисининг (кенгайтирилган) белгиланиши. «Боғланадиган маълумотлар элементларидан биринчисини белгилаш» (42Ø ¢ А) маълумотлар элементи билан бирга қўлланилади.

Ёзиш усули «Боғланадиган маълумотлар элементларидан биринчисини белгилаш» (42Ø ¢ А) маълумотлар элементида берилган.

Майдон қисмида битта белги келтирилади. Майдон қисмини такрорлаш зарур бўлганда улар алоҳида такрорланувчи майдонларда «Боғланадиган маълумотлар элементларидан биринчисини белгилаш» (42Ø ¢ А) билан бирга келтирилади.

Мисол «Маълумотлар элементи ўртасидаги муносабат характери» (42Ø ¢ Е) маълумотлар элементида берилган.

**42Ø ¢ Е + МАЪЛУМОТЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЎРТАСИДАГИ
МУНОСАБАТ ХАРАКТЕРИ**

1

Бир ёзув ости чегарасида маълумотлар элементлари ўртасидаги алоқанинг специфик характери белгилувчи маълумотлар элементи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементлари 23-жадвал бўйича бир символли код билан ёзилади.

23-жадвал. Маълумотлар элементлари ўртасидаги муносабатлар характери

Код	Муносабат характери
1	Хужжатни ёрдамчи материал билан таъминлаш ва ёрдамчи матн тили
3	Реферат (аннотация) ва реферат (аннотация) тили
4	Лексик бирлик (асосий сўз, дескриптор) ва лексик бирлик (ГОСТ 7.52 бўйича)

Мисол. Хужжатда асосий матн рус тилида, реферат - инглиз тилида.

Ёзув: Маълумотлар элементининг куйидаги белгиланишлари ва кийматлари ёзилади:

66Ø ¢ A «Реферат матни»

1Ø1 ¢ E Ø45

42Ø ¢ A 66ØØ1 ¢ A

42Ø ¢ C 1Ø1Ø1 ¢ E

42Ø ¢ E 3

5ØØ ¢ A ШАРТЛИ САРЛАВҲА

1ØØ

Агар ишлов берилган хужжатнинг сарлавҳаси бўлмаса ва ёзув тузувчиси хужжат мазмунини очиб берувчи шартли сарлавҳани келтириш зарур деб билса, ёзув тузувчиси томонидан ҳосил қилинган сарлавҳа.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатнинг асосий матн тилида ва (ёки) ёзув тузувчисининг тилида ёзилади.

Мисол. Хужжатнинг сарлавҳаси мавжуд эмас. Тузувчи томонидан «Қабул қилинган қисқартмалар рўйхати» шартли сарлавҳа тузилади.

Ёзув: Қабул қилинган қисқарттириш рўйхати

5Ø5 ¢ A + САРЛАВҲА ВАРИАНТИ

5ØØ

Агар сарлавҳа «Асосий сарлавҳа» (2ØØ ¢ A) ва «Сарлавҳага тааллуқли маълумотлар» (2ØØ ¢ E) маълумот элементлари маъносидан фарк қилса, муқовада, нашриёт қалин муқовасида, корешогида, титул varaғининг орқасида ва нашрнинг бошқа жойларида келтирилган сарлавҳа.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Хужжатда куйидаги сарлавҳалар берилган:

титул varaғида: «Тезкор кордли учувчи модель»;

муқовада: «Самолётнинг тезкор кордли модели».

Ёзув: Самолётнинг тезкор кордли модели

53Ø ¢ A АСОСИЙ САРЛАВҲА

5ØØ

ISSN билан боғлиқ ҳолда ISDS маркази томонидан белгиланган идентификация қилиш ҳамда рўйхатга олиш учун хизмат қиладиган сериал нашр сарлавҳаси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ГОСТ 7.56 да кайд этилган талабга мувофик ёзилади.

Мисол. Хужжатда куйидагилар берилган:

асосий сарлавҳа: Journal, унга асосий сарлавҳа берилган:

Journal- American Chemikal Sociery

Ёзув: American Chemikal Sociery

**531 Ø А СЕРИАЛ НАШРНИНГ ҚИСКАРТИРИЛГАН
САРЛАВҲАСИ**

300

Сарлавҳа асосида тузилган, сериал нашрда (умумий сарлавҳа ва сарлавҳа ва (ёки) секция белгиланишида) берилган сериал нашрнинг қискартирилган сарлавҳаси

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи сериал нашрлар номларининг қискартириш коидаларига мувофик ёзилади. Қискартирилган сарлавҳа тегишли секциянинг сарлавҳаси ва (ёки) белгисини ва рақамини ҳисобга олиши керак.

1-мисол Хужжатда куйидагилар берилган: Москва университети ахборотномаси.

1-серия. Математика, Механика.

Ёзув. Моск.фун-тиф ахб-си.ф.ф1-сер.фМатематикафМеханика

2-мисол Хужжатда куйидагилар берилган: American Journal of Sociology

Ёзув: Amer.фSociol

531 1 А ҚИСКАРТИРИЛГАН АСОСИЙ САРЛАВҲА

200

Асосий сарлавҳа асосида тузилган қискартирилган сериал нашрнинг сарлавҳаси.

Ёзиш усули. «Сериал нашрнинг қискартирилган сарлавҳаси» (531 ф А) маълумотлар элементида берилган.

Мисол. Хужжатнинг асосий сарлавҳаси:

Journal- American Chemikal Sociery

Ёзув: J. Amer.фChem.фSoc.

534 ф А ИТИ МАВЗУСИНИНГ НОМИ

500

ИТИ бажарилган мавзу (муаммо, топширик) номи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

**540 ф А + АСОСИЙ САРЛАВҲАНИ РУС ТИЛИГА
ТАРЖИМА ҚИЛИШ**

500

«Асосий сарлавҳа» (200 ф А) маълумот элементини рус тилига таржима қилиш

Ёзиш усули. Эркин.

Мисол. Хужжатда берилган: Corrsion of Metals

Ёзув: Металлфкоррозияси

Изоҳ – Агар асосий ёки параллел сарлавҳа рус тилида берилган бўлса, маълумотлар элементи қўлланилмайди.

541 Ҷ А САРЛАВҲАГА ТЕГИШЛИ МАЪЛУМОТЛАРНИ РУС ТИЛИГА ТАРЖИМА ҚИЛИШ 500

Маълумотлар элементи «Сарлавҳага тегишли маълумотлар»ни (200 Ҷ А) рус тилига таржима қилиш

Ёзиш усули. Эркин.

Мисол. Хужжатда венгер тилида берилган асосий сарлавҳадан ташқари: Hasznlati utasitas.

Ёзув: Эксплуатация**Ҷ**бўйича**Ҷ**раҳбарлик

600 Ҷ А + УЎТ ИНДЕКСИ 50

Расмий жадваллар ва УЎТ коидаларига мувофиқ хужжатга берилган индекс.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи хужжатда берилган ёки хужжатга ишлов беришда берилган кўринишда, УЎТ, UDC ва бошқа символларсиз ёзилади.

1-мисол. Хужжат куйидаги ҳолатда индексланган:

УЎТ 539.43

Ёзув: 539.43

2-мисол. Хужжат куйидаги ҳолатда индексланган:

УЎТ 639.1+639.2+639.3

Ёзув: 639.1+639.2+639.3

610 Ҷ А + ИХТ ИНДЕКСИ 18

ДИТ коидаларига мувофиқ хужжатга берилган индекс.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёки электрон кўринишда ёзилади. Хужжатда маълумотлар элементи куйидаги тизимга эга:

РККПГГГ00000,

бунда Р – бўлим (бир символли ҳарfli код);

К – синф (икки символли ҳарfli код);

П – кичик синф (уч символли ҳарfli код);

Г – гуруҳ (бир символли ҳарfli код);

Ø – кичик гуруҳ (беш символли ҳарfli код).

Электрон элтувчида маълумотлар элементи ёзилади:

ҶRPҶККПГГГС00000Q,

бунда R – ДИТ таҳрири (бир символли ҳарfli код);

Р – бўлим (бир символли ҳарfli код);

К – синф (икки символли ҳарfli код);

П – кичик синф (бир символли ҳарfli код);

Г – гуруҳ (уч символли ҳарfli код);

S – ажратувчи белги (« / » ёки «: »);

Ø – кичик гуруҳ (беш символли ҳарfli код).

Q – малака белгиси

Гуруҳ киймати ўнг томонга текисланади ва чапдан бўш жой билан уч символгача тўлдирилади.

Кичик гуруҳ коди чапга текисланади, ўнгдан бўш жой билан тўлдирилади. Майдон қисмига бир индекс ёзилади.

1-мисол. Хужжатда қуйидагилар берилган: С 08F 23/00

Ёзув: С08F23/00

2-мисол. Электрон кўринишда берилган:

04C008F23/00000A

Ёзув: 04C008F23/00000A

6110 A + ИМТ ИНДЕКСИ

50

Ихтироларнинг миллий таснифи коидаларига мувофиқ хужжатга берилган индекс.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

1-мисол. Хужжатда берилган: 80 B12, 145/139

Ёзув: 80 B12, 0 145/139

**620 0 A + ИТАДАТ РУБРИКАТОРИ РУБРИКАСИНING
КОДИ**

20

ИТАДАТ рубрикаторининг ёки иерархиянинг юкори уч даражаси ИТАДАТ рубрикатори рубрикаларини ўз ичига оладиган бошқа рубрикадор кодлари билан ифодаланган хужжат мавзуси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи нукта билан ажратилган жуфт рақамлар кўринишида ёзилади. Код охирига нукта қўйилмайди.

Агар хужжатга вергул билан ажратилган қўшимча рубрикаларнинг аспект кодлари билан аниқлаштириладиган асосий рубрика коди берилган бўлса, бу кодлар вергул орқали ўша майдон қисмига асосий рубрика кодидан сўнг ёзилади.

Агар хужжатга нуктали вергул билан ажратилган асосий мавзули рубрикаларининг бир неча кодлари берилган бўлса, у ҳолда рубриканинг ҳар бир шундай коди турли маълумотлар майдонларининг алоҳида майдон қисмларидаги уни кузатувчи аспект рубрикалар билан бирга битта маълумот майдони ичида ёзилади.

1-мисол. Чўян структураси ва хусусиятлари бўйича хужжатга 53.49.11 коди берилди.

Ёзув: 53.49.11.

2-мисол. «Информатика ва хужжатлар бўйича атамашуносликнинг долзарб муаммолари» нашри 20.01.33; 16.21.47.20 кодларига эга.

Ёзув: Турли майдонларнинг икки майдон қисмларида келтирилади

20.01.33

16.21/47.020

620 0 N + РУБРИКАТОР НОМИ

20

Локал рубрикатор номи

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

630   A + ТЕЗАУРУС (ЛУҒАТ- МАНБА) НОМИ 100

Тезаурус ёки бошқа назорат қилинадиган луғатнинг номи, унга мувофиқ ҳужжатга дескрипторлар ва (ёки) уларнинг кодлари берилади.

630   C + ТЕЗАУРУС ДЕСКРИПТОРИ 500

Фойдаланиладиган тезаурусга (дескрипторли луғат) мувофиқ берилган дескриптор (дескрипторлар).

Ҳужжатга ишлов беришда фойдаланиладиган тезаурус «Тезаурус номи» (630   A) маълумотлар элементида аниқланади..

630   E + ТЕЗАУРУС ДЕСКРИПТОРИНИНГ КОДИ 100

Ҳужжатнинг кидирув образига кирадиган дескрипторнинг рақамли коди. Ҳужжатга ишлов беришда фойдаланиладиган тезаурус «Тезаурус номи» (630   A) маълумотлар элементида аниқланади.

640   A + АСОСИЙ СЎЗ 500

Тегишли ахборот тизимида қабул қилинган қоидалар бўйича ҳужжатга тахлилий ишлов бериш натижасида танланадиган ва ҳужжатнинг кидирув образига киритиладиган алоҳида сўзлар, сўз бирикмалари, формулалар ёки рақамли маълумотлар.

640   C + АСОСИЙ СЎЗ ТИЛИ 3

«Асосий сўзлар» (640   A) маълумотлар элементининг киймати берилган тил.

650   A* ҲУЖЖАТ МАТНИ 4000

Ҳужжатнинг асосий матни ёки унинг қисми.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда берилган кўринишда, рус тили грамматикаси қоидаларига мувофиқ ёзилади.

660   A + РЕФЕРАТ (АННОТАЦИЯ) 2500

Ҳужжат (ёки унинг қисми) мазмуни (мавзу, предмет)нинг қисқартирилган баён этилиши

Ёзиш усули «Ҳужжат матни» (650   A) маълумотлар элементида берилган.

670   B + ПРЕДМЕТ РУБРИКАСИ 500

Предмет рубрикаторига мувофиқ олинган предмет ва (ёки) ҳужжатни кўриб чиқишнинг қисқа сўзли белгиланиши.

Ҳужжатларнинг кидирув образларини алмашиш учун зарур бўлган маълумотлар элементини ёзиш усули - ГОСТ 7.52 бўйича.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи предмет рубрикаторини қўллаш қоидалари бўйича ёзилади.

671   A + КБТ ИНДЕКСИ 100

Кутубхона-библиографик тасниф коидалари бўйича ҳужжат мавзусини белгилайдиган у ёки бу тушунча ёки тушунчалар йиғиндисининг шартли белгиси.

Ёзиш усули. Мълумотлар элементи ҳужжатда берилган ёки унга ишлов беришда берилган кўринишда ёзилади.

Майдон қисмига КБТнинг битта индекси (сода, таркибий ёки мураккаб) ёзилади. КБТ символи тушириб қолдирилади.

1-мисол. Ҳужжат куйидаги ҳолда индексланган:

КБТ В3861.594,09

Ёзув: В381.594, 09

2-мисол. Ҳужжат куйидаги ҳолда индексланган:

КБТ А136+А5а1+А51а1.

Ёзув: А136+А5а1+А51а1.

674 Ҷ А ҲУЖЖАТ ХАРАКТЕРИ ТЎҒРИСИДА ҚЎШИМЧА МАЪЛУМОТЛАР

2

Ҳужжат мазмунини аниқлаштирувчи белги.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи В иловага мувофиқ икки символли код билан ёзилади.

Мисол. Ишлов бериладиган мақола маълум мавзудаги адабиёт шарҳи ҳисобланади.

Ёзув: 27

675 Ҷ А + СТАНДАРТЛАРНИНГ МИЛЛИЙ ТАСНИФИ БЎЙИЧА ИНДЕКС

5

Стандартларнинг миллий таснифига мувофиқ ҳужжатга берилган индекс.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

1-мисол. Ҳужжатда куйидагича берилган: В66

Ёзув: В66

2-мисол. Ҳужжатда куйидагича берилган: СТШУТ 0007

Ёзув: 0007

675 Ҷ С+ СТАНДАРТЛАР ТАСНИФИ БЕЛГИСИ

5

Миллий таснифга мувофиқ ҳужжатга берилган индекс бўйича тасниф белгиси.

Ёзиш усули. Қабул қилинган ҳарфли қискартириш.

1-мисол. Давлатлараро стандартлар таснифидан фойдаланилади.

Ёзув: ДСТ

2-мисол. Умумиттифоқ стандартлар ва техник шартлар таснифидан фойдаланилади.

Ёзув: СТШУТ

700 Ҷ А+ ИНДИВИДУАЛ МУАЛЛИФ

110

Хужжат ёки унинг асосий қисмининг яратувчиси бўлган ва биринчи навбатда унинг мазмунига жавобгар шахс (шунингдек, ихтиро муаллифи).

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ишлов бериладиган хужжатда бош келишиқда берилган фамилия, исм ва шарифлар асосида ёзилади. Зарур бўлганда тегишли миллий библиографиядан фойдаланиш тавсия қилинади.

Маълумотлар элементи қуйидаги кўринишда ёзилади:

фамилияси, исми, шарифи,

ёки

фамилияси, исми,

ёки

фамилияси,

ёки

фамилияси, исми, шарифининг бош ҳарфлари,

ёки

фамилияси, исми ва шарифининг бош ҳарфлари,

ёки

фамилияси, исмининг бош ҳарфлари.

Айнан битта шахснинг фамилияси, исми ва шарифларининг барча бошқа шакллари «Индивидуал муаллиф исмининг бошқа шакли» (700 ё E) маълумотлар элементида ёзилади.

Мисол. Хужжатда қуйидагича берилган: David Wardukton-Brown.

Ёзув: Wardukton-Brown, ё David

700 ё V + ИНДИВИДУАЛ МУАЛЛИФНИНГ ИШ

ЖОЙИ (НОМИ)

300

Муаллифнинг иш жойи - муассасанинг тўлиқ расмий номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» (710 Ø A) маълумотлар элементида берилган.

700 ё C + ИНДИВИДУАЛ МУАЛЛИФНИНГ ИШ ЖОЙИ

(ШАҲАР)

50

Аҳоли яшайдиган пункт номи - муаллиф ишлайдиган муассасанинг расмий манзили.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи тегишли мамлакатнинг расмий тилида ёзилади.

Агар ушбу муассаса бир неча аҳоли яшайдиган пунктларда жойлашган бўлса, муаллиф ишлайдиган жойдаги аҳоли яшайдиган пункт келтирилади.

Зарур бўлганда, аҳоли яшайдиган пункт номига аниқлаштирувчи маълумотларни кўшишга, масалан, маъмурий тегишлилик (ўлка, вилоят, округ, туман) ёки кавсда аҳоли яшайдиган пунктнинг географик жойланишини кўрсатишга йўл қўйилади.

Маъмурий бирлигини ёзиш усули - эркин. Аҳоли яшайдиган пункт номи чап томондаги кавсдан бўш жой билан ажратилади.

Мисол. Cadiz (Calif.).

Ўзв: Cadize (Calif.)

**700 ɘ D+ ИНДИВИДУАЛ МУАЛЛИФНИНГ ИШ
ЖОЙИ (МАМЛАКАТ)**

3

Муаллиф иш жойи жойлашган мамлакат номи.

Ўзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» (023 0 С) маълумотлар элементида берилган. Турли мамлакатларда алохида филиаллари бўлган халқаро ташкилотлар учун муаллиф иш жойи жойлашган мамлакат номи келтирилади.

**700 ɘ E + ИНДИВИДУАЛ МУАЛЛИФ НОМИНИНГ БОШҚА
ШАКЛИ 110**

«Индивидуал муаллиф» (700 ɘ А) маълумотлар элементига киритилмаган, ҳужжатда берилган ёки бошқа манбалардан олинган битта муаллиф номининг бошқа шакли.

Ўзиш усули «Индивидуал муаллиф» (700 ɘ А) маълумотлар элементида берилган.

Мисол. Ҳужжатда Charles T.Meadowдан ташқари Ч. Мидоу берилган.

Ўзв: Мидоу, ɘЧ.

701 0 A* МУҲАРРИР 110

Ҳужжатни нашрга тайёрлаган ва унга жавобгар бўлган шахс. Мухаррир бўлиб, титул варағидаги маълумотларда берилган бош мухаррирлар ёки масъул мухаррирлар, шунингдек илмий, адабий, бадиий ва бошқа мухаррирлар ҳисобланади.

Агар мухаррирни ҳужжат тузувчисидан ажратиб бўлмаса, кўрилатган исм «Тузувчи» (701 1 А) маълумотлар элементида келтирилади.

Ўзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф» маълумотлар элементида берилган (700 ɘ А)

701 1 A* ТУЗУВЧИ 110

Бир ёки бир неча муаллифлар асарлари бўлган материалларни тартибга солиш асосида ҳужжатни тайёрлашда иштирок этган шахс.

Одатда, ҳужжатда тузувчи исмидан олдин унинг асарга бўлган муносабатини кўрсатувчи ифода келтирилади. (масалан, «Тузувчи», «Edited by», «Herausgegeben von» ва ш.к.).

Агар тузувчини мухаррирдан ажратиб бўлмаса, кўрилатган исм ушбу маълумотлар элементида берилди.

Ўзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф» маълумотлар элементида берилган (700 ɘ А).

701 2 A* ИШНИНГ ИЛМИЙ РАҲБАРИ 110

Илмий-тадқиқот, диссертация, диплом ёки бошқа ишларни бажаришга раҳбарлик қилиш вазифаси юкланган шахс.

- Ўзиш усули ва мисол** «Индивидуал муаллиф» маълумотлар
элементида берилган (700 ϕ А).
- 701 2 В МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТ РАҲБАРИ** **110**
МБ эгаси - ташкилот раҳбари бўлган шахс.
- Ўзиш усули ва мисол** «Индивидуал муаллиф» маълумотлар
элементида берилган (700 ϕ А).
- 701 2 С МБ МАЪМУРИ** **110**
МБ маъмури бўлиб ҳисобланган шахс.
- Ўзиш усули ва мисол** «Индивидуал муаллиф» маълумотлар
элементида берилган (700 ϕ А)
- 701 2 D МБ МАЪМУРИНИНГ ТЕЛЕФОНИ** **50**
МБ маъмурининг телефон рақами келтирилади.
- Ўзиш усули.** Элемент ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади
(шаҳарнинг рақамли коди билан).
- Мисол.** Ҳужжатда 456 -1223 берилган, бунда МБ эгаси - ташкилот
Москвада жойлашганлиги маълум.
- Ўзув:** (095) 456-12-23
- 701 3 А* ТАРЖИМОН** **110**
Дастлабки ҳужжат тилидаги матнни «Асосий ҳужжат матнининг тили»
(101 ϕ А) маълумотлар элементида келтирилган ишлов берилаётган ҳужжат
тилига таржима қилиш жараёнини амалга оширадиган шахс.
- Ўзиш усули ва мисол** «Индивидуал муаллиф» маълумотлар
элементида берилган (700 ϕ А).
- 701 4 А* МАСЛАҲАТЧИ** **110**
Ҳужжат (ИТИ тўғрисидаги ҳисобот, диссертациялар)ни тайёрлашда
профессионал даражасини таъминлашда иштирок этадиган шахс.
- Ўзиш усули ва мисол** «Индивидуал муаллиф» маълумотлар
элементида берилган (700 ϕ А).
- 701 5 А* ЁРДАМЧИ МАТН МУАЛЛИФИ** **110**
Сўз боши, библиография, шарҳ ва х. каби ҳужжатнинг бошқа ёрдамчи
қисмларининг муаллифи бўлган шахс.
- Ўзиш усули ва мисол** «Индивидуал муаллиф» маълумотлар
элементида берилган (700 ϕ А).
- 701 6 А + ИХТИРОНИНГ ИНДИВИДУАЛ ТАРТИБДАГИ
ТАЛАБГОРИ** **110**
Ихтирога талабнома берган шахс ёки унинг вориси.
- Ўзиш усули ва мисол** «Индивидуал муаллиф» маълумотлар
элементида берилган (700 ϕ А).
- 701 6 Г + ИХТИРОГА ИНДИВИДУАЛ ТАЛАБГОРНИНГ
ТУРАР ЖОЙИ (МАМЛАКАТ)** **3**
Ихтирога индивидуал талабгорнинг яшаш жойи – мамлақати.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» маълумотлар элементида берилган (Ø23 Ø С).

7Ø1 7 А+ ИНДИВИДУАЛ ПАТЕНТ ЭГАСИ 11Ø

Яратилган ихтирога эгалик ҳуқуқига эга.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф» маълумотлар элементида берилган (7ØØ ø А).

7Ø1 7 Г + ИНДИВИДУАЛ ПАТЕНТ ЭГАСИНИНГ ТУРАР ЖОЙИ (МАМЛАКАТ) 3

Индивидуал патент эгасининг яшаш жойи - мамлакати.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» маълумотлар элементида берилган (Ø23 Ø С).

7Ø1 8 М* ИЛЛЮСТРАТОР 11Ø

Иллюстрацияларни бажарувчи шахе.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф» маълумотлар элементида берилган (7ØØ ø А).

71Ø Ø А + ЖАМОА МУАЛЛИФИ 11Ø

Ҳужжатни яратувчи, ўз номидан нашр этувчи ва ушбу ҳужжатнинг муаллифи ҳисобланувчи муассаса, мамлакат органи, корхона, жамоа ва бошқа ташкилот номи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи тўлиқ расмий ном кўринишида ёзилади. Номлар муассаса (орган, ташкилот)нинг расмий тилида келтирилади. Халқаро ташкилотлар учун уларнинг иш тили афзал деб ҳисобланади.

Агар расмий номини аниқлаб бўлмаса, унда ушбу элемент ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

Бўйсунуш тартиби бўйича қуйи турган ташкилот муаллиф бўлган ҳужжатга ишлов беришда, ушбу ташкилот номи келтирилади. Аммо ушбу ташкилот номи уни тўлиқ идентификация қилмаса, биринчи бўлиб юқори турган ташкилот, кейин бўйсунув тартиби бўйича қуйи ташкилот ёзилади.

Агар жамоа муаллифини нашр этувчи ташкилотдан фарқлаб бўлмаса, жамоанинг кўриладиган номи ушбу маълумотлар элементида келтирилади. Жамоа муаллифининг эҳтимолий бошқа тилдаги номлари «Жамоа муаллифининг параллел номи» (71Ø Ø С) маълумотлар элементида келтирилади.

Мисол. Ҳужжатда берилган: Минерал хом ашё ВНИИ.

Ёзув: Умумроссияёминералёхомашёёилмий-тадқиқотёинституту

71Ø Ø В + ЖАМОА МУАЛЛИФИНИНГ ҚИСҚАРТИРИЛГАН НОМИ 5Ø

Жамоа муаллифининг аббревиатура ёки қисқартирилган сўзлар ёки бошқа қисқартилган кўринишдаги расмий номи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи жамоа муаллифининг расмий тилидаги номнинг расмий қисқартилган кўринишида ёзилади. Агар уни

чикиаб бўлмаса, қисқартирилган ном хужжатда берилган кўринишда илади.

Мисол. Хужжатда қуйидагича берилган: Россия Давлат оммавий илмий-техник кутубхонаси

Ўзув: Россия Д О И Т К

**710 Ø С + ЖАМОА МУАЛЛИФИНИНГ ПАРАЛЛЕЛ
НОМИ**

300

Хужжатда берилган жамоа муаллифининг номи «Жамоа муаллифи» (710 Ø С) маълумотлар элементида берилган жамоа муаллифининг номи тилидан фаркланади.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади. Ушбу элементда «Жамоа муаллифи» ва (710 Ø А) ва «Жамоа муаллифининг қисқартирилган номлари» (710 Ø В) маълумотлар элементида келтирилган номдан ташқари жамоа муаллифининг барча параллел номлари келтирилади.

**710 Ø D + ЖАМОА МУАЛЛИФИНИНГ ТУРАР
ЖОЙИ (ШАҲАР)**

50

Аҳоли яшайдиган пункт номи – жамоа муаллифининг расмий жойлашган жойи.

Ўзиш усули ва мисоли «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (шаҳар) (710 Ø С) маълумотлар элементида берилган.

**710 Ø E + ЖАМОА МУАЛЛИФИНИНГ ТУРАР
ЖОЙИ (МАМЛАКАТ)**

3

Жамоа муаллифининг расмий жойлашган мамлақати.

Ўзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (шаҳар) (710 Ø D) маълумотлар элементида берилган.

**710 Ø F + ЖАМОА МУАЛЛИФИНИНГ ТУРАР
ЖОЙИ (МАНЗИЛИ)**

200

Жамоа муаллифининг расман жойлашган почта манзили, электрон почтаси ёки интернетдаги манзили.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда, конда бўйича ушбу мамлакатнинг расмий тилида ёзилади.

Мисол. Хужжатда берилган: 103001, Москва, Гранатный пер., 4.

Ўзув: 103001, Москва, Гранатный пер., 4.

710 1 А + ИТИни БАЖАРУВЧИ-ТАШКИЛОТ

300

Илмий-тадқиқот ишини (ИТИ) ўтказувчи ва унинг бажарилишига тўлиқ ёки қисман жавобгар юридик шахс (ташкилот).

Ўзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» (710 Ø А) маълумотлар элементида берилган.

**710 1 В + ИТИни БАЖАРУВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ
ҚИСҚАРТИРИЛГАН НОМИ**

50

ИТИни бажарувчи–ташкilotнинг аббревиатура, кискартирилган сўз ёки бошқа кискартирилган кўринишдаги расмий номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифининг кискартирилган номи» (710 Ø В) маълумотлар элементида берилган.

**710 1 D + ИТИни БАЖАРУВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ
МАНЗИЛИ (ШАҲАР) 5Ø**

Аҳоли яшайдиган пункт номи – ИТИни бажарувчи - ташкilotнинг расмий манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (шаҳар)» (700 ø С) маълумотлар элементида берилган.

**710 1 E + ИТИни БАЖАРУВЧИ – ТАШКИЛОТНИНГ
МАНЗИЛИ (МАМЛАКАТ) 5Ø**

ИТИни бажарувчи - ташкilot расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (мамлакат)» (700 ø D) маълумотлар элементида берилган.

710 1 S + ИТИни БАЖАРУВЧИ - ТАШКИЛОТ КОДИ 7

Умумроссия корхона ва ташкilotлар таснифи (УКТТ) бўйича ИТИни жавобгар бажарувчи - ташкilot коди.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи етти символли рақамли кодлар билан ёзилади.

Мисол. Россия мамлакат кутубхонаси.

Ёзув: 2175174

710 2 A + НАШР ЭТУВЧИ ТАШКИЛОТ 3ØØ

Нашр этилувчи ҳужжатнинг юкори профессионал даражасини кафолатловчи юридик шахс (ташкilot, муассаса ва ш.к.).

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» (700 ø С) маълумотлар элементида берилган.

**710 2 C+ НАШР ЭТУВЧИ ТАШКИЛОТ
МАНЗИЛИ (ШАҲАР) 5Ø**

Аҳоли пункти номи – нашр этувчи ташкilotнинг расмий манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф ишлаш жойи» (700 ø С) маълумотлар элементида берилган.

**710 2 E + НАШР ЭТУВЧИ ТАШКИЛОТ
МАНЗИЛИ (МАМЛАКАТ) 3**

Нашр этувчи ташкilot расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (мамлакат) (700 ø D) маълумотлар элементида берилган.

711 Ø A + ИХТИРОГА ЖАМОА ТАЛАБГОР 3ØØ

Ихтиро муаллифининг вориси ўрнида иштирок этувчи юридик шахс (муассаса, ташкilot).

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

**711 Ø С + ИХТИРОГА ЖАМОА ТАЛАБГОР ТУРАР
ЖОЙИ (ШАҲАР) 5Ø**

Аҳоли яшайдиган пункт номи – ихтирога жамоа талабгорининг расмий турар жойи.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (мамлакат) (7ØØ € С) маълумотлар элементида берилган.

**711 Ø Е + ИХТИРОГА ЖАМОА ТАЛАБГОР ТУРАР
ЖОЙИ (МАМЛАКАТ) 3**

Ихтирога жамоа талабгорининг расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (мамлакат) (7ØØ € D) маълумотлар элементида берилган.

711 1 А+ ЖАМОА ПАТЕНТ ЭГАСИ 3ØØ

Патентга эгалик хукукига эга юридик шахс (муассаса, ташкилот).

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда берилган шаклда ёзилади.

**711 1 С + ЖАМОА ПАТЕНТ ЭГАСИНИНГ ТУРАР
ЖОЙИ (ШАҲАР) 5Ø**

Аҳоли яшайдиган пункт номи - жамоа патент эгасининг расмий турар жойи.

Ёзиш усули ва мисоли «Индивидуал муаллиф» маълумотлар элементида берилган (7ØØ € С).

**711 1 Е + ЖАМОА ПАТЕНТ ЭГАСИНИНГ ТУРАР
ЖОЙИ (МАМЛАКАТ) 3**

Жамоа патент эгасининг расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисоли «Иш жойи (мамлакат)» маълумотлар элементида берилган (7ØØ € D).

**711 2 А ДИССЕРТАЦИЯ ҲИМОЯ ҚИЛИНАДИГАН
ЖОЙ – ТАШКИЛОТ 3ØØ**

Диссертация ҳимоя қилинган жой ва (ёки) илмий даража ёки унвон берилган муассаса номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» маълумотлар элементида берилган (71Ø Ø А).

**711 2 С + ДИССЕРТАЦИЯ ҲИМОЯ ҚИЛИНАДИГАН
ЖОЙ – ТАШКИЛОТ МАНЗИЛИ (ШАҲАР) 5Ø**

Аҳоли яшайдиган пункт номи - диссертация ҳимоя қилинган жой ва (ёки) ҳимоя қилинган диссертация асосида илмий даража ёки унвон бериладиган муассасанинг расмий манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф иш жойи (шаҳар)» маълумотлар элементида берилган (7ØØ € С).

**711 2 Е + ДИССЕРТАЦИЯ ҲИМОЯ ҚИЛИНАДИГАН
ЖОЙ - ТАШКИЛОТ МАНЗИЛИ (МАМЛАКАТ) 3**

Диссертация ҳимоя қилинган муассаса расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф иш жойи (мамлакат)» маълумотлар элементида берилган (700 ɸ Д).

711 4 А + ТАДБИР ТАШКИЛОТЧИСИ 300

Сийёсий, иктисодий, маданий ёки илмий-техник тадбирни (масалан, конференция, симпозиум, кўргазма, ярмарка ва ш.к.) ташкил этувчи муассаса номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» маълумотлар элементида берилган (710 0 А).

711 4 С + ТАДБИР ТАШКИЛОТЧИСИНИНГ ТУРАР ЖОЙИ (ШАҲАР) 50

Аҳоли яшайдиган пункт номи - тадбирни жамоа ташкил этувчисининг расман жойлашган манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф иш жойи» маълумотлар элементида берилган (700 ɸ С).

711 4 Е + ТАДБИР ТАШКИЛОТЧИСИНИНГ ТУРАР ЖОЙИ (МАМЛАКАТ) 3

Тадбир жамоа ташкилотчиси расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллиф иш жойи (мамлакати)» маълумотлар элементида берилган (700 ɸ Д).

711 4 F + ТАДБИР ТАШКИЛОТЧИСИНИНГ ТУРАР ЖОЙИ (МАНЗИЛИ) 200

Тадбир жамоа ташкил этувчиси расмий турар жойининг почта манзили, электрон почта манзили ва/ёки Интернетдаги манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифининг жойи (манзили)» маълумотлар элементида берилган (700 0 F).

711 9 А + ИХТИРОГА ТАЛАБГОР (ПАТЕНТ ЭГАСИ) 100

Патентли ҳужжатга талабнома берган ёки унинг эгаси бўлган шахс ёки фирма.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи электрон шаклдаги ҳужжатда берилган кўринишда ёзилади.

1-мисол. ИНПАДОК дискетасида MONSANTO ёзилган.

Ёзув: MONSANTO

2-мисол. Ҳужжатда қуйидагича берилган: Россия Фанлар Академиясининг тизимли дастурлаш институти.

Ёзув: Россия ɸ Фанлар ɸ Академиясининг ɸ тизим ɸ дастурлаш ɸ институти.

711 9 Е + ТАЛАБГОР (ПАТЕНТ ЭГАСИ) МАМЛАКАТИ 3

Талабгор (патент эгаси) яшайдиган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» маълумотлар элементида берилган (023 0 С).

711 9 F + ИХТИРОЧИ МАНЗИЛИ 30

Ихтирочининг доимий турар жойи.

Ўзиш усули. Турар жойнинг тўлик манзили келтирилади. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

712 1 A МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТ 300

МБ эгаси бўлган юридик шахс (ташкилот).

Ўзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» маълумотлар элементида берилган (710 Ø A).

712 1 B МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТНИНГ ҚИСҚАРТИРИЛГАН НОМИ 50

МБ эгаси - ташкилотнинг аббревиатура, қисқартирувчи сўзлар ёки бошқа қисқартирилган кўринишдаги расмий номи.

Ўзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифининг қисқартилган номи» (710 Ø B) маълумотлар элементида берилган.

712 1 D МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТНИНГ МАНЗИЛИ (ШАҲАР) 50

Аҳоли яшайдиган пункт номи - МБ эгаси - ташкилотнинг расмий манзили.

Ўзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (шаҳар)» маълумотлар элементида берилган (710 ø C).

712 1 E МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТНИНГ МАНЗИЛИ (МАМЛАКАТ) 3

МБ эгаси - ташкилот расмий жойлашган мамлакат.

Ўзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (мамлакат) (710 ø D) маълумотлар элементида берилган.

712 1 F МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТНИНГ МАНЗИЛИ 250

МБ эгаси - ташкилотнинг расмий жойлашган манзили.

Ўзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (мамлакат) (710 ø F) маълумотлар элементида берилган.

712 2 D + МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТНИНГ ТЕЛЕФОНИ 50

МБ эгаси - ташкилотнинг расмий телефони келтирилади.

Ўзиш усули ва мисол «МБ маъмурининг телефони» (701 2 D) маълумотлар элементида берилган.

712 2 F + МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТНИНГ ФАКСИ 50

МБ эгаси - ташкилотнинг расмий факси келтирилади.

Ўзиш усули ва мисол «МБ маъмурининг телефони» (701 2 D) маълумотлар элементида берилган.

712 2 H + МБ ЭГАСИ - ТАШКИЛОТ ЭЛЕКТРОН ПОЧТАСИНING МАНЗИЛИ 200

МБ эгаси - ташкилотнинг E-mail келтирилади.

Ўзиш усули. Маълумотлар элементи хужжатда берилган кўринишда ёзилади.

720 ø A ТАДБИР НОМИ 500

Хужжат мазмуни (маърузалар тўплами, баённома, каталог ва бошқа) боғлиқ бўлган ёки ушбу муносабатда хужжат нашр этилган тadbир, (конференция, мажлис, кўргазма, ярмарка ва бошқа)нинг тўлиқ ва расмий номи.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ишлов бериладиган хужжат тилида ёзилади.

Мисол. Хужжатда куйидагича берилган:

Information society. Information technologies. Information resources. Telecommunications, 22-24 November 2000

Ёзув:

Information society; Information technologies; Information resources; Telecommunications.

720 ё В ТАДБИР НОМИНИ РУС ТИЛИГА ТАРЖИМА

ҚИЛИШ

500

«Тadbир номи» (720 Ø А) маълумотлар элементини рус тилига таржима қилиш.

Ёзиш усули: Эркин.

Изох - Тadbир номи рус тилида берилган бўлса, маълумотлар элементи қўлланилмайди.

720 ё С + ТАДБИРНИ БЕЛГИЛАШ

3

Ишлов бериладиган хужжат мазмунига боғлиқ ёки ушбу муносабат билан хужжат нашр қилинган тadbир (конференциялар, мажлислар, кўргазмалар, ярмаркалар ва ш.к.)нинг тартиб рақами.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи араб рақамларида ёзилади.

Мисол. Хужжатда куйидагича берилган:

Proceedings of the third world congress for Rural Sociology.

Ёзув: 3

720 ё D + ТАДБИР ЎТКАЗИЛАДИГАН ЖОЙ (ШАҲАР)

50

Тегишли тadbир ўтказилган аҳоли яшайдиган пункт номи.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи» (шаҳар) (700 ё С) маълумотлар элементида берилган.

720 ё E + ТАДБИР ЎТКАЗИЛАДИГАН

ЖОЙ (МАМЛАКАТ)

3

Тегишли тadbир ўтказилган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» (Ø23 Ø С) маълумотлар элементида берилган.

720 ё F + ТАДБИР ЎТКАЗИЛАДИГАН САНА

17

Тadbир бошланадиган ва ёпиладиган сана.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи куйидагича ёзилади:

ГГГГММДД,

бунда ГГГГ - йил;

ММ - ой;

ДД - кун.

Агар тадбир бир неча кун ўтказилган бўлса, куйидаги кўринишда ёзилади:

ГТГГММДД - ГТГГММДД

Позиция аҳамияти белгиланмаган ҳолда маълумотлар элементининг инсталган позициясида “?” белгиси қўйилиши мумкин.

Масалан. Тадбир 1999 йилнинг 20 ноябридан 22 ноябригача ўтди.

Ёзув: 19991120-19991122

770 0 А + ТАРЖИМОН - ТАШКИЛОТ **300**

Таржима учун жавобгар бўлган ташкилот номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» (710 0 А) маълумотлар элементида берилган.

**770 0 В + ТАРЖИМОН - ТАШКИЛОТНИНГ
ҚИСКАРТИРИЛГАН НОМИ** **50**

Аббревиатура ёки бошқа қискартирилган кўринишдаги таржимон-ташкилотнинг расмий номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифнинг қискартирилган номи» (710 0 В) маълумотлар элементида берилган.

**770 0 С + ТАРЖИМОН-ТАШКИЛОТНИНГ
МАНЗИЛИ (ШАҲАР)** **50**

Аҳоли жойлашган пункт номи таржимон-ташкилотнинг расмий манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (шаҳар)» (700 0 С) маълумотлар элементида берилган.

771 0 А + ИШЛАБ ЧИҚУВЧИ ТАШКИЛОТ **300**

Ускуна ёки маҳсулотни ишлаб чиққан ташкилот номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» (710 0 А), маълумотлар элементида берилган.

**771 0 В + ИШЛАБ ЧИҚУВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ
ҚИСКАРТИРИЛГАН НОМИ** **50**

Аббревиатура ёки қискартирилган сўзлар кўринишдаги ёки бошқа қискартирилган кўринишдаги ишлаб чиқувчи ташкилотнинг расмий номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифининг қискартирилган номи» (710 0 В) маълумотлар элементида берилган.

**771 0 С + ИШЛАБ ЧИҚУВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ
МАНЗИЛИ (ШАҲАР)** **50**

Аҳоли яшайдиган пунктнинг номи - ишлаб чиқувчи ташкилотнинг расмий манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (шаҳар)» (700 0 С) маълумотлар элементида берилган.

771 0 Е + ИШЛАБ ЧИҚУВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ

МАНЗИЛИ (МАМЛАКАТ)**3**

Ишлаб чикувчи ташкилот расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (мамлакат)» (700 ɛ D) маълумотлар элементида берилган.

771 1 A + ТАЙЁРЛОВЧИ ТАШКИЛОТ **300**

Ускуна ёки маҳсулотни тайёрлаган корхона, ишлаб чиқарувчи фирма ва ш.к. номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» маълумотлар элементида берилган (710 0 A).

**771 1 B + ТАЙЁРЛОВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ
ҚИСҚАРТИРИЛГАН НОМИ** **50**

Аббревиатура ёки бошқа қисқартирилган кўринишдаги тайёрловчи ташкилотнинг расмий номи.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифнинг қисқартирилган номи» (710 0 B) маълумотлар элементида берилган.

**771 1 C + ТАЙЁРЛОВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ
МАНЗИЛИ (ШАҲАР)** **50**

Аҳоли яшайдиган пункт номи - тайёрловчи ташкилотнинг расмий манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (шаҳар)» (700 ɛ C) маълумотлар элементида берилган.

**771 E + ТАЙЁРЛОВЧИ ТАШКИЛОТНИНГ
МАНЗИЛИ (МАМЛАКАТ)** **3**

Тайёрловчи ташкилот расмий жойлашган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Индивидуал муаллифнинг иш жойи (мамлакат)» (700 ɛ D) маълумотлар элементида берилган.

772 0 A ТАШКИЛОТ – ДЕПОНЕНТ НОМИ **150**

Ташкилот-депонент – бу қарор чиқариш ҳуқуқига эга бўлган ва ёзма асарларни депозитарий – марказларга сақлаш учун юборадиган ва тавсиф объекти – ҳужжатни тақдим этадиган ташкилот (муассаса).

Депозитарий - марказ – бу ёзма асарларни сақлаш учун қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган ташкилот (муассаса). Ушбу стандартда «Ҳужжатни сақловчи ташкилот» (905 ɛ A) депозитарий марказ ҳисобланади.

Ёзиш усули «Жамоа муаллифи» (710 0 A) маълумотлар элементида берилган.

Мисол. Ҳужжатда қуйидагича берилган: Воронеж университети

Ёзув: Воронеж.фун-ти

772 0 B ДЕПОНЕНТ–ТАШКИЛОТНИНГ МАНЗИЛИ **50**

Депонент–ташкилот жойлашган жой – аҳоли яшайдиган пункт (шаҳар, туман ва ҳоказо) номи.

Ёзиш усули: Маълумотлар элементи ҳужжатда кўрсатилган библиографик қоидаларга мувофиқ ёзилади.

1-мисол. Ҳужжатда қуйидагича берилган: Москва

Ёзув: М.

2-мисол: Ҳужжатда қуйидагича берилган: Воронеж

Ёзув: Воронеж

905 ғ А + ХУЖЖАТНИ САҚЛОВЧИ ТАШКИЛОТ 300

Жамғармасида ишлов берилётган ҳужжат сақланадиган ташкилот, муассаса, шунингдек, сақлаш жойи (депозитарий-марказ) бўлган ташкилот.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи» (710 Ø А) маълумотлар элементида берилган.

905 ғ С + ХУЖЖАТНИ САҚЛАШ ШИФРИ 30

Ишлов берилётган ҳужжатнинг кутубхона жамғармаси тизимидаги унинг жойи (манзили)ни аниқлайдиган ҳарфли ёки ҳарфли-рақамли белгиси.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи ҳужжатда кўрсатилган кўринишда ёзилади.

Мисол. Ҳужжатда қуйидагича берилган: 2914 10/68

Ёзув: 2914 10/68

905 ғ Е + ХУЖЖАТ САҚЛАНДИГАН МАМЛАКАТ 3

Ҳужжатнинг тўлиқ матни сақланадиган мамлакат.

Ёзиш усули ва мисол «Устувор мамлакат» (023 Ø С) маълумотлар элементида берилган.

910 ғ А + ХУЖЖАТНИ СОТИБ ОЛИШ ШАРТЛАРИ 1

Ҳужжатни сотиб олиш имкониятлари.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи 24-жадвалга мувофиқ бир символли рақамли код билан ёзилади.

24-жадвал. Ҳужжатни сотиб олиш шартларининг кодлари

Код	Ҳужжатларни сотиб олиш шартлари
1	Сотиб олиш
2	Алмаштириш
3	Бепул
А	Белгиланган нарҳда сотиб олиш
4	Қоғоздаги нусхани белгиланган нарҳда сотиб олиш
5	Микронусхаларни белгиланган нарҳда сотиб олиш
В	Келишилган нарҳда сотиб олиш
7	Кутубхоналараро абонемент, ижара

Майдон қисмига битта код ёзилади.

Мисол. Ишлов берилётган ҳужжатни бепул олиш мумкин.

Ёзув: 3

910 ғ С + ХУЖЖАТНИ ЕТКАЗИБ БЕРУВЧИ ТАШКИЛОТ 300

Воситасида ишлов берилётган ҳужжат (ёки асли, ёки нусхаси)ни сотиб олиш мумкин бўлган юридик шахс (ташкилот, муассаса).

ГОСТ 7.19-2001

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллиф» (71Ø Ø А) маълумотлар элементида берилган.

**91Ø ғ Е + ХУЖЖАТНИ ЕТКАЗИБ БЕРУВЧИ – ТАШКИЛОТ
ЖОЙЛАШГАН ЖОЙИ (МАНЗИЛ) 2ØØ**

Хужжатни етказиб берувчи ташкилотнинг почта манзили, электрон почта манзили ва Интернетдаги манзили.

Ёзиш усули ва мисол «Жамоа муаллифи жойлашган жой (манзил)» (71Ø Ø Б) маълумотлар элементида берилган.

93Ø ғ А АДАД 1Ø

Чоп этилган хужжат нусхаларининг умумий сони.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи нашр нусхаларининг умумий сонини акс эттирувчи ракамларда ёзилади.

Мисол. Хужжатда қуйидагича берилган: Адади 15000 нусха

Ёзув: 15ØØØ

А илова
(мажбурий)

Ёзувда маълумотларни кодлаш

А.1 Барча библиографик ёзув маълумотлари ГОСТ 34.301, ГОСТ 27463, ГОСТ 27466 га мувофиқ кодланади.

А.2 Ёзув маркерининг 17-ҳолати А.1-жадвалга мувофиқ танланган кодни аниқловчи битли комбинациядан иборат.

А.1–жадвал. Битли комбинациялар кодлари

Битли комбинация	Код
0001111	КОИ-7, Н0 жадвали
0001110	КОИ-7, Н1 жадвали
00100000	КОИ-8
01000000	ДКОИ

А.3 Зарур ҳолларда ГОСТ 27466 га мувофиқ кодлар тўпламини, ГОСТ 7.28, ГОСТ 7.29, ГОСТ 7.30 бўйича қўшимча кодлар жадвалларини кенгайтириш методларидан фойдаланилади.

Ёзув маркериди, маълумотномада, майдон индикаторида, майдон қисми идентификаторида, майдон ва ёзув ажраткичларида, резерв майдонларда ва қайд этилган узунлик маълумотларининг элементларида ўтувчи кетма-кетликни қўллашга йўл қўйилмайди.

Кодлар тўпламлари кенгайтириш методини қўллашда, ҳар бир маълумотлар майдони ёзув маркерининг 17-ҳолатида аниқланган асосий кодлар тўпламининг кодларидан бошланади, деб ҳисобланади. Агар талаб қилинса, маълумотлар майдонида, шу жумладан майдон бошида ҳам ўтувчи кетма-кетлик қўлланилади. Унинг ҳаракати бошқа маълумотлар майдонида таъсир қилмайди.

А.4 ДКОИ кодидан фойдаланганда кирилл ва лотин алифболари символларининг кодли тақдим этилиши фарқ қилиши керак.

Б илова
(мажбурий)

Хужжат турларининг кодлари

Б.1-жадвал

Код	Хужжат тури
10	Мазмунига кўра 3-D синфига тегишли бўлмаган китоблар, брошюралар ва бошқа бир марта чиқариладиган нашрлар ёки уларнинг қисмлари
11	Монография
12	Ўқув нашри
13	Маълумотнома нашри, луғат
14	Тўплам
15	Конференция материаллари
16	Тасниф, таснифлагич, тезаурус, рубрикатор
20	Мазмунига кўра 3-D синфига тегишли бўлмаган сериал нашрлар ва/ёки уларнинг қисмлари
21	Журнал
22	Газета
23	Давомли нашрлар (тўпламлар)
24	Йилнома
25	Монографик серия
30	ИТИ ва ТКИ бўйича хужжатлар
31	ИТИ ва ТКИнинг чоп этилган ҳисоботи
32	ИТИ ва ТКИнинг чоп этилмаган ҳисоботи
33	Лойиҳа материаллари (ҳисоботдан ташқари)
34	ЭҲМ учун алгоритмлар ва дастурлар тавсифи
35	ИТИ ва ТКИ тўғрисида ҳисоботлар тўплами
39	Хорижий фирма ҳисоботи
3A	Хизмат сафари тўғрисида ҳисобот
41	Докторлик диссертацияси
42	Номзодлик диссертацияси
43	Диплом ишидан кейинги босқич ҳисобланган университет докторлик диссертацияси
44	Диплом иши
45	Диссертациянинг автореферати
46	Диссертациянинг авторефератидан иборат нашр
47	Диссертация мавзусини рўйхатга олиш картаси
50	Патент хужжатлари
51	Муаллифлик гувоҳномаси учун ихтиронинг тавсифи
52	Патент учун ихтиро тавсифи
53	Диплом учун кашфиёт тавсифи
54	Фойдали модель учун тавсиф

Б.1-жадвалнинг охири

Код	Хужжат тури
55	Маҳсулот белгиси, саноат намунаси ва б. учун хужжат
56	Му хужжат учун талабномага ихтиро тавсифи
57	Патент хужжатлари тўплами
58	Патент хужжатларидан ташкил топган нашр
60	Норматив хужжатлар (НХ)
61	Халқаро НХ
62	Давлатлараро стандарт
63	Тармоқ стандарти
64	Раҳбарий услубий ва норматив хужжатлар
65	НХ ва услубий материаллар тўплами
66	НХ ва услубий материаллардан иборат нашр
67	64 турга кирмаган йўриқнома ва услубий хужжатлар
68	Республика миқёсидаги НХ
69	Техник хужжатлар
6А	Ассоциация, фирма, корхоналарнинг стандартлари
70	Саноат каталоглари
71	Проспект
72	Проспект, буклет, реклама нашри, ёрлик, планшет
73	Ускуна ва маҳсулот, нархнома, номенклатура каталоги учун прейскурант
74	Эксплуатация қилиш, монтаж қилиш, таъмирлаш, ўзгартириш бўйича йўриқномалар
75	Фирма материаллари тўплами
76	Паспорт, техник тавсиф
А0	Саклашга топширилган илмий ишлар
В0	Шарҳ ва кўрсаткичлар
В1	Ахборот варака
В4	Шарҳ, маълумотнома (1, 2-синфларга кирмаган)
В5	Мавзули кўрсаткичлар (1, 2-синфларга кирмаган)
С0	Чоп этилмаган таржималар
Д0	Алгоритмлар ва дастурлар
Е0	Маълумотлар базалари ва банклари

В илова
(мажбурий)

Хужжат характери тўғрисида қўшимча маълумотлар

В.1-жадвал

Код	Хужжат характери
01	Авиа лойиҳа
02	Манзиллар дафтари
03	Альбом (чизмалар, расмлар ва б.)
04	Аннотация
05	Архив материаллари
06	Библиографик нашр
07	Дастурлар кутубхонаси
08	Муассаса нашри
09	Кўргазма материаллари
10	Маъруза, маъруза тезислари
11	Хорижий диссертация
12	Яқуний ҳисобот
13	Жамоат ташкилотлари нашри
14	Алгоритм, дастурнинг ахборот картаси
15	Манбашунослик нашри
16	Картографик нашр
17	Конструкторлик хужжатлари
18	Варақа-каталог
19	Конференция материаллари
20	Оммавий-сиёсий характердаги материаллар
21	Илмий-оммабоп хусусиятидаги материаллар
23	Ёдномалар
24	Методик материаллар
25	Меъёрлар
27	Обзор
28	Алгоритм, дастур тавсифи
29	Дастурни қўллаш тавсифи
30	Тармок каталоги
31	Халқаро ташкилотнинг расмий нашри
33	Дастурлар пакети
34	Таржима
35	Ходимлар
36	Тушунтириш хати
37	Ҳукумат нашри
38	Ишлаб чиқариш учун прескуртант
39	Препринт
40	Дастур

В.1-жадвалнинг охири

Код	Хужжат характери
41	Дастур модули
42	Дастур комплекси
43	Дастур тизими
44	Оралик ҳисобот
45	Ишчи лойиҳа
46	Рекламага оид техник хабар
47	ИСО тавсияси
48	Реферат, рефератив нашр
49	Такриз
50	АҚТ луғати
51	Стандарт
52	Дастурнинг спецификацияси
53	Маълумот жадвали
54	Статистик материаллар
55	Технолрғик хужжатлар
56	Техник ишчи лойиҳа
57	Намунавий лойиҳа
58	Кўрсаткич
59	Ўқув нашри
60	Диссертациянинг ҳисобга олиш картаси
61	Чизма
62	Эксплуатация хужжатлари
63	Энциклопедия

УЎТ 001.891 [047]:006.354 ДСТ 01.140.20 Т62 СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: формат, алмашинув, ахборот ресурслари, маълумотлар базалари, маълумотлар, библиографик ёзув, библиографик маълумотлар, маълумотлар элементлари

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

САНОАТГА ОИД КАТАЛОГЛАР

Умумий талаблар

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 РФА Бутунроссия илмий ва техник ахборот институти, Информэлектро, ДТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича давлатлараро техник қўмитаси томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарт томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (2003 йил 8 январдаги 9-сон баённома, ёзишма бўйича)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарт
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарт
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Тожикистон Республикаси	Тожикстандарт
Туркменистон	«Туркменстандартлари» Бошдавхизмати
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт
Украина	Украина Давстандарт

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш ва метрология бўйича Давлат қўмитасининг 2003 йил 29 майдаги 167-ст-сон қарори билан ГОСТ 7.22-2003 давлатлараро стандарти 2004 йил 1 январдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

4 ГОСТ 7.22-80 ЎРНИГА

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

САНОАТГА ОИД КАТАЛОГЛАР

Умумий талаблар

System of standards information, librarianship and publishing
Industrial catalogues. General requirements

Жорий этиш санаси 2004-01-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт саноатга оид каталоглар учун тегишли бўлиб, уларнинг тури, тузилиши, мазмуни, тайёрлаш тартиби, расмийлаштирилиши, кўлэмаларни нашр учун тақдим этиш, каталогларни нашр этиш ва тарқатиш ишларини белгилайди.

Ушбу стандарт коидалари реклама тарикасида фойдаланиладиган саноатга оид каталогларда, стендолди адабиётларида, деталлар ва йиғиш бирликлари каталогларида фойдаланилади.

Стандарт каталогларни нашр қилишга тайёрлаш учун бошланғич маълумотларни тақдим этувчи барча хўжалик фаолияти субъектлари томонидан фойдаланиш учун тавсия этилади.

Стандарт экспорт учун мўлжалланган реклама тарикасида фойдаланиладиган саноатга оид каталоглар учун тааллуқли эмас.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилади:

ГОСТ 2.114-95 Единая система конструкторской документации. Технические условия

ГОСТ 2.201-80 Единая система конструкторской документации. Обозначение изделий и конструкторских документов

ГОСТ 7.4-95 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Чикиш маълумотлари.

ГОСТ 7.60-90 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Асосий турлари. Атамалар ва таърифлар

3 Таърифлар

Ушбу стандартда атамалар ГОСТ 7.60 бўйича қўлланилади.

4 Умумий қоидалар

4.1 Саноатга оид каталоглар серияли чиқариладиган, серияли ишлаб чиқаришга тавсия этилган, ишлаб чиқаришдан олиб ташланган маҳсулотлар тўғрисида маълумотларни, шунингдек маҳсулотларни ишлаб чиқариш жараёнида киритиладиган параметрларнинг ўзгаришлари, техник ва эксплуатацион (истеъмол) характеристикалар тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олиши ва ахборотнинг ҳаққонийлиги, тўлиқлиги ва тезкорлигини таъминлаши керак.

4.2 Каталогларни тайёрлашда бошлангич маълумотлар сифатида стандартлаштиришнинг миллий тизими талабларига, нархлар прейскурантига, техник шартларга, техник таърифларга ва фойдаланиш бўйича йўриқномаларга мувофиқ равишда амал қиладиган стандартлар маълумотларидан фойдаланилади.

4.3 Каталогларда келтирилган саноат маҳсулотлари ва улар тўғрисида маълумотларнинг ўзгариши ҳақидаги ахборотнинг тўлиқлиги ва ҳаққонийлиги учун ушбу маълумотларни тақдим этувчи хўжалик фаолияти субъектлари масъулдир.

5 Саноатга оид каталогларнинг турлари, мазмуни ва тузилиши

5.1 Стандарт саноатга оид каталогларнинг қуйидаги турларини белгилайди:

номенклатурага оид;
варақча-каталог;
проспект;
прейскурант;
шунингдек, саноатга оид каталоглар кўрсаткичи.

5.2 Номенклатурага оид каталог

5.2.1 Номенклатурага оид каталог истеъмолчиларни ҳозирги вақтда серияли чиқарилаётган ёки яқин вақтда ишлаб чиқаришга тайёрланаётган саноат маҳсулотлари тўғрисидаги қисқача маълумотлар билан таъминлаш учун мўлжалланган.

У маҳсулотлар тури бўйича тузилади, номенклатураси ишлаб чиқарувчи корхона томонидан тасдиқланган серияли саноат

маҳсулотларининг рўйхати ва асосий техник характеристикаларини ўз ичига олади.

Каталог нашрининг шакли – китоб ёки электрон кўринишида.

5.2.2 Номенклатурага оид каталогда маҳсулотлар номлари миллий таснифлаш бўйича ўрнатилган тасниф гуруҳларида, гуруҳлар ичида – турлари ва ўлчамлари бўйича жойлаштирилган.

5.2.3 Номенклатурага оид каталог ўз ичига қуйидагиларни олади:

мукова;

ГОСТ 7.4 га мувофиқ титул варағи;

аннотация;

кириш;

асосий қисм - маҳсулотларнинг техник маълумотлари;

шартли белгилар ва қабул қилинган қисқартмалар (зарур ҳолларда);

алифбо-предмет кўрсаткичи (зарур ҳолларда);

мазмуни;

УЎТ индекси;

илмий ва техник ахборотнинг Давлат рубрикатори индекси;

миллий таснифлаш бўйича маҳсулот коди;

иловалар.

5.2.4 Номенклатурага оид каталогнинг асосий мазмуни қуйидагиларни ўз ичига олади:

маҳсулот номи унинг серияси, тури, модели, маркаси ва маҳсулотнинг белгиланиши кўрсатилган норматив ҳужжатларга мувофиқ - ГОСТ 2.201 бўйича;

маҳсулотни миллий таснифлаш бўйича маҳсулот коди;

асосий мақсади ва қўлланиш соҳаси;

истеъмолчига етказиш (чегаралашлар) шартлари;

бажарилиши (конструктив ва эксплуатация қилиш шартлари бўйича, шу жумладан экспорт);

маҳсулотнинг қисқача техник характеристикаси;

маҳсулот мувофиқ келадиган давлатлараро, миллий стандартлар ва бошқа норматив ҳужжатларнинг белгиланиши;

прейскурант тартиб рақами ва нашр йили кўрсатилган прейскурант бўйича нарх ёки нашр йили ва тўпламни тузувчи ташкилот кўрсатилган ҳолда корхонадан бериладиган нархларининг тўплами бўйича;

варақча-каталогга ҳавола (зарур ҳолларда);

тайёрловчи тўғрисида маълумотлар.

5.3 Варақча-каталог

5.3.1 Варақча-каталог истеъмолчилар томонидан зарур саноят маҳсулотларини танлаш, буюртма қилиш ва ундан фойдаланиш учун

ахборотнинг асосий манбаи бўлиб ҳисобланади. У серияли чиқариладиган саноят маҳсулотлари тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олади ва бир вазифани кўзлайдиган маҳсулотларнинг алоҳида турлари ёки гуруҳлари (сериялари)нинг таърифлари ва маҳсулотлар каталоги ишлаб чиқилган техник шароитлар йиғиндисидан иборат.

Каталог нашрининг шакли – варақа ва(ёки) китоб, электрон кўринишида.

5.3.2 Варақча-каталог ўз ичига қуйидагиларни олиши керак:

муқова (китоб нашри учун);

ГОСТ 7.4 бўйича титул варағи;

кириш (китоб нашри учун);

асосий матн;

мазмун (китоб нашри учун);

нашр белгиси (варақали нашр учун);

УЎТ индекси;

илмий ва техник ахборотнинг Давлат рубрикатори индекси.

5.3.3 Варақча-каталогнинг асосий матни маҳсулот турига қараб қуйидагилардан ташкил топиши керак:

маҳсулот номи ГОСТ 2.201 бўйича унинг серияси, тури, модели, маркази ва маҳсулотнинг белгиланиши кўрсатилган давлатлараро, миллий стандартлар ва бошқа норматив ҳужжатларга мувофиқ;

маҳсулотни миллий таснифлаш бўйича маҳсулот коди;

мақсади ва қўлланиш соҳаси;

бажарилиши (конструктив ва эксплуатация қилиш шартлари бўйича, шу жумладан экспорт);

шартли белгилар ва қабул қилинган қисқартмалар (зарур ҳолларда);

маҳсулот мувофиқ келадиган давлатлараро, миллий стандартлар ва бошқа норматив ҳужжатларнинг белгиланиши;

ГОСТ 2.114 бўйича асосий техник маълумотлар;

маҳсулотнинг асосий параметрлари ва ўлчамлари тўғрисидаги маълумотлар, энг қатта, белгиланган ва бириктирилган ўлчамлари билан унинг тасвири ва уларнинг чегаравий оғишлари;

чиқариладиган ускуна бўйича зарур маълумотлар, пойдевор ўрнатиш бўйича кўрсатмалар, пойдевор болтлари ёки таянч асосларини жойлаштириш режаси; динамик юктамаларнинг аҳамияти ва қўйиш жойлари;

иктисодий техник ва эксплуатация кўрсаткичлари (ишлаб чиқариш, тезлик, фойдали иш коэффициенти, электр энергия, ёқилғи, мой харажати. ишлатиладиган энергия тури, умумий белгиланган қувват, ҳар бир двигател ва электр иситиш қурилмасининг қуввати ва тури);

физик-кимё ва механик хоссалари тўғрисида маълумотлар;

ташки муҳит омилларининг таъсирида маҳсулот параметрларининг барқарорлиги тўғрисидаги маълумотлар, шунингдек, маҳсулотнинг атроф-

мухитга таъсири омиллари тўғрисидаги маълумотлар (эксплуатациянинг ўзига хос шартларида);

етказиб бериш комплектилиги;

транспортда ташиш ва саклаш шароитлари (зарур бўлганда маҳсулотнинг энг оғир таркибий қисми массасини олиб келиш керак);

бошқа маълумотлар:

техника хавфсизлиги бўйича тавсиялар;

буюртмани сўров варақасининг шаклини (зарур бўлса) кўрсатган ҳолда расмийлаштириш тартиби;

ишлаб чиқувчи ташкилот тўғрисида маълумотлар;

тайёрловчи тўғрисида маълумотлар.

5.4 Проспект

5.4.1 Проспект маҳсулотга бўлган талабни яратиш мақсадида улар тўғрисидаги маълумотларнинг ўзига диққатни жалб қилиш шаклида баён этиш учун мўлжалланган.

5.4.2 Проспект куйидагилардан иборат бўлиши керак:

маҳсулот номи ГОСТ 2.201 бўйича унинг серияси, тури, модели, маркази ва маҳсулотнинг белгиланиши кўрсатилган давлатлараро, миллий стандартлар ва бошқа норматив ҳужжатларга мувофиқ;

УЎТ индекси;

илмий ва техник ахборотнинг Давлат рубрикатори индекси;

маҳсулотни миллий таснифлаш бўйича маҳсулот коди;

маҳсулот мувофиқ келадиган давлатлараро, миллий стандартлар ва бошқа норматив ҳужжатларнинг белгиланиши;

маҳсулотни тайёрловчи тўғрисида маълумотлар;

ГОСТ 2.201 бўйича серияси, тури, модели, маркази ва белгиланиши кўрсатилган ҳолда ишлаб чиқаришдан олиб ташланган маҳсулотга алмаштирилган маҳсулот номи;

янги маҳсулотни тайёрловчи тўғрисида маълумотлар (зарур бўлса);

ишлаб чиқувчи тўғрисида маълумотлар.

5.5 Прейскурант

Прейскурант материаллар, маҳсулотлар, ускуналар, ишлаб чиқариш операциялари, нархларни кўрсатган ҳолда хизматларнинг, шунингдек (зарур бўлса) уларнинг қисқа тавсифларининг тартиблаштирилган рўйхатини баён этиш учун мўлжалланган.

5.6 Саноатга оид каталоглар кўрсаткичи

Саноатга оид каталоглар кўрсаткичи – ишлаб чиқарилаётган ва ишлаб чиқаришдан олиб ташланган, лекин эксплуатация қилинаётган маҳсулотлар, ИТАДР рубрикалари бўйича тизимлаштирилган саноатга оид каталогларнинг йиллик рўйхати.

6 Саноатга оид каталогларни нашрга тайёрлаш ва нашр қилиш тартиби

6.1 Нашрларнинг қўлёзмаларини тайёрлаш ва тақдим этиш, каталоглар ва каталоглар кўрсаткичларини нашр этиш муддатларини ҳар бир хўжалик фаолияти субъекти белгилайди. Қўлёзмалар ГОСТ 7.4 талабларига мувофиқ бўлиши керак.

6.2 Саноатга оид каталоглар барча турларининг нашр этилиши амалдаги миллий қонун ҳужжатлари билан белгиланган органлар томонидан амалга оширилади.

УЎТ 025.3:006.354 ДСТ 01.140.20 Т62 СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: варақча-каталог, нашрлар, номенклатурага оид каталог, прейскурант, проспект

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

АХБОРОТ НАШРЛАРИ

Тузилиши ва расмийлаштириш

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш
бўйича давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Бутунроссия илмий ва техник ахборот институти (БИТАИ), Россия давлат оммавий илмий–техник кутубхонаси (Россия ДООИТК) ва ТҚ 191 «Илмий–техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича техник қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (1996 йил 4 октябрдаги 10–сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Белоруссия Републикаси	Белстандарт
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Тожикистон давлат маркази
Туркманистон	Туркманбошинспекция
Украина	Украина Давстандарти

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш Давлат қўмитасининг 1997 йил 13 февралдаги 52–сон қарори билан ГОСТ 7.23–96 давлатлараро стандарти 1998 йил 1 январдан Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

4 ГОСТ 7.23–80 ЎРНИГА

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши буйича
стандартлар тизими**

АХБОРОТ НАШРЛАРИ

Тузилиши ва расмийлаштириш

System of standards of information, librarianship and publishing.
information publications. Structure and presentation

Жорий этиш санаси 1998-01-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт асосий ахборот нашрлари турларининг тузилиши ва расмийлаштирилишига бўлган талабларни белгилайди.

Стандарт ахборот нашрларини, шу жумладан, машина ўқув ташувчиларида ҳам тайёрловчи ва чиқарувчи ташкилотлар учун мўлжалланган.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда куйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.0–84 АКНИТ. Библиографик фаолият. Асосий атамалар ва таърифлар

ГОСТ 7.1–84 АКНИТ. Хужжатнинг библиографик таърифи. Умумий талаблар ва тузиш қоидалари

ГОСТ 7.4–95 АКНИТ. Нашрлар. Чиқувчи маъумотлар

ГОСТ 7.5–88 АКНИТ. Журналлар, тўпламлар, ахборот нашрлари. Нашрга оид расмийлаштириш элементлари

ГОСТ 7.9–95 АКНИТ. Реферат ва аннотация. Умумий талаблар

ГОСТ 7.11–78 АКНИТ. Библиографик таърифда хорижий европа тилларида сўз ва сўз бирикмаларини қисқартириш

ГОСТ 7.12–93 АКНИТ. Библиографик ёзув. Рус тилидаги сўзларни қисқартириш. Умумий талаблар ва қоидалар

ГОСТ 7.49–84 АКНИТ. ИТАДАТ рубрикатори. Тузилиши, фойдаланиш ва юритиш қоидалари.

ГОСТ 7.57–89 АКНИТ. Нашрлар. Нашр ва китоб савдоси

библиографик кўрсаткичлари. Умумий талаблар

ГОСТ 7.59–90 АКНИТ. Индекслаш. Тизимлаштириш ва предметлаштиришга қўйиладиган умумий талаблар

ГОСТ 7.60–90 АКНИТ. Нашрлар. Асосий турлари. Атамалар ва таърифлар

ГОСТ 7.61–90 АКНИТ. Нашрлар. Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичлар. Умумий талаблар

ГОСТ 7.66–92 АКНИТ. Хужжатларни индекслаш. Координатали индекслашга қўйиладиган умумий талаблар

ГОСТ 5773–90 Китоб ва журнал нашрлари. Форматлар

3 Таърифлар

Стандартда қўлланадиган атамалар ГОСТ 7.0 ва ГОСТ 7.60 бўйича.

4 Умумий қоидалар

4.1 Ахборот нашрлари, уларнинг мазмунини ташкил қилган ахборотни таҳлилий–синтетик қайта ишлаш даражасига кўра библиографик, рефератив, шарҳли (ГОСТ 7.60 бўйича) ва аралаш турларга бўлинади. Аралаш нашр бир вақтнинг ўзида библиографик, рефератив ва шарҳли ахборотни ўз ичига олиши мумкин.

Ахборот нашрлари бир томли, кўп томли ва сериялар билан нашр қилиниши мумкин.

Материалнинг тузилишига кўра, ахборот нашрлари китоб, журнал ва варақали; даврийлигига кўра, даврий бўлмаган, даврий ва давомли турларга бўлинади.

4.2 Библиографик нашрларга библиографик кўрсаткичлар, библиографик рўйхатлар, библиографик шарҳлар ва библиографик каталоглар киради.

Давлат, нашр ва китоб савдоси библиографик кўрсаткичлари тузилиши ва расмийлаштирилишининг хусусиятлари ГОСТ 7.57 ва ГОСТ 7.61 да ўз аксини топган.

4.3 Рефератив нашрларга рефератив журналлар, рефератив тўпламлар, экспресс–ахборот, ахборот варақалари киради.

4.4 Шарҳли нашрларга бир ёки бир неча таҳлилий шарҳларни ўз ичига олувчи ахборот нашрлари киради.

5 Ахборот нашрларининг тузилиши

5.1 Ахборот нашрларининг элементлари

Ахборот нашрлари қуйидаги элементлардан таркиб топган:

- асосий қисм;
- маълумот–қидирув аппарати;
- қўшимча маълумотлар;
- чикувчи маълумотлар.

Асосий қисм ва чикувчи маълумотлар мажбурий элемент ҳисобланади.

5.2 Библиографик нашрнинг асосий қисми

5.2.1 Библиографик нашрнинг асосий қисми библиографик ёзувларнинг тартибга солинган мажмуини ифодалайди.

5.2.2 Библиографик ёзув куйидагилардан иборат:

- ёзувнинг идентификация рақами;
- библиографик ёзувнинг сарлавҳаси;
- аннотация;
- индекслаш атамалари (ахборот–қидирув тилининг элементлари: тасниф индекслари; предмет рубрикалари ва бошқалар);
- ҳужжатнинг турган жойи тўғрисидаги маълумотлар.

Ҳужжатнинг библиографик таърифи мажбурий элемент ҳисобланади.

5.2.2.1 Ёзувнинг идентификация рақами (тартиб рақами) ҳужжатнинг библиографик таърифидан олдин ёки мавжуд бўлса, библиографик ёзувнинг сарлавҳасидан олдин келтирилади.

Тартиб рақами араб рақамлари билан қўйилади.

5.2.2.2 Библиографик ёзувнинг сарлавҳаси ГОСТ 7.1 бўйича берилади.

5.2.2.3 Ҳужжат, унинг бир қисми ёки бир гуруҳ ҳужжатларнинг библиографик таърифи ГОСТ 7.1 бўйича берилади.

5.2.2.4 Аннотация ГОСТ 7.9 бўйича берилади.

5.2.2.5 Индекслаш атамалари (АҚТ элементлари) ГОСТ 7.49 ва ГОСТ 7.59 га мувофиқ бўлиши керак. Муайян библиографик нашр доирасида индекслаш атамаларининг жойлашуви бир хил бўлиши керак.

5.2.2.6 Ҳужжатнинг муайян библиографик нашр доирасида жойлашган жойи тўғрисидаги маълумотлар (сақлаш шифри, ташкилот номи ва бошқалар) бир хил шаклда келтирилиши керак.

5.2.3 Сўз ва сўз бирикмаларини қисқартириш ГОСТ 7.11 ва ГОСТ 7.12 бўйича белгиланади. Кўрсатилган стандартларга қўшимча қабул қилинган қисқартмалардан фойдаланишга йўл қўйилади (бундай қисқартмалар рўйхати маълумот–қидирув аппаратининг таркибий қисми сифатида келтирилади).

5.2.4 Библиографик ёзувлар куйидагича гуруҳланади:

- мазмунига кўра – расман қабул қилинган таснифлаш тизимига мувофиқ (ИТА давлат рубрикатори, УЎТ, КБТ, ХПТ) ёхуд махсус ишлаб чиқилган рубрикаторга кўра;

- расмий белгиларига кўра – муаллифлар алифбосида ёки ҳужжатларнинг сарлавҳаларида, хронологик тартибда;

- ҳужжатларнинг турларига кўра;

- санаб ўтилган белгиларнинг комбинациясидан фойдаланиш йўли билан.

5.2.5 МДХ мамлакатлари тилларидаги (рус тилидан ташқари) библиографик нашрларда рубрикалар номини рус тили ва хорижий тиллардаги таржимаси билан бирга келтирилишига йўл қўйилади.

5.3 Рефератив нашрнинг асосий қисми

5.3.1 Рефератив журнал, рефератив тўплам, экспресс-ахборотнинг асосий қисми рефератни ўз ичига олувчи библиографик ёзувларнинг тартибга солинган мажмуини ўзида ифода этади.

5.3.2 Рефератив нашрлар библиографик ёзувининг тузилиши библиографик нашрлар библиографик ёзуви тузилишига мувофиқ келади (4.2.2-бандга қаранг).

5.3.2.1 Рефератив нашрлардаги библиографик ёзувнинг идентификация рақами ушбу нашрнинг чиқиш йили ва сони тўғрисидаги ахборотни, ҳужжат турининг белгиланиши ва бошқа маълумотларни ўз ичига олади.

5.3.2.2 Реферат ГОСТ 7.9 бўйича берилади.

Рефератив нашрларда чоп этилаётган рефератлар чоп этилган ёки чоп этилмаган ҳужжатлардан олинishi ёки ушбу нашр учун махсус тузилиши мумкин.

Рефератларда рефератни тайёрлашда қатнашган шахслар ва ташкилотлар ҳамда ҳужжатнинг таҳририятга келиб тушган санаси тўғрисида маълумотлар келтирилишига йўл қўйилади.

5.3.2.3 Индекслаш атамалари ГОСТ 7.49, ГОСТ 7.59, ГОСТ 7.66 га мувофиқ бўлиши лозим.

5.3.3 Рефератив журналнинг асосий қисмига чегараланган сондаги рефератларсиз ва аннотацияларсиз библиографик ёзувларни, рефератив тўплам ва экспресс-ахборотга йиғма рефератларни киритишга йўл қўйилади.

5.3.4 Рефератив нашрларда библиографик ёзувларни гуруҳлаш 4.2.4- бандга мувофиқ амалга оширилади.

5.4 Шарҳли нашрнинг асосий қисми

5.4.1 Шарҳли нашрнинг асосий қисми бирламчи ҳужжатларда мавжуд бўлган маълумотларни тахлилий–синтетик қайта ишлаш натижаси бўлган шарҳ ёки бир неча шарҳлардан иборат. Шарҳ кўриб чиқилаётган масалалар (объектлар, муаммолар, фаолият йўналишлари), уларнинг ҳолати, даражаси ҳамда асосланган танқидий баҳо билан ривожлантириш тенденциялари, хулосалар ва тавсиялар бўйича тизимлаштирилган маълумотларни қисқа шаклда ўз ичига олади.

5.4.2 Шарҳнинг асосий қисми қуйидагиларни ўз ичига олади:

- кириш қисми;

- таҳлилий киём;
- хулосалар;
- иловалар.

Таҳлилий қисм шарҳнинг мажбурий қисмидир.

5.4.2.1 Кириш қисми шарҳ мавзуларини танлашнинг қисқача асосини, таҳлил этилаётган даврнинг вақт чегараларини, фойдаланилаётган ҳужжатларнинг турларини, шарҳнинг мавзулари бўйича олдин бажарилган шарҳлар билан боғлиқлигини ўз ичига олиши керак.

5.4.2.2 Таҳлилий қисм муаммонинг ҳақиқий мазмуни, муаммонинг асосий хусусиятлари, таҳлили ва баҳосини ўз ичига олиши керак.

Шарҳнинг таҳлилий қисмида фойдаланилган ахборот манбалари рўйхатининг тартиб рақамлари, бирламчи ҳужжатларнинг муаллифлари фамилиялари ва (ёки) асосий сарлавҳалари, нашр йили ва бошқалар кўринишидаги матн ичидаги ҳаволаларни жойлаштириш тавсия этилади.

5.4.2.3 Хулосалар аниқланган янги йўналишлар, тенденциялар ва ривожланиш истикболлари тўғрисидаги маълумотлардан иборат бўлиши керак.

5.4.2.4 Шарҳнинг асосий мазмунини тўлдирувчи жадваллар, намуналар, тажрибалар натижалари, маълумотнома характеридаги материалларни шарҳ матнига киритишга ёки иловаларда келтиришга йўл қўйилади.

5.5 Маълумот–кидирув аппарати

Ахборот нашрларининг маълумот–кидирув аппарати қуйидагиларни ўз ичига олади:

- мундарижа;
- сўз боши (кириш);
- нашрдан фойдаланиш бўйича қўлланма;
- тасниф схемаси;
- ҳаволалар тизими;
- фойдаланилган ахборот манбалари рўйхати;
- қисқартмалар ва шартли белгилар рўйхати;
- ёрдамчи кўрсаткичлар.

5.5.1 Библиографик ва рефератив нашрларнинг мундарижаси бўлим биринчи бетининг рақами ёки бўлим бошланадиган ёзувнинг идентификацион тартиб рақами кўрсатилган ҳолда, уларнинг нашрда жойлашган кетма–кетлигига қараб санаб чиқилган бўлимлар (кичик бўлимлар)нинг рўйхатидан иборат бўлиши керак.

Серияли ёки кўп томли нашрларда мундарижа ҳар бир сон, жилд, томда келтирилиши ва ҳар бир нашр учун доимий жойда жойлаштирилиши керак.

Шарҳли нашрлар мундарижаси ГОСТ 7.5 бўйича бериллади.

5.5.2 Сўз боши (кириш қисми) нашрнинг вазибалари, характери ва максадларини, унинг нимани мўлжаллашини, нашр этиш тартибини (даврийлигини, тартиб сонлари билан белгиланишини, серияларга бўлинишини) аниқлаб бериши, акс эттирилган бирламчи ҳужжатларнинг саралаш мезонларини кўрсатиши ва маълумот–қидирув аппарати тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олиши керак.

Сўз бошида ахборот нашрининг тарқатилиши, дастлабки манбалар ёки улар нусхаларининг олинishi тартиби тўғрисидаги маълумотларни келтиришга йўл қўйилади.

Серияли нашрларда сўз боши (кириш) нашрнинг биринчи сони, жилди, томида келтирилиши керак. Нашр характери ўзгарганда сўз боши (кириш) ўзгаришлар тўғрисидаги тегишли ахборот билан бирга нашрнинг навбатдаги сони, жилди, томида жойлаштирилган бўлиши керак.

МДХ халқлари тилларидаги нашрларда (рус тилидан ташқари) сўз бошининг рус тилига ва хорижий тилларга таржимасини жойлаштиришга йўл қўйилади.

5.5.3 Нашрдан фойдаланиш бўйича қўлланма алоҳида ёки сўз боши (кириш) таркибида келтирилади. Нашрдан фойдаланиш бўйича қўлланмани серияли нашрнинг ҳар бир чиқиш жилдида жойлаштириш керак.

5.5.4 Тасниф схемаси ахборот нашрининг асосий қисмидаги рубрикалар ва кичик рубрикаларнинг тартибга солинган рўйхатидан иборат бўлиши керак.

Тасниф схемаси нашрнинг асосий қисмида материаллар жойлашувини нашрнинг аниқ бир сони мундарижасига караганда янада батафсилроқ аниқлаб беради.

Тасниф схемаси нашрнинг мундарижаси билан мос келиб қолса, тасниф схемаси келтирилмайди. Шунингдек, сўз бошида ёки нашрдан фойдаланиш бўйича қўлланмада алоҳида нашр этилган тасниф схемасига ҳавола берилганда ҳам тасниф схемаси келтирилмайди.

Серияли нашрларда тасниф схемасини ҳар йилнинг биринчи сонидан, бир мартада чиқариладиган кўп томли нашрларда - биринчи томда келтириш керак.

5.5.5 Ҳаволалар тизими библиографик ва рефератив нашрларнинг турли бўлимларида библиографик ёзув ва рефератлар такрорланишининг олдини олиш учун қўлланилади.

Ҳаволалар бир ёки бир неча ахборот нашрларининг бўлимларини (кичик бўлимларини) ўзаро бир-бири билан боғлаб туриши мумкин.

Ҳаволалар нашрнинг асосий қисмида, тасниф схемаси ёки мундарижада келтирилади.

5.5.6 Фойдаланилган ахборот манбаларининг рўйхати ахборот нашрини яратишда асос қилиб олинган манбалар номидан иборат бўлиши керак.

Серияли библиографик ва рефератив нашрларда фойдаланилган ахборот манбаларининг рўйхатини ҳар йилнинг биринчи ва (ёки) охириги сонига жойлаштириш керак, фойдаланилган ахборот манбаларининг рўйхати жойлаштириладиган жой доимий бўлиши керак.

Шарҳли нашрларда фойдаланилган ахборот манбаларининг рўйхати ГОСТ 7.1 бўйича расмийлаштирилади ва шарҳнинг охирида жойлаштирилади.

5.5.7 Қисқартмалар ва шартли белгилар рўйхати ушбу нашрда фойдаланилган, ГОСТ 7.11 ва ГОСТ 7.12 билан белгиланмаган қисқартмаларни, шунингдек шартли белгилари ва уларнинг расшифровкаларини ўз ичига олиши керак.

Серияли нашрларда қисқартмалар ва шартли белгилар рўйхатини нашрнинг ҳар бир сони, жилди, томида жойлаштириш керак. Қисқартмалар ва шартли белгилар рўйхати жойлаштирилган жой доимий бўлиши керак.

5.5.8 Ёрдамчи кўрсаткичлар (предмет, тизим, муаллиф, жамоалар, сарлавҳалар, формулалар, патентлар ва бошқалар) тегишли библиографик ёзувлар ёки шарҳ қисмларига ҳавола билан ахборот нашрининг асосий қисмидаги нисбатан ҳужжатлар тўғрисида бошқача маълумотлардан иборат бўлиши керак.

Ёрдамчи кўрсаткичлар нашрнинг асосий қисмидан кейин жойлаштирилади. Ёрдамчи кўрсаткичларни алоҳида нашр этишга йўл кўйилади.

5.6 Кўшимча маълумотлар

Ахборот нашрларининг кўшимча маълумотлари куйидагиларни ўз ичига олади:

- буюртма бланки;
- тескари алоқа бланки (талони);
- реклама характеридаги маълумотлар.

5.6.1 Буюртма бланки ушбу нашрда акс этирилган бирламчи ҳужжатлар ва (ёки) уларнинг нусхалари ҳамда бошқа хизматларни (масалан, таржималарни) олиш учун буюртма шакли ва уни расмийлаштириш коидаларини ўз ичига олиши керак.

5.6.2 Тескари алоқа бланки (талони) чоп этилаётган материалларнинг истеъмолчининг ахборот сўровларига ва улардан фойдаланиш характериға мувофиқ келиши тўғрисидаги расмийлашган маълумотлар тўпламидан иборат бўлиши керак.

Буюртма бланки ва тескари алоқа бланкини бирлаштиришга йўл кўйилади.

5.6.3 Ахборот нашрларига реклама характериға эга маълумотларни киритишга йўл кўйилади.

5.7 Чиқувчи маълумотлар

5.7.1 Даврий бўлмаган ахборот нашрларининг чиқувчи маълумотлари ГОСТ 7.4 бўйича белгиланади.

Чиқувчи маълумотларнинг кўшимча элементлари ва чиқувчи маълумотларнинг айрим элементларини расмийлаштириш хусусиятлари куйидагилардан иборат:

- Давлат илмий–техник ахборот рубрикаторидаги рубрика коди;
- сарлавҳа устидаги маълумотларни расмийлаштириш;
- сарлавҳа остидаги маълумотларни расмийлаштириш;
- УЎТ индекси (шарҳли нашрлар учун);
- реферат (шарҳли нашрлар учун).

5.7.1.1 Давлат илмий–техник ахборот рубрикаторининг (ДИТАР) ахборот нашри мавзусига мувофиқ келувчи рубрика коди ГОСТ 7.49 бўйича келтирилади ва муқова биринчи бетининг юқори чап бурчагида ёки муқова устининг олд томонида, муқова бўлмаганда - титул varaгининг, кўшма титул varaгининг ёки нашр биринчи бетининг юқори чап бурчагида жойлаштирилади.

5.7.1.2 Сарлавҳа устидаги маълумотларда нашр кайси ташкилот номидан чиқаётганлиги тўғрисидаги маълумотларни келтириш куйидаги хусусиятларга эга.

Титул varaгининг ёки кўшма титул varaгининг юқори қисмида, шунингдек муқованинг биринчи бетида тепадан пастга қараб куйидагиларни жойлаштирадilar:

- ахборот органи қарашли бўлган вазирлик (идора)нинг тўлиқ номи;
- номидан ахборот нашри чиқаётган, ахборот фаолиятини амалга оширувчи ахборот органи ёки бошқа ташкилотнинг тўлиқ номи;
- ахборот органининг қисқартирилган номи;

5.7.1.3 Библиографик нашрларнинг сарлавҳа остидаги маълумотларида унга киритилган материалларнинг турлари ва хронологик чегараларини кўрсатиш керак.

Ёрдамчи кўрсаткичнинг алоҳида нашри учун сарлавҳа остидаги маълумотларга куйидагилар киради:

- кўрсаткич тури (агар у нашр сарлавҳасида кўрсатилмаган бўлса);
- кўрсаткич тузилган нашр комплектининг йили (йиллари);
- кўп томли нашрнинг ушбу томига кирувчи ҳужжатларнинг кидириш элементлари.

5.7.1.4 УЎТ индекси ва реферат фақат шарҳли нашрларда келтирилади: УЎТ индексини муқованинг иккинчи бети ёки титул varaгининг орқа томони юқори чап бурчагида жойлаштирадilar.

Рефератни муқованинг иккинчи бетида ёки титул varaгининг орқа томонида жойлаштирадilar. Рефератни УЎТ белгиси ва библиографик

таърифдан сўнг жойлаштирадилар.

Реферат ГОСТ 7.9 бўйича берилади.

5.7.2 Даврий ва давомли ахборот нашрларининг чиқувчи маълумотлари ГОСТ 7.4 бўйича берилади.

Чиқувчи маълумотларнинг қўшимча элементлари ва чиқувчи маълумотларнинг айрим элементларини расмийлаштириш хусусиятлари қуйидагилардан иборат:

- Давлат илмий–техник ахборот рубрикаторининг рубрика коди (5.7.1.1- бандга қаранг);

- сарлавҳа устидаги маълумотларни расмийлаштириш (5.7.12-бандга қаранг);

- сарлавҳа остидаги маълумотларни расмийлаштириш (5.7.1.3, 5.7.2.1- бандларга қаранг);

- УЎТ индекси (шарҳли нашрлар учун) ва реферат (шарҳли нашрлар учун) (5.7.1.4-бандга қаранг).

5.7.2.1 Сарлавҳа остидаги маълумотлар қуйидагилардан иборат:

- ахборот нашрининг тури тўғрисидаги маълумотлар;

- даврийлиги тўғрисидаги маълумотлар;

- нашрга асос солинган йил.

Ахборот нашрининг тури тўғрисидаги маълумотларни титул varaгида ёки қўшма титул varaгида, шунингдек, мукованинг биринчи бетидан нашр сарлавҳаси (номи) остида жойлаштирадилар.

Ахборот нашрининг даврийлиги тўғрисидаги маълумотларни (даврий нашрлар учун), нашрга асос солинган йилни титул varaгида ёки қўшма титул varaгида ахборот нашрининг чиқиш сони ёки алоҳида сарлавҳаси остида жойлаштирадилар.

6 Ахборот нашрларини нашрга оид расмийлаштириш

6.1 Библиографик ва рефератив нашрларининг тузилиш элементларини (бўлимлар номи, улар олдидаги тасниф индекслари, бўлимларнинг муҳаррирлари тўғрисидаги маълумотлар, колонтитулларни) нашрга оид расмийлаштириш, шунингдек, шарҳли нашрларда чоп этиладиган шарҳли мақолаларни нашрга оид расмийлаштириш ГОСТ 7.5 бўйича амалга оширилади.

6.2 Ахборот нашрларининг формати ГОСТ 5773 бўйича белгиланади.

6.3 Бетларни рақамлаш (пагинация) араб рақамлари билан келтирилиши керак.

6.4 Ахборот нашрининг ҳар бир библиографик ёзувида ёзувнинг ўта муҳим элементларини (масалан, сарлавҳалар, дескрипторлар ва бошқалар) шрифтли ажратиш тавсия этилади.

6.5 Нашрларининг алоҳида турларини визуал кидиришни

енгиллаштириш мақсадида муковада ёки нашр муқовасиз чиқаётган бўлса, қўшма титул варағининг сарлавҳа қисмида жойлашган чиқувчи маълумотларни бир хил шрифтли ва (ёки) рангли расмийлаштириш мақсадга мувофиқ.

6.6 Нашр этувчи ташкилот эмблемаси (маркаси) тасвирини муковада ёки нашр муқовасиз чиқаётган бўлса, қўшма титул варағида жойлаштириш керак.

Асосий сўзлар: ахборот нашрлари, библиографик нашрлар, рефератив нашрлар, шарҳли нашрлар, асосий қисм, маълумот–қидирув аппарати, чиқувчи маълумотлар, расмийлаштириш

Д А В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**АХБОРОТ АЛМАШИНУВИ УЧУН ЛОТИН АЛИФБОСИ
СИМВОЛЛАРИНИНГ КЕНГАЙТИРИЛГАН ТЎПЛАМИ**

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш
бўйича давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 РФА Бутунроссия илмий ва техник ахборот институти, «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» ДТҚ 191 Стандартлаштириш бўйича техник қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан қабул қилинган (2002 йил 6 ноябрдаги 22-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарти
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизистон Республикаси Давстандарти
Молдова Республикаси	Молдова Республикаси Давстандарти
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожикистандарт
Туркменистон	«Туркманстандартлары» бош хизмати
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт
Украина	Украина Давстандарти

3 Ушбу стандарт ИСО 5426-83 «Расширенный набор кодированных символов латинского алфавита для обмена библиографической информацией» (раздел 3 Основная таблица) ва ИСО 5426-2-96 «Расширенный набор кодированных символов латинского алфавита для обмена библиографической информацией. Часть 2. Латинские буквы, знаки, используемые в малораспространенных европейских языках и старопечатных книгах» (раздел 4. Расширение латинского алфавита для малораспространенных европейских языках и старопечатных книг) халқаро стандартларининг тўлиқ ўхшаш матнини ўз ичига олади.

4 Россия Федерацияси Стандартлаштириш ва метрология бўйича Давлат қўмитасининг 2003 йил 3 мартдаги 66-сон қарори билан ГОСТ 7.28-

ГОСТ 7.28-2002

2002 давлатлараро стандарти бевосита 2003 йил 1 июлдан Россия Федерациясининг стандарти сифатида амалга киритилган.

5 ГОСТ 7.28-80 ЎРНИГА

Д А В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

АХБОРОТ АЛМАШИНУВИ УЧУН ЛОТИН АЛИФБОСИ

СИМВОЛЛАРИНИНГ КЕНГАЙТИРИЛГАН ТЎПЛАМИ

**System of standards on information, librarianship and publishing
Extension of the Latin alphabet coded character set for information interchange**

Жорий этиш санаси 2003-07-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт 146 та график символлар, жумладан уларнинг номлари, белгиланишлари, кодлари ва ахборот алмашинуви учун фойдаланиш тўғрисидаги кўрсатмаларини ўз ичига олган тўпламини белгилайди.

График символларнинг тўплами асосий ҳинд-европа ва алифболари символларнинг белгиланган тўплами чегарасидан чикмайдиган, лотин графикасига асосланган бошқа тилларда ҳамда бошқа тилларнинг транслитерация килинган ва романлаштирилган шаклларида маълумотлар алмашинуви учун мўлжалланган.

Символлар тўплами эски нашр килинган китобларда қўлланган специфик белгиларни ўз ичига олади.

Символларнинг ушбу тўплами ГОСТ 27466 бўйича символлар тўпламларини кенгайтириш методига мувофиқ ГОСТ 27463 билан белгиланган символлар билан биргаликда қўлланилади.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда куйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 27463-87 Системы обработки информации. 7-битные кодированные наборы символов

ГОСТ 27466-87 Системы обработки информации. Наборы символов в 7- ва 8-битных кодах. Методы расширения кодов.

2-жадвалнинг давоми

1-жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эслатма
			Ўзбекча	халқаро	
3/14	"	Ob"iavlennie	Айриш белгиси	Tverdyj znak	Кирилл ёзувларини транслитерация қилишда қўлланади
3/15	¿	¿Qué	Тўнтарилган сўрок белгиси	Inverted question mark	Испан тилида қўлланади
Диакритик белгилар					
4/0	ˊ	cùì	Сўрок оҳанги	Low rising tone mark	Вьетнам тилида қўлланади
4/1	ˋ	règle	Гравис Заиф ургу	Grave accent	Бир қатор европа тилларида қўлланади
4/2	ˊ	está	Ақут Кучли ургу	Acute accent	Бир қатор европа тилларида қўлланади
4/3	ˆ	même	Циркумфлекс	Circumflex accent	Бир қатор европа тилларида қўлланади
4/4	˜	niño	Тильда	Tilde	Эстон, португал, испан ва бошқа тилларда қўлланади
4/5	—	gājējs	Унли устидаги чўзик белгиси	Macron	Латиш, Литва ва бошқа тилларда қўлланади
4/6	˘	altā	Унли устидаги қиска белгиси	Breve	Румин, турк ва бошқа тилларда қўлланилади
4/7	•	zaba	Устидаги нукта	Dot above	Литва, поляк ва бошқа тилларда транслитерация қилишда қўлланади
4/8	¨	Zäire	Трема Диерез	Trema Diaeresis	Бир қатор тилларда қўлланади
4/9	¨	är, öffen, öppna, über	Умляут	Umlaut	Эстон, немис, фин ва бошқа тилларда қўлланади
4/10	o	hår	Устидаги айлана	Circle above	Чех, скандинавия ва бошқа тилларда қўлланади

2-жадвалнинг давоми

1-жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эслатма
			ўзбекча	халқаро	
4/11	˙	rozdeľ'ovac	Ҳарфга нисбатан силжиган устидаги вергул	High comma off centre	Чех, словак ва бошқа тилларда қўлланади
4/12	˘	geotermika	Устидаги вергул, тўнта-рилган	High inverted comma centred	Латиш тилида қўлланади
4/13	˝	időszaki	Қўш ақут	Double acute accent	Венгер тилида қўлланади
4/14	̣	hư	Илмок	horn	Вьетнам ва бошқа тилларда транслитерация қилишда қўлланади
4/15	ˇ	vřdy	Ғачек	Nasek	Литва, эстон, чех, латиш ва бошқа тилларда қўлланади
5/0	ç	ça	Седиль	Cedilla	Француз тилида ва бошқа бир қатор тилларда қўлланади
5/1	̣	khọng	Тескари седиль	Rude	Транслитерация қилишда қўлланади
5/2	̣	darziņa	Чапга илмок	Hook the left	Латиш, румин тилларида қўлланади
5/3	ł	vieta	Ўнгга илмок	Hook the right or ogonek	Литва, поляк тилларида қўлланади
5/4	°	Maharṣicaritā mṛtaṃ	Остидаги айлана	Circle below	Транслитерация қилишда қўлланади
5/5	˘	hūmantus	Остидаги ярим айлана	Half circle below	Транслитерация қилишда қўлланади
5/6	•	teḍa	Остидаги нукта	Dot below	Транслитерация қилишда қўлланади
5/7	••	Khulbah	Қўш нукта остида	Double dot below	Транслитерация қилишда қўлланади

2-жадвалнинг давоми

1-жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эслатма
			Ўзбекча	халқаро	
5/8	-	samar	Тагига чизиш	Underline	Транслитерация қилишда қўлланади
5/9	=	Shulam	Икки чизик чизиш	Double underline	Транслитерация қилишда қўлланади
5/10		lati qoʻq	Вертикал чизик остида	Vertical bar	Транслитерация қилишда қўлланади
5/11	^	njen	Остки ширкумфлекс	Circumflex below	Кашуб тилида ва транслитерация қилишда қўлланади
5/13	˘	Akademiā	Лига ва қўш тильданинг чап қисми	Left half of ligature sign and of double tilde	Лига ва қўш тильда биринчи қисмлари бир хил бўлган икки қисмга бўлинади
5/14	˘	Akademiā	Лиганинг ўнг қисми	Right half of ligature sign	Транслитерация қилишда қўлланади
5/15	˘	ŕgalañ	Қўш тильданинг ўнг қисми	Right half of double tilde	Тагаль тилида қўлланади
Махсус ёзма ҳарфлар					
6/1	Æ	Ætna	Лигатура AE	Ligature AE	Дания, норвегия ва бошқа тилларда қўлланади
6/2	Đ	Đuro	Чизиб ташланган D	Slash D	Серб-хорват, исланд ва бошқа тилларда қўлланади
6/6	IJ	IJsselemeer	Диграф IJ	Digraph IJ	Нидерланд тилида қўлланади
6/8	k	Ł	Чизиб ташланган L	Slash L	Поляк ва лужиц тилларида қўлланади
6/9	Ø	Øst	Чизиб ташланган O	Slash O	Дания, норвегия тилларида қўлланади

2-жадвалнинг охири

1-жадвалдаги ўрни	Белгилан иши	Фойдалани ш мисоли	Номи		Эслатма
			ўзбекча	халқаро	
6/10	Œ	Œuvre	Лигатура OE	Ligature OE	Француз ва бошқа тилларда қўлланади
6/12	Þ	Þann	Торн	Thorn	Исланд тилида ва бошқа тилларда қўлланади
Махсус кичик ҳарфлар					
7/1	æ	skæg	Лигатура ae	Ligature ae	Дания, Норвегия ва бошқа тилларда қўлланади.
7/2	đ	đavola	Чизиб ташланган d	Slash d	Серб-хорват ва бошқа тилларда қўлланади
7/3	ð	verður	Эт	Eth	Исланд тилида ва бошқа тилларда қўлланади
7/5	ı	masalı	Нуктасиз i	Dotless i	Турк тилида ва бошқа тилларда қўлланади
7/6	ij	Rijks	Диграф ij	Digraph ij	Нидерланд тилида ва бошқа тилларда қўлланади
7/8	ǐ	rozbiǐ	Чизиб ташланган l	Slash l	Поляк, лужицаликлар тилида ва бошқа тилларда қўлланади
7/9	ø	høj	Чизиб ташланган o	Slash o	Дания ва норвегия тилларида ва бошқа тилларда қўлланади
7/10	œ	œuvre	Лигатура sz (эс цет) -	Ligature œ	Француз тилида ва бошқа тилларда қўлланади
7/11	ß	Schloß		Ligature sz	Немис тилида ва бошқа тилларда қўлланади
7/12	Þ	Þann	Торн	Thorn	Исланд тилида ва бошқа тилларда қўлланади.

4 Кам тарқалган европа тиллари ва эски нашр қилинган китоблар учун латин алифбосини кенгайтириш

4.1 3-жадвал эски нашр қилинган матнларга тегишли бўлган, ГОСТ 27466га мувофиқ кенгайтирилган, ГОСТ 27463 бўйича асосий тўплам билан бирга маълумотларга ишлов бериш тизимлари ўртасидаги ахборот алмашинуви учун мўлжалланган 70 та график символлардан ташкил топган кўшимча тўпамни ўз ичига олади.

4.2 3-кодли жадвал код ва график символдан ташкил топган. Кодли жадвалнинг структураси ГОСТ 27463 га мувофиқ келади.

4.2.1 Ушбу тўпамга белгиларнинг уч тури киритилган:

- латин тилидаги матнларда кўп учрайдиган қисқартмаларни белгилаш учун белгилар, символлар ва махсус ҳарфлар (3-жадвал, 2- ва 3- устунлар);

комбинацияланадиган белгилар (интервалсиз – интервални эгалламайдиган, матн сатрида интервал талаб қилмайдиган) (3-жадвал, 1- устун);

- эски китоблар ва/ёки кам тарқалган тилларда ишлатиладиган махсус ҳарфлар ва аббревиатуралар (3-жадвал, 6- ва 7- устунлар).

4.2.2 Латинча қисқартмаларни билдирадиган белгилар маъносига қараб ўзгартирилиши мумкин. Аввалги ноширлар (ва матнларни библиографик ёзувларда қайта ишлайдиганлар) кўлёзмалар урф-одадларига риоя қиладилар. Белгини танлаш унинг ҳақиқий қийматига (маъносига) аниқ мувофиқлиги билан эмас, балки ташқи кўриниши билан белгиланиши керак.

4.2.3 4-жадвалда кодланган белгилар (3-жадвал, 4/0–4/12-позициялар), интервални талаб қилмайдиган комбинацияланадиган белгиларни ифодалайдилар, яъни чиқариш қурилмасини олдинга сурмасдан ишлатилади. Ҳарфлар каторида бу белгилар улар модификация қиладиган ҳарфлардан олдин ёзилади. Битта ҳарф билан бирлаштирилган бир нечта комбинацияланадиган белгилар, агар чапдан ўнгга ёки пастдан юқорига ўқилганда, улар пайдо бўладиган тартибда кодланиши керак. Бу белгилар интервал (оралик) талаб қиладиган бошқа белгилар билан комбинацияланиши (бирлаштирилиши) учун мўлжалланган.

4.3 4-жадвалда кодлар, график тасвирлар, ишлатиш мисоли, ўзбек ва инглиз тилларидаги номлари ва изоҳ келтирилган.

3-жадвал. График символлар кодлари

				b_7	0	0	0	0	1	1	1	1
				b_6	0	0	1	1	0	0	1	1
				b_5	0	1	0	1	0	1	0	1
b_4	b_3	b_2	b_1		0	1	2	3	4	5	6	7
0	0	0	0	0	■	■	■	■ ¹⁾	ó	■	3	з
0	0	0	1	1	■	■	/	'	ò	■	ç	г
0	0	1	0	2	■	■	*	×	õ	■	н	н
0	0	1	1	3	■	■	†	‡	ö	■	к	к
0	1	0	0	4	■	■	•	•	ü	■	н	л
0	1	0	1	5	■	■	•	•	û	■	р	р
0	1	1	0	6	■	■	•	•	ü	■	р	р
0	1	1	1	7	■	■	•	•	ü	■	р	р
1	0	0	0	8	■	■	■	■	ï	■	q	q
1	0	0	1	9	■	■	7	7	ï	■	q	q
1	0	1	0	10	■	■	2	5	ï	■	f	f
1	0	1	1	11	■	■	4	3	ï	■	p	p
1	1	0	0	12	■	■	è	3	ï	■	z	z
1	1	0	1	13	■	■	è	è	ï	■	ç	ç
1	1	1	0	14	■	■	ç	ç	ï	■	ç	ç
1	1	1	1	15	■	■	'	■	■	■	■	

¹⁾ Кейинчалик стандартлаштириш учун резервланган

4-жадвал. График символларнинг белгилари ва номлари

3-жадвалдаги ўрни	Белгилан иши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эслатма
			ўзбекча	халқаро	
2/1	/	Das ist / ein	Узун вергул (вергуллар)	long comma-virgule	Айриш белгиси сифатида ишлатилади
2/2	*	* ⁸	Олти киррали юдузча	six spoked asterisk	—
2/3	¶	¶ I. inferno	Хатбоши белгиси	pilcrow sign	—
2/4	☞	☞ ⁸	Ўнг томонлама оқ кўрсаткич	white right pointing index	—
2/5	◄	◄ ^{Primo}	Чап томонлама кора ўк	black leftwards bullet	Параграф (хатбоши) белгиси сифатида ишлатилади
2/6	↵	↵ ⁸	Чап томонлама варақли ёй	leftwards leaf arrow	Муқовалашда имзо белгиси сифатида ишлатилади
2/7	đ	đ ⁸	Оғма кичик харф d	letter sloped d	Лотин харфи
2/8	Резерв	—	—	—	—
2/9	7	7 in terra rex	Қисқартириш белгиси – тўлқинсимон етти	contraction mark wavy digit seven	«e7» лотин сўзи ўрнига қўлланади
2/10	ꞑ	ꞑfitetur	Қисқартириш белгиси: тўнтарилган илмокли лотин харфи “с”	contraction mark latin small letter reversed c with ogonek	«сop» лотин олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
2/11	ꞔ	ꞔeif	Қисқартириш белгиси: тўлқинсимон тўрт рақами	contraction mark wavy digit four	«ꞔip» лотин суффикси ўрнига қўлланади
2/12	§	qu§	Тўнтарилган параграф	reversed section sign	«oꞑm» лотин суффикси ўрнига қўлланади
2/13	Ꞗ	dominꞖ	Қисқартириш белгиси: лотин кичик харфи тўнтарилган «Е»	contraction mark latin small letter reversed script e	«us» лотин суффикси ўрнига қўлланади
2/14	ꞗ	nostrꞗ	Қисқартириш белгиси: ёзма лотин харфи «I»	contraction mark latin capital letter script i	«is» лотин суффикси ўрнига қўлланади

4-жадвалнинг давоми

қад-валдаги ўрни	Белгилан иши	Фойдалани ш мисоли	Номи		Эслатма
			ўзбекча	халқаро	
2/15	'	estual'	Қискартириш белгиси – оғир алостроф	contraction mark heavy apostrophe	«us» ёки «is» лотин суффикси ўрнига қўлланади
3/0	Резерв	—	—	—	—
3/1	'	æ'l'jo	Штрих	prime	Саам тилида қўлланади
3/2	*	* ⁸	Илова белгиси	reference mark	—
3/3	¶	¶ 2. Purgatorio	Ўнг томон-лама хатбоши белгиси	right pilcrow sign	Хатбоши белгиси сифатида ишлатилади
3/4	✠	✠ ⁸	Мальта хочи	maltese cross	—
3/5	▀	▀ Secundo	Ўнг томонлама қора ўк	black rightwards bullet	Параграф (хатбоши) белгиси сифатида ишлатилади
3/6	↗	↗ ⁸	Ўнг томонлама варақли ёй	rightwards leaf arrow	—
3/7	◊	◊ ⁸	Ётик лотин бош ҳарфи Q	latin capital letter sideways q	—
3/8	Резерв	—	—	—	—
3/9	7̃	lui 7̃ elle	Қискартириш белгиси - ўртасида тильдали тўлкин-симон етти	contraction mark wavy digit seven with middle tilde	«e» француз сўзи ўрнига қўлланади
3/10	c̣	c̣gnovit	Қискартириш белгиси – илмокли лотин “c” ҳарфи	contraction mark latin small letter c with tail	Лотинча «co» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
3/11	∩	∩DCLVI	Тунтарилган римча «юз» сони	roman numeral reversed one	Рим услуби бўйича саналарда ишлатилади
3/12	з	Paulinuz	Қискартириш белгиси - тесқари лотин ҳарфи «E»	contraction mark latin small letter cript open e	«us» ёки «m» лотин суффикси ўрнига қўлланади
3/13	e	hadete	Қискартириш белгиси - ёзма лотин кичик ҳарфи «E»	contraction mark latin small letter script e	«is» лотин суффикси ўрнига қўлланади

4-жадвалнинг давоми

3-жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эслатма
			ўзбекча	халқаро	
3/14	ʔ	fortit ʔ	Қискартириш белгиси – нуктасиз сўрок белгиси	contraction mark dotless question mark	«eg» лотин суффикси ўрнига қўлланади
3/15	Резерв	—	—	—	—
4/0	◌̣	, ihu	Устида вергул	combining comma above	—
4/1	◌̣	ᶜ nascetur	Устида ёзма лотин кичик ҳарфи “r”	combining latin small letter r above	«eg» лотин суффикси ўрнига қўлланади
4/2	◌̣	ṙs	Қўштож	combining double caron	—
4/3	◌̣	сrs	Қўш циркумфлекс	combining double circumflex	—
4/4	◌̣	ḡ	Циркумфлекс билан гравис	combining grave and circumflex	—
4/5	◌̣	a q	Ҳарф устида ёзилган лотин ҳарфи «a»	combining latin small letter a above	—
4/6	◌̣	e klarer	Ҳарф устида ёзилган лотин ҳарфи «e»	combining latin small letter e above	—
4/7	◌̣	o petbuch	Ҳарф устидаги «o»	combining latin small letter o above	—
4/8	◌̣	z q	Ҳарф устидаги лотин ҳарфи «z»	combining latin small letter z above	—
4/9	◌̣	ephiam	Ҳарфни кесиб ўтувчи тильда	combining tilde thru ascender	—
4/10	◌̣	ruotagielas	Ҳарф устидаги чизик	combining line thru ascender	—
4/11	◌̣	guKotees	Чизик ҳарфни кесиб ўтади	combining line thru letter	—
4/12	◌̣	K : Amen	Ҳарф бурчагини чизик кесиб ўтади	combining line thru corner	—

4-жадвалнинг давоми

3-жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эслатма
			ўзбекча	халқаро	
4/13-4/15	Резерв	—	—	—	—
5/0-5/15	Резерв	—	—	—	—
6/0	З	ŽAV'DOT	Лотин бош ҳарфи «EZH»	latin capital letter ezh	Саам тилида қўлланади
6/1	Ġ	VIĠA-T	Лотин бош ҳарфи «G» седил билан	latin capital letter G with cedilla	—
6/2	Н	HEMDA	Лотин бош ҳарфи «H» чизик билан	latin capital letter H with stroke	Мальта тилида қўлланади
6/3	К'	K'ISSUNMIK	Лотин бош ҳарфи «KRA»	latin capital letter kra	Гренланд тилида қўлланади
6/4	Ŋ	CIĠŊALIS	Лотин бош ҳарфи «ENG»	latin capital letter eng (Sami)	Саам тилида қўлланади
6/5	Ɔ	Ɔphetis	Ўртасида тильдали лотин бош ҳарфи «P»	latin capital letter P with middle tilde	Лотинча «pro» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
6/6	Ɔ	Ɔlectum	Лотин бош ҳарфи «P» белбоғ билан	latin capital letter P with belt	Лотинча «pro» олд қўшимчаси ўрнига қўлла-нади
6/7	Ɔ	Ɔfectus	Лотин бош ҳарфи «P» чизикча билан	latin capital letter P with stroke	Лотинча «per» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
6/8	Q	Qdlibet	Лотин бош ҳарфи «Q» чизикча билан	latin capital letter Q with stroke	Латинча «quo» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
6/9	R	TAR,IK	Лотин бош ҳарфи «YR»	latin capital lett YR	Қадимги скандинавия тилида қўлланади
6/10	Т	RUOTFA	Лотин бош ҳарфи «T» чизикча билан	latin capital letter T with stroke	Саам тилида қўлланади
6/11	Ɔ	Ɔerman	Лотин ил-моқли бош ҳарфи «P»	latin capital letter P with hook	Ҳарф, шунингдек «wep» деб номланади
6/12	З	Zender	Тўнтарилган очик лотин бош ҳарфи «E»	latin capital letter reversed open E	Ҳарф, шунингдек «uogh» деб номланади

4-жадвалнинг давоми

3-жадвалдаги ўрни	Белгилан иши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эсл. тм
			ўзбекча	халқаро	
6/13	q	q	Лотин ҳарфи «q»	latin small letter q	Лотинча олд қўшимчалар учун ишлатилади
6/14	ſ	ſpes	Лотин кичик ҳарфи «s» узайтирилган	latin small letter long s	«s» ҳарфининг муқобили
6/15	Резерв	—	—	—	—
7/0	z	zav'dot	Лотин кичик ҳарфи «EZH»	latin small letter ezh	Саам тилида қўлланади
7/1	g	viga-t	Лотин кичик ҳарфи «g» чизикча билан	latin small letter g with stroke	Саам тилида қўлланади
7/2	h	hmda	Лотин кичик ҳарфи «h» чизикча билан	latin small letter h with stroke	Мальта тилида қўлланади
7/3	k	kissunmik	Лотин кичик ҳарфи «kra»	latin small letter kra	Гренланд тилида қўлланади
7/4	ŋ	ciengʻalis	Лотин кичик ҳарфи «ENG»	latin small letter eng (Sami)	Саам тилида қўлланади
7/5	p	p̄netis	Ўртасида тилда билан лотин кичик ҳарфи «p»	latin small letter p with middle tilde	Лотинча «pro» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
7/6	p	p̄tectum	Лотин кичик ҳарфи «p» белбоғча билан	latin small letter p with belt	Лотинча «pro» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
7/7	p	p̄fectus	Лотин кичик ҳарфи «p» чизикча билан	latin small letter p with stroke	Лотинча «per» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
7/8	q	q̄dlibet	Лотин кичик ҳарфи «q» чизикча билан	latin small letter q with stroke	Лотинча «quo» олд қўшимчаси ўрнига қўлланади
7/9	R	taRik	Лотин кичик ҳарфи «yг»	latin small letter yг	Қадимги скандинавия тилида қўлланади
7/10	t	tuotta	Лотин кичик ҳарфи «t» чизикча билан	latin small letter t with stroke	Саам тилида қўлланади

4-жадвалнинг охири

3-жадвалдаги ўрни	Белгилан иши	Фойдаланиш мисоли	Номи		Эслатма
			ўзбекча	халқаро	
7/11	р	Рерман	Илмоқли лотин кичик ҳарфи «р»	latin small letter p with hook	Ҳарф, шунингдек «wep» деб номланади
7/12	з	zender	Тўнтарилган очик лотин кичик ҳарфи «е»	latin small letter reversed open e	Ҳарф, шунингдек «yogh» деб номланади
7/13	қ	quocq	Учли билан лотин кичик ҳарфи «q»	latin small letter q sharp s	«bus» лотин суффикси ўрнига қўлланади
7/14	ф	Ratizpon-ef	Лотин кичик ҳарфи, «бемоль» мусика белгиси илмоқ билан	latin small letter music flat with hook	«is» ёки «ecundus» лотин суффикси ўрнига қўлланади

УЎТ 3.344:025.3

ДСТ 1.140

Т62

СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: символлар тўплами, лотин алифбоси, кенгайтирилган тўплам, махсус белгилар, ўзига хос ҳарфлар, диакритика, қисқартириш белгилари, кам тарқалган тиллар, эски нашр китоблари

ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**МАГНИТ ТАСМАЛАРДА АХБОРОТ
АЛМАШИШ УЧУН КЕНГАЙТИРИЛГАН КИРИЛЛ
АЛИФБОСИНИ ТАҚДИМ ЭТИШ**

ГОСТ 7.29-80

**Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси
Москва**

ГОСТ 7.29-80

Фан ва техника бўйича Давлат қўмитаси

**Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН
БАЖАРУВЧИЛАР**

**А.И.Михайлов, Ю.А.Полюсук, Л.М.Фрид, М.А.Довбенко,
И.П.Перстнев, В.И.Федосимов, Т.Б.Чубинидзе**

Фан ва техника бўйича Давлат қўмитаси томонидан КИРИТИЛГАН

**ФТДҚ (фан ва техника давлат қўмитаси) раисининг ўринбосари
В. В. Сычев**

**Стандартлар бўйича Давлат қўмитасининг 1980 йил 31 декабрдаги 6345-
сон қарори билан ТАСДИҚЛАНГАН ВА АМАЛГА КИРИТИЛГАН**

ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик
иши бўйича стандартлар тизими**

**МАГНИТ ТАСМАЛАРДА АХБОРОТ АЛМАШИШ УЧУН
КЕНГАЙТИРИЛГАН КИРИЛЛ АЛИФБОСИНИ
ТАҚДИМ ЭТИШ**

**ГОСТ
7.29 – 80**

System of Standards: "Information. Libraries and Publishing"
Representation of extended Cyrillic alphabet for information
interchange on magnetic tape

Стандартлар бўйича Давлат қўмитасининг 1980 йил 31 декабрдаги 6345-сон қарори билан жорий этиш санаси 1982 йил 1 январдан белгиланган

1 Ушбу стандарт магнит тасмаларида ахборот алмашиш учун 42 та график символлар, шу жумладан уларнинг номлари, белгиланиши, 7-битли кодлари ва улардан фойдаланиш кўрсатмаларидан иборат тўпламини белгилайди. СТ СЭВ 356-76 бўйича КОИ-7 Н1 тўплами билан бирга фойдаланиладиган ушбу тўплам кирилл графикаси асосидаги алифбода маълумотлар алмашиши учун мўлжалланган.

Тўплам алифболари ўрнатилган символлар чегарасидан чикмаган, хинд-европа тилларининг славян гуруҳидаги белорус, болгар, македон, рус, сербхорват, украин тилларидаги ва кирилл графикаси асосидаги бошқа тилларда маълумот алмашиш учун мўлжалланган.

8-битли коддан фойдаланганда ушбу тўпламнинг қўлланиши – СТ СЭВ 360-76 бўйича амалга оширилади.

Стандарт хатоларни топиш ва уларни қайта ишлашни таъминлаш учун график символларнинг шрифт турини белгиламайди ва физик ташувчида график символларнинг ифодаланишини тартибга солмайди.

Ушбу стандартнинг қўлланиши СТ СЭВ 360-76 талабларига мувофиқ амалга оширилади. График символларнинг ўрнатиладиган тўпламининг белгиланиши Г0 тўплами сифатида АР2: АР2 2/8 3/2 кетма-кетликлари ва Г1 тўплами сифатида АР2 2/9 3/2 кетма-кетликлари билан амалга оширилади.

Стандарт ИСО 5427 халқаро стандартига мувофиқдир.

ГОСТ 7.29-80

2 Символлар кодлари жадвалда кўрсатилган кодларга мос бўлиши керак.

Кодлар жадвали

Номера						δ_7	0	0	0	0	1	1	1	1
Созрадов						δ_6	0	0	1	1	0	0	1	1
						δ_5	0	1	0	1	0	1	0	1
δ_4	δ_6	δ_3	δ_4	δ_5	δ_6	№ п.п.	0	1	2	3	4	5	6	7
0	0	0	0	0	0	0					г	Ғ	Г	Ғ
0	0	0	1	1	1	1					Ғ	е	Ғ	е
0	0	1	0	1	0	2					г	в	Г	В
0	0	1	1	1	1	3					е	ж	е	ж
0	1	0	0	0	0	4					ё		Ё	
0	1	0	1	1	1	5					с		С	
0	1	1	0	0	0	6					и		И	
0	1	1	1	1	1	7					й		Й	
1	0	0	0	0	0	8					ј		Ј	
1	0	0	1	1	1	9					љ		Љ	
1	0	1	0	0	0	10					њ		Њ	
1	0	1	1	1	1	11					ћ	[Ћ	
1	1	0	0	0	0	12					ќ		Ќ	
1	1	0	1	1	1	13					џ]	Џ	
1	1	1	0	0	0	14					ч		Ч	
1	1	1	1	1	1	15					ъ		Ъ	

3 График символларининг белгилари ва номлари жадвалда кўрсатилган символларга мос бўлиши керак.

Жадвалдаги холати	Белгиси	Номи		Қўлланиши (тиллар)
		рус	халқаро	
Кичик ҳарфлар				
4/0	г	Қаттиқ г	Hard g	Украин ва белорус
4/1	ђ	Юмшоқ д	Soft d	Сербхорват
4/2	ѓ	Юмшоқ г	G'erv'	Македон
4/3	е	Юмшоқ е	Soft e	Украин
4/4	ё	Ё	Yo	Рус ва белорус
4/5	ѕ	Зело	Zelo	Македон
4/6	і	И нукта билан	i s tochkoі	Рус, белорус, украин
4/7	ї	И икки нукта билан	i z dvoma krapkamy	Украин
4/8	ј	Йот	je	Сербхорват, македон
4/9	љ	Юмшоқ л	Soft l	Сербхорват, македон
4/10	њ	Юмшоқ н	Soft n	Сербхорват, македон
4/11	ћ	Юмшоқ т	Soft t	Сербхорват
4/12	ќ	Юмшоқ к	Soft k	Македон
4/13	ў	Қисқа у	u karotkae	Белорус
4/14	џ	Қаттиқ д	Hard d	Сербхорват, македон
4/15	ъ	Айриш белгиси	Hard sign	Рус, украин, белорус, болгар

Давоми

Жадвалдаги ҳолати	Белгиси	Номи		Қўлланиши (тиллар)
		рус	ҳалқаро	
5/0	ѣ	Ять	Yat'	Рус, украин, белорус, болгар
5/1	ѐ	Фита	Fita	Рус
5/2	ѡ	Ижица	Izhitsa	Рус
5/3	ѣ	Катта юс	Golbim ūs	Болгар
Қўшимча белгилар				
5/11	⌈	Чап квадрат қавс	Open bracket	--
5/13	⌋	Ўнг квадрат қавс	Closed bracket	--
Бош ҳарфлар				
6/0	Ґ	Қаттиқ Ґ	Hard G	Украин, белорус
6/1	Ђ	Юмшоқ Д	Soft D	сербхорват
6/2	Ѓ	Юмшоқ Ґ	G'erv'	Македон
6/3	Є	Юмшоқ Е	Soft E	Украин
6/4	Ё	Ё	Yo	Рус, белорус
6/5	ѕ	Зело	Zelo	Македон
6/6	І	И нукта билан	I s tochkoī	Рус, белорус, украин
6/7	Ї	И икки нукта билан	I z dvoma krapkamy	Украин
6/8	Ј	Їот	Je	Сербхорват
6/9	Љ	Юмшоқ Л	Soft L	Сербхорват
6/10	Њ	Юмшоқ Н	Soft N	Сербхорват
6/11	Ћ	Юмшоқ Т	Soft T	Сербхорват

ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши
бўйича стандартлар тизими**

**МАГНИТ ТАСМАЛАРДА АХБОРОТ
АЛМАШИШ УЧУН ГРЕК
АЛИФБОСИНИНГ ТАҚДИМ ЭТИЛИШИ**

**ГОСТ
7.30-80**

System of Standards "Information, Libraries and
Publishing". Representation of Greek alphabet for
information interchange on magnetic tape

Стандартлар бўйича Давлат қўмитасининг 1980 йил 31 декабрдаги 6346-сон қарори билан жорий этиш санаси 1982 йил 1 январдан белгиланган

1 Ушбу стандарт магнит тасмаларда ахборот алмашиш учун 73 та график символлардан иборат тўплами. шу жумладан уларнинг номлари, белгиланишлари, 7-битли кодлар ва фойдаланиш тўғрисидаги кўрсатмаларни белгилайди. СТ СЭВ 356-76 бўйича КОИ-7 НО ва КОИ-7 Н1 тўплamlари билан бирга фойдаланиладиган ушбу тўплам грек алифбосидан фойдаланган ҳолда маълумотлар алмашиш учун мўлжалланган.

8-битли коддан фойдаланганда ушбу тўпламнинг қўлланиши – СТ СЭВ 360-76 бўйича амалга оширилади.

Стандарт график символлар шрифтининг турини белгиламайди ва хатоларни топиш ҳамда тузатиш учун физик элтувчидаги график символларнинг тақдим этилишини тартибга солмайди.

Ушбу стандартнинг қўлланиши СТ СЭВ 360-76 талабларига мувофиқ амалга оширилади. График символларнинг белгиланган тўпламини белгилаш АР2: ГО тўплам сифатида АР2 2/8 3/3 ва Г1 тўплам сифатида АР2 2/9 3/3 кетма-кетликлари билан амалга оширилади.

Стандарт ИСО 5428 халқаро стандартига мос келади.

ГОСТ 7.30-80

2 Символларнинг кодлари кодли жадвалда кўрсатилганларга мос
 .елиши керак.

Кодли жадвал

Номера							δ_7	0	0	0	0	1	1	1	1
Разрядов							δ_8	0	0	1	1	0	0	1	1
							δ_5	0	1	0	1	0	1	0	1
δ_7	δ_6	δ_5	δ_4	δ_3	δ_2	δ_1	№ п/п	0	1	2	3	4	5	6	7
0	0	0	0	0	0	0	0				≤		N		ν
0	0	0	1	1	1	1	1			∕	≥	A	Ξ	α	ξ
0	0	1	0	1	0	0	2			∕	∞	B	O	β	ο
0	0	1	1	1	1	1	3			∞	∞		Π	ℓ	κ
0	1	0	0	0	0	0	4			~	∕	Г	С	γ	ς
0	1	0	1	0	1	0	5			∕	∕	Δ	P	δ	ρ
0	1	1	0	0	0	0	6			∕		E	Σ	ε	σ
0	1	1	1	1	1	1	7			∕		С		ς	ς
1	0	0	0	0	0	0	8					F	T	ƒ	τ
1	0	0	1	0	0	0	9					Z	Y	ζ	ν
1	0	1	0	0	0	0	10					H	Φ	η	φ
1	0	1	1	0	0	0	11					Θ	X	θ	χ
1	1	0	0	0	0	0	12					I	Ψ	ι	ψ
1	1	0	1	0	0	0	13					K	Ω	κ	ω
1	1	1	0	0	0	0	14					Λ	Э	λ	ν
1	1	1	1	0	0	0	15					∕	M		μ

3. График символларнинг белгиланишлари ва номлари жадвалда кўрсатилганларга мос бўлиши керак

Жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Номи		Қўлланиши
		рус	халқаро	

Диакритик белгилар

2/1	\	Гравис	Grave	Харф устига қўйилади Шунинг ўзи
2/2	/	Акут	Acute	
2/3	..	Диерез	Diaeresis	Сатр харфи устига, бош харф олдидан қўйилади Шунинг ўзи
2/4	~	Циркумфлекс	Circumflex	
2/5	·	Ингичка нафас товуши	Smooth breathing	
2/6	·	Қалин нафас товуши	Rough breathing	Харф тагига қўйилади
2/7	˙	Сатр ости йота	Iota subscript	

Махсус белгилар

3/0	«	Очиладиган қўштирноқлар	Angle open quote	1000 гача бўлган сонлар каби ишлатиладиган харфлардан сўнг келади 1000 дан ортиқ сонлар каби ишлатадиган харфлардан олдин келади
3/1	»	Ёпиладиган қўштирноқлар	Angle closed quote	
3/2	«»	Кўш очиладиган қўштирноқлар	Double open quote	
3/3	«»	Кўш ёпиладиган қўштирноқлар	Double closed quote	
3/4	/	Юкори штрих	Upper prime	
3/5	/	Пастки штрих	Lower prime	

Давоми

Жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Номи		Қўлланиши
		рус	халқаро	
3/11	•	Юқори нукта	Full stop (period)	Нукта вергул, икки нуктага мос келади Сўрок белгисига мос келади
3/15	;	Нукта вергул	Semicolon	

Бош ҳарфлар

4/1	А	Альфа	Alpha	- Эскирган ҳарф, 6 рақаи сифатида ишлатилган Шунинг ўзи
4/2	В	Бета	Beta	
4/4	Г	Гамма	Gamma	
4/5	Д	Дельта	Delta	
4/6	Е	Эпсилон	Epsilon	
4/7	Ѕ	Стигма	Stigma	
4/8	Ғ	Дигамма	Digamma	
4/9	З	Дзета	Zeta	-
4/10	Н	Эта	Eta	-
4/11	Ө	Тета	Theta	-
4/12	Ї	Йота	Iota	-
4/13	К	Каппа	Kappa	-
4/14	Л	Ламбда	Lambda	-
4/15	М	Мю	Mu	-
5/0	Н	Н.ю	Nu	-
5/1	Ξ	Кси	Xi	-
5/2	О	Омикрон	Omicron	-
5/3	П	Пи	Pi	-

Давоми

Жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Номи		Қўлланиши	
		рус	халқаро		
5/4	Ϛ	Коппа	Корра	Эскирган харф, 90 раками сифатида ишлатилган	
5/5	Ρ	Ро	Rho		
5/6	Σ	Сигма	Sigma		
5/8	Τ	Тау	Tau		
5/9	Υ	Илсилон	Upsilon		
5/10	Φ	Фи	Phi		
5/11	Χ	Хи	Chi		
5/12	Ψ	Пси	Psi		
5/13	Ω	Омега	Omega		
5/14	Ϛ	Сампи	Sampi		Эскирган харф, 900 раками сифатида ишлатилган

Сатр харфлари

6/1	α	Альфа	Alpha	-
6/2	β	Бета	Beta	-
6/3	β	Бета	Beta	Муқобил шакл
6/4	γ	Гамма	Gamma	-
6/5	δ	Дельта	Delta	-
6/6	ϵ	Эпсилон	Epsilon	-
6/7	Ϛ	Стигма	Stigma	Эскирган харф, 6-раками сифатида ишлатилган

Охири

Жадвалдаги ўрни	Белгиланиши	Номи		Қўлланиши
		рус	халқаро	
6/8	ƒ	Дигамма	Digamma	Эскирган ҳарф, 6-рақами сифатида ишлатилган
6/9	ζ	Дзета	Zeta	Шунинг ўзи
6/10	η	Эта	Eta	
6/11	θ	Тета	Theta	
6/12	ι	Йота	Iota	
6/13	κ	Каппа	Kappa	
6/14	λ	Лямбда	Lambda	
6/15	μ	Мю	Mu	
7/0	ν	Ню	Nu	
7/1	ξ	Кси	Xi	
7/2	ο	Омикрон	Omicron	
7/3	π	Пи	Pi	-
7/4	ς	Коппа	Koppa	Эскирган ҳарф, 90 рақами сифатида ишлатилган
7/5	ρ	Ро	Rho	-
7/6	σ	Сигма	Sigma	Сўз бошида ёки ўртасида учрайди
7/7	ς	Сигма	Sigma	Сўз охирида учрайди
7/8	τ	Тау	Tau	-
7/9	υ	Ипсилон	Upsilon	
7/10	φ	Фи	Phi	
7/11	χ	Хи	Chi	
7/12	ψ	Пси	Psi	
7/13	ω	Омега	Omega	-
7/14	ς	Сампи	Sampi	Эскирган ҳарф, 900 рақами сифатида ишлатилган

4 Символлар кодли ўрнининг структураси ва изохи, шунингдек уларни жадвалларда тақдим этиш шакли – СТ СЭВ 356-76 бўйича.

5 Кодли жадвалнинг 2-7-устунларидаги тўлдирилмаган ўринларидан фойдаланишга йўл қўйилмайди (2/0 ва 7/15 ўринлари бундан мустасно)

6 Белгиланадиган тўплам график символларнинг уч турини ўз ичига олади:

диакритик белгилар (2-устун) – ҳар доим бошқа символлар билан бирга қўлланилади;

махсус белгилар (3-устун);

харфлар (4-7-устунлар).

7 КОИ 7 НО (0/8 ўрни) тўпламидан ОҚ (орқага бир кадам қайтиш) символни диакритик белгиларни идентификация қилиш учун ишлатмаслик керак.

Ўвнинг асосий бирликлари

Катталик	Бирлиги		
	Номи	Белгиланиши	
		рус	халқаро
УЗУНЛИГИ	метр	м	m
МАССА	килограмм	кг	kg
ВАКТ	секунд	с	s
ЭЛЕКТР ТОКИ КУЧИ	ампер	А	A
ТЕРМОДИНАМИК			
ҲАРОРАТ	кельвин	К	K
МОДДАНИНГ МИҚДОРИ	моль	моль	mol
ЁРУҒЛИК КУЧИ	кандела	кд	cd
Ўвнинг қўшимча бирликлари			
Ясси бурчак	Радиян	рад	rad
Фазовий бурчак	стерадиан	ср	sr

Ўз номларига эга Ўвнинг ҳосила бирликлари

Катталик	Бирлиги		Ҳосила бирлигининг ифодаланиши	
	номи	белгиланиши	Ўвнинг бошқа бирликлари орқали	Ўвнинг асосий бирликлари орқали
Частота	герц	Гц	-	s^{-1}
Куч	ньютон	Н	-	$m \cdot kg \cdot s^{-2}$
Босим	паскаль	Па	N/m^2	$m^{-1} \cdot kg \cdot s^{-2}$
Энергия, иш, иссиқлик миқдори	джоуль	Дж	Н·м	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-2}$
Қувват, энергия оқими	ватт	Вт	Дж/с	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-3}$
Электр миқдори, электр заряди	кулон	Кл	А·с	с·А
Электр кучланиши, электр потенциали	вольт	В	Вт/А	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-3} \cdot A^{-1}$
Электр сизими	фарад	Ф	Кл/В	$m^{-2} \cdot kg^{-1} \cdot s^4 \cdot A^2$
Электр қаршилиги	ом	Ом	В/А	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-3} \cdot A^{-2}$
Электр ўтказгич	сименс	См	А/В	$m^{-2} \cdot kg^{-1} \cdot s^3 \cdot A^2$
Магнит индукция оқими	вебер	Вб	В·с	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-2} \cdot A^{-1}$
Магнит индукцияси	тесла	Тл	Vb/m^2	$kg \cdot s^{-2} \cdot A^{-1}$
Индуктивлик	генри	Гн	Vb/A	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-2} \cdot A^{-2}$
Ёруғлик оқими	люмен	лм	-	кд·ср
Ёритилганлик	люкс	лк	-	$m^{-2} \cdot kд \cdot ср$ } *
Нуклид фаоллиги	беккерель	Бк	-	s^{-1}
Нурланиш дозаси	грей	Гр	-	$m^2 \cdot s^{-2}$

* Ушбу икки ифодага Ўвнинг асосий бирликлари билан бир қаторда қўшимча бирлик - стерадиан ҳам қиради.

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИШИ ТЎҒРИСИДА ҲИСОБОТ

Структураси ва расмийлаштириш коидалари

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Бутунроссия илмий ва техника ахборот институти, Бутунроссия илмий–техник ахборот маркази ҳамда ДТҚ 191 «Илмий–техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича техник қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (Техник котибиятнинг 2001 йил 22 майдаги 19-сон ҳисоботи).

Қабул килиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарти
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожикстандарт
Туркменистон Республикаси	«Туркменстандартлары» Бошдавҳизмати
Ўзбекистон	Ўздавстандарт

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш ва метрология бўйича давлат қўмитасининг 2001 йил 4 сентябрдаги 367-ст-сон қарори билан ГОСТ 7.32-2001 давлатлараро стандарти 2002 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган

4 ГОСТ 7.32-91 ЎРНИГА

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

ИЛМИЙ-ТАДҚИКОТ ИШИ ТЎҒРИСИДА ҲИСОБОТ

Структураси ва расмийлаштириш қоидалари

System of standards of information, librarianship and publishing.
The research report. Structure and rules of presentation

Жорий этиш санаси 2002-07-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт илмий ва техник ҳисоботларнинг структураси ва расмийлаштириш қоидаларига қўйиладиган умумий талабларни, шунингдек ахборот тизимидаги ҳисоботга ишлов беришни янада такомиллаштирган тақдирда, расмийлаштиришнинг ягона процедураси ахборот алмашувида кўмак берган ҳоллар учун қоидаларни белгилаб беради.

Ушбу стандарт илмий–тадқиқот, лойиҳалаш, конструкторлик ташкилотлари, олий ўқув юртлари, илмий ишлаб чиқариш ва ишлаб чиқариш бирлашмалари, саноат корхоналари, акциядорлик жамиятлари ва бошқа ташкилотлар томонидан бажариладиган фан ва техниканинг барча соҳалари бўйича фундаментал, изланиш, амалий илмий–тадқиқот ишлари (ИТИ) тўғрисидаги ҳисоботларга тааллуқлидир.

Ушбу стандарт қоидаларидан илмий фаолиятнинг бошқа соҳаларида ҳисоботни тайёрлашда фойдаланиш мумкин.

Стандарт гуманитар йўналишдаги ИТИ тўғрисидаги ҳисоботларга тааллуқли эмас.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 1.5-93 Государственная система стандартизации РФ. Общие требования к построению, изложению, оформлению и содержанию стандартов

ГОСТ 2.105-95 Единая система конструкторской документации. Общие требования к текстовым документам

ГОСТ 2.111-68 Единая система конструкторской документации. Нормоконтроль

ГОСТ 6.38-90 Унифицированные системы документации. Система организационно-распорядительной документации. Требования к оформлению документов

ГОСТ 7.1-84 Ахборот, кутубхона ва кутубхоначилик иши бўйича стандартлар тизими. Хужжатнинг библиографик таърифи. Умумий талаблар ва тузиш қодалари

ГОСТ 7.9-95 (ИСО) 214-76 Ахборот, кутубхона ва кутубхоначилик иши бўйича стандартлар тизими. Реферат ва аннотация. Умумий талаблар

ГОСТ 7.12-93 Ахборот, кутубхона ва кутубхоначилик иши бўйича стандартлар тизими. Библиографик ёзув. Рус тилида сўзларни қисқартириш. Умумий талаблар ва қодалар

ГОСТ 7.54-88 Ахборот, кутубхона ва кутубхоначилик иши бўйича стандартлар тизими. Илмий-техник хужжатларда модда ва материалларнинг хоссалари тўғрисида сонли маълумотларни тақдим этиш. Умумий талаблар

ГОСТ 8.417-81 Государственная система обеспечения единства измерений. Единицы физических величин

ГОСТ 13.1.002-80 Репрография. Микрография. Документы для съёмки. Общие требования и нормы

ГОСТ 15.011-82 Система разработки и постановки продукции на производства. Порядок проведения патентных исследований

ГОСТ 9327-60 Бумага и изделия из бумаги. Потребительские форматы

3 Умумий қодалар

3.1 ИТИ тўғрисидаги ҳисобот – илмий-тадқиқот иши тўғрисидаги тизимлаштирилган маълумотлардан иборат, илмий-техник муаммо ҳолатини, илмий тадқиқот жараёнини ва/ёки натижаларини таърифлайдиган илмий-техник хужжат.

3.2 ИТИни бажариш натижалари бўйича умумий иш тўғрисида якуний ҳисобот тузилади. Бундан ташқари, ИТИ алоҳида босқичлари бўйича оралик ҳисоботлар тайёрланиши мумкин. Улар ИТИнинг Техник топшириғида ва ИТИни бажариш тақвим режасида акс эттирилади.

3.3 Ҳисоботдаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва унинг ушбу стандарт талабларига мувофиқлиги учун бажарувчи-ташқилот жавобгардир.

3.4 ИТИ тўғрисидаги ҳисобот бажарувчи-ташқилотда мажбурий норма назоратидан ўтказилиши шарт. Норма назоратини ўтказишда ГОСТ 2.111га амал қилиш тавсия этилади.

4 Ҳисоботнинг таркибий элементлари

ИТИ тўғрисидаги ҳисоботнинг таркибий элементлари қуйидагилар:

- титул **варағи**;
- **бажарувчилар рўйхати**;
- **реферат**;
- мундарижа;
- норматив ҳаволалар;
- таърифлар;
- белгилар ва қисқартмалар;
- **кириш**;
- **асосий қисм**;
- **хулоса**;
- фойдаланилган манбалар рўйхати;
- иловалар.

Мажбурий таркибий элементлар қора шрифт билан ажратилган. Бошқа таркибий элементлар 5- ва 6-бўлимларнинг талабларини ҳисобга олган ҳолда ИТИ бажарувчисининг ихтиёрига қўра ҳисоботга киритилади.

5 Ҳисоботнинг таркибий элементлари мундарижасига қўйиладиган талаблар

5.1 Титул варағи

5.1.1 Титул варағи ИТИ тўғрисидаги ҳисоботнинг биринчи бети бўлиб, ҳужжатни қайта ишлаш ва кидириш учун зарур бўлган ахборот манбаи сифатида хизмат қилади.

5.1.2 Титул варағида қуйидаги маълумотлар келтирилади:

- юқори ташкилот номи;
- ИТИни бажарувчи-ташкилот номи;
- Универсал ўнли тасниф (УЎТ) индекси;

маҳсулотни ишлаб чиқариш учун етказиб беришдан олдин бериладиган ИТИ учун Саноат ва кишлок хўжалик маҳсулотининг Умумроссия таснифлагичи юқори тасниф гуруҳларининг кодлари;

- ҳисоботни идентификация қилиш рақамлари;
- келишиш ва тасдиқлаш грифлари;
- иш номи;
- ҳисобот номи;
- ҳисобот тури (яқуний, оралик);
- иш рақами (шифри);

- ИТИни бажарувчи-ташкилот раҳбарлари, ИТИ раҳбарларининг лавозими, илмий даражалари, илмий унвонлари, фамилиялари, исм-шарифлари;

- ҳисобот тузилган жой ва сана.

5.1.3 ИТИ тўғрисидаги ҳисобот икки ва ундан кўп қисмлардан иборат бўлса, у ҳолда ҳар бир қисм биринчи қисмнинг титул varaғига мувофиқ ўз титул varaғига ва шу қисмга тегишли бўлган маълумотларга эга бўлиши керак.

5.1.4 Титул varaғини 6.10-бандга мувофиқ расмийлаштириш керак.

5.2 Бажарувчилар рўйхати

5.2.1 Бажарувчилар рўйхатига ишни бажаришда ижодий иштирок этган ИТИ раҳбарлари, масъул бажарувчилар, бажарувчилар ва бирга бажарувчиларнинг фамилия ва исм-шарифлари, илмий даражалари, илмий унвонлари киритилиши керак.

5.2.2 Ҳисобот бир бажарувчи томонидан бажарилган бўлса, у ҳолда унинг лавозими, илмий даражаси, илмий унвони, фамилияси ва исм-шарифи ҳисобот титул varaғида кўрсатилиши керак.

5.2.3 Бажарувчилар рўйхатини 6.11-бандга мувофиқ расмийлаш-тириш керак.

5.3 Реферат

5.3.1 ИТИ тўғрисидаги ҳисобот учун рефератга қўйиладиган умумий талаблар - ГОСТ 7.9 бўйича.

5.3.2 Реферат қуйидагилардан иборат бўлиши керак:

- ҳисобот ҳажми, расмлар, жадваллар, иловалар сони, ҳисобот қисмларининг сони, фойдаланилган манбалар сони тўғрисидаги маълумотлар;

- асосий сўзлар рўйхати;

- реферат матни.

5.3.2.1 Асосий сўзлар рўйхати ҳисобот мазмунини энг кўп даражада тавсифлайдиган ва ахборотни кидириш имконини таъминлайдиган ҳисобот матнидаги 5 дан 15 тагача сўз ёки сўз бирикмаларидан иборат бўлиши керак. Асосий сўзлар бош келишида келтирилади ва вергул орқали кичкина ҳарфлар билан терилади.

5.3.2.2 Реферат матни қуйидагиларни акс эттириши керак:

- тадқиқот ёки ишлаб чиқиш объекти;

- иш мақсади;

- ишни бажариш методи ёки методологияси;

- иш натижалари;

- асосий конструктив, технологик ва техник-эксплуатацион тавсифлар;

- жорий этиш даражаси;

- ИТИ натижаларини жорий этиш бўйича тавсиялар ёки жорий этиш якуни;

- кўллаш соҳаси;

- иқтисодий самарадорлиги ёки ишнинг аҳамияти;

- тадқиқот объектини ривожлантириш тўғрисидаги прогноз тахминлар.

Ҳисобот рефератнинг санаб ўтилган таркибий қисмларидан биронтаси бўйича маълумотларга эга бўлмаса, у ҳолда бу реферат матнида келтирилмайди, бунда баён қилиш кетма-кетлиги сакланади.

5.3.3 Рефератни тузиш мисоли А иловада келтирилган.

5.4 Мундарижа

5.4.1 Мундарижага кириш, барча бўлимлар, кичик бўлимлар, бандлар номи (агар улар номланган бўлса), хулоса, фойдаланилган манбалар рўйхати ва ИТИ тўғрисидаги ҳисобот элементларидан бошланган бет рақамлари кўрсатилган иловалар номи киритилади.

5.4.2 Икки ва ундан кўп қисмли ҳисобот тузилганда уларнинг ҳар бири ўзининг мундарижасига эга бўлиши керак. Биринчи қисмда қисмлар рақамлари кўрсатилган бутун ҳисоботнинг мундарижаси, кейинги қисмларда фақат тегишли қисмнинг мундарижаси жойлаштирилади. Биринчи қисмида кейинги қисмлар мундарижаси ўрнига фақат уларнинг номларини кўрсатишга йўл қўйилади.

5.4.3 Ҳажми 10 бетдан кўп бўлмаган ИТИ тўғрисидаги ҳисоботда мундарижа тузилмаслигига йўл қўйилади.

5.5 Норматив ҳаволалар

5.5.1 «Норматив ҳаволалар» таркибий элементи ҳисобот матнида ҳавола берилган стандартлар рўйхатини ўз ичига олади.

5.5.2 Ҳавола қилинган стандартлар рўйхати «Ушбу ИТИ тўғрисидаги ҳисоботда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган» сўзлари билан бошланади.

5.5.3 Рўйхатга стандартларнинг белгиланишлари ва уларнинг номлари белгилашлар рўйхатга олинган рақамларининг ўсиб бориш тартибида киритилади.

5.6 Таърифлар

5.6.1 «Таърифлар» таркибий элементи ИТИда фойдаланиладиган атамаларни аниқлаштириш ва белгилаш учун зарур бўлган таърифларни ўз ичига олади.

5.6.2 Таърифлар рўйхати «Ушбу ИТИ тўғрисидаги ҳисоботда қуйидаги атамалар тегишли таърифлари билан кўлланилади» сўзлари билан бошланади.

5.7 Белгилашлар ва қисқартмалар

5.7.1 «Белгилашлар ва қисқартмалар» таркибий элементи ушбу ИТИ тўғрисидаги ҳисоботда қўлланиладиган белгилашлар ва қисқартмалар рўйхатини ўз ичига олади.

5.7.2 Белгилашлар ва қисқартмалар зарур расшифровкаси ва изоҳлари билан ҳисобот матнида келтириш тартиби бўйича ёзилади.

5.7.3 Таърифлар, белгилашлар ва қисқартмаларни «Таърифлар, белгилашлар ва қисқартмалар» битта таркибий элементида келтиришга йўл қўйилади.

5.8 Кириш

5.8.1 Кириш ечиладиган илмий–техник муаммонинг замонавий ҳолатини баҳолаш, мавзунини ишлаб чиқиш учун асос ва бошланғич маълумотлар, ИТИни ўтказиш зарурлигини асослаш, ишлаб чиқишнинг режалаштирилган илмий–техник даражаси тўғрисидаги маълумотлар, патентли тадқиқотлар ва улардан келиб чиққан ҳулосалар тўғрисида, ИТИ метрологик таъминоти тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олади. Киришда мавзунинг долзарблиги ва янгилиги, ушбу ишнинг бошқа илмий–тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги кўрсатилиши керак.

5.8.2 ИТИ босқичи бўйича оралик ҳисоботнинг кириш қисмида тадқиқот босқичининг максадлари ва вазифалари, умуман ИТИни бажаришда уларнинг ўрни берилиши керак.

5.8.3 ИТИ тўғрисидаги якуний ҳисоботнинг кириш қисмида босқичлар бўйича барча тайёрланган оралик ҳисоботлар номларининг рўйхати ва уларнинг инвентарь рақамлари келтирилади.

5.9 Асосий қисм

5.9.1 Ҳисоботнинг асосий қисмида бажарилган ИТИ моҳияти, методикаси ва асосий натижаларини кўрсатувчи маълумотлар келтирилади.

5.9.2 Асосий қисм қуйидагиларни ўз ичига олиши керак:

а) тадқиқот йўналишининг асоси, масалаларни ҳал этиш методи ва уларнинг таққослаш баҳоси, ИТИни ўтказишнинг танланган умумий методикасининг таърифини ўз ичига олувчи тадқиқотлар йўналишини танлаш;

б) назарий ва/ёки экспериментал тадқиқотлар жараёни, шу жумладан назарий тадқиқотлар характери ва мазмунининг таърифи, тадқиқотлар методлари, ҳисоблаш методлари, экспериментал ишларни ўтказиш зарурлигини асослаш, ишлаб чиқилган объектларнинг ишлаш принциплари ва уларнинг тавсифлари;

в) умумлаштириш ва тадқиқот натижаларини баҳолаш, у ўз ичига қўйилган вазифа ечимининг тўлиқлигини баҳолаш ва ишнинг келажак

йўналиши бўйича таклифлар, олинган натижалар тўғрилигини баҳолаш ва уларни ўхшаш маҳаллий ва хорижий ишлар билан таққосланганлиги, кўшимча тадқиқот ўтказиш зарурлигини асослаш, тадқиқот ишларини тўхтатишга олиб келувчи коникарсиз натижалар.

5.9.3 Ҳисоботда моддалар ва материаллар хусусияти тўғрисидаги маълумотлар ГОСТ 7.54, физик ўлчамлар бирлиги ГОСТ 8.417 бўйича келтирилади.

5.10 Хулоса

Хулоса таркибига қуйидагилар киради:

- бажарилган ИТИ яқунлари ёки унинг алоҳида босқичларининг натижалари бўйича қисқача хулоса;
- қўйилган масалалар ечимининг тўлиқлигини баҳолаш;
- ИТИ натижаларидан фойдаланиш бўйича тавсиялар ва дастлабки маълумотларни ишлаб чиқиш;
- жорий этишнинг техник-иктисодий самарадорлиги;
- бажарилган ИТИ илмий-техник даражасини ушбу соҳадаги энг яхши ютуқларга таққослаган ҳолда баҳолаш.

5.11 Фойдаланилган манбалар рўйхати

Рўйхат ҳисоботни тузишда фойдаланилган манбалар тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олиши керак. Манбалар тўғрисидаги маълумотлар ГОСТ 7.1 талабларига мувофиқ келтирилади.

5.12 Иловалар

5.12.1 Иловаларга айрим сабабларга қўра асосий қисмга киритилиши мумкин бўлмаган, бажарилган ИТИ билан боғлиқ бўлган материалларни киритиш тавсия этилади. Иловаларга қуйидагилар киритилиши мумкин:

- оралик математик исботлар, формулалар ва ҳисоб-китоблар;
- ёрдамчи рақамли маълумотлар жадваллари;
- синовлар баённомалари;
- тажрибалар, ўлчашлар ва синовлар ўтказишда қўлланиладиган аппаратура ва усқуналар таърифи;
- метрологик экспертиза хулосаси;
- ИТИ бажариш жараёнида ишлаб чиқилган йўриқномалар ва методикалар;
- ёрдамчи характердаги иллюстрациялар;
- ИТИ учун техник топширик, иш дастурлари, ИТИни бажариш учун шартномаси ёки бошқа бошланғич ҳужжат нусхалари;
- илмий-техник кенгашда бажарилган ИТИни кўриб чиқиш баённомаси;
- ИТИ натижаларини жорий этиш далолатномалари ва бошқ.

5.12.2 Махсулотни ишлаб чиқаришга қўйишдан олдин бериладиган ИТИ тўғрисидаги ҳисобот учун иловаларга махсулотни ишлаб чиқиш (модернизация қилиш) техник топширик лойиҳаси ёки махсулотга қўйиладиган асосланган техник-иқтисодий талаблардан иборат ҳужжат (буюртма, баённома, шартнома ва бошқ.) киритилиши керак.

5.12.3 Таркибида патентли тадқиқотлар ўтказиш кўзда тутилган ИТИ тўғрисидаги ҳисобот учун иловаларга ГОСТ 15.0111¹ бўйича расмийлаштирилган патентли тадқиқотлар тўғрисидаги ҳисобот, нашрлар ва ИТИни бажариш натижасида олинган патент ҳужжатларнинг библиографик рўйхати киритилиши керак - ГОСТ 7.1 бўйича.

5.12.4 Иловалар 6.14-бандга мувофиқ расмийлаштирилиши керак.

6 Ҳисоботни расмийлаштириш қоидалари

6.1 Умумий талаблар

6.1.1 Матн баёни ва ҳисоботнинг расмийлаштирилиши ушбу стандарт, ГОСТ 2.105 ва ГОСТ 6.38¹ талабларига мувофиқ бажарилади. ИТИ тўғрисидаги ҳисобот матнининг бетлари ва ҳисоботга киритилган иллюстрациялар ҳамда жадваллар ГОСТ 9327 бўйича А4 форматига мос бўлиши керак.

6.1.2 ИТИ тўғрисидаги ҳисобот турли босма усулда ёзув машинкасида ёки компьютер ва принтерлардан фойдаланилган ҳолда А4 форматдаги оқ қағознинг бир томонида бир ярим интервалда бажарилган бўлиши керак. Шрифт қора рангда, харфлар, рақамлар ва бошқа белгилар баландлиги – 1,8 мм дан кам бўлмаслиги (кегль 12 дан кам бўлмаслиги) керак.

Ҳисобот матни хошияларнинг қуйидаги ўлчамларига риоя қилган ҳолда чоп этилади: ўнг томондан – 10 мм, юқоридан – 20 мм, чапдан ва қуйидагиси – 20 мм.

Алоҳида атамалар, формулалар, теоремаларга диққатни жалб этишнинг компьютер имкониятларидан фойдаланиб, шрифтларнинг турли хил гарнитураларини қўллашга руҳсат этилади.

6.1.3 Ҳисоботни бажариш усулига боғлиқ бўлмаган ҳолда босилган матн ва иллюстрациялар, жадваллар, ШЭХМда чиқарилган компьютер нусхаларининг сифати уларнинг аниқ қайта акс эттирилиши талабларига жавоб бериши керак.

6.1.4 Ҳисоботни бажаришда бутун ҳисобот бўйича тасвирнинг бир текис зичлигига, контрастлилигига ва аниқлигига риоя этиш керак.

¹ Россия Федерацияси ҳудудида ГОСТ Р 15.0011 амал қилади.

¹ Россия Федерацияси ҳудудида ГОСТ Р 6.30-97 амал қилади

Ҳисоботда аниқ, чаплашиб кетмаган чизиклар, ҳарфлар, ракамлар ва белгилар бўлиши керак.

6.1.5 Ҳисоботни тайёрлаш жараёнида аниқланган босма хатолар, ёзувдаги хатолар ва график ноаниқликларни тозалаш ёки матн тўғрилланган жойга оқ бўёқ суриб машинкада тузатиш ёки қора сиёҳда қўлёзма усулида – пастада ёки тушда тузатишга рухсат этилади.

Матнли ҳужжатнинг бетларидаги шикастланишлар, доғлар ва олдинги матнни (графикани) тўғрилашнинг тўлиқ ўчирилмаган излари бўлишига йўл қўйилмайди.

Тузатишлар киритилгандан сўнг ҳужжат ГОСТ 13.1.002 да белгиланган микрофильмлаш талабларига жавоб бериши керак.

6.1.6 Фамилиялар, муассасалар, ташкилотлар, фирмалар номи, маҳсулотлар номи ва бошқа атоқли отлар ҳисоботда асл нусха тилида берилди. Атоқли отларни транслитерациялаш ва ташкилот номларининг асл номини (биринчи кўрсатиб ўтишда) қўшиб ҳисобот тилига таржима қилиб келтиришга рухсат этилади.

6.1.7 Ҳисоботда рус сўзлари ва сўз бирикмаларини қисқартиш – ГОСТ 7.12 бўйича.

6.2 Ҳисоботнинг тузилиши

6.2.1 Ҳисобот таркибий элементларининг номи «Бажарувчилар рўйхати», «Реферат», «Мундарижа», «Норматив ҳаволалар», «Таърифлар», «Белгилашлар ва қисқартмалар», «Кириш», «Хулоса», «Фойдаланилган манбалар рўйхати» ҳисобот таркибий элементларининг сарлавҳаси сифатида хизмат қилади.

6.2.2 Ҳисоботнинг асосий қисмини бўлим, кичик бўлимларга ва бандларга ажратиш керак. Зарурат бўлганда, бандлар кичик бандларга бўлиниши мумкин. Ҳисобот матнини бандларга ва кичик бандларга бўлганда ҳар бир банд тугалланган ахборотга эга бўлиши керак.

6.2.3 Бўлимлар, кичик бўлимлар, бандлар, кичик бандлар араб рақамлари билан белгиланиши ва хат бошидан ёзилиши керак.

Бўлимлар бутун матн доирасида тартиб рақамига эга бўлиши керак, иловалар бундан мустасно.

Мисол – 1,2,3 ва ҳ.

Кичик бўлим ёки банд рақами бўлим рақами ва нукта билан ажратилган кичик бўлим ёки банднинг тартиб рақамини ўз ичига олади.

Мисол – 1.1, 1.2, 1.3 ва ҳ.

Кичик банднинг рақами нукта билан ажратилган бўлим, кичик бўлим, банднинг рақами ва нукта билан ажратилган кичик банднинг тартиб рақами киритилади.

Мисол – 1.1.1.1, 1.1.1.2, 1.1.1.3 ва ҳ.

Матндаги бўлим, кичик бўлим, банд ва кичик банд рақамидан кейин нукта қўйилмайди.

Агар ҳисобот матни фақат бандларга бўлинган бўлса, иловалардан ташқари бутун ҳисобот доирасида улар тартиб рақамлари билан рақамланиши керак.

Агар бўлим ёки кичик бўлимда фақат бир банд бўлса ёки банд бир кичик бандга эга бўлса, улар рақамланмайди.

6.2.4 Бўлимлар, кичик бўлимлар сарлавҳага эга бўлиши керак. Бандларга, одатда, сарлавҳа қўйилмайди. Сарлавҳалар бўлимлар ва кичик бўлимларнинг мазмунини қиска ва аниқ ифодалаши керак.

6.2.5 Бўлимлар, кичик бўлимлар ва бандлар сарлавҳалари хатбошидан катта ҳарф билан охирига нукта қўймай, тагига чизилмай босилади.

Агар сарлавҳа икки гапдан иборат бўлса, улар нукта билан ажратилади.

6.3 Ҳисобот саҳифаларини рақамлаш

6.3.1 Ҳисобот саҳифаларини ҳисоботнинг бутун матни бўйича рақамланиш кетма-кетлигини сақлаган ҳолда араб рақамлари билан рақамлаш керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак.

6.3.2 Титул араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак.

6.3.3 Алоҳида араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак.

А3 форматли араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак. Саҳифа рақами араб рақамлари билан рақамланиши керак.

6.4 Ҳисоботнинг бўлимлари, кичик бўлимлари, бандлари ва кичик бандларини рақамлаш

6.4.1 Ҳисобот бўлимлари бутун ҳужжат доирасида нуктасиз араб рақамлари билан белгиланган ва хатбошидан ёзилган тартиб рақамларига эга бўлиши керак. Кичик бўлимлар ҳар бир бўлим доирасида рақамларга эга бўлиши керак. Кичик бўлим рақами нукта билан ажратилган бўлим ва кичик бўлимлар рақамларидан ташкил топади. Кичик бўлим рақами охирида нукта қўйилмайди. Бўлимлар, кичик бўлимлар каби бир ёки бир неча бандлардан ташкил топиши мумкин.

6.4.2 Агар ҳужжатда кичик бўлимлар бўлмаса, бандларнинг рақамланиши ҳар бир бўлим доирасида бўлиши керак ва банд рақами нукта билан ажратилган бўлим ҳамда бандлар рақамларидан ташкил топади. Ҳар бир банд рақами охирида нукта қўйилмайди.

Мисол

1 Турлари ва асосий ўлчамлар

1.1	} Ҳужжат биринчи бўлимнинг бандларини рақамлаш
1.2	
1.3	

2 Техник талаблар

2.1

2.2 Хужжат иккинчи бўлимининг бандларини

2.3 рақамлаш

Агар хужжат кичик бўлимлардан иборат бўлса, бандлар рақамланиши ҳар бир кичик бўлим доирасида бўлиши ва банд рақами, кичик бўлим ҳамда банд рақамларидан ташкил топиши керак, масалан:

3 Синов методлари

3.1 Аппаратлар, материаллар ва реактивлар

3.1.1

3.1.2 } Хужжат учинчи бўлимининг биринчи кичик

3.1.3 } бўлимининг бандларини рақамлаш

3.2 Синовга тайёргарлик

3.2.1

3.2.2 } Хужжат учинчи бўлимининг иккинчи кичик

3.2.3 } бўлимининг бандларини рақамлаш

6.4.3 Агар бўлим бита кичик бўлимдан иборат бўлса, у ҳолда кичик бўлим рақамланмайди. Агар кичик бўлим бир банддан иборат бўлса, банд рақамланмайди. Бўлимдаги бир кичик бўлимнинг бўлиши уларнинг йўқлиги билан тенг.

6.4.4 Агар ҳисобот матни фақат бандларга бўлинса, у ҳолда улар бутун ҳисобот доирасида тартиб рақамлари билан рақамланади.

6.4.5 Бандлар, зарур бўлганда, ҳар бир банд доирасида тартиб рақамларига эга бўлиши керак бўлган кичик бандларга бўлинади, масалан 4.2.1.1, 4.2.1.2, 4.2.1.3 ва ҳ.

6.4.6 Бандлар ёки кичик бандлар ичида санаб ўтишлар келтирилиши мумкин.

Ҳар бир санаб ўтишдан олдин дефис қўйилиши керак ёки, хужжат матнида санаб ўтишлардан бирига ҳавола келтириш зарур бўлган ҳолларда кетидан кавс қўйиладиган кичик ҳарф қўйилади (ё, з, о, г, ь, й, ы, ь лар бундан мустасно).

Санаб ўтишларни янада деталлаштириш учун кетидан кавс қўйиладиган араб рақамларидан фойдаланилади, ёзиш эса, мисолда келтирилганидек хатбошидан амалга оширилади.

Мисол

а) _____

б) _____

1) _____

2) _____

в) _____

6.4.7 Агар ҳисобот икки ва ундан кўп қисмлардан иборат бўлса, ҳар бир қисм ўзининг тартиб рақамига эга бўлиши керак. Ҳар бир қисмнинг рақамини араб рақамлари билан, ҳисобот тури кўрсатилиши тагига титул varaгига қўйилади, масалан, «2-қисм»

6.4.8 Ҳисоботнинг ҳар бир таркибий элементи янги варақдан (бетдан) бошланиши керак.

6.4.9 Ҳисобот саҳифаларини ва ҳисобот таркибидаги иловаларни рақамлаш узвий бўлиши керак.

6.5 Иллюстрациялар

6.5.1 Иллюстрациялар (чизмалар, графиклар, схемалар, компьютерда чиқарилган нусхалар, диаграммалар, фотосуратлар) бевосита ҳисобот матнида биринчи бор келтирилган жойидан кейин ёки кейинги бетда жойлаштирилади.

Иллюстрациялар, компьютерда бажарилган, шу жумладан рангли бўлиши мумкин.

Ҳисоботда барча иллюстрацияларга ҳаволалар берилиши керак.

6.5.2 Ҳисоботда жойлаштириладиган чизмалар, графиклар, схемалар, диаграммалар, иллюстрациялар Конструкторлик ҳужжатларининг ягона тизими (Единая система конструкторской документации) (КХЯТ) давлат стандартлари талабларига мос бўлиши керак.

Чизмалар, графиклар, диаграммалар, схемалар нусхаларини компьютерда амалга оширишга руҳеат этилади.

6.5.3 Ўлчамлари А4 форматидан кичик бўлган фотосуратлар стандарт оқ қоғоз varaгига елимланиши керак.

6.5.4 Иловадаги иллюстрациялардан бошқа иллюстрациялар араб рақамларида узвий рақамланиши керак.

Агар расм бир дона бўлса, у «1-расм» деб белгиланади. «Расм» сўзи ва унинг номи сатр ўртасида жойлаштирилади.

6.5.5 Иллюстрацияларни бўлим доирасида рақамлаш мумкин. Бундай ҳолларда иллюстрация рақами бўлим рақами ва нукта билан ажратилган иллюстрация тартиб рақамидан иборат бўлади. Масалан, 1.1-расм

6.5.6 Иллюстрациялар, зарур бўлганда, номи ва тушунтириш маълумотларига эга бўлиши мумкин (расм остидаги матн). «Расм» сўзи ва номи тушунтириш маълумотларидан сўнг қуйидагича жойлаштирилади: 1-расм – Ускуна деталлари.

6.5.7 Ҳар бир илованинг иллюстрациялари рақам олдида илова белгисини қўшган ҳолда араб рақамларидаги алоҳида рақам билан белгиланади. Масалан, А.3-расм.

6.5.8 Иллюстрацияларга ҳавола қилинганда узвий рақамлашда «... 2-расмга мувофиқ» деб ёзилади ва бўлим доирасида рақамланганда «... 1.2-расмга мувофиқ» деб ёзилиши керак.

6.6 Жадваллар

6.6.1 Жадваллар кўргазмалилик ва кўрсаткичларни таққослаш қулайлиги учун қўлланилади. Жадвал номи, агар у мавжуд бўлса, унинг мазмунини ёритиши, аниқ ва қисқа бўлиши керак. Жадвал номини жадвал юқорисининг чап томонида, хатбошисиз, унинг рақами билан бир қаторда тире орқали жойлаштириш керак.

Жадвал қисмини кўчиришда унинг номи фақат жадвал биринчи қисмининг юқорисидида кўрсатилади, жадвални чегаралайдиган пастрки горизонтал чизик қўйилмайди.

6.6.2 Жадвал хисоботда, у бевосита биринчи марта қайд этилган матндан сўнг ёки кейинги бетда жойлаштирилади.

6.6.3 Ҳисоботда барча жадвалларга ҳаволалар берилиши керак. Ҳаволада «жадвал» сўзи унинг рақами кўрсатилган ҳолда ёзилади.

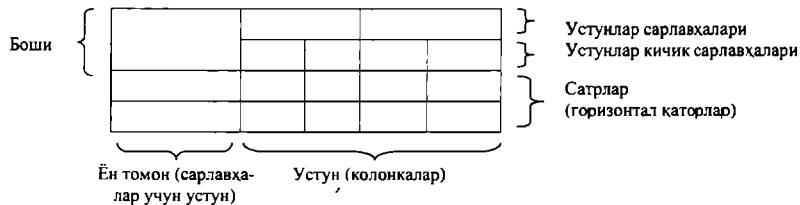
6.6.4 Сатрлари кўп бўлган жадвални иккинчи вараққа (бетга) ўтказиш мумкин. Жадвални иккинчи вараққа (бетга) ўтказишда «Жадвал» сўзи ва унинг рақами жадвал биринчи қисмининг ўнг томонида бир марта кўрсатилади, бошқа қисмлари устига «Давоми» сўзи ёзилади ва жадвал рақами кўрсатилади, масалан: «1-жадвалнинг давоми». Жадвални иккинчи вараққа (бетга) ўтказишда сарлавҳалари бир марта унинг биринчи қисми устида жойлаштирилади.

Устунлари кўп бўлган жадвалларни қисмларга бўлиб, бир бет чегарасидида бир қисмини бошқасининг тагига жойлаштириш мумкин. Агар жадвалнинг сатрлари ва устунлари саҳифа форматидан чиқадиган бўлса, биринчи ҳолда жадвалнинг ҳар бир қисмида боши такрорланади, иккинчи ҳолда – ёнидагиси.

Агар жадвал устунининг турли сатрларида такрорланадиган матн бир сўздан иборат бўлса, у ҳолда бу сўз биринчи ёзилишдан кейин уни кўштирноқ билан алмаштириш мумкин; агар икки ва ундан кўп сўздан иборат бўлса, унда биринчи такрорланишида «Худди шунинг ўзи» сўзлари билан, бундан кейин эса - кўштирноқ билан алмаштирилади. Такрорланадиган рақамлар, марқалар, белгилар, математик ва кимёвий символлар ўрнига кўштирноқ қўйиш мумкин эмас. Агар рақамли ёки бошқа маълумотлар жадвалнинг қайсидир бир сатрида келтирилмаса, унга чизикча қўйилади.

6.6.5 Рақамли материал, одатда, жадвал кўринишида расмийлаштирилади. Жадвални расмийлаштириш мисоли 1-расмда кўрсатилган.

Жадвал _____
 рақам _____ жадвал номи _____

1-расм

6.6.6 Жадваллар, иловалар жадвалларидан ташқари, узвий рақамлаш билан араб рақамларида рақамланади.

Жадвалларни бўлим доирасида рақамлаш мумкин. Бу ҳолда жадвал рақами нукта билан ажратилган бўлим рақами ва жадвалнинг тартиб рақамидан иборат бўлади.

Ҳар бир илова жадвали рақамдан олдин илованинг белгисини қўшган ҳолда алоҳида араб рақамлари билан рақамланади.

Агар ҳужжатда битта жадвал бўлса, у «1-жадвал», В иловаси келтирилган бўлса, «В.1-жадвал» деб кўрсатилиши керак.

6.6.7 Жадвалдаги устунлар ва сатрлар сарлавҳалари катта ҳарфлар билан бирликда, устунларнинг кичик сарлавҳалари, агар улар сарлавҳа билан бир гапдан иборат бўлса - кичик ҳарфларда ёки мустақил мазмунга эга бўлганда кичик ҳарфларда ёзилади. Жадвалнинг сарлавҳалари ва кичик сарлавҳалари охирида нукта қўйилмайди.

6.6.8 Жадваллар, одатда, чап, ўнг ва тагидан чизиклар билан чегараланади. Жадвалларда матндаги шрифтга нисбатан кичикроқ ўлчамдаги шрифтни қўллашга йўл қўйилади.

Жадвал ён томонлари ҳамда устунларнинг сарлавҳалари ва кичик сарлавҳаларини диагональ чизиклар билан ажратишга йўл қўйилмайди.

Жадвал сатрларини чегараловчи горизонтал ва вертикаль чизиклар қўйилмаслиги мумкин, агар уларнинг йўқлиги жадвалдан фойдаланишда кийинчиликка олиб келмаса.

Устунлар сарлавҳалари, одатда, сатрга параллел равишда ёзилади. Зарур бўлганда, устунлар сарлавҳаларини перпендикуляр жойлаштириш мумкин.

Жадвал боши қолган қисмлардан чизик билан ажратилиши керак.

6.6.9 Ҳисоботда жадвалларни расмийлаштириш тартиби ГОСТ 1.5 ва ГОСТ 2.105га мос бўлиши керак.

6.7 Изоҳлар

6.7.1 «Изоҳ» сўзи хат бошидан, бош ҳарф билан остига чизилмай бошилиши керак.

6.7.2 Агар матн, жадвал ёки график материалларнинг мазмунига тушунтириш ёки ахборот маълумотлари зарур бўлганда ҳужжатларда изоҳлар келтирилади. Изоҳларда талаблар бўлмаслиги керак.

6.7.3 Изоҳлар бевосита матн, график материалдан кейин ёки бу изоҳлар тааллуқли бўлган жадвал ичида жойлаштирилади. Агар изоҳ битта бўлса, «Изоҳ» сўздан сўнг тире қўйилади ва изоҳ бош ҳарф билан босилади. Битта бўлган изоҳ рақамланмайди. Бир неча изоҳлар араб рақамлари билан тартиб бўйича нукта қўйилмасдан рақамланади. Жадвал учун изоҳ унинг охирида, жадвал тугаганлигини билдирадиган чизиқдан олдин жойлаштирилади.

Мисол

Изоҳ- _____

Бир неча изоҳлар тартиб бўйича араб рақамлари билан рақамланади.

Мисол

Изоҳлар

1 _____
 2 _____
 3 _____

6.8 Формулалар ва тенгламалар

6.8.1 Тенгламалар ва формулалар матндан алоҳида сатрга ажратилиши керак. Ҳар формула ва тенгламанинг тепасида ва тагида биттадан кам бўлмаган бўш сатр қолдирилиши керак. Агар тенглама бир сатрга сиғмаса, уни тенглик белгиси (=) ёки плюс (+), минус (-), кўпайтириш (x), бўлиш (:) ёки бошқа математик белгилардан кейин кўчирилиши керак, бунда белги кейинги сатр бошида такрорланади. Формулаларни кўчиришда белгисида кўпайтириш операциясини билдирадиган символда «X» белгиси қўлланади.

6.8.2 Символлар ва сонли коэффицентлар маъноларини тушунтиришлар улар формулада берилган кетма-кетликдаги каби бевосита формула остида берилиши керак.

6.8.3 Ҳисоботда формулалар тартиб бўйича бутун ҳисобот доирасида араб рақамлари билан думалоқ кавс ичида сатрнинг ўнг четида рақамланади.

Мисол

A=a:b, (1)

B=c:e (2)

Битта формула – (1) белгиланади

6.8.4 Иловаларда жойлаштирилдиган формулалар ҳар бир сон олдига илова белгисини қўйган ҳолда ҳар бир илова доирасида алоҳида рақамланиши билан араб рақамларида рақамланади, масалан, (B.1)-формуласи.

6.8.5 Матндаги формулаларнинг тартиб рақамига ҳаволалар кавсда берилади. Мисол - ... (1)- формулада

6.8.6 Бўлим доирасида формулаларни ракамлашга рухсат этилади. Бундай ҳолда формуланинг раками бўлим раками ва формуланинг нуқта билан ажратилган тартиб рақамидан иборат бўлади, масалан (3.1)

6.8.7 Ҳисоботда математик тенгламаларни баён этиш тартиби формулаларни баён этиш тартибига ўхшаш.

6.8.8 Ҳисоботда формула ва тенгламаларни қўлёзма усули орқали қора сиёҳда бажаришга рухсат этилади.

6.9 Ҳаволалар

6.9.1 Ҳисоботда ушбу ҳужжат, стандарт, техник шартлар ва бошқа ҳужжатларга ҳаволаларга йўл кўйилади, улар тегишли талабларни тўлиқ ва бир хил белгилаши ва ҳужжатдан фойдаланишда кийинчилик туғдирмаслиги шarti билан.

6.9.2 Бутун ҳужжатга ёки унинг бўлимлари ва иловаларига ҳавола берилиши керак. Кичик бўлимлар, бандлар, жадваллар ва иллюстрацияларга ҳаволалар берилиши мумкин эмас, ушбу ҳужжатнинг кичик бўлимлари, бандлари, жадваллари ва иллюстрациялари бундан мустасно.

6.9.3 Стандарт ва техник шартларга ҳаволалар берилганда фақат уларнинг белгиланиши кўрсатилади, бунда ГОСТ 7.1 бўйича фойдаланилган манбалар рўйхатида стандартга тўлиқ таъриф берилиши шarti билан уларнинг тасдиқланган йили кўрсатилмаслиги мумкин.

6.9.4 Фойдаланилган манбаларга ҳаволалар квадрат қавсларда келтирилади.

6.10 Титул варағи

6.10.1 Титул варағи қуйидаги реквизитларга эга:

- тизимига бажарувчи ташкилот қирадиган юқори ташкилот ёки бошқа таркибий тузилманинг номи, ташкилотнинг номи (шу жумладан, қисқартирилган номи);

- УЎТ индекси, Умумроссия махсулотлар таснифи (УМТ)нинг ЮТГ коди (махсулотни ишлаб чиқиш ва модернизация қилишдан олдинги ИТИ тўғрисидаги ҳисоботлар учун) ва бажарувчи ташкилот томонидан қўйиладиган ИТИ давлат рўйхатидан ўтган рақами, шунингдек «Инв. рақ.» ёзуви – бу маълумотлар кетма-кет жойлаштирилади.

махсус белгилар (ҳисоботда моддалар ва материалларнинг хусусиятлари тўғрисида сонли маълумотлар мавжуд бўлса, бу қисмда САМДХ (стандарт ахборот маълумотлари давлат хизмати) қўйилади;

- келишув грифи, тасдиқлаш грифи.

Тасдиқлаш грифи «ТАСДИҚЛАЙМАН» сўзи, ташкилот номи кўрсатилган ҳолда ҳисоботни тасдиқлаган шахснинг лавозими, илмий унвони, илмий даражаси, шахсий имзоси, унинг расшифровкаси ва ҳисобот

тасдиқланган санасидан иборат. Шу жойнинг ўзида ҳисоботни тасдиқловчи ташкилотнинг муҳри қўйилади.

Келишув грифи «КЕЛИШИЛГАН» сўзи, ташкилот номи кўрсатилган ҳолда ҳисоботни келишган шахснинг лавозими, илмий даражаси, илмий унвони, шахсий имзоси, унинг расшифровкаси, ҳисобот келишилган санасидан, келишувчи ташкилот муҳридан иборат.

Агар келишув хат орқали ўтказилган бўлса, келишувчи ташкилотнинг қискартирилган номи, хатнинг чиқувчи рақами ва санаси кўрсатилади.

«Келишув грифи» ва «тасдиқлаш грифи» реквизитларидаги асосий қисмлар бир неча қатордан иборат бўлса, 1 қаторлараро интервал билан босилади, қисмларнинг ўзи эса бир-биридан 1,5 қаторлараро интервалда ажратилади.

Имзолар ва имзо қўйиш санаси фақат қора сиёҳда ёки тушда бажарилиши керак.

Саңа элементлари араб рақамлари билан бир қаторда қуйидаги кетма-кетликда келтирилади: ой куни, ой, йил, масалан: 2000 йил 10 апрель 10.04.2000 кўринишида ёзилиши керак;

Хужжат тури бош ҳарфларда келтирилади, дастур номи (ИТИ) – кичик ҳарфларда, биринчиси бош ҳарф билан, ҳисобот номи – бош ҳарфларда, ҳисобот тури (оралик ёки якуний) – кавс ичидаги кичик ҳарфларда берилади. Агар ҳисобот номи дастур мавзуси номига (ИТИ) мос келса, у бош ҳарфларда босилади.

- давлат илмий-техник дастурининг шифри, бажарувчи-ташкилот томонидан берилган иш шифри;

ИТИни бажарувчи-ташкилот раҳбарлари, ИТИ раҳбарларининг лавозимлари, илмий даражалари, илмий унвонлари, (агар бир нечта қаторда босилса, 1 қаторлараро интервалда босилади), кейин имзолар учун бўш жой қолдирилиб, ўнг томонда бажарувчилар ва бирга бажарувчилар исм-шарифининг бош ҳарфлари ва фамилиялари ҳамда пастда шахсий имзолардан кейин имзо қўйилган санаси қўйилади (агар титул варағида барча керакли имзолар сигмаса, кейинги бетга кўчириш мумкин);

- ҳисобот чиқарилган шаҳар ва йили.

6.10.2 Титул варақларини расмийлаштириш мисоли Б иловада келтирилган.

6.11 Бажарувчилар рўйхати

6.11.1 Фамилиялар ва исм-шарифларнинг бош ҳарфлари, лавозимлар, илмий даражалар, илмий унвонлар рўйхатда устун бўйича жойлаштирилади. Чап томонда бажарувчилар ва бирга бажарувчиларнинг лавозимлари, илмий даражалари, илмий унвонлари (агар бир нечта қаторда босилса, 1 қаторлараро интервалда босилади), кейин асл имзолар учун бўш жой қолдирилади, ўнгда бажарувчилар ва бирга бажарувчилар исм-

шарифларининг бош ҳарфлари ва фамилиялари кўрсатилади. Ҳар бир фамилия ёнида кавсда бўлим (кичик бўлим)нинг раками ва аниқ бажарувчи томонидан тайёрланган ишнинг хақиқий қисми кўрсатилади. Бирга бажарувчилар учун бирга бажарувчи ташкилотнинг номи кўрсатилади.

6.11.2 Бажарувчилар рўйхатини расмийлаштириш мисоли В иловادا келтирилган.

6.12 Белгилашлар ва қисқартмалар, шартли белгилар, символлар, физик катталиклар бирликлари ва атамалар рўйхати

Рўйхат устун бўйича жойлаштирилади. Чапда алифбо тартибида қисқартмалар, шартли белгилар, символлар, физик катталиклар бирликлари ва атамалар, ўнгда – уларнинг батафсил маъноси.

6.13 Фойдаланилган манбалар рўйхати

Манбалар тўғрисидаги маълумотлар ҳисобот матнидаги манбаларга ҳаволалар пайдо бўлиши тартибида жойлаштирилади ва араб рақамларида нуқтасиз хатбошидан босилади.

6.14 Иловалар

6.14.1 Илова ушбу ҳужжатнинг кейинги бетлардаги давоми сифатида расмийлаштирилади ёки мустақил ҳужжат сифатида чоп этилади.

6.14.2 Ҳужжат матнида барча иловаларга ҳаволалар берилиши керак. Иловалар ҳужжат матнида уларга ҳаволалар берилган тартибда жойлаштирилади, охирида жойлаштирилдиган «Библиография» маълумотнома иловаси бундан мустасно.

6.14.3 Ҳар бир илова янги бетдан бошланиб саҳифанинг юқори қисмининг ўртасида «Илова» сўзи, унинг белгиси ва даражаси кўрсатилиши керак.

Илова матнга нисбатан бош ҳарфда алоҳида сатрдан ёзилган симметрик сарлавҳага эга бўлиши керак.

6.14.4. Иловалар Ё, З, Й, О, Ч, Б, Ы, Ў ҳарфларидан ташқари, А дан бошлаб рус алифбосининг бош ҳарфлари билан белгиланади. «Илова» сўзидан кейин кетма-кетлик тартибини белгилувчи ҳарф берилади.

Иловаларни I ва O ҳарфларидан ташқари, лотин алифбосининг ҳарфлари билан белгилаш мумкин.

Рус ва лотин алифбоси ҳарфларидан тўлиқ фойдаланиб бўлинганда, иловаларни араб рақамлари билан белгилаш мумкин.

Агар ҳужжатда битта илова бўлса, у «А илова» деб белгиланади.

6.14.5 Ҳар бир илова матни, зарур бўлганда ҳар бир илова доирасида рақамланадиган бўлимлар, кичик бўлимлар, бандлар, кичик бандларга бўлиниши мумкин. Рақам олдидан бу илованинг белгиси қўйилади.

ГОСТ 7.32-2001

6.14.6 Иловалар ҳужжатнинг қолган қисмлари билан умумий бўлган саҳифаларнинг узвий рақамланишига эга бўлиши керак.

Зарур бўлганда бундай илова «Мундарижа»га эга бўлиши мумкин.

6.14.7 Мустақил ҳужжат сифатида чиқарилган иловалар ёки қисмларга ҳужжатнинг кодида унинг тартиб рақамини кўрсатган ҳолда ҳужжат қисмига каби белги берилади.

А ИЛОВА
(мажбурий)

ИТИ тўғрисидаги ҳисобот учун реферат тайёрлаш мисоли

Реферат

Ҳисобот 85 б., 2 қ., 24 та раем., 12 та жадв., 50 та манба, 2 та илова.

РАСХОДОМЕРНЫЕ УСТАНОВКИ, ПОРШНЕВЫЕ РАСХОДОМЕРЫ, ТАХОМЕТРИЧЕСКИЕ РАСХОДОМЕРЫ, ИЗМЕРЕНИЕ, БОЛЬШИЕ РАСХОДЫ, ГАЗЫ

Тадқиқот объекти бўлиб, газнинг катта сарфларини ўлчаш ва аниқифодалаш учун мўлжалланган поршенли қурилмалар ҳисобланади.

Ишнинг мақсади – қурилмаларнинг метрологик тадқиқотлари методикасини ва уларни амалга ошириш учун стандарт бўлмаган аппаратурани ишлаб чиқиш.

Иш жараёнида алоҳида ташкил этувчилар ва қурилмалар умумий хатолигининг экспериментал тадқиқотлари ўтказилди.

Тадқиқот натижасида биринчи марта икки поршенли реверсив сарфўллагич қурилмалари яратилди: биринчиси $0,07 \text{ м}^3/\text{с}$ гача бўлган сарфлар учун, иккинчиси - $0,33 \text{ м}^3/\text{с}$ гача сарфлар учун мўлжалланган.

Асосий конструктив ва техник-эксплуатацион кўрсаткичлари: газ сарфининг катта кўрсаткичларидаги ўлчашнинг юқори даражадаги аниқлиги.

Жорий этиш даражаси – иккинчи қурилма ишлаб чиқилган методика бўйича намунали сифатида аттестацияланган.

Қурилмаларнинг самарадорлиги уларнинг ўлчанадиган жараёнларнинг боришига кичик таъсири билан белгиланади. Икки қурилма ҳам sanoat ротацион газ ўлчагичларини ҳамда тахометрик сарфўллагичларни даражалаш ва текшириш учун қўлланиши мумкин.

Б ИЛОВА
(мажбурий)

Титул варақларини расмийлаштириш мисоллари

1-мисол ИТИ тўғрисидаги ҳисоботнинг титул варағи
Россия Федерациясининг
умумий ва касб-хунар таълими вазирлиги

**УФА ДАВЛАТ АВИАЦИЯ ТЕХНИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

УЎТ 378.14
Давлат рўйхат рақ.1970006723
Инв. рақ

ТАСДИҚЛАЙМАН

Илмий иш бўйича
университет проректори
_____ Н.С. Жернаков
«__» _____ й.

**ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИШИ ТЎҒРИСИДА
ҲИСОБОТ**

Россия фуқаролик олий ўқув юртларида ҳарбий мутахассислар
тайёрлашнинг ижтимоий-иқтисодий муаммолари

Мавзу:

**ИЖТИМОЙ ЖАРАЁН СИФАТИДА
АРМИЯНИ ФЕМИНИЗАЦИЯЛАШ
(оралиқ)**

Илмий иш бўйича
проректор ўринбосари

_____ Р.А. Бадамшин
имзо, сана

Мавзу раҳбари

_____ Г.А. Кабакович
имзо, сана

Уфа 1999

2-мисол ИТИ тўғрисидаги ҳисоботга тегишли иловалар китобининг титул varaғи

Г.П. Қржижановский номидаги Меҳнат Қизил
Байроқ Орденли Давлат илмий-тадқиқот
энергетика институти (ЭИТИ)

УЎТ 662.612.3
ЮТГ УМТ
Давлат рўйхат рақ. 01890083597
Инв. рақ.

ТАСДИҚЛАЙМАН
ЭИТИ директор ўринбосари
техн. фанлари доктори
_____ Е.И.Королев
«__» _____ й.

ОТЧЕТ О НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
КИНЕТИКИ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ ОКСИДОВ
АЗОТА И СЕРЫ ПРИ СЖИГАНИИ ТОПЛИВА
(якуний)

5-кисм

ИЛОВАЛАР

Х-Д №1217/89

Бўлим мудири

имзо, сана

С.С.Филимонов

Лаборатория мудири

имзо, сана

Е.В. Самуилов

ИТИ раҳбари

имзо, сана

Г.Я. Герасимов

Норма назорати

имзо, сана

В.П. Кошкарёв

Москва 1989

3-мисол Бир бажарувчи томонидан бажарилган ИТИ тўғрисидаги хисоботнинг титул varaғи

Россия Федерациясининг умумий ва касб-хунар таълим вазирлиги

ИРКУТСК ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЙ АКАДЕМИЯСИ
(ИДИА)

УЎТ 338.242

Давлат рўйхат рақ. 01980002302

Инв. рақ.

ТАСДИҚЛАЙМАН

Илмий иш бўйича проректор
иктисод. фанлари доктори, МАН
ВШ академиги

_____ В.И.Самаруха
«__» _____ й.

ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИШИ ТЎҒРИСИДА
ҲИСОБОТ

Корхонанинг банкротлик хавфини диагностика қилиш

КОРХОНА БАНКРОТЛИК ХАВФИНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ
(яқуний)

Г-50

Илмий раҳбар
иктисод. фанлари д-ри,
проф, МАН ВШ
академиги

имзо, сана

Г.В. Давидова

Норма назорати

имзо, сана

К.П. Иванова

Иркутск 1998

В ИЛОВА
(маълумот учун)

Бажарувчилар рўйхатини расмийлаштириш мисоли

БАЖАРУВЧИЛАР РЎЙХАТИ

Мавзу раҳбари,
филология фанлари д-ри

имзо, сана

Г.А. Кабакович (кириш,
хулоса)

Мавзу бажарувчилари

имзо, сана

М.В.Макатрова (1-3
бўлим, хулоса)
Ю.Г. Спицин
(3- бўлим)

имзо, сана

Норма назорати

имзо, сана

А.В. Костюнина

Бирга бажарувчилар:

Катта илмий ходим
техн. фанлари номзоди

имзо, сана

Т.Д. Меркулова
(2- бўлим, НТЦ
«Ипформрегистр»)

ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**АХБОРОТ ТИЛЛАРИ ЛУГАТЛАРИ ВА АТАМАЛИ МАЪЛУМОТЛАР
УЧУН КОММУНИКАТИВ ФОРМАТ**

Ёзув мазмуни

ГОСТ 7.47 -84

**Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси
Москва**

ГОСТ 7.47-84

Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси
Фан ва техника бўйича Давлат қўмитаси
Фанлар академияси
Ихтиро ва кашфиёт ишлари бўйича Давлат қўмитаси
Авиация саноати вазирлиги
Кемасозлик саноати вазирлиги томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

БАЖАРУВЧИЛАР:

В.И. Федосимов, Г.Г. Белоногов, А.В. Веселовский, Ю.В. Сипапин,
А.А. Полтев, Л.Ю. Герасимов, Э.П. Зарубин (руководители темы),
В.А. Гарбарчик, В.Н. Белоозеров, Л.П. Верякина, Н.Д. Кравченко,
Е.Н. Казаков, В.С. Горбаченко, А.Б. Антопольский, Ю.Ф. Протопопов,
Ю.П. Венедиктов

Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси томонидан КИРИТИЛГАН

Раис ўринбосари В.И.Кипаренко

Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси 1984 йил 28 февралдаги 707–сон
кавори билан ТАСДИҚЛАНГАН ВА АМАЛГА КИРИТИЛГАН

ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши
бўйича стандартлар тизими**

**АХБОРОТ ТИЛЛАРИ ЛУҒАТЛАРИ ВА
АТАМАЛИ МАЪЛУМОТЛАР УЧУН
КОММУНИКАТИВ ФОРМАТ**

**ГОСТ
7.47 -84**

Ўзув мазмуни

System of standards on information, libraries and publishing. Communicative format for vocabularies of information retrieval languages and terminological data.
Content of records

СТШУТ 0007

Стандартлар бўйича Давлат қўмитасининг 1984 йил 28 февралдаги 707-сон қарори билан жорий этиш санаси 1985 йил 1 январдан белгиланган

Ушбу стандарт магнит тасмадаги лексик ахборотни, шунингдек ўзув мазмуни, маълумотлар элементларининг таркиби ва идентификация қилинишининг коммуникатив форматини белгилайди.

Стандарт автоматлаштирилган ахборот тизимлар ўртасида алмашиш учун ахборот тиллари луғатларининг лексикаси, атамасунослик ва бошқа лексикографик манбаларни магнит тасмаларда тақдим этишга тааллуқли бўлиб, илмий–техник ахборот органлари учун мажбурийдир.

Ушбу коммуникатив форматнинг белгиланиши АТЛАФ – ахборот тилларининг лексикаси билан алмашиш формати.

Ахборот-қидирув тезаурусларини тақдим этиш қисмида стандарт ГОСТ 7.25-80 билан бирга қўлланиши керак.

1 Умумий қондалар

1.1 Коммуникатив форматдан қуйидаги лексикографик манбалардаги ахборотни магнит тасмаларга ёзиш учун қўлланилади:

бир тилли ахборот-кидирув тезауруслари;
 кўп тилли ахборот-кидирув тезауруслари;
 илмий-техник ахборотнинг рубрикатори (таснифлари) (шу жумладан,
 УЎТ ва ИТАДАТ Рубрикатори);
 предмет рубрикаларининг рўйхатлари (луғатлари);
 атамалар ва таърифлар учун стандартлар;
 атамашунослик луғатлари ва маълумотномалар.

1.2 Коммуникатив формат фақат маълумотлар билан алмашиш учун мўлжалланган. Ёзувлар структураси ахборот кидирувига мўлжалланмаган ва аник ахборот тизимларида маълумотларнинг ички структураси сифатида қўлланиши мажбурий эмас.

1.3 Лексикографик манба АТЛАФ форматида ҳар бири бир луғат мақоласининг манбасига мослаштирилган ёзувларнинг кетма-кетлигида тақдим этилади. Ёзувнинг асосий элементи **бош лексик бирлик** (БЛБ) ҳисобланади. Ушбу луғат мақоласида кўшимча ахборот берилган лексикографик манба сўзлигининг элементидир.

1.4 Битта магнит тасмаси ҳам битта, ҳам бир неча манбаларга тегишли бўлган ёзувларни ўз ичига олиши мумкин, бунда ҳар бир манба тўлиқ ёки қисман тақдим қилиниши мумкин.

Турли хилдаги ёзувларни қўллаб ёзув атамалари ўртасига манбанинг тизимлаштирилган кўрсаткичининг рубрикалари ёзувни қўйган ҳолда, магнит тасмасида лексик бирликларнинг тизимлаштирилган таснифларини акс эттириш, шунингдек лексик бирликлар кўрсаткичларининг ҳар хил турларини ўз ичига олган манбаларни тақдим этиш мумкин.

1.5 Турли ахборот тизимларида бир хил ёки боғлиқ манбаларнинг синхрон юритилишини таъминлаш учун форматда манбанинг лексик таркибидаги ўзгаришларни узатиш воситалари кўзда тутилган.

1.6 Коммуникатив формат воситалари томонидан таърифланадиган маълумотлар структурасининг тури – турли хилдаги боғлиқдаги ва семантик боғланган чўққиларни гуруҳлаш имкониятига эга бир поғонали дарахт. Ҳар бир ёзувда БЛБ ва маълумотлари элементининг белгиси ёрдамида БЛБ га нисбатан кўрсатилган уларнинг ўрни ёки боғлиқлиги кўрсатилган бошқа маълумотлар элементлари мавжуд.

1.7 Агар лексик ва терминологик тизимларнинг ривожланиш жараёнида янги семантик муносабатлар ва боғлиқликларнинг ушбу стандартда тақдим этилмаган янги турларини аниқлашга эҳтиёжи тугилса, улар ИТАДАТнинг ахборот тилларини юритишнинг автоматлаштирилган тизимида (АТЮАТ) рўйхатдан ўтказилади.

1.8 Коммуникатив форматда маълумотларни кодлаш СТ СЭВ 358-76 (КОИ-8 -жадвали), символларнинг кенгайтирилган рўйхатини кодлаш – ГОСТ 7.28-80, ГОСТ 7.29-80, ГОСТ 7.30-80 талабларига мувофиқ бўлиши

керак. Такдим этилиши учун 8-битли кодларнинг кенгайтирилишини талаб қиладиган маълумотлар элементларининг структураси - СТ СЭВ 360-76 бўйича. Агар ахборотни факат бош ҳарфларда кўрсатиш етарли бўлса, ДКОИ коддини қўллаш мумкин.

2 Лексикографик ахборотни такдим этиш усули

2.1 Магнит тасмадаги (МП)ёзув структу-раси ГОСТ 7.14-84 талаб ларига мувофик бўли-ши керак

Индикатор ва идентификаторларсиз структура вариантдан фойдаланилади.

ИТАДАТ макротезаурус ахборотини такдим этиш учун, индикатор ва идентификаторлар мавжуд бўлган структура вариантдан фойдаланишга йўл қўйилади.

Блокнинг максимал узунлиги 16000 байт бўлган ўзгарувчан узунликдаги блоклаштирилган ёзувлари қўлланилади.

2.2 Ёзув маркери компонентларининг қиймати

2.2.1 5-ҳолат қиймати (ёзув макоми) – 1-жадвалга қар.

1-жадвал

Маркер 5-ҳолатининг қиймати	Ёзув макоми	Тушунтириш
1	Янги	Лугат мақоласи массивда илк мартаба киритилмоқда
3	Ўзгартирувчи	Лугат мақоласи аввал киритилган мақола ўрнига киритилади, унинг ёзуви худди ўша идентификаторга эга.
5	Тугатувчи	Ёзув аввал киритилган ёзувнинг худди ўша идентификаторига эга ёзувни тугатади

2.2.2 Маркер 20-ҳолатининг қиймати («маълумотлар майдонининг узунлиги» майдон узунлиги) - 4

2.2.3 Маркер 21-ҳолатининг қиймати («Бошланғич символ майдонининг узунлиги» майдон узунлиги) - 5

2.2.4 Маркер 22-ҳолатининг қиймати («Қўллашда аникланадиган қисм узунлиги» майдон узунлиги) – 4

2.3 Маълумотнома мақоласидаги маълумотлар майдонлар и қийматларини индентификация қилиш қоидалари

2.3.1 Ўрнатиладиган белгилар рўйхати ва уларнинг қийматлари маълумотлар элементларининг спецификациясида келтирилган (3-бўлим). Маълумотлар майдонлари семантик тоифаларининг фарқи 2-жадвалга мувофик белгининг биринчи символини белгилайди.

2.3.2 Қўллашда аниқланадиган қисмнинг биринчи учта ҳолатида, СТ-СЭВ 251-76 тегишли маълумотлар майдони тилининг лотин коди жойлаштирилади. Агар маълумотлар элементи учун тилни кўрсатиш маънога эга бўлмаса, бу ҳолатлар бўш жойлар билан тўлдирилади.

Тўртинчи ҳолат бир ёзув доирасида маълумотларнинг алоҳида майдонлари орасидаги боғлиқликни кўрсатиш учун фойдаланилади. Биргаликда кўриб чиқиладиган маълумотларни ўз ичига олган майдонлар кўрсатилган ҳолатда ўхшаш символлар билан идентификация қилинади. Бу ҳолда символлар 1; ... 9, A, ..., Z каторидан кетма-кет танланади. Агар маълумотлар элементлари ўртасидаги боғлиқлик белгиланмаган бўлса, кўрсатилган ҳолатда бўш жой қолдирилади.

2-жадвал

Белгининг биринчи симболи	Ахборот тури
0*	Индентификацион маълумотлар
1	Лугат мақоласининг бош лексик бирлиги
2	Морфологик маълумотлар
3	Предметли-тематик тасниф
4	Таърифлар, мисоллар, контекстлар
5	Лексик бирликлар ўртасидаги муносабатлар
6	Бош лексик бирлиқнинг бошқа тилдаги эквивалентлари
7	Бошқа ахборот
8	Манба таърифи
9	Резерв

Мисол. Антенналар диапазон бўйича кенг полосали, УҚТ ва бошқа, шакли бўйича – параболлик, сферали ва бошқа шакллара ажратилади.

Белги	Боғлиқлик кўрсаткичи	Лексик бирлик	Тушунтириш
100		антенналар	БЛБ
540	1	диапазон	Бўлиниш аспекти
532	1	кенг полосали антенналар	«Диапазон» бўлиниш аспектидаги қуйи турувчи тушунча
532	1	УҚТ - антенналар	«Диапазон» бўлиниш аспектидаги қуйи турувчи тушунча
540	2	шакл	Бўлиниш аспекти
532	2	параболали антенналар	«Шакл» бўлиниш аспектидаги қуйи турувчи тушунча
532	2	сферали антенналар	«Шакл» бўлиниш аспектидаги қуйи турувчи тушунча

* Бу ерда ва кейинчалик О ҳарфидан ажралиб туриши учун ноль 0 белгиси билан белгиланади.

2.4 Маълумотлар майдонларида ахборотни ёзиш коидалари

2.4.1 Ҳар бир маълумотлар элементига маълумотнома мақоласи ва маълумотлар майдони тўғри келади. Маълумотлар элементининг семантикаси ва киймати, шунингдек унинг бош лексик бирликка (БЛБ) бўлган муносабати маълумотнома мақоласида белги билан белгиланади. Барча майдонлар ўзгарувчан узунликка эгадир.

2.4.2 Ёзувдаги маълумотларнинг барча элементлари бош лексик бирликка (БЛБ) нисбатан кўриб чиқилади. Боғлиқлик кўрсаткичлари билан гуруҳлаштирилган маълумотлар элементлари ҳам БЛБга нисбатан бир бутун сифатида кўриб чиқилади. Агар маълумотлар элементларини боғлиқлик кўрсаткичлари орқали гуруҳлаш тушунишнинг турлилиги ёки ноаниқлигига олиб келса, илова қилинган ҳужжатларда изоҳлар келтирилиши керак.

2.4.3 Маълумотлар элементлари маълумотлар майдонида биттадан ёзилади.

2.4.4 Битта тоифага тегишли маълумотларнинг бир неча нусхалари мавжуд бўлганда уларнинг ҳар бири алоҳида маълумот майдонида, маълумотнома мақоласининг ҳар бир майдонига мувофиқ келадиган ягона белги билан ёзилади. Маълумот элементларининг такрорланишига йўл қўйилиши 3-жадвалда кўрсатилган.

Агар бир хил белгига эга маълумот элементлари бир неча нусхаларининг қўлланилиши тушунишнинг турлилиги ёки ноаниқлигига олиб келса, илова қилинган ҳужжатларда изоҳлар келтирилиши керак.

2.4.5 Турли хилдаги манбалар учун маълумотлар элементларининг мажбурийлиги ва қўлланилиши 3-жадвалда кўрсатилган.

3- жадвал. Маълумотлар элементларини қўллаш

Белги	Маълумот элементининг номи	Такрор ланиш и	Манба турлари бўйича мажбурийлик ва қўлланиши										
			M	B	T	K	P	P	S	R	U	D	
001	Ёзув индентификатори	Йўқ	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
014	Ёзув яратувчиси	Ҳа	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
016	Ёзувни яратиш санаси	Йўқ	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
030	Шарҳлар	Ҳа	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ
100	Бош лексик бирлик	Ҳа	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
155	Ёрдამчи кўрсаткичдаги лексик бирлик шакли	Ҳа	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ
130	Қиска шакл	Ҳа	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	+	+	-	Mэ	
131	Аббревиатура	Ҳа	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	-	Mэ	
132	Сўз бирикмасининг қиска шакли	Ҳа	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	Mэ	-	Mэ	

3-жадвалнинг давоми

Белги	Маълумот элементининг номи	Такроп ланиши	Манба турлари бўйича мажбурийлик ва қўлланиши									
			М	В	Т	К	П	Р	С	Р	U	D
135	Тўлик шакл	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	-	Мэ
150	БЛБ белгиланиши	Ҳа	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+
300	ИТАДАТ Рубрикатори бўйича манба индекси	Ҳа	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
301	ИТАХК Рубрикатори бўйича манба индекси	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
302	Тасниф номи	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
303	Манба мавзусининг индекси	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
304	АТЮАТда рўйхатга олинган Рубрикатор бўйича манба мавзусининг индекси	Ҳа	+	+	+	+	+	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
306	Манба учун УЎТ индекси	Йўқ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
308	Манба учун ЖБГ индекси	Йўқ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
311	ИТАХК Рубрикатори бўйича БЛБ индекси	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
312	ИТАДАТ Рубрикатори бўйича БЛБ индекси	Ҳа	+	+	+	+	+	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
313	БЛБ мавзусининг индекси	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
314	АТЮАТда рўйхатга олинган Рубрикатор бўйича БЛБ индекси	Ҳа	+	+	+	+	+	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
316	БЛБ учун УЎТ индекси	Ҳа	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
320	Макола тури	Йўқ	М	М	М	М	М	М	М	М	М	М
400	Аниқлаш, изохлаш	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	+	+	Мэ	+
402	Аниқлаш	Йўқ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	+	+	-	+
404	Изохлаш	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	+	+	-	+
406	Релятор	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
420	Конктекст	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
434	Изоҳ	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ
440	Матнли бўлмаган ахборотнинг мавжудлиги	Ҳа	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	+	+	-	+
500	Синонимик ЛБ	Ҳа	+	+	+	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	-	+
502	Синоним	Ҳа	+	+	+	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	Мэ	-	+
504	Квазисиноним	Ҳа	-	-	-	Мэ	-	Мэ	+	+	-	+
506	Тавсия этилмайдиган синоним	Ҳа	-	-	-	-	+	Мэ	-	-	-	+
511	«Биргаликда қаранг» ҳаволаси	Ҳа	-	-	-	-	+	Мэ	-	-	-	Мэ
513	«Фойдаланинг» ҳаволаси	Йўқ	-	-	-	-	+	Мэ	-	-	-	Мэ

Изохлар

1 Шартли белгилар:

М – ҳар бир ёзувда иштирок этувчи мажбурий маълумотлар элементи. (ёки массивнинг биринчи ёзуви, 2.4.5-б.ни кўлаганда);

+ - манбада мавжудлигини кўрсатувчи мажбурий маълумотлар элементи.

Мэ – ёзувда бўлиши мумкин бўлган, бироқ унинг қиймати манбада кўрсатилган бўлса ҳам ундан фойдаланиш мажбурий бўлмаган маълумотлар элементи.

-- манбанинг ушбу тури тақдим этилганда ундан фойдаланиш мумкин бўлмаган ёки маънога эга бўлмаган маълумотлар элементи.

2. Ҳар бир (ёки фақат биринчи) узатиладиган ёзувда, ҳеч бўлмаганда, 890 ёки 891 белгили маълумотлар элементларидан бири иштирок этиши керак.

Агар 014, 016, 300, 301, 302, 303, 304, 306, 308, 750, 751, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 890, 891, 892, 893 белгиларига эга манбага тўлиқ тегишли бўлган маълумотлар элементлари алмашув массивининг барча ёзувлари учун бир хил бўлса, уларни биринчисидан ташқари барча ёзувларда тушириб қолдириш мумкин. Бу тўғрисида илова қилинган ҳужжатларда кўрсатилган бўлиши керак.

2.4.6 Агар манбада, масалан, халқаро атамашунослик стандартларида, икки ва ундан кўп тенг ҳуқуқли (ушбу манба учун) тилдан фойдаланилса, турли тиллардаги бош лексик бирликлари бўлган атамалар 100 белгисига эга алоҳида маълумотлар майдонларида ёзилади. Бошқа ҳолларда, 600-605 белгисига эга маълумотлар элементларидан фойдаланилади.

2.4.7 АТЮАТ форматидаги лексик ахборот ёзувларининг мисоллари маълумотнома иловасида келтирилган.

3 Маълумотлар элементларининг спецификацияси

001. ЁЗУВ ИНДЕНТИФИКАТОРИ

Мазмуни. Ёзувнинг бир хиллигини идентификация қилувчи рақамли код. Ёзув идентификатори мамлакат, идентификаторни берадиган ташкилот - ёзув яратувчисини, шунингдек, идентификатор берилган йил, асосида ёзув тузилган массивни ва ёзувнинг тартиб рақамини белгилайди.

Ёзиш усули. Маълумотлар элементи структурадаги 22-символли код ёрдамида ёзилади

СССХХХХХХХГГММММНННННН.

бунда СССР – СТ СЭВ 252-82 бўйича мамлакатнинг рақамли коди;

ХХХХХХ – ўнг тарафга текисланадиган ва зарур бўлганда, етакчи ноллар билан тўлдириладиган, ёзувни

яратган ташкилот коди:

- ГГ – йилнинг охириги икки рақами;
 МММММ – ўнг тарафга текисланадиган ва зарур бўлганда
 етакчи ноллар билан тўлдириладиган массив
 рақами;
 НННННН – ўнг тарафга текисланадиган ва зарур бўлганда
 етакчи ноллар билан тўлдириладиган массивдаги
 ёзув рақами.

014 ЁЗУВ ЯРАТУВЧИСИ

Мазмуни. Ёзувни амалга оширган ва унга ёзув индентификаторини берган ташкилотнинг номи.

Ёзиш усули. Расмий номи.

016 ЁЗУВ ЯРАТИЛГАН САНА

Мазмуни. Ёзувни ярагувчи-ташкилот томонидан магнит тасмага ёзилган сана.

Ёзиш усули. Узунлиги 8 та символдан иборат бўлган маълумотлар майдони ГГГГММДД форматдаги санани ўз ичига олади, бунда ГГГГ – йил рақамлари, ММ – йилнинг ой рақами, ДД – ойдаги кун рақами.

030. ШАРҲ

Мазмуни. Ихтиёрий матн

Ёзиш усули. Эркин.

100. БОШ ЛЕКСИК БИРЛИК (БЛБ)

Мазмуни. Ушбу ёзувда лексикографик манбадаги сўзлик элементига нисбатан манбанинг бир луғат мақоласига тегишли бўлган ахборот келтирилган.

Ёзиш усули. БЛБ манбада кўрсатилган шаклда берилади.

115. ЁРДАМЧИ КЎРСАТКИЧДАГИ ЛЕКСИК БИРЛИК ШАКЛИ

Мазмуни. БЛБ ёрдамчи кўрсаткичларда келтирилган (инвертирланган шакл ва бошқа) шакл.

Изох - Агар ушбу шакл сўзликдаги БЛБ шаклига тўғри келмаганда қўлланилади.

Ёзиш усули. Манбада тақдим этилган шаклда.

130. ҚИСҚА ШАКЛ

Мазмуни. Агар манбада 131 ва 132 белгиларига эга бўлган маълумотлар элементининг дифференциацияси бўлмаса, БЛБ тўлиқ ёзилишининг ҳар қандай қисқартмаси.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган шаклда.

131. АББРЕВИАТУРА

Мазмуни. БЛБ қисмлари битта қисқа сўз шаклига бирлашган лексик бирлик шакли.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган шаклда

Мисоллар.

а) Бош ҳарfli аббревиатура:

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти – БМТ.

б) Бўгинли аббревиатура:

герметик контакт – геркон

в) График аббревиатура:

шаҳар – ш.

қишлоқ хўжалиги – қ.-х.

туман – тум.

132. СЎЗ БИРИКМАСИНИНГ ҚИСҚА ШАКЛИ

Мазмуни. Сўз бирикмаси кийматини саклаб қолиш шарти билан баъзи сўзлар тушириб қолдирилган БЛБ шакли. Сўзларнинг сўз ясовчи ўзгаришларига ва ифода этиладиган тушунча ҳажмининг айрим кенгайтирилишига йўл қўйилади.

Ёзиш усули. Луғат маколасида келтирилган шаклда.

135. ТЎЛИҚ ШАКЛ

Мазмуни. Агар БЛБ атаманинги қисқа шакли бўлса, у тўлиқ ёзилади.

Ёзиш усули. Луғат маколасида келтирилган шаклда.

150. БЛБ БЕЛГИЛАНИШИ

Мазмуни. Манбадаги БЛБнинг идентификацион коди ёки индекси.

Ёзиш усули. Луғат маколасида келтирилган шаклда.

Мисоллар:

а) ихтироларнинг халқаро тасниф (МКИ) ҳолати 01К1/00

Термометрлар конструкциясининг элементлари

150 белгиси маълумот элементларининг мазмуни: 01 К 100.

б) «Давлат стандартини стандартлаштириш бўйича тезауруслар»

маколаси

ТЕЗЮРАР МАШИНАЛАР 107110

в) ТРАНСПОРТ МАШИНАЛАРИ

15 белгисига эга маълумотлар элементининг мазмуни: 107110

300. ИТАДАТ РУБРИКАТОРИ БЎЙИЧА МАНБА ИНДЕКСИ

Мазмуни. ИТАДАТ Рубрикатори коидаларига мувофиқ манба мавзусининг белгиланиши.

Ёзиш усули. Рубриканинги иерархик даражасидан келиб чиқиб қуйидаги структуралардан бири танланади: XX, XXXX, XXXXXX. Агар манба юқори даражанинги ўнтадан ортиқ рубрикалари билан тавсифланса, маълумотлар элементи икки бўш жойдан иборат бўлади.

301. ИТАХК РУБРИКАТОРИ БЎЙИЧА МАНБА ИНДЕКСИ

Мазмуни. ИТАХК Рубрикатори коидаларига мувофиқ манба мавзусининг белгиланиши

Ёзиш усули. 300 белгисига эга маълумотлар элементига ўхшаш

302. ТАСНИФЛАР НОМЛАРИ

Мазмуни. Манба мавзусини ёки БЛБни тавсифлаш учун қўлланиладиган тасниф номи ёки белгиси.

Ёзиш усули. Эркин. 303ёки 313 белгисига эга маълумотлар элементининг алоқа кўрсаткичи зарур.

Изоҳ - АТЮАТда рўйхатга олинмаган рубрикаторлар (таснифлар) учун қўлланилади.

303. Манба мавзусининг индекси

Мазмуни. 302 белгисига эга маълумотлар элементи билан белгиланган тасниф бўйича манба мавзусининг белгиланиши.

Ёзиш усули. Қўлланиладиган таснифларда коидалари бўйича. 302 белгисига эга маълумотлар элементининг боғлиқлик кўрсаткичи зарур.

304. АТЮАТда РЎЙХАТДАН ЎТКАЗИЛГАН РУБРИКАТОР БЎЙИЧА МАНБА МАВЗУСИНИНГ ИНДЕКСИ

Мазмуни. ИТАДАТ Рубрикаторининг ривожланиши бўлган рубрикатор бўйича манба мавзусининг белгиланиши.

Ёзиш усули. Маълумотлар майдони, АТЮАТ тақдим этган локал рубрикаторнинг рўйхат ракамига ва = белгиси билан ажратилган рубрика кодига эга. Рубрика кодининг биринчи 6 симболи 301 белгисига эга маълумотлар элементига ўхшаш равишда ёзилади.

306. МАНБА УЧУН УЎТ ИНДЕКСИ

Мазмуни. Манбага берилган ва анъанавий шаклда нашр этишда титул варағига қўйиладиган индекс.

Ёзиш усули. Манбада келтирилган шаклда

308. МАНБА УЧУН КБК ИНДЕКСИ

Мазмуни. Хужжатларни кутубхона-библиографик тизимлаштириш коидаларига мувофиқ манбага берилган КБТ индекси.

Ёзиш усули. КБТ бўйича индекслаш коидаларига мувофиқ

311. ИТАХК РУБРИКАТОРИ БЎЙИЧА БЛБ ИНДЕКСИ

Мазмуни. ИТАХК Рубрикатори бўйича рубрикалар кодлари, уларнинг тушунча соҳасига БЛБ билан ифодаланувчи тушунча киради.

Ёзиш усули. 300 белгисига эга маълумотлар элементига қаранг.

312. ИТАДАТ РУБРИКАТОРИ БЎЙИЧА ИНДЕКС

Мазмуни. ИТАДАТ Рубрикаторининг рубрикалар кодлари, англаш сферасида ифодаланувчи БЛБ тушунча.

Ёзиш усули. 300 белгили маълумотлар элементига қаранг.

313. БЛБ МАВЗУСИ ИНДЕКСИ

Мазмуни. 302 белгисига эга маълумотлар элементи билан белгиланган тасниф бўйича БЛБ мавзусининг белгиланиши.

Ёзиш усули. 303 белгисига эга маълумотлар элементига қаранг.

314. АТЮАТда РЎЙХАТДАН ЎТГАН РУБРИКАТОР БЎЙИЧА БЛБ ИНДЕКСИ

Мазмуни. ИТАДАТ Рубрикаторини ривожлантирувчи рубрикатор бўйича БЛБ мавзусининг белгиланиши.

Ёзиш усули. 304 белгисига эга маълумотлар элементига қаранг.

316. БЛБ УЧУН УЎТ ИНДЕКСИ

Мазмуни. УЎТ қоидаларига мувофиқ БЛБ мавзусини белгилайдиган индекс.

Ёзиш усули. УЎТда кўзда тутилган шаклда

320. МАҚОЛА ТУРИ

Мазмуни. БЛБ турини белгилаш (4-жадвал)

4-жадвал

Белгил аниши	БЛБ тури	Манба тавсифи
A	Дескриптор	Ахборот-қидирув тезауруси, дескриптор лугати
B	Аскриптор	Худди шунинг ўзи
I	Индентификатор	«
O	Дескрипторга номзод	«
K	Асосий сўз	Асосий сўзлар лугатлари
N	Стандартлаштирилган атама	Атамашунослик стандарти
Q	Тавсия этилган атама	Атамашунослик қўлланмалари
N	Йўл қўйилмайдиган, тавсия этилмаган атама	Атамашунослик манбалари
D	Лугат тизимли кўрсаткичи рубрикасининг номи	Лугатларнинг барча турлари
G	Фойдаланиладиган рубрика	Рубрикторлар, таснифлар
U	Шартли ёки чиқариб ташланган рубрика	Худди шунинг ўзи
R	Предмет рубрикаси	Предмет рубрикаларининг рўйхати
Z	Бошқалар	Манбаларнинг барча турлари

400. ТАЪРИФ, ИЗОҲ

Мазмуни. БЛБ ифодалаётган тушунча мазмунини очиб берувчи матн.

Ёзиш усули. Лугат мақоласида келтирилган шаклда.

Изоҳ -. Маълумотлар элементи манбада 402 ва 404 белгиларига эга маълумотлар элементи маънолари дифференциацияланмаган ҳолда қўлланилади.

402. ТАЪРИФ

Мазмуни. Қатъий мантикий дефиниция ҳисобланган ёки БЛБ мазмунининг норматив очиб берилиши сифатида белгиланган матн.

Ёзиш усули. Лугат мақоласида келтирилган кўринишда.

404. ИЗОҲ

Мазмуни. Норматив таъриф ҳисобланмаган БЛБ маъносини изоҳловчи матн.

Ёзиш усули. Лугат мақоласида келтирилган кўринишда.

406. РЕЛЯТОР

Мазмуни. БЛБ омонимиясини олиб ташлайдиган махсус сўз, сўз бирикмаси ёки бошка белги.

Ёзиш усули. Манбага мувофиқ.

Изоҳ.- АҚТ дескрипторнинг релятори бош лексик бирликнинг қисми ҳисобланади ва унинг таркибида такдим этилган бўлиши керак. 406 белгисига эга маълумотлар элементида унинг қўшимча кўрсатилиши мажбурий эмас.

420. КОНТЕКСТ

Мазмуни. БЛБдан иборат ва унинг қўлланишини тасвирлайдиган боғловчи матн.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

434. ИЗОҲ

Мазмуни. БЛБ маъноси ёки қўлланиши тўғрисидаги маълумотлар.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда

440. МАТНЛИ БЎЛМАГАН АХБОРОТНИНГ МАВЖУДЛИГИ

Мазмуни. Манбанинг луғат мақоласидаги матнли бўлмаган ахборот (расмлар, формулалар, схемалар ва б.)нинг мавжудлиги ва тавсифи тўғрисидаги маълумотлар.

Ёзиш усули. Эркин.

500. СИНОНИМИК ЛЕКСИК БИРЛИК

Мазмуни. БЛБ маъносига яқин маънога эга бўлган ва БЛБ эквиваленти сифатида қўриладиган, БЛБ тилига тегишли бўлган лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

Изоҳ - 502, 504 ва 506 белгиларига эга маълумотлар элементларининг маъноси деференцияланмаган ҳолларда қўлланилади.

502. СИНОНИМ

Мазмуни. Маъносига кўра БЛБга мос келадиган лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

Мисоллар.

а) тилшунослик – лингвистика – тилшунослик

б) булок – манба – чашма

в) товадаста – даста

г) мангал – кўра

д) ўпканинг шамоллаши – пневмония

504. КВАЗИСИНОНИМ

Мазмуни. Маъноси бўйича БЛБдан фарқ қиладиган, бироқ махсус фойдаланишда БЛБ эквиваленти сифатида қўлланиладиган, лексикографик манбага мўлжалланадиган лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

Мисо.1. АҚТда синонимлар сифатида баъзи бир отлар ва уларга тегишли бўлган сифатлар кўринишида берилиши мумкин.

муаллиф – муаллифликка оид

автотрансформатор – автотрансформатор.ни

агрегат – агрегатли
 мослашувчанлик – мослашувчан
 ва ҳ.

506. ТАВСИЯ ЭТИЛМАЙДИГАН СИНОНИМ

Мазмуни. Амалда БЛБ синоними сифатида қўлланиладиган, бирок ушбу лексикографик манбада қўлланиш учун тавсия этилмайдиган (такикланадиган) лексик бирлик.

Ёзиш усули. Лугат мақоласида келтирилган кўринишда.

511. «БИРГАЛИКДА КЎРИЛСИН» ҲАВОЛАСИ

Мазмуни. Ушбу ёзувда ёзилган рубрикадан худди шундай номга эга бўлган, лекин рубрикатор (тасниф)нинг бошқа бўлимида жойлашган рубрикадан ҳавола.

Ёзиш усули. Маълумотлар майдони манба белгилаган шаклдаги рубрика кодига эга.

513. «Фойдалан» ҲАВОЛАСИ (ФДН)

Мазмуни. Маълумотлар элементи бекор қилинган рубриканинг ёзувида унинг ўрнида фойдаланиладиган рубрикани кўрсатади.

Ёзиш усули. Маълумотлар майдони фойдаланиладиган рубриканинг кодидан, зарур бўлганда, = белгиси билан ажратилган унинг номидан иборат.

Мисол.

ИХТ матни

Мурожаат усуллари С 035/50

С 03С5/56 (Рубрика бекор қилинди. Мазмуни 5/50 га ўтказилган).

Юқорида келтирилган магнит тасмадаги иккинчи ёзув

Белгилар

100

150

513

Маълумотлар элементи

□

С03С5/56

С03С5/50 = мурожаат усуллари

517. «ЭКВИВАЛЕНТЛИК» (ЭКВ) ҲАВОЛАСИ

Мазмуни. Таснифнинг бошқа бўлимида жойлашган синонимик лексик бирликка ҳавола.

Ёзиш усули. Маълумотлар майдони лексик бирлик номидан, зарур бўлганда, = белгиси билан ажратилган унинг номидан иборат.

520. ЮҚОРИ ТУШУНЧАЛАР*

Мазмуни. Иерархик муносабат бўйича БЛБдан юқори турувчи, масалан, род тушунчасини ёки объектни белгиловчи лексик бирлик, бунда компонентлардан бири БЛБнинг маъноси ҳисобланади.

Ёзиш усули. Лугат мақоласида келтирилган кўринишда.

* Ушбу маълумотлар элементида БЛБ билан бевосита алоқада булган лексик бирликлар ёзилади.

Изоҳ - 522, 524 ва 526 белгиларига эга маълумотлар элементи маъноларини ажратиб бўлмайдиган ҳолларда қўлланилади.

522. РОД ТУШУНЧАСИ*

Мазмуни. БЛБ учун род тушунчасини англлатувчи лексик бирлик.

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

524. БУТУН*

Мазмуни. «Қисм–бутун»га нисбатан қуйи турувчи юқори лексик бирлик

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

526. БОШҚА ЮҚОРИ ТУШУНЧАЛАР*

Мазмуни. 522 ва 524 белгиларига эга маълумотлар элементидан фарк килувчи, иерархик муносабатлардаги юқорида турувчи лексик бирлик. Муносабат характери магнит тасмага илова қилинган ҳужжатларда изоҳланган бўлиши керак.

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

530. ҚУЙИ ТУРУВЧИ ТУШУНЧА*

Мазмуни. Тор мазмунга эга бўлган лексик бирлик, масалан, тур тушунчасини билдирувчи ёки БЛБ деб аталувчи объект қисми.

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

Изоҳ - 532, 534 ва 536 белгиларига эга маълумотлар элементларининг маъноси фарқланмаган ҳолларда қўлланилади.

532. ТУР ТУШУНЧАСИ*

Мазмуни. БЛБ учун тур тушунчасини билдирувчи лексик бирлик.

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

534. ҚИСМ*

Мазмуни. «Қисм–бутун»га нисбатан қуйи турувчи лексик бирлик.

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

536. БОШҚА ҚУЙИ ТУШУНЧАЛАР*

Мазмуни. 522 ва 524 белгиларига эга маълумотлар элементи билан назарда тутилганидан фарк килувчи, иерархик муносабатлардаги қуйи турувчи лексик бирлик. Қайд этиладиган муносабат тавсифи илова қилинган ҳужжатларда тушунтирилади.

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

540. АСПЕКТ

Мазмуни. Тушунча ҳажмининг бўлиниши, қисмининг ажратилиши ёки БЛБни бошқа лексик бирликлар билан ассоциатив боғлиқлиги учун асос бўладиган аспектнинг номи.

Ўзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда. Ушбу аспект бўйича тушунчалардап иборат маълумотлар элементлари билан боғлиқлик кўрсаткичи зарур.

Ушбу маълумотлар элементига БЛБ билан бевосита алоқада бўлган лексик бирликлар ёзилган.

Мисол. 2.3.2-бандга қар.

560. АССОЦИАТИВ ТУШУНЧА*

Мазмуни. БЛБ тезауруси билан ГОСТ 7.25-80 бўйича ассоциатив ҳавола оркали боғлиқ бўлган лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

561. «ШУНИНГДЕК ҚАР.» ҲАВОЛАСИ

Мазмуни. БЛБга релевант бўлган ахборот бўлиши мумкин бўлган рубрикасини кўрсатувчи ИТА рубрикаторлари аппаратининг ҳавола-маълумот ҳаволаси.

Ёзиш усули. Маълумотлар майдони таркибида рубрика коди ва зарур бўлганда, = белгиси билан ажратилган номдан иборат.

576. КОМБИНАЦИЯДАН ФОЙДАЛАН

Мазмуни. Маълумотлар майдонларидаги ёзувга 576 белгиси билан киритилган бошқа лексик бирликлар билан комбинацияда БЛБ ўрнида келадиган лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

577. МУҚОБИЛ ФОЙДАЛАН

Мазмуни. Ноаниқ маънога эга бўлган БЛБни алмаштириш учун танлашга бериладиган лексик бирликлар.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

580. АНТОНИМ

Мазмуни. Қарама-қарши маънога эга бўлган бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

583. «ҚАР.» ҲАВОЛАСИ

Мазмуни. Махсус маълумотлар элементида кўрсатилган БЛБнинг баъзи аспекти бўйича ахборот бўлиши мумкин бўлган бошқа рубрикани кўрсатувчи ИТА рубрикаторларининг ҳавола-маълумот аппаратининг ҳаволаси.

Ёзиш усули. Маълумотлар майдони рубрика кодига эга ва, зарур бўлганда, = белгиси билан ажратилган унинг номидан иборат. 540 белгили маълумотлар элементи учун алоқа кўрсаткичи зарур.

Изоҳ - Маълумотлар элементи ИТА рубрикатори учун қўлланилади. АКТда қўлланиладиган «қар.» ҳаволаси, 500. 504.506 белгиларига эга маълумотлар элементларида келтирилади.

585. «ОСТ. ОТ» ҲАВОЛАСИ

Мазмуни. ИТА рубрикаторининг маълумот-ҳавола аппарати, «қар.» ҳаволасига қарама-қарши ҳавола.

Ёзиш усули. Маълумотлар майдони рубрика кодидан ва зарур бўлганда, = белгиси билан ажратилган унинг номидан иборат.

589. ТЕХНОЛОГИК ҲАВОЛА

Мазмуни. Лексикографик манбанинг бошқа лексик бирликка ихтисослаштирилмаган, уни юритиш ва эксплуатация қилишни ташкил этиш учун, масалан, лексик бирликнинг ҳавола мақоласида БЛБга тесқари ҳаволанинг мавжудлигини кўрсатиш учун зарур бўлган ҳавола.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

600. БОШҚА ТИЛДАГИ ЭКВИВАЛЕНТ

Мазмуни. Агар 601, 603, 605, 607 белгиларига эга маълумотлар элементларининг дифференциацияси бўлмаса, БЛБ маъноси бўйича эквивалент сифатида кўриладиган чет тилидаги лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

601. РАСМИЙ ТАРЖИМА

Мазмуни. Бирон-бир норматив ҳужжатга мувофиқ БЛБнинг чет тилидаги эквиваленти сифатида кўриладиган аниқ мувофиқлиги.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

603. ЧЕТ ТИЛИДАГИ ЯҚИН АТАМА

Мазмуни. Бошқа тилдаги маъноси бўйича яқин бўлган атама.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

605. ҚИСМАН ТАРЖИМА

Мазмуни. БЛБ маъноларидан бирига мос келадиган чет тилидаги лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

607. КЕНГАЙТИРИЛГАН ТАРЖИМА

Мазмуни. Маъноларидан бири БЛБ маъносига мос келадиган чет тилидаги лексик бирлик.

Ёзиш усули. Луғат мақоласида келтирилган кўринишда.

610. ТАРЖИМАГА ИЗОҲЛИ БЕЛГИ ҚЎЙИШ

Мазмуни. Ушбу таржима учун мос бўлган кўп маънога эга БЛБ маъносини ажратувчи белги.

Ёзиш усули. Лексикографик амалиётига мувофиқ. Таржиманинг лексик бирлигига эга маълумотлар элементи билан алоқа бўлиши мажбурий.

720. БИБЛИОГРАФИК ҲАВОЛА

Мазмуни. У ёки бу маълумотлар элементи тўғрисидаги маълумотлар олинган ёки сақланган манбага библиографик ҳавола матни.

Ёзиш усули. Библиографик тавсиф қодаларига мувофиқ.

721. ҲАВОЛА НОМЕРИ

Мазмуни. Магнит тасмага ёзилган лексикографик манбага илова қилинган матн (сўз боши)да мавжуд библиографик ҳавола номери.

Ёзиш усули. Символли тақдим этишдаги ўнлик сон.

733. ИТАДАТНИНГ БОШҚА МАНБАЛАРИДА МАВЖУДЛИК

Мазмуни. Узатиладиган манбадан фарқ қиладиган, БЛБга мувофиқ бўлган лексик бирликка эга манбанинг рўйхатга олинган индекси (АТЮАТ томонидан берилган).

Ўзиш усули. Маълумотлар майдони рўйхатга олиш индексига ва зарур бўлганда, ҳавола манбасида берилган шаклдаги тегишли лексик бирликнинг матнига эга (ажраткич – =белгиси).

750. ҚИДИРУВ МАССИВИ

Мазмуни. Манба ахборот-кидирув тилининг луғати бўлган маълумотлар базаси (унинг номи, мавзуси, фойдаланиш шакллари)ни идентификация қилувчи маълумотлар.

751. ҚИДИРУВ МАССИВИНИНГ ҲАЖМИ

Мазмуни. Маълумотлар базасидаги кидирув образларининг сони.

Ўзиш усули. Символли тақдим этишдаги 9-белгили ўнлик сон. 750 белгили маълумотлар элементи билан мажбурий алоқа.

752. СТАТИСТИК МАЪЛУМОТЛАР

Мазмуни. 750 ва 751 белгиларига эга маълумотлар элементи билан белгиланган массивдаги БЛБ тезлиги.

Ўзиш усули. Символли тақдим этишдаги 9-белгили бутун ўнлик сон. 750 белгисига эга маълумотлар элементи билан алоканинг бўлиши мажбурий.

800. МАНБА ТУРИ

Мазмуни. Лексикографик манба турининг тавсифи (5-жадвал).

5-жадвал

Белгиланиши	Манба тури
М	ИТАДАТ макротезауруси
В	Бирлашманинг базисли тезауруси
Т	Тармок тезауруси ёки макоми кўрсатилмаган тезаурус
К	Асосий сўзлар рўйхати
Г	ИТА рубрикатори
Р	Предмет рубрикаларининг рўйхати
С	Атамашунослик стандарти
Р	Атамашунослик қўлланмаси (маълумотномаси), тавсия этилган атамалар луғати
U	Универсал ўнлик таснифи
D	Луғат, энциклопедия
Z	Бошқалар

809. ИТАХКга УЗАТИЛАДИГАН МАНБА БЕЛГИСИ

Мазмуни. ИТАХМга берилган узатиладиган манбанинг рўйхатга олинган индекси.

Ўзиш усули. Индекс шаклига мувофиқ.

810. ИТАДАТГА УЗАТИЛАДИГАН МАНБА БЕЛГИСИ

Мазмуни. АТЮАТ томонидан берилган узатиладиган манбанинг рўйхатга олинган индекси.

Ёзиш усули. Индекс шаклига мувофиқ.

811. МАНБА НОМИ

Мазмуни. Китоб кўринишида тақдим этилган манбанинг титул варағидаги бош сарлавҳа.

Ёзиш усули. Эркин.

812. МАНБА ЯРАТИЛГАН САНА

Мазмуни. Манбани магнит тасмасида ёзилган версияда эълон қилиш ёки илк маротаба тақдим этиш санаси.

Ёзиш усули. ГТТГММДД, ГТТГДД, ГТТГММ ёки ГТТГ, бунда ГТТГ – йил рақамлари, ММ – ой рақамлари, ДД – ойдаги куннинг рақамлари.

813. ТАСДИҚЛАШ САНАСИ

Мазмуни. Яратилган манбанинг уни яратишда кўйилган максадларга мувофиқлиги тўғрисидаги расмий далолатномани қабул қилиш санаси.

Ёзиш усули. 812 белгисига эга маълумотлар элементига қар.

814. ВЕРСИЯ РАҚАМИ

Мазмуни. Ўзгартирилган (қайта ишланган, тўғрилланган ва б.) кўринишдаги манбанинг версияси, таҳрири ёки нашрининг рақами.

Ёзиш усули. Символли тақдим этишдаги 3-белгили ўнлик сон.

820. МАНБАДАГИ ЖОЙЛАШИШИ

Мазмуни. Тақдим этишнинг китоб шаклидаги манбада луғат мақоласининг ҳолатини кўрсатувчи маълумотлар (бетлари, хат боши ва б.).

Ёзиш усули. Илова қилинган ҳужжатларда белгиланади.

890. МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ

Мазмуни. Манбани биринчи марта яратган ёки манбага муаллифлик ҳуқуқида эга бўлган ташкилотнинг номи ёки белгиси.

Ёзиш усули. Матн.

891. МАСЪУЛ ТАШКИЛОТ

Мазмуни. Манбанинг мазмуни учун масъул бўлган ташкилотнинг номи ёки белгиси.

Ёзиш усули. Матн.

892. МАНБА ЕТКАЗИБ БЕРУВЧИ

Мазмуни. Манба (оригинал ёки нусха)нинг сотиб олиниши мумкин бўлган ташкилотнинг номи ёки белгиси.

Ёзиш усули. Матн.

893. МАНБАНИ САҚЛОВЧИ

Мазмуни. Манбанинг эталон нусхасини сақловчи ташкилотнинг номи ёки белгиси.

Ёзиш усули. Матн.

Илова
(маълумот учун)

**Коммуникатив форматдаги ахборот майдонларини
тўлдириш мисоли**

(«Стандартлаштириш бўйича тезаурус»нинг уч турдаги маколалари
учун, ВНИИКИ, М, 1982 рўйхат рақ. 534, 82)

I-мисол

Дескриптор маколаси (бошқа АКТларга кириши тўғрисидаги ахборот билан):

ВАКУУМЛИ НАСОСЛАР

12277

0904

=153081

в НАСОСЛАР

н ЮҚОРИ ВАКУУМЛИ НАСОСЛАР

н ДИФФУЗ НАСОСЛАР

ФОРВАКУУМЛИ НАСОСЛАР

а ВАКУУМЛИ ҚУРИЛМАЛАР

Формат майдонини тўлдириш

Белги	Маълумотлар майдони	Маълумотлар мазмуни
014	ВНИИКИ	Ёзув яратувчи
016	19821215	Ёзувни яратиш санаси
100	ВАКУУМЛИ НАСОСЛАР	БЛБ
150	122770	Луғат маколаси коди
301	84	ИТАХК рубрикатори бўйича «Стандартлаштириш» классификацияси
300	84	ИТАДАТ рубрикатори бўйича классификацияси «Стандартлаштириш» классификацияси
315	0904	Тизимли кўрсаткич бўйича код
320	А	Дескриптор
520	НАСОСЛАР	Юқори турдаги тушунча

530	ЮҚОРИ ВАКУУМЛИ НАСОСЛАР	Куйи турувчи тушунча
530	ДИФФУЗ НАСОСЛАР	
530	ФОРВАКУУМЛИ НАСОСЛАРИ	
Белги	Маълумотлар майдони	Маълумотлар мазмуни
560	ВАКУУМ УСКУНАЛАРИ	Ассоциация
720	ИСО тезауруси, русча версияси, ВНИИКИ. 153081 коди	Дескрипторнинг 153081 кодига эга ИСО тезаурусига кириши тўғрисида белги
800	0	АКТ
810	534.82	АКТ рўйхат номери
811	СТАНДАРТЛАШТИРИШ БЎЙИЧА ТЕЗАУРУС	Манбанинг номи
812	19820929	Манбани яратиш санаси
891	ВНИИКИ	Мазмуни учун масъул бўлган ташкилот

2-мисол**Синоним аскрипторнинг мақоласи**

бугҳаволи насослар

123000

КОНДЕНСАТ НАСОСЛАРГА қар.

Формат майдонларини тўлдириш

Белги	Маълумотлар майдони	Маълумотлар мазмуни
014	ВНИИКИ	Ёзувни яратувчи
016	19821215	Ёзувни яратиш санаси
100	Бугҳаволи насослар	Бош ЛЕ
150	123000	Луғат мақоласи коди
301	84	ИТАХК рубрикатори бўйича «Стандартлаштириш» класси индекси
300	84	ИТАДАТ рубрикатори бўйича «Стандартлаштириш» класси индекси

ГОСТ 7.47-84

720 ИСО тезаруси, русча
версияси, ВНИИКИ,
0256906 коди
800 Т
810 534.82
812 1982
891 ВНИИКИ

ИСО тезауруси бўйича коди
АҚТ
АҚТнинг рўйхат раками
Манбани яратиш санаси
Мазмуни учун масъул бўлган
ташкилот

ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**МАГНИТ ТАСМАДАГИ БИБЛИОГРАФИК МАЪЛУМОТЛАР
БИЛАН АЛМАШИШ УЧУН КОММУНИКАТИВ ФОРМАТ**

Ҳужжатнинг кидирув образи

ГОСТ 7.52–85

**Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси
Москва**

Фан ва техника бўйича Давлат қўмитаси
Фанлар академияси
Стандартлар бўйича Давлат қўмитаси
Электротехника саноати вазирлиги
Авиация саноати вазирлиги
Ихтиролар ва кашфиёт ишлари бўйича Давлат қўмитаси
томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

БАЖАРУВЧИЛАР:

Г.Г.Белоногов, Н.Д.Кравченко, К.П.Очнева, С.Я.Калачкина,
В.И.Федосимов, В.Н.Белоозеров, С.А.Фуралев, Л.В.Шемберко,
С.А.Горбань, Д.Г.Лахути, Н.В.Поцелуева, Е.Н.Казаков,
А.Б.Антапольский, В.А.Киптенко, Т.В.Стрельцова, Н.И.Антонова,
Ю.В.Сипалин, К.В.Благова.

Фан ва техника бўйича Давлат қўмитаси томонидан КИРИТИЛГАН

Қўмита аъзоси Н. Б. Арутюнов

Стандартлар бўйича Давлат қўмитасининг 1985 йил 28 мартдаги 931–сон
қарори билан ТАСДИҚЛАНГАН ВА АМАЛГА КИРИТИЛГАН

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими

МАГНИТ ТАСМАДАГИ БИБЛИОГРАФИК МАЪЛУМОТЛАР БИЛАН АЛМАШИШ УЧУН КОММУНИКАТИВ ФОРМАТ

Хужжатнинг кидирув образи

System of standards on information, librarianship and publishing
Communication format for bibliographic date exchange on magnetic tape
Search pattern of a document

СТШУТ 0007

Стандартлар бўйича Давлат қўмитасининг 1985 йил 28 мартдаги 931-сон қарори билан амалга киритиш муддати 1986 йил 1 июлдан белгиланган

Ушбу стандарт хужжатларнинг кидирув образини (ХҚО) ГОСТ 7.19–85 бўйича коммуникатив форматдаги ёзувлар билан магнит тасмада тақдим этиш қодаларини белгилайди.

Стандарт табиий тилдаги лексик бирликлар (АҚТ оғзаки воситалари) билан ахборот–кидирув тиллари (АҚТ)нинг воситалари оркали ифодаланган ХҚОга тегишлидир. Тасниф туридаги АҚТдаги ХҚОнинг тузилиш қодалари ГОСТ 7.19–85 да белгиланган.

Ушбу стандартда ГОСТ 7.14–84, ГОСТ 7.19–85, ГОСТ 7.25–80, ГОСТ 7.27–80 ва ГОСТ 7.39–82 бўйича, шунингдек маълумот учун иловада келтирилган атамалардан фойдаланилади.

1 Умумий қодалар

1.1 Коммуникатив форматдаги ҳар бир библиографик ёзув куйидаги турлардан бирининг лексик бирликларидан ташкил топган ХҚОга эга бўлиши керак: дескрипторлар, асосий сўзлар, предмет рубрикалари. Бир ёзув доирасида турли хилдаги лексик бирликларни ўз ичига олган ХҚОни қўллашга йўл қўйилади.

1.2 ХҚОдаги лексик бирликларни (ЛБ) ва уларнинг синтактик конструкциялари уларнинг семантикаси ва тузилишини характерловчи махсус белгилар билан таъминланади.

1.3 Дескрипторлар ва предмет рубрикалари индекслаш вақтида фойдаланилган луғат тўғрисидаги ахборот билан бирга берилади.

2 Хужжат қидирув образининг структураси

2.1 Асосий сўзлар ёки дескрипторлардан ташкил топган ХҚО куйидаги структурага эга:

чизикли (алифбо тартибига роя қилиниб ёки қилинмай берилган ЛБнинг оддий рўйхати),

иерархик (икки ёки ундан ортиқ иерархия даражаларига эга синтактик конструкциялар билан).

Иерархик структурага эга ХҚОда алоҳида олинган ЛБлар иерархиянинг бошланғич куйи даражасини ташкил қилади. ЛБлар бириқиши (шартли равишда «гап») иккинчи даражани ҳосил қилади. Гаплар бирикмаси (шартли равишда «хатбоши») учинчи даражани ҳосил қилади. Иерархия даражаларининг сони чегараланмаган.

Структураланган ХҚО иерархиянинг бир ёки турли даражаларидаги синтактик конструкцияларидан (ЛБ бирикмалари) ташкил топган, шунингдек, синтактик конструкциялар билан бир қаторда алоҳида ЛБларни ўз ичига олиши мумкин.

Мисоллар:

1. ХҚО ЛБнинг оддий рўйхатидан таркиб топган: $A_1 A_2 A_3 A_4$
2. ХҚО гаплардан таркиб топган: $(A_1 A_2) (A_3 A_4) (A_5 A_6)$
3. ХҚО хатбошилардан таркиб топган: $((A_1 A_2) (A_3 A_4)) ((A_5 A_6) (A_7 A_8))$
4. ХҚО гаплардан ва алоҳида ЛБлардан таркиб топган: $(A_1 A_2) A_3 A_4 A_5$
5. ХҚО хатбошидан ва гапдан таркиб топган: $((A_1 A_2) (A_3 A_4)) (A_5 A_6 A_7)$
6. ХҚО хатбоши, гап ва алоҳида ЛБдан таркиб топган: $((A_1 A_2) (A_3 A_4)) (A_5 A_6) A_7$

2.2 Предмет рубрикалари тилидаги ХҚО доимо иерархик структурага эга. Предмет рубрикаси тилидаги ХҚОнинг лексик бирликлари предмет сарлавҳалари ва уларни аниқлаштирувчи иерархиянинг турли даражаларидаги предмет кичик сарлавҳаларидир. Уларни тақдим этиш шакли ва ўзаро бўйсунуви предмет рубрикалари луғатида (рўйхат асосида) берилган.

Мисол: ХҚО икки предмет рубрикасида (P) ташкил топган. Биринчи рубрика ўз ичига сарлавҳа (C) ва кичик сарлавҳани (КС) олади. Иккинчи рубрика ўз ичига сарлавҳа, кичик сарлавҳа ва кичик сарлавҳа остидаги сарлавҳани олади.

$P_1: C_1 - KC_1$

$P_2: C_2 - KC_2 - KCOC_2$

2.3 Битта дескрипторга тегишли маълумотлар 630 белгили бир майдонда ёзилади, у 3.2-бандга мувофиқ кичик майдонга эга бўлиши мумкин. 630 белгили ҳар бир майдон битта дескрипторга эга бўлиши ва 3.2-бандда кўрсатилган тартибда жойлаштирилган бошқа кичик майдонлардан ҳар бирининг биттадан кўп бўлмаган киришига эга бўлиши керак.

2.4 Бир асосий сўзга тегишли маълумотлар 3.3-бандга мувофиқ кичик майдонларни ўз ичига олиши мумкин бўлган 640 белгили бир майдонда ёзилади. 640 белгили ҳар бир майдон битта асосий сўзга ва 3.3-бандда кўрсатилган тартибда жойлаштирилган бошқа кичик майдонлардан ҳар бирининг биттадан кўп бўлмаган киришига эга бўлиши керак.

2.5 Предмет рубрикасининг ҳар бир предмет сарлавҳаси, кичик сарлавҳаси ёки кичик сарлавҳаси остидаги сарлавҳаси 3.4-бандга мувофиқ 670 белгили алоҳида майдонда ёзилади. Мураккаб рубриканинг алоҳида элементларининг боғланиши иерархик код билан ифодаланади. Ҳар бир 640 белгили майдон бир предмет рубрикасига ва 3.4-бандда кўрсатилган тартибда жойлаштирилган бошқа кичик майдонлардан ҳар бирининг биттадан кўп бўлмаган киришига эга бўлиши керак.

2.6 ЛБ боғланиши тўғрисидаги маълумотларни, шунингдек, синтактик конструкцияларнинг ахборот салмоғи 3.5-бандга мувофиқ 420 белгили маълумотлар майдонларига ёзилади. Ҳар бир синтактик конструкцияга (ҳар бир синтактик боғланишлар графи устига) 3.5-бандда кўрсатилган тартибда жойлаштирилган Е ва N идентификаторли икки кичик майдонга эга алоҳида майдон мувофиқ келади.

2.7 ҲҚО доирасида ҳар бир ЛБда кичик майдонларнинг бир хил тўпламини келтириш тавсия этилади.

3 ҲҚОни шакллантирувчи маълумотлар элементларининг спецификацияси

3.1 ҲҚО маълумотларининг элементларини идентификация қилиш учун ГОСТ 7.19–85 га мувофиқ белги, қуйи ёзув ичидаги маълумотлар элементининг тартиб рақами (қўллашда аниқланадиган маълумотнома қисмининг иккинчи ва учинчи символлари), индикатор ва идентификатордан фойдаланилади.

ҲҚО маълумотларининг элементлари учун индикатор *с* белгиси (бўш жой) билан ифодаланади.

Ушбу бўлимда маълумотлар элементлари қуйидаги тартибда таърифланади:

маълумотлар элементининг белгиланиши: белги, индикатор ва идентификатор (унинг иккинчи симболи),
маълумотлар элементининг номи,

мажбурийлик белгиси (М – мажбурий, Мэ – мажбурий эмас).
мазмуннинг тушунтирилиши,
ёзиш усули,
ёзиш намунаси.

Ёзиш намуналари жадвал шаклида берилади, унда маълумотнома компонентлари (маълумотлар майдонининг белгиси ва тартиб рақами) ва маълумотлар майдонлари компонентларининг таркиби (индикатор, идентификатор ва маълумотлар элементининг таркиби) кўрсатилади.

3.2 630 белгили майдон маълумотлари элементларининг спецификацияси

630 белгили кичик майдонлар рўйхати ва уларнинг ёзувда кетма-кет келиши тартиби 1–жадвалда кўрсатилган.

1–жадвал

Идентификатор	Маълумотлар элементининг номи
С	Тезаурус дескриптори
Е	Дескриптор коди
Н	Дескрипторнинг иерархик коди
С	Дескриптор тўғрисида қўшимча ахборот
А	Тезаурус номи
М	АТЮАТдаги тезауруснинг рўйхатга олинган рақами

630 ϕ С ТЕЗАУРУС ДЕСКРИПТОРИ (М – агар ҲҚО тезаурус бўйича назорат қилинадиган индекслаш билан олинган бўлса).

Тезаурусдан (дескриптор луғати)дан олинган лексик бирлик (дескриптор).

Ёзиш усули. Луғат-манбага мувофиқ табиий тилда ёзилади. Ҳар бир дескриптор 630 ϕ А ва/ёки 630 ϕ М маълумотлар элементларини ҳам ўз ичига олувчи майдонда ёзилади.

Намуна. ҲҚО 032.78 рўйхатга олиш рақамига эга тезаурусдан олинган дескрипторлардан иборат: микро-ЭҲМ, интерфейслар, стандартлар, юкори энергиялар физикаси.

Маълумотнома компонентлари

Маълумотлар майдонлари

630 01

ϕ С микро-ЭҲМ
М 032.78

630 02

ϕ С интерфейслар
М 032.78

630 03

ϕ С стандартлар
М 032.78

630 04

ϕ С юкори энергиялар физикаси
М 032.78

630 ҶЕ ДЕСКРИПТОР КОДИ (Мэ)

Ҳойдаланиладиган АҚТ луғатига мувофиқ дескриптор коди. Коммуникатив форматда фақат 630 ҶС «Тезаурус дескриптори» маълумотлар элементлари билан бирга қўлланилиши мумкин.

Ёзиш усули. Луғатда берилган кўринишда. Кичик майдон (630 ҶС маълумотлар элементи) дескриптор ёзилган майдон таркибига киради.

630 ҶN ДЕСКРИПТОРНИНГ ИЕРАРХИК КОДИ (М – структураланган ҲҚОни ёзишда).

ҲҚО иерархиясида дескрипторнинг ўрнини белгилайдиган код.

Ёзиш усули. Тегишли дескриптор 630 майдонининг N кичик майдонидаги $K N_1 N_2 \dots N_i \dots N_k$, структурасида, бунда

K – синтактик конструкциядаги иерархия даражалари сонини ифодалайдиган ўнлик рақам,

$i = 1, 2, 3 \dots$, K – юқоридан куйига иерархия даражасининг рақами.

N_i – битта юқори турувчи конструкцияга (масалан, ЛБнинг гапдаги ёки хатбошидаги гапнинг тартиб рақами) бўйсунган i-нчи иерархия даражасининг синтактик конструкцияларининг тартиб рақамларини ифодалайдиган икки хонали кодлар (01, 02, ..., 99, 0A, ... ZZ кўплигидан).

Мисол. Икки даражали АҚТ икки гапни хосил қилувчи беш дескриптордан таркиб топган:

биринчи гап – дастурий таъминот, дастурлар компиляторлари.

иккинчи гап – грамматик таҳлил, K – грамматикалар, қўлланиши.

Маълумотнома компонентлари	Маълумотлар майдонлари
630 01	Ҷ С дастурий таъминот N 20101 M 032.78
630 02	Ҷ С дастурлар компиляторлари N 20102 M 032.78
630 03	Ҷ С грамматик таҳлил N 20201 M 032.78
630 04	Ҷ K – грамматикалар N 20202 M 032.78
630 05	Ҷ С қўлланиши N 20203 M 032.78

630 ҶS ДЕСКРИПТОР ТЎҒРИСИДА ҚЎШИМЧА АХБОРОТ (Мэ)

2–жадвалда тақдим этилган дескриптор тавсифлари

Ёзиш усули. Мос келувчи дескриптор майдонида 2-жадвалга мувофиқ 6-белгили код кўринишида. Код позицияларида ахборот мавжуд бўлмаган ҳолда \emptyset (бўш жой) кўйилади.

Намуна. «Томорка хўжалиги» дескриптори журналнинг номи ҳисобланади ва ушбу журнални кўлда индекслаш вақтида тезаурусдан аниқланган.

Маълумотнома компонентлари
630 01

Маълумотлар майдонлари
 \emptyset С томорка хўжалиги
S IS \emptyset 113
M 530.82

2-жадвал

Тавсиф номи	Код ўрни	Тавсиф коди	Тавсиф қиймати
Семантик тавсиф	1	I T P V M E	Атокли от (идентификатор) Атама Параметр номи Параметр қиймати Сони Катталиқ бирлиги
Морфологик тавсиф	2	F A C S B	Сўз қисми Оддий сўз Қўшма сўз Сўз бирикмаси Аббревиатура
ҲҚОдаги роли	3	\emptyset 1 2 3 4 5 6 7	Тадқиқот, ихтиро объекти Объект тавсифи, объект параметрлари Тадқиқот методлари ва воситалари, технологик жиҳозланиши Объектнинг таркибий қисмлари, тугунлари, деталлари Объектни қўллаш соҳаси Объектнинг вазифаси Тадқиқот, ишлаб чиқиш мақсади Тадқиқот, ишлаб чиқиш натижалари
ЛБнинг конструкциядаги роли	4	К Н	ЛБнинг таянч конструкцияси (предмет кўрсаткичларининг кириш сўзи сифатида фойдаланилади) Конструкциянинг иккинчи даражали ЛБ (аниклагич)

		F	Ушбу ЛБда фактографик ахборот мавжуд
ЛБ нинг хужжатдаги ахборот салмоғи	5	3	Бош элемент (тушунча, атама)
		2	Бош элемент аниклагичи
		1	Иккинчи даражали элемент
		0	Салбий салмок (хужжатда тегишли маълумотлар мавжуд эмас)
Лбни олиш усули	6	1	ЛБ индексатор билан белгиланган
		2	ЛБ автоматик индекслашда олинган
		3	ЛБ ортиқча индекслашда ёзиб кўйилган

630 ҶА ТЕЗАУРУС НОМИ (М – АТЮАТда рўйхатга олинмаган луғат асосида ҲҚОни ёзишда)

Табий тилдаги луғат-манбанинг номи.

Ёзиш усули. Луғатнинг титул варағига мувофик.

630 ҶМ АТЮАТДА РЎЙХАТГА ОЛИНГАН ТЕЗАУРУС РАҚАМИ (М –АТЮАТда рўйхатга олинган луғат асосида ҲҚОни ёзишда).

АТЮАТ марказий хизмати томонидан берилган луғат-манбанинг рўйхатга олинган рақами.

Ёзиш усули. Маълумотлар таркибий кисми ННН.ГГ структурасида ёзилади.

(ННН – рўйхатга олиш тартиб рақами, ГГ – рўйхатга олинган йилнинг охириги икки рақами).

Мисол. Индекслаш 534.82 рўйхатга олиш рақамига эга бўлган тезаурус бўйича амалга оширилган.

Маълумотнома компонентлари
630 01

Кичик майдон таркиби
М 534.82

3.3 640 белгили майдон маълумотлари элементларининг спецификацияси

640 белгили майдон кичик майдонларининг рўйхати ва ёзувда уларнинг кетма-кетлиги тартиби 3–жадвалда кўрсатилган.

3–жадвал

Идентификатор	Маълумотлар элементларининг номи
A	Асосий сўз (АС)
N	АСнинг иерархик коди.
S	АС тўғрисида қўшимча ахборот
C	АС тили

640 0A АСОСИЙ СЎЗ (М – агар ХҚО эркин индекслаш йўли билан олинган бўлса)

ХҚОнинг алоҳида лексик бирлигидан иборат табиий тил сўз ёки сўз бирикмаси.

Ёзиш усули. ГОСТ 7.25–80 бўйича табчий тилда, индекслаштирилаётган ҳужжатга мувофиқ нормал кўринишда: бўш жойлар, тиниш белгилари, ракамлари ва махсус белгиларини сақлаган ҳолда худди шу алифбода. Мисоллар 630 0C маълумотлар элементининг таърифида келтирилган.

640 0N АСОСИЙ СЎЗНИНГ ИЕРАРХИК КОДИ (М – структураланган ХҚОни ёзишда).

ХҚО иерархиясида асосий сўзнинг ўрнини белгилайдиган код.

Ёзиш усули ва мисол 630 0N маълумотлар элементининг таърифида келтирилганларга ўхшаш.

640 0S АСОСИЙ СЎЗ ТЎҒРИСИДА КЎШИМЧА АХБОРОТ (М₀)

2-жадвалда тақдим этилган асосий сўзнинг тавсифлари.

Ёзиш усули 630 0S маълумотлар элементининг таърифида келтирилганларга ўхшаш.

Мисол. ХҚО битта гап ва иккита алоҳида асосий сўздан иборат:

конференциялар (ахборот салмоғи = 2) } гап

Париж (атоқли от, ахборот салмоғи = 1) }

маълумотларни қайта ишлаш (ахборот салмоғи = 1)

дастурий таъминот (ахборот салмоғи = 1)

Изоҳ - ХҚО бир турдаги синтактик конструкциялар (гаплар) кўринишида тақдим этилади. Биринчи гап 2 та асосий сўздан, иккинчи ва учинчи гаплар биттадан асосий сўздан иборат.

Маълумотнома компонентлари

640 01

Маълумотлар майдонлари

0 A конференциялар

N 2 0 1 0 1

S 0 0 0 0 2 0

640 02

0 A Париж

N 2 0 1 0 2

S 0 0 0 0 1 0

640 03

0 A маълумотларни қайта ишлаш

N 2 0 2 0 1

S 0 0 0 0 1 0

640 04

0 A дастурий таъминот

N 2 0 3 0 1

S 0 0 0 0 1 0

640 0C АСОСИЙ СЎЗНИНГ ТИЛИ (М – агар асосий сўз тили библиографик ёзув тилидан фарқ қилса)

ҲҚОнинг асосий сўзлари ёзилган тил.

Ёзиш усули ва мисол ГОСТ 7.19–85да 101фА «хужжат асосий матнининг тили» маълумотлар элементи таърифида келтирилган. Маълумотлар элементи тегишли асосий сўз майдонида ёзилади.

3.4 67 белгили майдон маълумотлари элемент л а р и н и н г с п е ц и ф и к а ц и я с и

670 белгили майдон кичик майдонларининг рўйхати ва ёзувда уларнинг кетма-кетлиги тартиби 4-жадвалда берилган.

4-жадвал

Идентификатор	Маълумотлар элементининг номи
В	Предмет рубрикаси
N	Предмет рубрикаларининг
С	иерархик коди
М	Предмет рубрикалари луғатининг номи
	Предмет рубрикалари луғатининг рўйхатга олинган рақами

670 фВ ПРЕДМЕТ РУБРИКАСИ (М – предмет рубрикаларининг луғати бўйича индекслашда)

Предмет рубрикасининг сарлавҳаси ёки кичик сарлавҳаси.

Изох - Предмет рубрикалари сарлавҳадан ва иерархиянинг 1-, - 2, - 3 ва янада чуқурроқ даражаларидаги унга аниқлик киритувчи кичик сарлавҳалардан иборат бўлиши мумкин. Предмет рубрикаси иерархиясининг ҳар бир даражаси биттадан кўп бўлмаган ЛБга эга бўлиши мумкин. Формат предмет рубрикалари иерархиясининг чуқурлигини чекламайди.

Ёзиш усули. Луғат-манбага мувофиқ. Предмет рубрикаларининг ҳар бир ЛБ алоҳида майдонда ёзилади.

Мисол. ҲҚО сарлавҳа бўлган ва кичик сарлавҳаларга эга бўлмаган «Аккумуляторлар» битта оддий предмет рубрикасини ўз ичига олади.

Маълумотнома компонентлари

670 01

Маълумотлар майдони

ф В Аккумуляторлар

670 ф ПРЕДМЕТ РУБРИКАСИНИНГ ИЕРАРХИК КОДИ

(М – предмет рубрикаларининг луғати бўйича индекслашда)

Предмет рубрикасининг иерархиясида лексик бирликнинг ўрнини белгиловчи код.

Ёзиш усули. РУУ структурасида тегишли ЛБ майдонининг кичик майдонидаги уч символли код кўринишида

(Р – ҲҚОдаги рубриканинг бир символли тартиб рақами,

УУ – предмет рубрикасидаги ЛБ иерархияси даражасининг икки символли рақами).

Бунда иерархия даражаларининг рақамланиши 00 рақами берилган предмет рубрикасининг сарлавҳаси даражасидан бошланади.

Мисол. ХҚО куйидаги кичик сарлавҳаларга эга бўлган иккита предмет рубрикасини ўз ичига олади:

Торф – Намлик – Ўлчаш

Торф – Брикетлаш

Маълумотнома компонентлари	Маълумотлар майдони
670 01	ϕ В Торф N 100
670 02	ϕ В Намлик N 101
670 03	ϕ В Ўлчаш N 102
670 04	ϕ В Торф N 200
670 05	ϕ В Брикетлаш N 201

670 ϕС ПРЕДМЕТ РУБРИКАЛАРИ ЛУҒАТИНИНГ НОМИ (М – предмет рубрикаларининг лугати бўйича индекслашда).

Таърифи 630 ϕМ маълумотлар элементига ўхшаш.

670 ϕМ ПРЕДМЕТ РУБРИКАЛАРИНИНГ ЛУҒАТИНИ РЎЙХАТГА ОЛИШ РАҚАМИ (М – АТЮАТ рўйхатга олиш рақами бўлган ҳолда).

Таърифи 630 ϕМ маълумотлар элементига ўхшаш.

3.5 420 белгили майдон маълумотлари элементларининг спецификацияси

ХҚОни тақдим этиш учун қўлланиладиган белгига эга майдон кичик майдонларининг рўйхати ва ёзувда уларнинг кетма-кетлиги тартиби 5-жадвалда кўрсатилган.

5-жадвал

Идентификатор	Маълумотлар элементининг номи
E	Маълумотлар элементлари ўртасидаги муносабат характери.
N	ХҚОдаги ЛБлар ўртасидаги муносабат характери

42 0 ҶЕ МАЪЛУМОТЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТ ХАРАКТЕРИ (Мэ)

ГОСТ 7.19–85га мувофиқ ЛБлар боғланишини белгилаш учун 4-символга эга.

42 0 ҶN ҲҚОда ЛБлар ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТ ХАРАКТЕРИ (Мэ)

ҲҚО асосий сўзлари ва/ёки дескрипторлари ўртасидаги муносабат характери, шунингдек синтактик конструкциянинг ахборот салмоғи тўғрисидаги қўшимча ахборот.

Ёзиш усули. Ўринлари 6–жадвал бўйича тўлдириладиган, уч символли коддан кейин ёзиладиган ва ундан ҳамда бир-биридан бўш жой билан ажратиладиган характерланаётган маълумотлар элементларининг манзиллари билан кузатиладиган уч символли код кўринишида берилади. ЛБ манзили маълумотлар майдонининг тартиб рақамига эга 630 ёки 640 белгисидир. Синтактик конструкция манзили маълумотлар майдонининг тартиб рақамига эга 420 белгисидир. Тегишли маълумотлар мавжуд бўлмаган ҳолда уч белгли код ўринларида Ҷ (бўш жой) белгиси қўйилади.

1-мисол. ҲҚОнинг учинчи, тўртинчи ва бешинчи асосий сўзлари ўртасидаги муносабатлар характерланади. Муносабат параметрли конструкциядаги компонентларнинг боғланишидир.

Маълумотнома компонентлари
420 01

Маълумотлар майдони
Ҷ E4 N EҶҶҶ 610 03 Ҷ 640 04 Ҷ
640 05

2-мисол. Дескрипторли ҲҚОнинг иккинчи ва учинчи ЛБлари синонимлар ҳисобланади.

Маълумотнома компонентлари
420 02

Маълумотлар майдони
Ҷ E4 N ҶҶҶҶ 630 02 Ҷ 630 03

3-мисол. Хатбоши туридаги синтактик конструкция биринчи ва иккинчи гап билан ҳосил килинган, шунингдек, ўз ичига бешинчи дескрипторни олади. Конструкция ҲҚОнинг бош элементи сифатида характерланади.

Маълумотнома компонентлари
420 03

Маълумотлар майдони
Ҷ E4 N ҶҶ3Ҷ 420 01 Ҷ 420 02 Ҷ
630 05

6-жадвал. ЛБ ўртасидаги муносабат характери

Тавсиф номи	Код ўрни	Тавсиф коди	Тавсиф киймати
Синтактик боғланиш	1	С	Мазмунли талкин этилмаган боғланиш
		D	Тартибли боғланиш (кўрсатиш шарт эмас)
		F	Лексик бирлик қисмларининг боғланиши
		E	Параметрли конструкция компонентларининг боғланиши
		A	«Объект–тавсиф» туридаги боғланиш
Парадигматик муносабатлар	2	С	Синонимия
		B	Таянч ЛБнинг индекслаш лугатининг иерархияси бўйича юқори турувчи билан боғланиши
		H	Таянч ЛБнинг индекслаш лугати иерархияси бўйича қуйи турувчи билан боғланиши
Синтактик конструкциянинг ахборот салмоғи	3	A	Ассоциация
		3	Бош элемент (асосий конструкция)
		2	Бош элемент аниқлагичи
		1	Иккинчи даражали элемент (асосий бўлмаган конструкция)
		0	Салбий салмоқ

4 Маълумотларни ёзувда тақдим этиш

4.1 ҲҚОни ёзишда ГОСТ 7.19–85 бўйича символлар тўплами ва кодлаш методларидан фойдаланилади. Бир алифбодаги белгилар кодларини бошқа алифбодаги шакли бўйича ўхшаш белгилар билан алмаштиришга йўл қўйилмайди.

4.2 ҲҚО айнан бир луғатдан олинган дескрипторлар ёки предмет рубрикалари ёхуд айнан бир тилга тегишли асосий сўзлардан иборат бўлган ҳолларда 630 фА, 630 фМ, 670 фМ ва 640 фС маълумотлар элементларини фақат ёзувдаги ушбу турнинг биринчи лексик бирлигида кўрсатиш кифоя қилади.

Мисол. 630 фС маълумотлар элементининг таърифига келтирилган мисолда ҲҚОни қуйидаги кўринишда тақдим қилишга йўл қўйилади.

ГОСТ 7.52-85

Маълумотнома компонентлари		Маълумотлар майдонлари
630 01	¢	С микро-ЭҲМ М 032.78
630 02	¢	С интерфейслар
630 03	¢	С стандартлар
630 04	¢	С юқори энергиялар физикаси

4.3 Ушбу стандарт билан белгиланган лексик бирликларнинг идентификаторлари ва тавсиф кодлари сифатида лотин алифбосининг ракамлари ва бош ҳарфларини қўллайдилар.

Илова
(маълумот учун)

Стандардда қўлланилган атамаларга тушунтиришлар

Оғзаки АҚТ – лексик бирликларини тақдим этиш учун табиий тилдаги сўз ёки ифодалардан фойдаланиладиган ахборот-кидирув тили.

Иерархик код - ҲҚО иерархик структурасида лексик бирлик ёки синтактик конструкциянинг ҳолатини аниқлайдиган код билан ифодаланган маълумотлар элементи.

Структураланган ҲҚО – АҚТ ёрдамида ёзиб олинган, синтактик конструкцияда лексик бирликларнинг бирлашишидан фойдаланадиган ҳужжатнинг кидирув образи.

ҲҚО синтактик конструкцияси – ҲҚОнинг икки ва ундан ортиқ лексик бирликлари бирлашмаси бўлиб, улар ахборотни кидиришда биргаликда ёки бир-бирига боғлиқ равишда кўрилиши лозим. Синтактик конструкциялар ўз ичига қуйи даражадаги синтактик конструкцияларни олиши ва юқори даражадаги конструкцияларга кириши мумкин.

Алоҳида лексик бирликлар бузилган синтактик конструкциялар сифатида кўрилиши мумкин.

ИТААТ – Илмий-техник ахборотнинг автоматлаштирилган тизими.

ИТАДАТ – Илмий-техник ахборотнинг давлат автоматлаштирилган тизими.

АТЮАТ - Ахборот тилларини юритишнинг автоматлаштирилган тизими.

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иш бўйича
стандартлар тизими**

НАШРЛАР

**Китобларнинг халқаро стандарт
рақамланиши**

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Россия Федерацияси Матбаа, телерадиоэшиштириш ва оммавий коммуникация воситалари вазирлиги қошидаги Россия китоб палатаси ва ДТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича давлатлараро техника қўмитаси томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (2001 йил 2 ноябрдаги 20-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарти
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожикстандарт
Туркменистон	«Туркменстандартлары» бошдавхизмати
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт
Украина	Украина Давстандарти

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш ва метрология бўйича Давлат қўмитасининг 2002 йил 15 январдаги 15-ст.-сон қарори билан ГОСТ 7.53-2001 давлатлараро стандарти 2002 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

4 ГОСТ 7.53-86 ЎРНИГА

3.3 Китобларнинг халқаро стандарт рақамланиши кўпайтириладиган ҳужжатларнинг куйидаги турларига тааллуқлидир:

- китоб ва рисоалар;
- альбом ва атласлар;
- комплект нашрлар;
- аудио- ва видеонашрлар;
- электрон нашрлар;
- микроташувчилардаги нашрлар;
- кўзи ожизлар учун Брайль шрифтида босилган нашрлар.

Серияли ва нотали нашрлар махсус идентификация қилинувчи ISSN ва ISMN тизимлари билан рақамланади.

4 ISBN тузилиши

4.1 Китобнинг халқаро стандарт рақами, нашр тилидан қатъи назар, ISBN аббревиатураси ҳамда ундан сўнг келадиган ўнта рақамдан иборат.

4.2 ISBN рақамли қисми учун 0 дан 9 гача бўлган араб рақамлари қўлланади. ISBN сўнгги (назорат) рақами 10 сонини белгилаш учун фойдаланиладиган рим рақами X бўлиши мумкин.

4.3 ISBN рақамли қисми бир-бирдан дефис орқали ажратиладиган турли узунликдаги рақамларнинг тўртта гуруҳидан иборат. ISBN аббревиатураси билан биринчи рақам ўртасида оралик қолдирилади.

4.4 ISBN рақамларининг тўртта гуруҳи куйидагича кетма-кетликда жойлаштирилади:

- гуруҳ идентификатори;
- ношир ёки ишлаб чиқарувчининг идентификатори;
- китобнинг тартиб идентификатори;
- назорат рақами.

ISBN тузилишига бир мисол: 5-87818-228-9 ,

бу ерда 5 - гуруҳ идентификатори;

87818 - ношир идентификатори;

228 - китобнинг тартиб идентификатори;

9 - назорат рақами.

4.5 Гуруҳ идентификатори мамлакат белгиланиши ёки тил соҳаси учун хизмат қилади. МДХ ҳар бир аъзо давлати учун гуруҳ идентификатори ISBN Халқаро агентлигини белгилайди.

4.6 МДХга аъзо давлатлар ношир ёки ҳужжат ишлаб чиқарувчининг идентификаторини тегишли МДХга аъзо давлатларнинг ISBN миллий агентлиги ёки ISBN миллий агентлиги вазифасини бажарувчи муассаса белгилайди (А илова). Масалан, россия ноширлари ва ҳужжат ишлаб чиқарувчиларнинг идентификаторларини Россия китоб палатаси - ISBN Россия агентлиги белгилайди.

ГОСТ 7.53-2001

Ношир идентификатори у томонидан чиқариладиган китоб маҳсулоти ҳажмига боғлиқ ҳолда ўзгарувчан узунликка эга.

4.7 Китобнинг тартиб идентификатори муайян нашрни идентификация қилиш учун хизмат қилади. Китоб тартиб идентификаторининг узунлиги ношир идентификатори ва гуруҳ идентификаторига боғлиқ. Китобнинг тартиб идентификатори биттадан олтигагача рақамдан иборат бўлиши мумкин.

4.8 Назорат рақами алоҳида қодалар бўйича ҳисоблаб чиқилади ва ISBN рақамли қисми тўғри ёзилганини текшириш учун хизмат қилади.

5. ISBN нашрда жойлаштирилиши

5.1 Китоб нашрларида ISBN ГОСТ 7.4 бўйича нашр титул varaги орқасининг чап пастки бурчагига ёзилади, шунингдек муқова охириги бетининг пастки қисмида ёки жилднинг орқа томонида келтирилиши мумкин.

5.2 Китоб шаклида бўлмаган нашрлар (аудио-, видеоҳужжатлар, электрон ташувчилардаги ва ҳ.)да ISBN физик ташувчидаги маркалашда, ёрлиғида келтирилиши керак.

А илова
(маълумот учун)

МДХга аъзо давлатларда ISBN миллий марказлари

Давлатлар номи	ISBN миллий маркази ёки унинг вазифасини бажарувчи муассаса
Озарбайжон Республикаси Арманистон Республикаси Беларусь Республикаси	Озарбайжон давлат китоб палатаси Арманистон Давлат китоб палатаси Беларусь Республикаси Миллий китоб палатаси
Грузия	Сулхан-Саба Орбелиани номидаги Грузия Давлат китоб палатаси
Қозоғистон Республикаси Қирғистон Республикаси	Қозоғистон Миллий китоб палатаси Қирғизистон Республикаси Давлат китоб палатаси
Молдова Республикаси	Молдова Республикаси Миллий китоб палатаси
Россия Федерацияси Тожикистон Республикаси Туркменистон Ўзбекистон Республикаси Украина	Россия китоб палатаси Тожикистон Давлат китоб палатаси Туркменистон Давлат китоб палатаси Ўзбекистон Давлат китоб палатаси Украина китоб палатаси

УЎТ 655.535.2:006.354

ДСТ 01.140.30

Т62

СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: нашрлар, китоб ва рисоалар, китоб нашрлари, жилд, мукова, чикувчи маълумотлар. Китобларнинг халқаро стандарт рақамланиши. Серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақами.

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

Н А Ш Р Л А Р

**Серияли нашрларнинг
халқаро стандарт рақамланиши**

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Россия Федерациясининг Матбуот ишлари, телерадиоэшиттириш ва оммавий коммуникация воситалари вазирлиги қошидаги Россия китоб палатаси ва ДТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича давлатлараро техник кўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (2002 йил 17 январдаги 1-сон баённома, ёзишма бўйича)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарти
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожиқстандарт
Туркменистон	«Туркменстандартлари» Бошдавхизмати
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт

3 Ушбу стандарт мамлакат иктисодиётининг эҳтиёжларини ақс эттирадиган қўшимча талабларга эга ИСО 3297-98 «Информация и документация. Международный стандартный номер серийного издания (ISSN)» халқаро стандартининг тўлиқ асл матнидан иборат.

4 Россия Федерацияси Стандартлаштириш ва метрология Давлат кўмитасининг 2002 йил 8 июлдаги 271-сон қарори билан ГОСТ 7.56-2002 (ИСО 3297-98) давлатлараро стандарти 2003 йил 1 январдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

5 ГОСТ 7.56-89 ЎРНИГА

Д А В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

Н А Ш Р Л А Р

**Серияли нашрларнинг
халқаро стандарт рақамланиши**

System of standards on information, librarianship and publishing.
Publications. International standard serial numbering

Жорий этиш санаси 2003-01-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақамланиши – (International standard serial numbering - ISSN) асосида серияли нашрларни идентификация қилиш усулига тегишли бўлиб, серияли нашр халқаро стандарт рақамининг (International standard serial number - ISSN) нашрлардаги структураси тақдим этилиши, жойлашиши, берилиши, серияли нашр асосий сарлавҳасининг ҳосил бўлиш процедурасини белгилайди.

Серияли нашрларга давомийлиги олдиндан белгиланмаган вақт давомида чиқадиган, одатда, рақамланган ва (ёки) бир хил сарлавҳага эга бўлган нашрлар (жилдлар) санаси қўйилган нашрлар қиради.

Стандарт ташкилий-ҳуқуқий тузилиши, идоравий тегишлилиги ва мулкчилик шаклидан қатъи назар, ноширлар, матбаа корхоналари, шунингдек, барча ҳужжат тайёрловчилар учун мўлжалланган.

Мамлакат иктисодиётининг эҳтиёжларини ақс эттирадиган қўшимча талаблар курсив билан ажратилган.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда ГОСТ 7.4–95 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Чиқиш маълумотлари стандартига ҳаволадан фойдаланилган

3 Умумий қоидалар

3.1 ISSN ҳар бир серияли нашр учун ноёб идентификатор бўлиб, серияли нашрлар чиқиш маълумотларининг мажбурий элементи ҳисобланади.

3.2 Ҳар бир серияли нашрга фақат битта ISSN рақами берилади. Айнан битта ISSN рақами қайта берилиши мумкин эмас.

3.3 Серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақамланиши кўпайтириладиган ҳужжатларнинг қуйидаги турларига тегишлидир:

- газеталар;
- журналлар;
- йиллик нашрлар;
- сериялар (рақамланмаган китоб серияларидан ташқари);
- даврий ёки маъруза, ҳисобот, материал тўпланишига кўра чоп этиладиган докладлар, ҳисоботлар, тўплалар;
- мунтазам ўтказиладиган анжуманлар, конференциялар, симпозиумлар ва ш.к. нашрлари;
- серияли аудио-, видеонашрлар;
- серияли электрон нашрлар;
- микроташувчилардаги серияли нашрлар.

3.4 ISSN блокларини ISSN Халқаро маркази белгилайди ва тақсимлайди.

3.5 МДҲга аъзо давлатларнинг серияли нашрларига ISSN рақамларини МДҲга аъзо бўлган тегишли давлатдаги ISSN миллий маркази ёки унинг вазифасини бажарадиган муассаса беради (А илова). Масалан, Россия серияли нашрларига ISSN рақамларини Россия китоб палатаси беради.

4 ISSN структураси

4.1 Серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақами ISSN аббревиатураси ва дефис билан ажратилган икки тўрт хонали рақамли гуруҳдан иборат.

4.2 ISSN аббревиатураси ва биринчи рақам бўш жой билан ажратилади.

4.3 ISSN рақамли қисми учун 0 дан 9 гача бўлган сонлар қўлланилади. ISSN охири (назорат) рақами 10 сонини белгилаш учун фойдаланиладиган рим X рақами бўлиши мумкин.

5 ISSN нашрда жойлашиши

5.1 ISSN нашрда ГОСТ 7.4 га мувофиқ равишда келтирилади ва муқова биринчи бетининг юқори ўнг бурчагига ёки қалин муқованинг олд томонига жойлаштирилади, улар бўлмаса - ҳар бир серияли нашр чиқарилишининг титул varaгида ёки қўшма титул varaгида жойлаштирилади.

5.2 Агар ISSN серияга ва қуйи серияга ҳам берилган бўлса, дастлаб серияли нашрнинг, унинг остида - қуйи сериянинг ISSN берилади.

ГОСТ 7.56-2002

5.3 Газетанинг ISSN газета ҳар бир сони биринчи саҳифасининг юқори қисмига ёки сўнги саҳифасининг пастки қисмига жойлаштирилади.

5.4 Аудио-, видео- ва электрон нашрларда, микроташувчилардаги нашрларда ISSN физик ташувчининг маркаланишида, ёрлиғида келтирилиши керак.

6 ISSN ва серияли нашрнинг асосий сарлавҳаси

6.1 Серияли нашрнинг асосий сарлавҳаси ISSN миллий маркази ёки унинг функцияларини бажарадиган муассаса томонидан ISSN бериш жараёнида белгиланади.

6.2 Ҳар бир ISSNга алоҳида асосий сарлавҳа мувофиқ келади.

6.3 Нашр сарлавҳаси ўзгарганда асосий сарлавҳа ва ISSN ҳам ўзгаради.

А илова
(маълумот учун)

МДХга аъзо давлатларнинг ISSN миллий марказлари

Давлат номи	ISSN миллий маркази ёки унинг функциясини бажарадиган муассаса
Озарбайжон Республикаси Арманистон Республикаси Беларусь Республикаси Грузия	Озарбайжон Давлат китоб палатаси Арманистон Давлат китоб палатаси Беларусь Республикаси Миллий китоб палатаси Сулхан-Саба Орбелиани номидаги Грузия давлат китоб палатаси
Қозогистон Республикаси Қирғизистон Республикаси Молдова Республикаси Россия Федерацияси Тожикистон Республикаси Туркменистон Ўзбекистон Республикаси Украина	Қозогистон Миллий китоб палатаси Қирғизистон Республикаси Давлат китоб палатаси Молдова Республикаси Миллий китоб палатаси Россия китоб палатаси Тожикистон Давлат китоб палатаси Туркменистон Давлат китоб палатаси Ўзбекистон Давлат китоб палатаси Украина китоб палатаси

УЎТ 655.534:006.354

СДТ 01.140.40

Т62

СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: серияли нашрлар, даврий нашрлар, давомли нашрлар, Серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақамланиши, Серияли нашрларнинг Халқаро стандарт рақами, чиқиш маълумотлари

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

НАШРЛАР. АСОСИЙ ТУРЛАРИ

Атамалар ва таърифлар

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш
бўйича давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 РФ Матбуот. телерадиоэшиттириш ва оммавий коммуникация воситалари бўйича вазирлигининг Россия китоб палатаси ва ТҚ 191 «Илмий-техник ахборот. кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича давлатлараро техник қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИКИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (2003 йил 22 майдаги 23-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлатлар номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарти
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Грузия	Грузстандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожикистандарт
Туркменистон Республикаси	«Туркменстандартлары» Бошдавхизмати
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт

3 Россия Федерациясининг Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича давлат қўмитасининг 2003 йил 25 ноябрдаги 331-ст-сон қарори билан ГОСТ 7.60-2003 давлатлараро стандарти бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида 2004 йил 1 январдан амалга киритилган.

4 ГОСТ 7.60-90 ЎРНИГА

Кириш

Стандартда белгиланган атамалар китоб нашр қилишдаги тушунчалар тизимини ақс эттирувчи тартибда жойлашган.

Ҳар бир тушунча учун битта стандартлаштирилган атама белгиланган.

Қўлланилишига йўл қўйилмайдиган атама-синонимлар стандартлаштирилган атамадан кейин кавсларда келтирилган ва “йқм” белгиси билан белгиланган.

Алифбо кўрсаткичда стандартнинг мантикий тизимидаги ҳар бир атаманинг жойини кўрсатувчи макола-индекслар рақамларини кўрсатган ҳолда атамалар келтирилган.

Стандартда келтирилган таърифларни, зарур бўлганда, ихтиёрий белгиларни уларга киритган, уларда фойдаланиладиган атамаларнинг маъносини очган, аниқланадиган тушунчаларнинг ҳажмига кирадиган объектларни кўрсатган ҳолда ўзгартириш мумкин. Ўзгартиришлар ушбу стандартда белгиланган тушунчаларнинг ҳажми ва маъносини бузмаслиги керак.

Стандартда стандартлаштирилган атамаларнинг немис (de), инглиз (en), француз (fr) тилларидаги бошқа тил эквивалентлари келтирилган.

Стандартлаштирилган атамалар ним қора шрифт билан, йўл қўйилмайдиган атама-синонимлар курсив билан берилган.

ГОСТ 7.60-2003 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Асосий турлари. Атамалар ва таърифлар

Қайси жойда	Босилган	Бўлиши керак
Рус тилидаги атамаларнинг алифбо кўрсаткичи. «Махсус газетали чиқариш» атамаси учун	3.5.1.3	3.2.5.1.3

(2007й. ИУС 2-сон)

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

НАШРЛАР. АСОСИЙ ТУРЛАРИ**Атамалар ва таърифлар**

System of standards on information, librarianship and publishing.
Publications. Basic types. Terms and definitions

Жорий этиш санаси 01.07.2004

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт китоб нашр қилишда фойдаланиладиган тушунчаларнинг атамалари ва таърифларини белгилайди.

Ушбу стандартда белгиланган атамалар стандартлаштириш бўйича ишлар соҳасига қирувчи ва/ёки ушбу ишлар натижаларидан фойдаланувчи китоб нашр қилиш соҳасидаги ҳужжат ва адабиётларнинг барча турларида қўллаш учун тавсия қилинади.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда куйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.0-99 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Ахборот-кутубхона фаолияти, библиография. Атамалар ва таърифлар.

ГОСТ 7.83-2001 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Электрон нашрлар. Асосий турлари ва чиқиш маълумотлари.

3 Атамалар ва таърифлар

3.1 Умумий тушунчалар

- 3.1.1 **нашр** (Йқм. *номи; чоп этиш; адади; нусха*): Таҳририят-нашриёт ишлови берилган, мустақил расмийлаштирилган, чиқиш маълумотларига эга, ундаги ахборотни тарқатиш учун мўлжалланган ҳужжат.
- Изоҳ - Ҳужжат деганда уни идентификация қилиш имкониятига эга реқвизитлари бўлган моддий ташувчида қайд этилган ахборот тушунилади.
- 3.1.1.1 **босма нашр**: Босиб чиқариш ёки босма нақш тушириш йўли билан олинган, матбаа усулида мустақил расмийлаштирилган нашр.
- 3.1.1.2 **электрон нашр**: Фойдаланиш учун ҳисоблаш техникасининг воситалари зарур бўлган нашр.
- 3.1.2 **нашриёт маҳсулоти**: Чиқаришга мўлжалланган ёки ношир (ноширлар) томонидан чиқарилган нашрлар мажмуи.
- Изоҳ – Ношир бўлиб, нашрни тайёрлаш ва чиқаришни амалга оширувчи юридик шахс (хусусий тадбиркор) ҳисобланади.
- 3.1.3 **нашр тури**: Бир ёки бир нечта фарқловчи белгилар асосида ажратилган нашрлар гуруҳи.
- 3.1.4 **даврийлик**: Нашрнинг аниқ, қайд этилган оралик вақтдаги сонлари ёки чиқаришлари билан аниқланадиган нашрлар чиқишининг мунтазамлик тавсифи.
- 3.1.5 **мақсадли вазифаси**: Нашрнинг жамоат функциясини бажарадиган нуктаи назардан унинг тавсифи
- 3.1.6 **ахборот характери**: Нашрдаги асарнинг жанрли ва бошқа хусусиятларини акс эттирадиган белгилар комплекси.
- de Ausgabe
en publication, edition
fr publication, édition
- de Druckproduktion
en publisher's output,
printed matter
fr production éditoriale
- de Periodizität
en periodicity

- 3.1.7 **нашрнинг материал конструкцияси:** Нашрнинг мазмунига боғлиқ бўлмаган, нашриёт ва матбаа белгилари йиғиндиси билан характерланадиган предмет сифатида нашрнинг тарихий шаклланган шакли.
- 3.1.8 **нашрни расмийлаштириш:** Бадий де Gestaltung der
жihatдан тушунилган матбаа Ausgabe
воситалари ёрдамида нашрнинг ягона en design of publication,
ва яхлит композициясида унинг асар lay-out
мазмунини ва мақсадли вазифасини акс fr parure du livre,
эттириш. présentation d'une
publication

3.2 Нашр турлари

3.2.1 Даврийлик бўйича нашр турлари

- 3.2.1.1 **даврий бўлмаган нашр:** Бир марта де nichtperiodische
чиқадиган, давомли бўлмаган нашр. en non-periodical, edition
fr édition non périodique
- 3.2.1.2 **сериал нашр:** Давомийлиги олдидан де Serialausgabe,
белгиланмаган вақт давомида Folgedruckwerke
чиқадиган, одатда, бир хил сарлавҳага en serial
эга рақамланган ва (ёки) санаси fr serial
қўйилган чиқаришлар (томлар)га эга
нашр.
- 3.2.1.3 **даврий нашр:** Аниқ вақт де Periodikum
ораликларидан чиқадиган, одатда, ҳар en periodical
бир йил учун доимий рақам сони fr périodique
(чиқариш)га эга, маъно жihatдан
такрорланмайдиган, бир турда
расмийлаштирилган, бир хил
сарлавҳали рақамланган ва (ёки)
санаси қўйилган чиқаришларга эга
серияли нашр.
Изох - Даврий нашр кундалик, ҳафталик,
ойлик, чораклик, йиллик бўлиши мумкин.
- 3.2.1.4 **давомли нашр:** Материал йиғили- де fortlaufende Ausgabe
шига кўра аниқ бўлмаган вақт en serial
оралиғида чиқадиган, маъно fr édition continue
жихатидан такрорланмайдиган, бир
турда расмийлаштирилган, умумий
сарлавҳали рақамланган ва (ёки)

санаси қўйилган чиқаришларга эга серияли нашр.

3.2.2 Асосий матн таркиби бўйича нашр турлари

3.2.2.1	мононашр: Бир асарни ўз ичига олган нашр.	de Einzelverkausbabe
en monoedition
fr nonoédition
3.2.2.2	тўплам: Бир қатор асарларни ўз ичига олган нашр.
Изоҳ – Даврийлигига кўра, даврий бўлмаган, даврий ва давомли тўпламлар фаркланади.	de Sammelwerk
en symposium, collection
fr recueil
3.2.2.3	дайжест: Бошқа нашрлардан кўчириб босилган энг қизиқарли материалларни ўз ичига олган тўплам.	de Sammelwerk
en digest
fr résumé, abrégé, condensé

3.2.3 Ахборотнинг белгили табиати бўйича нашрлар турлари.

Тасвирий нашрлар турлари

3.2.3.1	матнли нашр: Ҳажмининг кўп қисмини сўзли, рақамли, иероглифли, формулалари ёки аралаш матн ташкил этадиган нашр.
Изоҳ – Бир нечта тилдан фойдаланилган матн нашрлари кўп тилли дейилади.	de Textausgabe
en printed text
fr édition de texte
3.2.3.2	харитали нашр: Ҳажмининг кўп қисмини харита асар (асарлар)и олган нашр.	de kartographische Ausgabe
en cartographic edition
fr édition cartographique
3.2.3.2.1	харита: Варақнинг бутун майдони эгаллаган харитадан иборат харита варақли нашр.	de Karte
en map
fr carte
3.2.3.2.2	харита-схема: Мазмун элементларининг соддалаштирилган-умумлаштирилган тасвирига эга бўлган харита варақли нашр.	de schematische Karte
en schematic map
fr carte-croquis
3.2.3.2.3	нотали нашр (<i>Йқм. мусиқа нашири</i>): Ҳажмининг кўп қисмини мусиқа асар (асарлар)ининг нота ёзуви эгаллаган нашр.	de Musikalien
en printed music
fr édition de musique
3.2.3.4	Брайль шрифтидаги нашр: Кўзи ожиз одамлар учун махсус шрифт (Брайль шрифти)да ёзилган нашр.	

- 3.2.3.5 **тасвирий нашр** (Ўқм. *tasviriyy* de Kunstaussgabe
maxsulot, bosma grafika, grafik en graphic edition
nashr): Ҳажмининг кўп қисмини fr édition d'art, livre
тасвир эгаллаган нашр. d'art, édition en form
de livre
- Изох – Тасвир деганда, мўйқалам,
график, меъморчилик асарлари, махсус
ёки бадийий фотография ва график
ишларни акс эттириш тушунилади.
- 3.2.3.5.1 **альбом**: Тушунтириш матнига эга de Album
бўлган китоб ёки комплект варақли en landscape, album
тасвирий нашр. fr album
- 3.2.3.5.1.1 **техник альбом**: Чизмалар, техник
расмлар ва фотосуратлар,
схемалар, графиклар, режалардан
иборат альбом.
- 3.2.3.5.1.2 **фотоальбом**: Ушбу нашр учун de Photoband
махсус тайёрланган ёки бошқа en fotoalbum
нашрлар ва архив материалларидан
танлаб олинган фототасвирларнинг
репродукциясидан иборат альбом.
- 3.2.3.5.1.3 **бадийий альбом**: Санъат асарлари- de Kunstband
нинг репродукциялари ёки en artistic album
оригинал (муаллиф) график
ишлардан иборат альбом.
- 3.2.3.5.2 **атлас**: Ўқув ва амалий мақсадлар de Atlas
учун хизмат қиладиган турли en atlas
объектларнинг тасвирларидан fr atlas
иборат альбом.
- 3.2.3.5.2.1 **анатомик атлас**: Инсон танаси-
нинг органлари ва қисмларининг
тасвирларидан иборат атлас.
- 3.2.3.5.2.2 **астрономик атлас**: Юлдузли
осмон хариталарининг атласи.
- 3.2.3.5.2.3 **ботаник атлас**: Ўсимликлар
тасвири ва уларнинг тарқалиши
арелларининг хариталарини ўз
ичига олган атлас.
- 3.2.3.5.2.4 **географик атлас**: Географик
хариталар атласи.
- 3.2.3.5.2.5 **зоологик атлас**: Ҳайвонлар
тасвири ва уларнинг тарқалиш
ареалларининг хариталарини ўз
ичига олган атлас.

- 3.2.3.5.2.6 **лингвистик атлас:** Турли тилларда сўзлашадиган жаҳон халқларининг жойлашиш зоналари, тиллар ва диалектларнинг тарқалиш тасвирини ўз ичига олган атлас.
- 3.2.3.5.2.7 **тиббий атлас:** Инсон организмдаги патологик ҳолатларнинг тасвири, касалликлар ёки касалликлар кўзғатувчиларининг тарқалиши хариталарини ўз ичига олган атлас.
- 3.2.3.5.3 **тасвирий откритка:** Битта томони тасвирга (расм, фотография, бадий репродукция) эга бўлган, иккинчисидан эса тасвири тушунтирувчи матн учун мўлжалланган откритка. de Kunstpostkarte
en picture-card
- 3.2.3.5.4 **тасвирий плакат:** Катта бўлмаган тушунтириш матнига эга бўлган ёки матнсиз расм, фотосурат, монтаж ёки бошқа махсус тасвирдан иборат плакат.
- 3.2.3.5.5 **гравюра:** Қоғоз ёки бошқа материалдаги ўйилган тасвирнинг кора-ок, икки ёки кўп рангли изи туширилган варақли тасвирий нашр. de Gravüre
en engraving
fr gravure
- 3.2.3.5.5.1 **ксилография:** Ёғочда ўйилган тасвир изи туширилган варақли тасвирий нашр. de Xylographie
en xylograpy
fr xylographie
- 3.2.3.5.5.2 **линогравюра:** Линолеумда ўйилган тасвир изи туширилган варақли тасвирий нашр. de Linolschnitt
en lincut
- 3.2.3.5.5.3 **литография:** Тошда ўйилган тасвир изи туширилган варақли тасвирий нашр. de Lithographie
en lithography
fr lithographie
- 3.2.3.5.5.4 **офорт:** Металлга туширилган махсус қатламда тасвири тирнаб ҳосил қилинадиган, кейинчалик кимёвий усулда ишлов бериш билан босма шаклдан из туширилган варақли тасвирий нашр. de Radierung
en etching
- 3.2.3.5.5.5 **эстамп:** Босма шакли муаллиф томонидан бажарилган, график асарнинг асл нусхасидан из туширилган варақли тасвирий нашр. de Estampe
en print
fr estampe

- 3.2.3.5.5.6 **сода нашр:** Атайин примитив тасвирлар ва уларга ёзилган матнларга эга бўлган китоб, брошюра, варақа, таквим ёки алоҳида варақлар кўринишидаги тасвирий нашр.
- 3.2.3.5.7 **кўргазмали қўлланма:** Мазмуни асосан тасвир ёрдамида етказиб бериладиган қўлланма. de Anschauungsmittel
en visual aid
fr moyens visuels
- 3.2.3.5.8 **бадий репродукция:** Тасвирий санъат ёки бадий фотосурат асарини акс эттирувчи варақли тасвирий нашр. de Reproduktion
en reproduction
fr reproduction
- 3.2.3.5.8.1 **олеография:** Мой бўёқлари ёрдамида бажарилган расмларни холст юзаси ва мўйкалам билан берилган бўёқни имитация қилган ҳолда матбаа қайта акс эттиришдан иборат варақли тасвирий нашр. de Öldruck
en oleograph
- 3.2.3.5.9 **экслибрис:** Кутубхона эгасининг китоб белгисига эга бўлган бир томонлама варақли тасвирий нашр. de Exlibris
en ex-libris
fr ex-libris
- 3.2.4 Даврий бўлмаган нашрларнинг турлари**
- 3.2.4.1 Мақсадли вазифаси бўйича нашрларнинг турлари**
- 3.2.4.1.1 **расмий нашр:** Давлат органлари, корхоналари, муассасалари ёки ижтимоий ташкилотлар номидан нашр қилинадиган, норматив ва директив характердаги (конун, буйруқ) материаллардан иборат нашр. de amtliche
Veröffentlichung
en official edition
fr édition officielle
- 3.2.4.1.2 **илмий нашр:** Назарий ва (ёки) экспериментал тадқиқотлар натижаларини, шунингдек, илмий жиҳатдан эълон қилишга тайёрланган маданият дурдоналари ва тарихий ҳужжатлардан иборат нашр. de wissenschaftliche
Ausgabe
en scientific edition
fr livre scientifique
- 3.2.4.1.3 **илмий-оммабоп нашр:** Мутахассис бўлмаган китобхон учун қулай бўлган шаклда ифодаланган, фан, маданият ва техника соҳасидаги назарий ва (ёки) экспериментал тадқиқотлар тўғрисидаги маълумотлардан иборат нашр. de populärwissen-
schaftliche
Ausgabe
en popular non-fiction
fr édition de
vulgarisation
scientifique

- 3.2.4.1.4 **адабий-бадий нашр:** Бадий адабиёт асарини ўз ичига олган нашр. de schöne Literatur
en literature fiction
fr littérature
- 3.2.4.1.5 **амалий-ишлаб чиқариш наشري:** Технология, техника ва ишлаб чиқаришни ташкил этиш, шунингдек, ижтимоий амалиётининг бошқа сохалари бўйича, турли малакали мутахассислар учун мўлжалланган маълумотларни ўз ичига олган нашр. de Ausgabe für die
en Betriebspraxis
fr trade edition
fr édition de métier,
édition professionnelle
- 3.2.4.1.6 **норматив амалий-ишлаб чиқариш наشري:** Ишлаб чиқариш фаолиятининг турли сохаларидаги нормалар, коидалар ва талабларни ўз ичига олган нашр. de normative Ausgabe
en für die
Betriebspraxis
instructional
edition
- 3.2.4.1.7 **ўқув наشري:** Ўрганиш ва ўқитиш учун қулай бўлган шаклда баён этилган, илмий ёки амалий хусусиятдаги тизимлаштирилган маълумотларни ўз ичига олган ва турли ёшдаги ҳамда таълим босқичидаги ўқувчилар учун мўлжалланган нашр. de Unterrichtsmittel
en educational edition
fr livre scolaire
- 3.2.4.1.8 **оммавий-сиёсий нашр:** Ижтимоий-сиёсий мавзудаги, тарғибот-ташвиқот характердаги асарни ўз ичига олган ва кенг китобхонлар даврасига мўлжалланган нашр. de massenpolitische
en Ausgabe
popular political
edition
fr édition de
vulgarisation
politique
- 3.2.4.1.9 **маънавий-маърифий нашр:** Юқори илоҳий кучлар борлигига ишонинш асосида дунёқараш постулатларини тушунтирувчи диний мазмундаги нашр.
- 3.2.4.1.10 **маълумот наشري:** Тезроқ кидириб .опиш учун қулай тартибда жойлашган илмий ва амалий характердаги қисқа маълумотларни ўз ичига олган, ёппасига ўқиш учун мўлжалланмаган нашр. de Nachschlagebuch
en reference edition
fr édition de
enseignement,
édition de référence,
aide-memoire
annuaire

- 3.2.4.1.11 **ахборотга оид нашр:** Хужжатлар (нашр килинган, нашр килинмаган, нашр килинмайдиган) тўғрисидаги тизимли маълумотларни ёки таҳлил натижаларини ва илмий-ахборот фаолиятини амалга оширувчи ташкилот томонидан чиқариладиган дастлабки манбаларда тақдим этилган маълумотларнинг умумлаштирилишидан иборат нашр.
- 3.2.4.1.12 **реклама нашри:** Буюмлар, де Werbungsausgabe
хизматлар, тадбирларга талабни en advertising edition
ҳосил қилиш мақсадида улар fr édition de
тўғрисидаги диққатни жалб қилувчи шаклда баён этилган маълумотларни ўз ичига олган нашр. publicités, publicités
- 3.2.4.1.13 **дам олиш учун нашр:** Турмушни ташкил этиш, ҳаваскорлик ижодиётининг мустақил турли шакллари, қизиқишларнинг турли хиллари бўйича умумфойдаланадиган маълумотларни ўз ичига олган нашр.
- 3.2.4.2 Китобхон манзили бўйича нашрлар турлари**
- 3.2.4.2.1 **оммавий нашр:** Кенг китобхонлар де Massenausgabe
доираси учун мўлжалланган нашр. en mass publication
fr publication de
vulgarisation
- 3.2.4.2.2 **оммабоп нашр:** Билимларнинг битта де populäre Ausgabe
ёки бир неча махсус соҳаларидаги китобхонлар кенг доираларининг en popular edition
профессиянал бўлмаган қизиқиш- fr édition populaire
ларини қондириш учун мўлжалланган нашр.
- 3.2.4.2.3 **болалар ва ўсмирлар учун нашр:** 17 ёшгача бўлган китобхонлар учун чиқарилган бадиий адабиётнинг ёки билиш характеридаги асарни ўз ичига олган ҳамда алоҳида бадиий ва матбаа усулида расмийлаштириш билан фарқланадиган нашр.
- 3.2.4.2.4 **кутубхона учун нашр:** Кутубхона де Bibliotheksausgabe
китобхонлари учун мўлжалланган ва en library edition

- ундан фойдаланишни ҳисобга олиб расмийлаштирилган нашр.
- 3.2.4.2.5 **Кўзи ожизлар нашри:** Кўзи ожизлар учун мўлжалланган нашр. de Blindenausgabe
en edition for the blind
fr édition pour aveugles
- Изоҳ – Кўзи ожизлар учун нашрлар Брайль шрифтида ёки йирик шрифтда терилган, болалар учун китоблар рельефли иллюстрациялар билан, шунингдек, кассета нашрлари ва CD-ROM бўлиши мумкин.
- 3.2.4.2.6 **хизматга оид фойдаланиш учун нашр:** Қатъий белгиланган шахслар ёки муассасалар доираси томонидан фойдаланиш учун мўлжалланган ва муқовада ва/ёки титул варағида тегишли гриф билан белгиланган нашр.
- 3.2.4.2.7 **элита нашри:** Кадр килувчиларнинг тор доираси учун мўлжалланган нашр.
- 3.2.4.2.7.1 **библиофил нашр:** Библиофиллар томонидан кадрланадиган алоҳида эстетик сифатлари билан фаркланадиган кам ададли нашр. de bibliophile Ausgabe
en collector's edition
fr édition de bibliophile
- 3.2.4.2.8 **мослаштирилган нашр:** Етарлича тайёрланмаган китобхонларнинг тушуниши учун асарнинг энгиллаштирилган матнини ўз ичига олган нашр. de adaptierte Ausgabe
en adapted edition
fr édition adaptée
- 3.2.4.3 Ахборот характери бўйича нашрларнинг турлари**
- 3.2.4.3.1 Илмий ва илмий-оммабоп нашрлар**
- 3.2.4.3.1.1 **монография:** Бир муаммо ёки мавзунинг тўлиқ ва ҳар томонлама тадқиқ қилинишини ўз ичига олган ҳамда бир ёки бир нечта муаллифларга тегишли бўлган илмий ёки илмий-оммабоп нашр. de Monographie
en monograph
fr monographie
- 3.2.4.3.1.2 **илмий ишлар тўплами:** Илмий муассасалар, ўқув юртлари ёки жамиятларнинг тадқиқот материалларини ўз ичига олган тўплам. de Sammelband der wissenschaftlichen Arbeiten
en collection of scientific papers
fr recueil de travaux scientifiques

- 3.2.4.3.1.3 **конференция (съезд, симпозиум)** de Tagungsberichte
материаллари: Маърузалар, тавсия- en proceeding
лар, карорлар кўринишидаги fr actes de conférence
конференциянинг натижаларини ўз
ичига олган даврий бўлмаган тўплам.
- 3.2.4.3.1.4 **препринт:** Улар жойлаштирилиши de Preprint
мумкин бўлган нашр босилиб en preprint
чиккунга қадар эълон қилинган, fr édition préalable
дастлабки характердаги материаллар-
ни ўз ичига олган илмий нашр.
- 3.2.4.3.1.5 **пролегоменлар, кириш:** Бирламчи de Einführung
маълумотлар ва бирон-бир фаннинг en prolegomena
асосий принципларидан иборат fr prolégomènes
бўлган илмий ёки ўқув нашри.
- 3.2.4.3.1.6 **илмий конференция (съезд, де Referat der Beiträge
симпозиум) маърузалари/хабарла- einer wissen-
рининг тезислари:** Олдидаи schaftliche
белгиланган характердаги конферен- Konferenz
циядан олдин эълон қилинган en scientific
материалларга (маърузалар ва (ёки) conference abstracts
хабарларнинг аннотациялари, fr thèses des exposés
рефератлари) эга бўлган илмий de la conférence
даврий бўлмаган тўплам. scientifique
- 3.2.4.3.1.7 **диссертация автореферати:** Илмий de Autoreferat einer
даражани олиш учун тақдим Dissertation
этиладиган, муаллиф томонидан олиб en author's abstract,
борилган тадқиқот бўйича у тузган synopsis of thesis
рефератни ўз ичига олган брошюра fr abstract d'une
кўринишидаги илмий нашр. thèse, résumé
d'auteur d'une thèse
- 3.2.4.3.2 Расмий ва норматив-ишлаб чиқариш нашрлари**
- 3.2.4.3.2.1 **йўриқнома:** Ишлаб чиқариш ва de Instruktion
ижтимоий фаолиятни тартибга солиш en instrucion
ёки маҳсулотлар ва (ёки) хизматлардан fr instruction,
фойдаланиш бўйича қоидалардан prescription
иборат расмий нашр.
- 3.2.4.3.2.2 **прейскурант:** Нархларини, гоҳида de Preisliste
қисқа тавсифларини кўрсатган ҳолда, en price-list
материаллар, маҳсулотлар, ускуна, fr prix courant, tarif
ишлаб чиқариш операциялари,
хизматларининг тизимли рўйхатини ўз
ичига олган расмий ва (ёки) маълумот

- нашри.
- 3.2.4.3.2.3 **стандарт:** Стандартлаштириш объекти учун қўйиладиган фан, техника ва илғор тажриба асосида белгиланадиган ҳамда амалдаги конун ҳужжатлари-га қўра тасдиқланадиган нормалар, коидалар, талаблар комплексини ўз ичига олган расмий нашр.
- de Standart
en standard
fr norme
- 3.2.4.3.2.3 **устав нашри:** Ташкилот ва муайян фаолият тартибини тартибга солувчи коидалар тўплами – уставини ўз ичига олган расмий нашр.
- de Statut-Ausgabe
en statutory edition
fr édition statutaire
- 3.2.4.3.3 Ишлаб чиқариш – амалий нашрлар**
- 3.2.4.3.3.1 **йўриқнома-методик нашр:** Муайян турдаги ҳужжатларни ва мутахассис-ларнинг ушбу муассаса доирасидаги амалий фаолиятида ёрдам сифатида улардан фойдаланиш бўйича методик тавсифларни ўз ичига олган ишлаб чиқариш – амалий нашри.
- 3.2.4.3.3.2 **амалий кўллапма:** Ишни бажаришда билим ва кўникмаларни эгаллаш учун мўлжалланган ишлаб чиқариш–амалий нашри.
- de praktisches
Lehrmittel
en guide-book
fr cours pratique,
conseil pratique
- 3.2.4.3.3.3 **амалий йўл-йўрик:** Бирон–бир ишлаб чиқариш кўникмаларини мустақил эгаллаш учун мўлжалланган амалий кўлланма.
- de Anleitung für die
Betriebspraxis
en guidance manual,
practical guide
fr manuel pratique,
guide -âne
- 3.2.4.3.3.4 **эсдалик:** Ишлаб чиқариш фаолиятида ёки кундалик ҳаётда фойдали бўладиган амалий маълумотларни ўз ичига олган катта бўлмаган ҳажмдаги ишлаб чиқариш–амалий нашр.
- 3.2.4.3.3.5 **саноат каталоги:** Саноат маҳсулотларининг тизимли рўйхатини ўз ичига олган каталог.
- en trade catalogue

- 3.2.4.3.3.5.1 **номрўйхатли каталог:** Ушбу en nomenclature
вакгда чиқариладиган sanoat catalogue
серияли маҳсулот номрўйхатининг
асосий техник тавсифлари ва
рўйхатини ўз ичига олган каталог.
- 3.2.4.3.4 Ўқув нашрлари**
- 3.2.4.3.4.1 **дарслик:** Ўқув дастурига тегишли de Lehrbuch
бўлган ва нашрнинг берилган тури en textbook
сифатида расман тасдиқланган ўқув fr livre scolaire
фани, унинг бўлими, қисмининг
тизимли баён этилишини ўз ичига
олган ўқув нашри.
- 3.2.4.3.4.1.1 **алифбе:** Она тилида ёзиш ва ўқишга de ABC-Buch, Fibel
ўргатиш учун мўлжалланган en ABC-book
биринчи дарслик. fr ABC
- 3.2.4.3.4.2 **ўқув қўлланмаси:** Дарсликни de unterrichtshilfe
қисман ёки тўлиқ тўлдирадиган ёки Lehrbehelf
ўрнига ишлатиладиган, нашрнинг en study aid, teaching
ушбу тури сифатида расман aid
тасдиқланган ўқув нашри. fr manuel pratique,
traite pratique
- 3.2.4.3.4.2.1 **ўқув-методик қўлланма:** Ўқув de methodischer
фани, унинг бўлими, қисмини Lehrbehelf guidance
ўқитиш, ўрганиш ёки тарбия бериш en manual, methods
методикаси бўйича материалларни handbook
ўз ичига олган ўқув нашри.
- 3.2.4.3.4.2.2 **ўқув кўргазмали қўлланма:** de Lehr- und
Ўрганиш, ўқитиш ёки тарбия Anschauungsmittel
беришда ёрдам сифатидаги en training aid, training
материалларни ўз ичига олган ўқув appliance
таsvирий нашр.
- 3.2.4.3.4.2.3 **иш дафтари:** Ўқувчининг ўқув
фанини мустақил ўзлаштиришга
ёрдам берадиган алоҳида дидактик
аппаратга эга бўлган ўқув
қўлланмаси.
- 3.2.4.3.4.2.4 **мустақил ўқиш учун қўлланма:** de Lehrbuch für
Раҳбарнинг ёрдამисиз бирон бир Selbstunterricht
нарсани мустақил ўрганиш учун en textbook for
мўлжалланган ўқув қўлланмаси. self-instruction
- 3.2.4.3.4.2.5 **хрестоматия:** Ўқув фанининг de Chrestomatie
ўрганиш объекти таркибидаги en reader, reading book

рўйхати ва уларнинг тавсифлари ёки уларнинг бошқа тилга таржимасидан иборат лугат.	en	dictionary
	fr	dictionnaire, vocabulaire lexicque
идеографик лугат: Тил бирликлари маъно жиҳатидан яқинлигига кўра жойлаштирилган тил луғати.	de	ideographisches Wörterbuch
орфографик лугат: Сўзларнинг норматив ёзилишини берадиган тил луғати.	de	orthographises Wörterbuch
	en	spelling dictionary
орфоэпик лугат: Сўзларнинг норматив талаффуз этилишини берадиган тил луғати.	de	orhpoeisches Wörterbuch
	en	pronouncing dictionary
таржима луғати: Икки ёки undan ортик тилларнинг тил бирликлари киёсланадиган тил луғати.	de	Übersetzungs- wörterbuch
	en	translation dictionary
	fr	traduction dictionnaire
сўзлашгич: Умуммаиший лексика ва фразеологияни ўз ичига олган ва мулоқот учун қўлланма сифатида хизмат қиладиган икки ёки кўп тилли оммабоп луғат.	de	Sprachführer
	en	phrase book, colloquial guide
	fr	manuel de conversatioir, guide-pareer
изоҳли лугат: Бирон-бир тил сўзларининг маъносини тушунтириб берадиган, уларнинг грамматик ва стилистик тавсифлари, қўллаш мисоллари ва бошқа маълумотларни берадиган тил луғати.	de	Defmitionswör- terbuch
	en	glossary
	fr	glossaire, dictionnaire, raisonné
частота луғати: Нутқда қўлланиш даражаси бўйича жойлаштирилган сўзларнинг рўйхатини ўз ичига олган тил луғати.	de	Häufigkeitwör- terbuch
	en	frequency vocabulary
этимологик лугат: Тил бирликларининг пайдо бўлишини тушунтириб берадиган тил луғати.	de	etymologisches Wörterbuch
	en	etymological dictionary
атамалар луғати: Бирон-бир билим соҳаси ёки мавзуга тегишли	de	terminologis-ches Wörterbuch

	атамалар ва уларнинг изоҳини ўз ичига олган луғат.	en dictionary of terms dictionnaire fr terminologique
3.2.4.3.5.3	маълумотнома: Тизим структура-сига эга бўлган ёки мақолалар сарлавҳаларининг алифбоси бўйича тузилган амалий характердаги маълумот нашри.	de Nachschlage-werk guide, directory en guide, annuaire, fr aide-memoire
3.2.4.3.5.3.1	манзил/телефон дафтари: Қандай-дир манзил/телефонлар рўйхатини ўз ичига олган маълумотнома.	
3.2.4.3.5.3.2	каталог: Мавжуд предмет ва хизматларнинг тизимли рўйхатини ўз ичига олган расмий, маълумот ва (ёки) реклама нашри.	de Katalog en catalogue fr catalogue
3.2.4.3.5.3.2.1	аукцион каталоги: Аукционга тақдим этилган предметларнинг рўйхатини ўз ичига олган каталог.	
3.2.4.3.5.3.2.2	кутубхона каталоги: Қандайдир кутубхонада сақланадиган ёки сақланган китоблар рўйхатини ўз ичига олган каталог.	
3.2.4.3.5.3.2.3	кўргазма каталоги: Кўргазмага кўйилган предметлар рўйхати ва уларнинг таърифини ўз ичига олган каталог.	de Ausstellungskatalog en exhibition catalogue fr catalogue d'exposition
3.2.4.3.5.3.2.4	товарлар ва хизматлар каталоги: Истеъмолчига таклиф этиладиган товарлар ва хизматлар рўйхатини ўз ичига олган каталог.	
3.2.4.3.5.3.2.5	музей каталоги: Музей (музейлар) да жойлаштирилган предметлар рўйхатини (тўлик ёки қисқа) ва уларнинг таърифини ўз ичига олган каталог.	
3.2.4.3.5.3.3	проспект (Йқм. <i>каталог; каталог-проспект</i>): Чикариш, сотиш ёки	de Prospekt en prospectus

	кўргазмага кўйиш учун мўлжалланган (битта предметнинг таърифи) хизматлар, предметлар тизимли рўйхатини ўз ичига олган маълумот ва (ёки) реклама нашри.	fr	prospectus
3.2.4.3.5.3.4	саёҳатнома: Бориш ёки кўриш учун қулай бўлган тартибда жойлаштирилган бирон-бир географик пункт ёки маданий-маърифий муассаса (тадбир) тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган маълумотнома.	de en fr	Reisenführer guide guide
3.2.4.3.5.3.5	биобиблиографик маълумотнома/луғат: Бирон-бир шахслар тўғрисидаги биографик маълумотлар, асарлари ва уларнинг ҳаёти ҳамда фаолиятларини ёритадиган адабиётлар рўйхатларидан иборат маълумотнома.	en fr	biobibliographical reference book guide de biobibliographie
3.2.4.3.5.3.6	биографик маълумотнома/луғат: Бирон-бир шахсларнинг ҳаёти ва фаолияти тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган маълумотнома	en	biographic guide, biographic dictionary
3.2.4.3.5.4	афиша: Бирон-бир маданий тадбир тўғрисида хабар берадиган ва ёпиштириш учун мўлжалланган реклама ёки маълумот варақли нашр.	de en fr	Aushand advertisement affiche
3.2.4.3.6 Адабий-бадий нашр			
3.2.4.3.6.1	альманах: Муайян белги бўйича бирлаштирилган адабий-бадий ва (ёки) илмий-оммабоп асарларни ўз ичига олган тўплам. Изох – Альманах серияли нашр ҳам бўлиши мумкин.	de en fr	Almanach almanac almanach
3.2.4.3.6.2	антология: Кўпроқ шеър кўринишидаги танлаб олинган адабий–бадий асарларни ёки улардан кўчирмаларни ўз ичига оладиган даврий бўлмаган тўплам.	de en fr	Anthologie anthology anthologie
3.2.4.3.6.3	ҳужжатли-бадий нашр: Ҳужжат,	de	Dokumentalistik

	реал вокеа ёки тарихий шахснинг фаолияти асос бўлиб хизмат килган асардан иборат адабий-бадиий нашр.	en	documentalistic fiction
3.2.4.3.6.4	илмий-бадиий нашр: Асосига илмий факт қўйилган асардан иборат адабий-бадиий нашр.	de en fr	science Fiction scientific fiction scientifique romancé
3.2.4.3.6.5	қўшиқлар тўплами: Турли белгилари – мавзу, битта муаллифга тегишлилиги бўйича йиғилган, қўпинча ноталар илова килинган қўшиқлар матнларининг тўплами.	de en	Liederbuch song-book
3.2.4.4 Ахборотни тахлилий-семантик қайта ишлаш характери бўйича нашрларнинг турлари			
3.2.4.4.1	библиографик нашр: ГОСТ 7.0 бўйича.		
3.2.4.4.1.1	нашрларни босиб чиқаришнинг аннотацияланган мавзу режаси: Нашриёт ёки нашрлар гуруҳларининг бир йилга режалаштирилган нашрларининг аннотацияланган рўйхатини ўз ичига олган ва чиқаришга мўлжалланган адабиёт тўғрисида ахборот бериш ҳамда унга буюртмаларни йиғиш учун мўлжалланган библиографик нашр.	de en fr	annotierter Themenplandes Verleges annotated subject publisher's schedule plan thematique annoté de la maison d'édition
3.2.4.4.2	библиографик кўрсаткич: ГОСТ 7.0 бўйича.		
3.2.4.4.2.1	давлат библиографик кўрсаткичи: ГОСТ 7.0 бўйича.	en fr	state bibliography index bibliographique national
3.2.4.4.2.2	нашриётга тегишли библиографик кўрсаткич; нашриётга тегишли каталог: Бир ёки бир нечта нашриёт томонидан чиқариладиган ёки чиқариш учун мўлжалланган нашриёт маҳсулотини акс эттирадиган библиографик кўрсаткич.	de en fr	Verlagskatalog publisher's catalogue materiel bibliographique
3.2.4.4.2.3	китоб савдоси библиографик кўрсаткичи; китоб савдоси каталоги:	de en	Angebotkatalog bookseller's

- Нашриёт махсулотларини сотишга ёрдам бериш мақсадларида чоп этиладиган ёки фойдаланиладиган библиографик кўрсаткич. catalogue
fr materiel
bibliographique
de libraire
- 3.2.4.4.3 **босма каталог варақчаси:** Варақчалар каталогига қўйиш учун мўлжалланган, стандарт шаклдаги, кичикрок ўлчамдаги (125 × 75 мм) библиографик варакли нашр. de Titeldruck
en printed catalogue
fr carte imprimée
- 3.2.4.4.4 **шарҳли нашр:** Маълумотлар манбаларида тақдим этилган таҳлил ёки умумлаштириш натижаларидан иборат бир ёки бир нечта шарҳни ўз ичига олган ахборот нашр.
- 3.2.4.4.4.1 **библиографик шарҳ:** Муайян мавзу бўйича нашрлар ёки ҳужжатлар тўғрисида боғлиқ бўлган хикоядан иборат ахборот нашри.
- 3.2.4.4.5 **рефератив нашр:** Рефератларни ўз ичига олган библиографик ёзувларнинг тартибга солинган йиғиндисидан иборат ахборот нашри.
- 3.2.4.4.5.1 **ахборот варағи:** Илгор ишлаб чиқариш тажрибаси ёки илмий-техник ютуқлар тўғрисидаги маълумотларни акс эттирувчи даврий бўлмаган рефератив нашр.
- 3.2.4.4.5.2 **рефератив тўплам:** Тўплам кўриниши-да чиқадиган рефератив нашр.
Изоҳ – Рефератив тўплам даврий ёки давомли бўлиши мумкин.
- 3.2.4.4.5.3 **экспресс-ахборот:** Эълон қилинган энг долзарб хорижий материаллар ёки тезкор хабар қилинишини талаб этадиган маҳаллий эълон қилинмаган ҳужжатларнинг кенгайтирилган ва йиғма рефератларини ўз ичига олган даврий рефератив нашр.
- 3.2.4.5 Мазмуннинг асл нусхалилиги бўйича нашрларнинг турлари**
- 3.2.4.5.1 **асл нашр:** Асарнинг асл нусхасидан иборат ва асл нусха тилида чикқан

нашр.

Изоҳ – «Асарнинг асл нусхаси» деганда муаллиф мустақил ижодининг махсули бўлган асар тушунилади.

- 3.2.4.5.2 **таржима қилинган нашр:** Бирон-бир де übersetzte Ausgabe
хорижий тилдан нашр манзилланган, en translated publication
миллат тилига таржима қилинган fr publication traduite
асарни ўз ичига олган нашр.
- 3.2.4.5.3 **кўп тилли нашр:** Матни тўлик ёки de mehrsprachige
кисман бир неча тилларда эълон Ausgabe
қилинган нашр. en multilingual edition
fr édition polyglotte
- 3.2.4.5.4 **параллел матнли нашр:** Икки ёки бир
неча тиллардаги асар матнидан иборат
нашр, улардан биттаси, одатда, асл
нусха тилида, иккинчиси эса – таржима
тилида.
Изоҳ – Бундай нашр асл нусха матнини
қўшмаган ҳолда, бир неча тиллардаги
матнларни ўз ичига олиши мумкин.
- 3.2.4.5.5 **параллел нашр:** Бошқа, мазмуни ва de Parallelausgabe
расмийлаштирилиши бўйича ўхшаш en parallel edition
бўлган нашр билан бир қаторда fr publication parallél
чиқарилган, лекин ҳар бири ўз тилида
босиб чиқарилган нашр
- 3.2.4.6 Асарларни ташкил этиш усули бўйича нашрларнинг турлари**
- 3.2.4.6.1 **академик нашр:** Асарнинг илмий de akademie Ausgabe
жихатдан текширилган матни ва унинг en academic publication
турли вариантларини ўз ичига олган,
синчиклаб тайёрланган, катта илмий-
маълумот аппарати, шунингдек,
батафсил изоҳ билан таъминланган
нашр.
- 3.2.4.6.2 **танланган асарлар:** Муайян принцип de ausgewählte Werke
бўйича танланган бир ёки бир неча en selected works
муаллифларнинг асарларининг бир fr oeuvres choisies
қисмини ўз ичига олган бир томли ёки
кўп томли нашр.
- 3.2.4.6.3 **асарлар тўплами:** Бир ёки бир неча de gesammelte Werke
муаллифлар асарларининг ҳаммаси ёки en collected works
кўп қисмини ўз ичига олган, унинг fr oeuvres complètes
ижоди тўғрисида тўлик маълумот

- берадиган бир томли ёки кўп томли нашр.
- 3.2.4.6.4 **кўп томли нашр**; кўп томлик: Мазмуни ва расмийлаштирилиши бўйича бир бутундан ташкил топган, икки ёки ундан ортиқ рақамланган томлардан иборат даврий бўлмаган нашр. de dc mehrbändige Ausgabe
en multi-volume edition
fr édition en plusieurs volumes
- 3.2.4.6.5 **бир томли нашр**; бир томлик: Битта томда чиқарилган даврий бўлмаган нашр. de einbändige Ausgabe
en single-volume edition,
one-volume edition
fr édition en un volume
- 3.2.4.6.6 **алоҳида нашр**: Даврий нашр, тўплам, асарлар тўпламлари ёки танланган асарларда аввал эълон қилинган асарларни ўз ичига олган нашр.
- 3.2.4.6.7 **илова**: Мустақил аҳамиятга эга бўлган, асосий нашр билан бирга бепул ёки кўшимча нархда тарқатиладиган нашр. Изоҳ – Илова мустақил сарлавҳа, рақамланиш, нашр йилига эга бўлган нодаврий ёки даврий бўлиши мумкин. de Beilage
en appendix, supplement
fr supplément séparé
- 3.2.4.6.8 **серия**: Мақсади, мавзуси, мақсадли ёки қандай китобхонга мўлжалланганлигига кўра бирлаштирилган томлар мажмуини ўз ичига олган, бир турда расмийлаштирилган серияли нашр. de Serie, Reihe
en series, set
fr collection, série
- Изоҳлар
1 Серия нодаврий ёки даврий, давомли бўлиши мумкин.
2 Даврий ёки давомли серия рақамланган ёки санаси қўйилган нашрлардан иборат
- 3.2.4.6.8.1 **кутубхона серияси**: Кутубхоналар учун мўлжалланган серия.
- 3.2.4.6.8.2 **ёпиқ серия**; **кутубхона**: Чиқарилиши муайян вақт ва нашрлар сони билан чекланган серия.
- 3.2.4.6.8.3 **очик серия**: Чиқарилиш давомийлиги ва нашрлар миқдори олдиндан белгиланмаган серия.
- 3.2.4.6.8.4 **қуйи серия**: Топ мақсадли ёки китобхон вазифасига ёки муайян мавзу, шунингдек, серия сарлавҳасини тўлдирувчи ўз de Reihe
en subseries
fr sous-série

	сарлавҳасига эга бўлган сериянинг қисми.		
3.2.4.6.9	серияли нашр: Нодаврий серияга қирадиган нашр.	de	Serienwerk
		en	series
		fr	publication en série
3.2.4.7 Ҳажм бўйича босма нашрларнинг турлари*			
3.2.4.7.1	китоб: Ҳажми 48 бетдан кўп бўлган китоб нашри.	de	Buch
		en	book
		fr	livre
3.2.4.7.2	брошюра: Ҳажми 4 бетдан кўп бўлган, лекин 48 бетдан кўп бўлмаган китоб нашри.	de	Broschüre
		en	pamphlet
		fr	fasciende
3.2.4.7.3	варақа (Йкм. <i>варақча, варақ</i>): Ҳажми 1 дан 4 бетгача бўлган варақли нашр.	de	Flugblatt
		en	leaflet
		fr	papillon
3.2.4.8 Нашр такрорийлиги бўйича нашрларнинг турлари			
3.2.4.8.1	биринчи нашр: Биринчи марта босиб чиқариладиган асар нашри	de	erste Ausgabe
		en	first edition
		fr	édition princeps
3.2.4.8.1.1	биринчи алоҳида нашр: Биринчи марта алоҳида китоб ёки брошюра кўринишида чиқариладиган, лекин аввал эълон қилинган асар нашри.	de	erste
		en	Sonderausgabe
		fr	first separate edition
			première édition à part
3.2.4.8.2	қайта нашр: Ўзгартиришлар билан ёки ўзгартиришларсиз қайта чиқарилган асар нашри.	de	Neuaufgabe
		en	reissue
		fr	réédition
3.2.4.8.2.1	янги нашр: Ушбу ношир томонидан биринчи марта чиқариладиган, шунингдек, янги тўпламдан янги таҳрирда ёки янги бадиий-техник расмийлаштириш ва матбаа усулида бажарилган асар нашри.		
3.2.4.8.2.2	тўлдирилган нашр: Алоҳида боблар, бўлимлар, параграфлар, хатбошилар, иллюстрациялар кўринишидаги қўшимчаларни ўз ичига олган қайта нашр.	de	ergänzte Auflage
		en	enlarged edition
		fr	édition amplifiée
3.2.4.8.2.3	тўғрилланган нашр: Муаллиф томонидан аввал йўл қўйилган	de	korrigierte
		en	Auflage

* Электрон нашрларнинг ўхшаш турлари ГОСТ 7.83-2001 бўйича (ушбу жойда ва бундан кейин).

	ноаникликлар йўқ килинган, асар матнини тубдан ўзгартирмаган ҳолда фактик хатолари тузатилган қайта нашр.	fr	corrected edition édition corrigée
3.2.4.8.2.4	қайта ишланган нашр: Аввалги нашрга нисбатан бутун матн ёки унинг анчагина қисми ўзгартирилган қайта нашр.	de en fr	neubearbeitete Auflage revised edition édition révisée
3.2.4.8.2.5	қайта кўрилган нашр: Матни ифодаларни аниқлаштириш, ўзгартириш, эскирган материални янгиси билан алмаштириш кўринишидаги таҳририятга оид тузатишларни ўз ичига олган қайта нашр		
3.2.4.8.2.6	кенгайтирилган нашр: Матни аввалги нашрга нисбатан мавзу жиҳатидан кенгайтирилган қайта нашр.	de en fr	erweiterte Auflage enlarged edition édition augmentée
3.2.4.8.2.7	стереотип нашр: Ўзгартишлар киритилмаган қайта нашр.	de en fr	unveränderte Ausgabe reprint, stereotype edition édition stéréotypée
3.2.4.8.2.7.1	такрорий нашр: Олдинги нашрдан кейин дарҳол чиқарилган стереотип нашр.	de en fr	Nachauflage new edition, repeat edition édition nouvelle
3.2.4.8.2.7.2	қайта босиб чиқариш: Асарнинг матни (ёки унинг қисми)ни ўзгартирмай, бошқа ношир томонидан янги терилиши билан чиқарилган қайта нашр. Изоҳ – Одатда, қайта босиб чиқариш у қайта ишланган манбага кўрсатилган хаволага эга бўлади.		
3.2.5 Даврий ва давомли нашрларнинг турлари			
3.2.5.1	газета: Вактнинг узок давом этмайдиган ораликлари ўртасида чиқадиган, расмий материаллар, тезкор ахборот ва долзарб ижтимоий-сиёсий, илмий. ишлаб	de en fr	Zeitung newspaper journal

чиқариш ва бошқа масалалар бўйича мақолалар, шунингдек, бадиий асарлар ва рекламадан иборат даврий газета нашри.

Изохлар

1 Газета, шунингдек, муайян тадбирлар билан чегараланган киска муддат давомида босиб чиқарилиши ҳам мумкин.

2 Газета иловага эга бўлиши мумкин.

- 3.2.5.1.1 **умумсиёсий газета:** Мамлакатнинг ички ва ташқи сиёсати масалаларини, шунингдек, халқаро ҳаётни тизимли равишда ёритадиган газета.
Изох – Нашр ва тарқатилиш жойи бўйича куйидаги газеталар фарқланади: халқаро, умумроссия, республика, шунингдек, автоном вилоятлар, ўлка, вилоят, шаҳар, туман, куйи.
- 3.2.5.1.2 **ихтисослаштирилган газета:** de Fachzeitung
fr journal spécial de...
Ижтимоий ҳаёт, фан, техника, маданият ва фаолиятнинг бошқа соҳаларидаги алоҳида муаммоларни тизимли равишда ёритадиган ва китобхоннинг муайян тоифаларига мўлжалланган газета.
- 3.2.5.1.3 **махсус газета нашри:** de Sonderausgabe der
en special issue of a
Kитобхонга тезкорлик билан newspaper
етказиш учун асосий газетанинг чиқиш ёки ижтимоий таҳририяти томонидан тайёрланган, нашрнинг жорий ва умумий рақамлари, йили, санасига эга бўлган, чекланган муддат ичида босилиб чиқадиган газета.
- 3.2.5.2 **журнал:** Доимий рубрикага эга бўлган de Zeitschrift
en magazine, journal
fr revue, magazine
ва турли масалалар бўйича мақолалар ёки рефератларни ва адабий-бадиий асарларни ўз ичига оладиган даврий журнал нашри.
Изох – Журнал иловага эга бўлиши мумкин.
- 3.2.5.2.1 **адабий-бадиий журнал:** de Literaturzeitschrift
en belles-lettres journal
fr revue littéraire,
адабиёт асарлари, шунингдек публицистик ва танқидий мақолалар

- ва материалларни ўз ичига олган журнал.
- 3.2.5.2.2 **ижтимоий-сиёсий журнал:** Кенг китобхонлар давраси учун мўлжалланган, долзарб ижтимоий-сиёсий мавзудаги мақолалар ва материалларни ўз ичига олган журнал.
Изоҳ – Китобхон манзилига боғлиқ равишда ижтимоий-сиёсий нашрлар ёшлар, аёллар, китобхонларнинг махсус тоифалари учун мўлжалланган бўлиши мумкин.
- 3.2.5.2.3 **илмий журнал:** Назарий тадқиқотлар де wissenschaftliche
тўғрисидаги мақолалар ва Zeitschrift
материаллари, шунингдек, илмий en learned journal
ходимлар учун мўлжалланган амалий fr journal des sciences,
характердаги мақола ва revue d'études
материалларни ўз ичига олган журнал.
Изоҳлар
1 Мақсадли вазифасига кўра қуйидаги журналлар ажратилади: илмий-назарий, илмий-амалий ва илмий-услубий.
2 Техник фанлар бўйича мақолалар, материаллар, рефератларни ўз ичига олган илмий-амалий журнал илмий-техник журнал деб аталади.
- 3.2.5.2.4 **илмий-оммабоп журнал:** Фанлар де populärwissenschaftliche
асослари тўғрисида, назарий ва (ёки) Zeitschrift
фан, маданият соҳаларидаги ва en popular science
амалий фаолиятдаги экспериментал journal
тадқиқотлар тўғрисидаги мақолалар ва fr revue de
материалларни ўз ичига олган, vulgarisation
билимларни тарқатиш ва мустақил scientifique
таълим олишга хизмат қиладиган журнал.
Изоҳ - Болалар учун илмий-оммабоп журналлар босиб чиқарилади.
- 3.2.5.2.5 **ишлаб чиқиш-амалий журнал:** де Fachzeitschrift
Технология, техника, иқтисодиёт, en industrial and
ишлаб чиқаришни ташкил этиш ёки practical journal
амалий фаолият бўйича мақолалар
ва материалларни, муайян соҳа
ходимлари учун мўлжалланган
услубий қўлланмаларни ўз ичига
олган журнал.

3.2.5.2.6	оммабоп журнал: Турли масалалар бўйича мақолалар ва материалларни ўз ичига олган ва кенг китобхонлар давраси учун мўлжалланган журнал.	de en fr	Zeitschrift für breite Leserkreise popular magazine revue s'adressant au public, revue pour
3.2.5.2.7	рефератив журнал: Журнал сифатида расмий рўйхатга олинган даврий рефератив нашр.	de	Referateblatt, Referatezeitschrift
3.2.5.3	бюллетень: Тезкор равишда чикари-ладиган, уни босиб чикарувчи ташкилотнинг юритиш доирасига кирувчи масалалар бўйича қисқа расмий материалларни ўз ичига олган даврий ёки давомли нашр. Изохлар 1 Даврий бюллетенлар, одатда, доимий рубрикацияга эга. 2 Айрим ҳолларда бюллетенлар муайян тадбир билан чегараланган қисқа муддат ичида чикарилиши мумкин.	de en fr	Bulletin bulletin bulletin
3.2.5.3.1	бюллетень-жадвал: Жадвал шаклида жойлаштирилган фактик маълумотларга эга бўлган бюллетень.	de en fr	Tabelle classifier, information bulletin tableau
3.2.5.3.1.1	статистик бюллетень: Мазмуни жамиятнинг ҳаёти ва фаолиятининг муайян соҳасини тавсифловчи тезкор статистик маълумотларни ташкил этадиган бюллетень-жадвал.	de en fr	statistisches Bulletin statistical data bulletin tableau statistique
3.2.5.3.2	бюллетень-хроника (Йкм. <i>ахборот бюллетени</i>): Нашр этувчи ташкилотнинг фаолиятини акс эттирувчи хабарларни ўз ичига олган бюллетень.	en fr	Newsletter chronique
3.2.5.3.3	норматив бюллетень: Норматив, директив ёки йўриқнома характердаги материалларни ўз ичига олган, одатда, бирон-бир давлат органи томонидан чикариладиган бюллетень.	de en fr	normatives Bulletin legislation bulletin bulletin officiel
3.2.5.3.4	реклама бюллетени (Йкм. <i>ахборот бюллетени</i>): Буюмлар, хизматлар,	de en	Werbungsbulletin advertising bulletin

	тадбирларга бўлган талабни ҳосил қилиш мақсадида, эътиборни ўзига тортадиган шаклда ифодаланган улар тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган бюллетень.	fr	publicité
3.2.5.3.	маълумот бюллетени (Йқм. <i>ахборот бюллетени</i>): Тез кидириб топиш учун қулай тартибда жойлаштирилган, бирон-бир маълумот материалларини ўз ичига олган бюллетень.	de en fr	Informationsblatt reference bulletin antenne, guide
3.2.5.4	календарь: Ушбу йилнинг кун, ҳафта, ойларининг кетма-кетликдаги рўйхатини ўз ичига олган даврий маълумот нашр. Изоҳлар 1 Календарлар йиллик, ойлик, ҳафталик бўлиши мумкин. 2 Календарлар бир марта босиб чиқарилиши мумкин. 3 Календарлар кўшимча маълумотларни ўз ичига олиши мумкин.	de en fr	Kalender calendar calendrier
3.2.5.4.1	аҳамиятли саналар тақвими: Унутилмас воқеалар ва ушбу воқеалар тўғрисидаги маълумотлар билан боғлиқ бўлган йил кунларининг танланган рўйхатини кўшган йиллик, чораклик, ойлик, ҳафталик календарь.	de en fr	Kalender der denkwürdigen Daten memorial data calendar calendrier contenant les evenements importants
3.2.5.4.2	китоб туридаги календарь: Муайян мавзу ва (ёки) китобхон манзилга мувофиқ танланган материалларни ўз ичига олган китоб нашри кўринишида чиқариладиган йиллик-календарь.	de en fr	Buchkalender almanac in book form almanach, annuaire
3.2.5.4.3	узиб олинадиган/варақланадиган календарь: Ҳар бир кун (ҳафта, ой) учун алоҳида узиб олинадиган/варақланадиган варақлари ажратилган, деворга осиладиган ёки стол устига қўйиладиган шаклдаги йиллик-календарь.	de en fr	Abreiss/ Umlege- kalender tear-off/loose-leaf calendar ephéméride

- 3.2.5.4.4 **табель-календарь:** Жадвал шаклида de **Tabelkalender**
ойлар бўйича жойлаштирилган йил en **calendar**
кунларининг рўйхатини ўз ичига олган fr **calendrier**
варақли нашр кўринишидаги йиллик-
календарь.
- 3.2.6 Материал конструкцияси бўйича босма нашрларнинг турлари**
- 3.2.6.1 **журнал наشري:** Ушбу даврий de **Zeitschriftenausgabe**
нашрнинг спецификасига мослашти- en **journal type edition,**
рилган, белгиланган форматдаги босма **magazine**
материалнинг варақлари корешогида
блок кўринишида бириктирилган,
муқова ёки қалин муқовадаги нашр.
Изоҳ – Белгиланган формат деб норматив
хужжатлар билан регламентланган, нашрнинг
муайян тури учун қабул қилинган ўлчамлар
тушунилади.
- 3.2.6.2 **китоб наشري:** Муқова ёки жилдда de **Ausgabe in**
бўлган, турли форматдаги босма **Buchform**
материал варақларининг корешогида en **edition in a book**
бириктирилган блок кўринишидаги **fom**
нашр. fr **édition en form de**
livre
Изоҳ – Босма материал варағи деб, юзасида
тамға бўлган қоғоз варағи ёки унинг синтетик
ўрнини босувчи, картон, мато тушунилади.
- 3.2.6.3 **варақли нашр:** Бириктирилмасдан de **Einzelblatt,**
турли форматдаги босма материалнинг **Loseblattausgabe**
бир ёки бир нечта варақлари en **loose-leaf edition**
кўринишидаги нашр. fr **feuille volante**
- 3.2.6.3.1 **буклет (Йқм. брошюра):** Икки ёки de **Booklet**
ундан кўп букилишларга турли усулда en **booklet, pamphlet**
фальцовка қилинган босма fr **feuilleton**
материалнинг бир варағи
кўринишидаги нашр.
- 3.2.6.3.2 **газета наشري:** Ушбу даврий нашрнинг de **Zeitungsausgabe**
спецификасига нашриёт томонидан en **newspaper type**
мослаштирилган, белгиланган формат- **edition journal**
даги босма материалнинг бир ёки бир
нечта варақлари кўринишидаги
варақли нашр.
Изоҳ – Айрим ҳолларда босма материал
варақларининг бириктирилиши қўлланилади.

Бунда «газета-журнал нашри» атамасидан фойдаланилади.

- 3.2.6.3.3 **варақча нашри:** Юқори қалинлик-даги материалда белгиланган форматда босилган варақча кўриниши-даги варақчи нашр. en card edition
fr édition sous forme de fiches
- 3.2.6.3.3.1 **откритка:** Бир ёки икки томонидан босилган варақча нашри. de Postkarte
en postcard
fr carte postale
- 3.2.6.3.4 **китоб хатчўпи:** Қалин қоғозда босилган нашрдаги зарур бўлган бетни белгилаш учун хизмат қиладиган ва турли хил тасвирларни ва/ёки реклама маълумотларини ўз ичига олган узайтирилган форматдаги варақчи нашр. de Lesezeichen
en bookmarker
fr signet
- 3.2.6.3.5 **плакат:** Кўргазмага қўйиш учун мўлжалланган, варақнинг бир ёки икки томонига босилган, белгиланган форматдаги босма материалнинг бир ёки бир нечта варақлари кўринишидаги варақчи нашр. de Plakat
en poster, placard
fr placart, affiche
- 3.2.6.4 **иккита киришга эга бўлган китоб/журнал:** Матнлар муқова ёки муқова қопқоғининг икки томонидан бошланган нашр, бунда матнларнинг ҳар бири ўзининг титул варағига ва ўз рақамланишига эга.
Изоҳ – Иккита киришга эга китобда турли хил титул варақлар ва матнлар билан битта орқа ва иккита олд муқова қопқоғи бўлиши мумкин.
- 3.2.6.5 **ўйинчоқ-китобча:** Болаларнинг ақлий ва эстетик ривожланиши учун мўлжалланган, ўзгача конструктив шаклга эга бўлган нашр.
Изоҳ – Ўйинчоқ-китобчаларнинг қуйидаги турлари мавжуд: расм-китобча, бўяладиган китобча, пардача-китобча, гармонча-китобча, пирилдоқ-китобча, ўйин учун мўлжалланган китобча, панорама-китобча, эрмак-китобча, фигура-китобча, ясалган китобча.
- 3.2.6.6 **комбинацияланган нашр:** Босма матн билан бир қаторда кассета,

дискка ёзилган товуш ёзуви ва/ёки слайд, плёнка, дискета кўринишидаги бошқа материал ташувчилардаги тасвирларга эга бўлган нашр.

- 3.2.6.7 **комплект нашр:** (Йкм. *папка, альбом, увраж*) Папка, гилоф, бандеролга тўпланган ёки муковаланган нашрларнинг мажмуи. de komplette Ausgabe
en loose-leaf encased set
fr relier mobile, livre á feuillets mobiles

3.2.7 Формат бўйича босма нашрларнинг турлари

- 3.2.7.1 **кичик форматдаги нашр:** Формати 100×100 мм дан кўп бўлган, лекин 60×90/32 (107×140 мм) дан кўп бўлмаган нашр de kleinformatige Ausgabe
en small paperedition
fr petite édition
- 3.2.7.2 **чўнтак нашри:** Чўнтакда олиб юриш учун мўлжалланган, йўлда ўқиш учун қулай бўлган кичик форматдаги нашр. de Taschenausgabe
en pocket edition
fr édition de poche
- 3.2.7.3 **миниатюра нашр:** Формати 100×100 мм дан кўп бўлмаган нашр. de Miniaturausgabe
en miniature edition
fr édition miniature
- 3.2.7.3.1 **митти-китобча:** Формати 50×60 мм дан кўп бўлмаган нашр.
- 3.2.7.4 **портатив нашр:** Ахборотнинг катта ҳажмини ўз ичига олган ва амалий фаолиятнинг турли шароитларида фойдаланиш учун мўлжалланган, зич ёзилган, формати катта бўлмаган нашр.
- 3.2.7.5 **фолиант:** Қоғоз варагининг ½ қисмини ташкил этадиган форматдаги нашр de Foliant
en folio volume
fr volume in-folio

3.2.8 Расмийлаштириш характери ва матбаа бажарилиш усули бўйича босма нашрларнинг турлари

- 3.2.8.1 **пейпербек:** Оммавий ададда чиқарилган, қоғоз муковадаги чўнтак нашри. de Paperback
en paperback edition
fr livre broche
- 3.2.8.2 **тўлдирилган нашр:** Тўлдирилган бадий расмийлаштиришда ва матбаа шаклида: оригинал матн, янги гарнитуралар шрифтларидан фойдаланган ҳолда юқори сифатли қоғозда чиқарилган нашр.
- 3.2.8.2.1 **кипсек:** Безатилиб расмийлаштирилган de Prachtausgabe

	китоб/альбом.	en de luxe edition fr édition de luxe
3.2.8.3	факсимиль нашр: Ўхшатишнинг максимал даражаси билан асл (оригинал) нусхани: унинг ўлчамлари, коғознинг ташки кўриниши, муковаси, матннинг ва иллюстрацияларнинг барча хусусиятлари, вақтнинг колдирган излари, фойдаланиши бўйича акс эттирувчи нашр.	de faksimile Ausgabe en facsimile edition fr édition en fac-similé
3.2.8.3.1	репринт нашр; кр.ф. репринт: Чикарилиши акс эттириш учун танланган нашр варақларини репродукция йўли билан амалга ошириладиган нашр.	
3.2.8.4	ксилографик китоб: Матни ва иллюстрациялари ёғочдаги гравюра техникасида бажарилган нашр.	
3.2.8.5	литографик нашр: Матни ва иллюстрациялари литография усулида босиб чикариладиган нашр.	
3.2.9 Муаллиф, ноширга тегишлилик бўйича нашрларнинг турлари		
3.2.9.1	аноним нашр: Муаллиф исми, шунигдек ношир. нашр килинган жойи ва йили кўрсатилмаган ҳолда босилиб чиққан нашр.	de anonymter Ausgabe en anonymous publication fr publication anonyme
3.2.9.2	хусусий нашр: Бир вақтнинг ўзида ношир бўлган муаллиф томонидан ўз маблағларига чикарилган нашр.	de eigene Ausgabe en autor's edition fr édition á compte d'auteur
3.2.9.3	хаёт вақтидаги нашр: Муаллифнинг хаёт вақтида босилиб чиққан нашр. Изох – Ҳаёт вақтидаги нашр муаллифлаштирилган (муаллиф томонидан маъқулланган) ва муаллифлаштирилмаган бўлиши мумкин.	de zu lebzeitenerschiene en Ausgabe fr lifetime edition édition du vivant
3.2.9.4	вафотидан кейинги нашр: Муаллиф асарининг вафотидан кейин босилиб чиқарилган нашри.	de Ausgabe aus dem Nachlass en posthumous edition fr édition posthume
3.2.9.5	идорага тегишли нашр: Идора	de Behördendruck

- (муассаса, ташкилот)нинг грифи билан чиқарилган ва, одатда, ушбу муассасанинг фаолияти билан боғлиқ бўлган нашр.
- 3.2.9.6 **биргаликдаги нашр:** Икки ёки бир нечта ноширлар (нашриётлар ёки хусусий шахслар)нинг номидан чиқарилади-ган, нашр устида биргаликдаги муаллифлик ва таҳририй-нашриётчилик ишини, бутун нашрга ёки унинг қисмига бериладиган муаллифлик ҳуқуқларида биргаликдаги ноширлардан ҳар бирининг катнашишини мўлжаллаган нашр.
- 3.2.9.7 **фирма нашри:** Саноат ёки савдо-сотик фирмаси томонидан чиқариладиган ва у чиқарадиган ёки сотадиган маҳсулоти тўғрисидаги маълумотларни ёки ушбу фирманинг фаолиятига тегишли маълумотларни ўз ичига олган нашр.
- 3.2.9.8 **контрафакт нашр; рухсат берилмаган нашр:** Муаллиф ва нашриёт ҳуқуқларига эга бўлган шахсларнинг рухсатсиз чиқарилган нашр ёки ададнинг қисми.
- 3.2.10 Мурожаат қилиш характери бўйича нашрларнинг турлари**
- 3.2.10.1 **бепул нашр:** Китобхонларнинг муайян доираси ўртасида бепул тарқатиладиган нашр.
- 3.2.10.2 **бестселлер:** Оммавий адад билан чиқарилган, кенг китобхонлар доираси учун мўлжалланган ва катта талабга эга бўлган китоб нашри.
- 3.2.10.3 **букинистик китоб:** Истеъмолда бўлган ва такроран фойдаланиладиган китоб.
- 3.2.10.4 **қўлёзма ҳуқуқларидаги нашр:** Матн билан олдиндан танишиш мақсадида шахсларнинг тор доираси ўртасида тарқатиш учун чегараланган ададда қўпайтирилган ҳужжат.

- 3.2.10.5 **рақамланган нашр:** Ҳар бир нусхаси де numerierte
ўз тартиб номерига эга бўлган, титул Ausgabe
варагида, орқасида ёки муковасида en numbered
ёзилган ёки штампланган нашр. publication
Изоҳ – Нашр ададиниң факат бир қисми fr publication
рақамланиши мумкин. numérotée
- 3.2.10.6 **обуна нашри:** Олдиндан обуна бўлиш de Subskriptionsausgabe
бўйича тарқатиладиган нашр. subscription edition
en édition
fr souscription
- 3.2.10.7 **нодир нашр:** Нусхаси кам миқдорда de seltenes Buch
сақланган ёки чиқарилган ва маълум en rare book
қийматга эга бўлган нашр. fr livre rare
- 3.2.11 Бирон-бир воқеа-ходиса ёки шахс учун атаб чиқарилган
нашрларнинг турлари**
- 3.2.10.11.1 **мемориал нашр:** Бирон-бир воқеа- de Memorialausgabe
ходисани нишонлаш ёки қандайдир en memorial edition
шахснинг хотирасига бағишланган fr mélanges offerts á
нашр.
- 3.2.10.11.2 **юбилей нашри:** Бирон-бир воқеа- de Jubiläumsausgabe
ходиса, шахс, ташкилотнинг en jubilee edition
юбилейига бағишланган ва, одатда, fr publication
яхшироқ расмийлаштирилган нашр. jubilaire

Ўзбек тилидаги атамаларнинг алифбо кўрсаткичи

адад	3.1.1
алифбе	3.2.4.3.4.1.1
альбом	3.2.3.5.1
<i>альбом</i>	3.2.6.7
альманах	3.2.4.3.6.1
амалий йўл-йўрик	3.2.4.3.3.3
амалий кўлланма	3.2.4.3.3.2
антология	3.2.4.3.6.2
асарлар тўплами	3.2.4.6.3
атлас	3.2.3.5.2
анатомик атлас	3.2.3.5.2.1
астрономик атлас	3.2.3.5.2.2
афиша	3.2.4.3.5.4
ахборот характери	3.1.6
<i>ахборот бюллетень</i>	3.2.5.3.2
	3.2.5.3.4
	3.2.5.3.5
ахборот varaғи	3.2.4.4.5.1
адабий-бадий журнал	3.2.5.2.1
аукцион каталоги	3.2.4.3.5.3.2.1
атамалар луғати	3.2.4.3.5.2.3
адабий-бадий нашр	3.2.4.1.4
академик нашр	3.2.4.6.1
алоҳида нашр	3.2.4.6.6
амалий-ишлаб чиқариш нашри	3.2.4.1.5
аноним нашр	3.2.9.1
асл нашр	3.2.4.5.1
ахборотга оид нашр	3.2.4.1.11
аҳамиятли саналар таквими	3.2.5.4.1
ботаник атлас	3.2.3.5.2.3
бадий альбом	3.2.3.5.1.3
бадий репродукция	3.2.3.5.8
букинистик китоб	3.2.10.3
бестселлер	3.2.10.2
библиографик нашр	3.2.4.4.1
Брайль шрифтидаги нашр	3.2.3.4
<i>босма графика</i>	3.2.3.5
босма каталог varaқчаси	3.2.4.4.3
брошюра	3.2.4.7.2
<i>брошюра</i>	3.2.6.3.1

буклет	3.2.6.3.1
бюллетень	3.2.5.3
бюллетень-жадвал	3.2.5.3.1
бюллетень-хроника	3.2.5.3.2
библиографик кўрсаткич	3.2.4.4.2
бекул нашр	3.2.10.1
библиографик шарх	3.2.4.4.4.1
библиофил нашр	3.2.4.2.7.1
биобиблиографик маълумотнома/луғат	3.2.4.3.5.3.5
биографик маълумотнома/луғат	3.2.4.3.5.3.6
биргаликдаги нашр	3.2.9.6
биринчи нашр	3.2.4.8.1
биринчи алоҳида нашр	3.2.4.8.1.1
бир томли нашр	3.2.4.6.5
болалар ва ўсмирлар учун нашр	3.2.4.2.3
босма нашр	3.1.1.1
<i>варақ</i>	3.2.4.7.3
варақа	3.2.4.7.3
варақча	3.2.4.7.3
варақли нашр	3.2.6.3
варақча нашри	3.2.6.3.3
вафотидан кейинги нашр	3.2.9.4
газета	3.2.5.1
гравюра	3.2.3.5.5
газета нашри	3.2.6.3.2
географик атлас	3.2.3.5.2.4
<i>график нашр</i>	3.2.3.5
даврийлик	3.1.4
дайжест	3.2.2.3
дарслик	3.2.4.3.4.1
диссертация автореферати	3.2.4.3.1.7
давлат библиографик кўрсаткичи	3.2.4.4.2.1
давомли нашр	3.2.1.4
даврий нашр	3.2.1.3
даврий бўлмаган нашр	3.2.1.1
дам олиш учун нашр	3.2.4.1.13
ёпик серия; кутубхона	3.2.4.6.8.2
журнал	3.2.5.2
журнал нашри	3.2.6.1
зоологик атлас	3.2.3.5.2.5
ихтисослаштирилган газета	3.2.5.1.2
илмий-оммабоп журнал	3.2.5.2.4

илмий журнал	3.2.5.2.3
ижтимоий-сиёсий журнал	3.2.5.2.2
ишлаб чиқариш-амалий журнал	3.2.5.2.5
илова	3.2.4.6.7
иш дафтари	3.2.4.3.4.2.3
идеографик луғат	3.2.4.3.5.2.2.1
идорага тегишли нашр	3.2.9.5
изохли луғат	3.2.4.3.5.2.2.5
иккита киришга эга бўлган китоб/журнал	3.2.6.4
илмий нашр	3.2.4.1.2
илмий-бадий нашр	3.2.4.3.6.4
илмий-оммабоп нашр	3.2.4.1.3
илмий ишлар тўплами	3.2.4.3.1.2
илмий конференция (съезд, симпозиум)	3.2.4.3.1.6
маърузалари/хабарларининг тезислари	
йўриқнома	3.2.4.3.2.1
йўриқнома-методик нашр	3.2.4.3.3.1
каталог	3.2.4.3.5.3.2
<i>каталог</i>	3.2.4.3.5.3.3
каталог-проспект	3.2.4.3.5.3.3
календарь	3.2.5.4
кутубхона каталоги	3.2.4.3.5.3.2.2
кўргазма каталоги	3.2.4.3.5.3.2.3
кипсек	3.2.8.2.1
кириш	3.2.4.3.1.5
китоб	3.2.4.7.1
килографик китоб	3.2.8.4
китоб хатчўпи	3.2.6.3.4
комбинацияланган нашр	3.2.6.6
комплект нашр	3.2.6.7
конференция (съезд, симпозиум) материаллари	3.2.4.3.1.3
килография	3.2.3.5.5.1
кутубхона	3.2.4.6.8.2
кўп томли нашр	3.2.4.6.4
кўргазмали қўлланма	3.2.3.5.7
китоб савдоси библиографик кўрсаткичи; китоб савдоси каталоги:	3.2.4.4.2.3
кенгайтирилган нашр	3.2.4.8.2.6
китоб нашри	3.2.6.2
кичик форматдаги нашр	3.2.7.1
контрафакт нашр; рухсат берилмаган нашр	3.2.9.8
кутубхона учун нашр	3.2.4.2.4

кўзи ожизлар нашри	3.2.4.2.5
кўп тилли нашр	3.2.4.5.3
кутубхона серияси	3.2.4.6.8.1
китоб туридаги календарь	3.2.5.4.2
линогравюра	3.2.3.5.5.2
лингвистик атлас	3.2.3.5.2.6
литография	3.2.3.5.5.3
луғат	3.2.4.3.5.2
литографик нашр	3.2.8.5
маълумот бюллетени	3.2.5.3
музей каталоги	3.2.4.3.5.3.2.5
манзил/телефон дафтари	3.2.4.3.5.3.1
митти-китобча	3.2.7.3.1
<i>луғат-маълумотнома</i>	3.2.4.3.5.2
масалалар тўплами	3.2.4.3.4.3.1
маҳсус газета нашри	3.2.5.1.3
маълумотнома	3.2.4.3.5.3
максадли вазифаси	3.1.5
монография	3.2.4.3.1.1
мононашр	3.2.2.1
мустикал ўқиш учун қўлланма	3.2.4.3.4.2.4
маънавий–маърифий нашр	3.2.4.1.9
матнли нашр	3.2.3.1
маълумот нашри	3.2.4.1.10
мемориал нашр	3.2.10.11.1
миниатюра нашр	3.2.7.3
мослаштирилган нашр	3.2.4.2.8
норматив бюллетень	3.2.5.3.3
нашриётга тегишли библиографик кўрсаткич;	3.2.4.4.2.2
нашриётга тегишли каталог	
номруйхатли каталог	3.2.4.3.3.5.1
нашр	3.1.1
нашр тури	3.1.3
нодир нашр	3.2.10.7
нотали нашр	3.2.3.2.3
норматив амалий-ишлаб чиқариш нашри	3.2.4.1.6
нашрларни босиб чиқаришнинг аннотацияланган мавзу режаси	3.2.4.4.1.1
нашрни расмийлаштириш	3.1.8
нашрнинг материал конструкцияси	3.1.7
нашриёт маҳсулотли	3.1.2
номи	3.1.1

нусха	3.1.1
оммабоп журнал	3.2.5.2.6
оммабоп картографик луғат	3.2.4.3.5.2.2.2
орфоэпик луғат	3.2.4.3.5.2.2.3
обуна нашри	3.2.10.6
оммавий нашр	3.2.4.2.1
оммавий-сиёсий нашр	3.2.4.1.8
оммабоп нашр	3.2.4.2.2
олеография	3.2.3.5.8.1
откритка	3.2.6.3.3.1
офорт	3.2.3.5.5.4
очик серия	3.2.4.6.8.3
параллел матнли нашр	3.2.4.5.4
параллел нашр	3.2.4.5.5
портатив нашр	3.2.7.4
папка	3.2.6.7
пейпербек	3.2.8.1
плакат	3.2.6.3.5
практикум	3.2.4.3.4.3
прейскурант	3.2.4.3.2.2
препринт	3.2.4.3.1.4
пролегоменлар, кириш	3.2.4.3.1.5
проспект	3.2.4.3.5.3.3
реклама бюллетени	3.2.5.3.4
расмий нашр	3.2.4.1.1
рақамланган нашр	3.2.10.5
реклама нашри	3.2.4.1.1.2
репринт нашр; кр.ф.репринт	3.2.8.1
рефератив нашр	3.2.4.4.5
рефератив журнал	3.2.5.2.7
рефератив тўплам	3.2.4.4.5.2
статистик бюллетень	3.2.5.3.1.1
саноат каталоги	3.2.4.3.3.5
сериал нашр	3.2.1.2
серияли нашр	3.2.4.6.9
стереотип нашр	3.2.4.8.2.7
саёхатнома	3.2.4.3.5.3.4
серия	3.2.4.6.8
содда нашр	3.2.3.5.5.6
стандарт	3.2.4.3.2.3
сўзлашгич	3.2.4.3.5.2.2.4.1
таржима луғати	3.2.4.3.5.2.2.4

тиббий атлас	3.2.3.5.2.7
тил луғати	3.2.4.3.5.2.2
тасвирий нашр	3.2.3.5
такрорий нашр	3.2.4.8.2.7.1
тўлдирилган нашр	3.2.4.8.2.2
тўғриланган нашр	3.2.4.8.2.3
тасвирий откритка	3.2.3.5.3
таржима қилинган нашр	3.2.4.5.2
танланган асарлар	3.2.4.6.2
тасвирий плакат	3.2.3.5.4
тасвирий маҳсулот	3.2.3.5
табель-календарь	3.2.5.4.4
товарлар ва хизматлар каталоги	3.2.4.3.5.3.2.4
тўплам	3.2.2.2
техник альбом	3.2.3.5.1.1
умумсиёсий газета	3.2.5.1.1
устав нашри	3.2.4.3.2.3
узиб олинандиган/варакланандиган календарь	3.2.5.4.3
<i>увраж</i>	3.2.6.7
факсимиль нашр	3.2.8.3
фирма нашри	3.2.9.7
фолиант	3.2.7.5
фотоальбом	3.2.3.5.1.2
харитали нашр	3.2.3.2
хизматга оид фойдаланиш учун нашр	3.2.4.2.6
хрестоматия	3.2.4.3.4.2.5
харита	3.2.3.2.1
харита-схема	3.2.3.2.2
хусусий нашр	3.2.9.2
частота луғати	3.2.4.3.5.2.2.6
чўнтак нашри	3.2.7.2
чоп этиш	3.1.1
шарҳли нашр	3.2.4.4.4
энциклопедия	3.2.4.3.5.1
энциклопедик луғат	3.2.4.3.5.2.1
этимологик луғат	3.2.4.3.5.2.2.7
электрон нашр	3.1.1.2
элита нашри	3.2.4.2.7
эклибрис	3.2.3.5.9
экспресс-ахборот	3.2.4.4.5.3
эсдалик	3.2.4.3.3.4
эстамп	3.2.3.5.5.5

ГОСТ 7.60-2003

юбилей нашри
янги нашр
яхшиланган нашр
ўйинчоқ-китобча
ўқув нашри
ўқув дастури
ўқув кўргазмали қўлланма
ўқув комплекти
ўқув-методик қўлланма
ўқув қўлланмаси
кайта ишланган нашр
кайта кўрилган нашр
кўлёзма ҳуқуқларидаги нашр
кайта нашр
кайта босиб чиқариш
кўшиқлар тўплами
қуйи серия
хаёт вақтдаги нашр
ҳужжатли-бадий нашр

Немис тилидаги атамаларнинг алифбо кўрсаткичи

ABC-Buch, Fibel	3.2.4.3.4.1.1
Abreiss-/Umlegekalender	3.2.5.4.3
adaptierte Ausgabe	3.2.4.2.8
akademische Ausgabe	3.2.4.6.1
Album	3.2.3.5.1
Almanach	3.2.4.3.6.1
amtliche Veröffentlichung	3.2.4.1.1
Angebotskatalog	3.2.4.4.2.3
Anleitung für die Betriebspraxis	3.2.4.3.3.3
anodierter Themenplan des Verlages	3.2.4.4.1.1
anonymer Ausgabe	3.2.9.1
Anschauungsmittel	3.2.3.5.7
Anthologie	3.2.4.3.6.2
Atlas	3.2.3.5.2
Aufgabensammlung	3.2.4.3.4.3.1
Ausgabe	3.1.1
Ausgabe aus dem Nachlass	3.2.9.4
Ausgabe für die Betriebspraxis	3.2.4.1.5
Ausgabe in Buchform	3.2.6.2
ausgewählte Werke	3.2.4.6.2
Aushand	3.2.4.3.5.4
Ausstellungskatalog	3.2.4.3.5.3.2.3
Autoreferat einer Dissertation	3.2.4.3.1.7
Behördendruck	3.2.9.5
Beilage	3.2.4.6.7
Bestseller	3.2.10.2
bibliophile Ausgabe	3.2.4.2.7.1
Bibliotheksausgabe	3.2.4.2.4
Blindenausgabe	3.2.4.2.5
Booklet	3.2.6.3.1
Broschüre	3.2.4.7.2
Buch	3.2.4.7.1
Buchkalender	3.2.5.4.2
Bulletin	3.2.5.3
Curestomatie	3.2.4.3.4.2.5
Definitionswörterbuch	3.2.4.3.5.2.2.5
Dokumentalistik	3.2.4.3.6.3
Druckproduktion	3.1.2
eigene Ausgabe	3.2.9.2
einbändige Ausgabe	3.2.4.6.5
Einführung	3.2.4.3.1.5
Einzelblatt	3.2.6.3
Einzelwerkausgabe	3.2.2.1
Enzyklopädie	3.2.4.3.5.1
encyklopädisches Wörterbuch	3.2.4.3.5.2.1
ergänzte Auflage	3.2.4.8.2.2
erste Ausgabe	3.2.4.8.1
erste Sonderausgabe	3.2.4.8.1.1
erweiterte Auflage	3.2.4.8.2.6
Estampe	3.2.3.5.5.5
etymologisches Wörterbuch	3.2.4.3.5.2.2.7
Exlibris	3.2.3.5.9
Fachzeitung	3.2.5.1.2
Fachzeitschrift	3.2.5.2.5

faksimile Ausgabe
 Firmenausgabe
 Flugblatt
 Folgedruckwerke
 Foliant
 fortlaufende Ausgabe
 Gemeinschaftsausgabe
 gesammelte Werke
 Gestaltung der Ausgabe
 Gravure
 Häufigkeitswörterbuch
 ideographisches Wörterbuch
 Informationsblatt
 Instruktion
 Jubiläumsausgabe
 Kalender
 Kalender der denkwürdigen Daten
 Karte
 kartographische Ausgabe
 Katalog
 kleinformatige Ausgabe
 komplette Ausgabe
 korrigierte Auflage
 Kunstausgabe
 Kunstband
 Kunstpostkarte
 Lehrbuch
 Lehrbuch für Selbstunterricht
 Lehrprogramm
 Lehr- und Anschauungsmittel
 Lesezeichen
 Liederbuch
 Linolschnitt
 Literaturzeitschrift
 Lithographie
 Loseblattausgabe
 Massenausgabe
 massenpolitische Ausgabe
 mehrbändige Ausgabe
 mehrsprachige Ausgabe
 Memorialausgabe
 methodischer Lehrbehelf
 Miniaturausgabe
 Monographie
 Musikalien
 Nachauflage
 Nachschlagewerk
 Nachschlagewerk
 Neuauflage
 neubearbeitete Auflage
 nichtperiodische Ausgabe
 normative Ausgabe für die Betriebspraxis
 normatives Bulletin
 numerierte Ausgabe
 Öldruck
 orphoepisches Wörterbuch

orthographisches Wörterbuch	3.2.4.3.5.2.2.2
Paperback	3.2.8.1
Parallelausgabe	3.2.4.5.5
Periodikum	3.2.1.3
Periodizität	3.1.4
Photoband	3.2.3.5.1.2
Plakat	3.2.6.3.5
populäre Ausgabe	3.2.4.2.2
populärwissenschaftliche Ausgabe	3.2.4.1.3
populärwissenschaftliche Zeitschrift	3.2.5.2.4
Postkarte	3.2.6.3.3.1
Prachtausgabe	3.2.8.2.1
Praktikum	3.2.4.3.4.3
praktisches Lehrmittel	3.2.4.3.3.2
Preisliste	3.2.4.3.2.2
Preprint	3.2.4.3.1.4
Prospekt	3.2.4.3.5.3.3
Radierung	3.2.3.5.5.4
Referat der Beiträge einer wissenschaftliche Konferenz	3.2.4.3.1.6
Referateblatt	3.2.5.2.7
Referatezeitschrift	3.2.5.2.7
Reihe	3.2.4.6.8, 3.2.4.6.8.4
Reisenführer	3.2.4.3.5.3.4
Reproduktion	3.2.3.5.8
Sammelband der wissenschaftlichen Arbeiten	3.2.4.3.1.2
Sammelwerk	3.2.2.2, 3.2.2.3
schematische Karte	3.2.3.2.2
schöne Literatur	3.2.4.1.4
science Fiction	3.2.4.3.6.4
seltenes Buch	3.2.10.7
Serialausgabe	3.2.1.2
Serie	3.2.4.6.8
Serienwerk	3.2.4.6.9
Sonderausgabe der Zeitung	3.2.5.1.3
Sprachführer	3.2.4.3.5.2.2.4.1
Sprachwörterbuch	3.2.4.3.5.2.2
Standart	3.2.4.3.2.3
statistisches Bulletin	3.2.5.3.1.1
Statut-Ausgabe	3.2.4.3.2.4
Subskriptionsausgabe	3.2.10.6
Tafelkalendar	3.2.5.4.4
Tabelle	3.2.5.3.1
Tagungsberichte	3.2.4.3.1.3
Taschenausgabe	3.2.7.2
terminologisches Wörterbuch	3.2.4.3.5.2.3
Textausgabe	3.2.3.1
Titeldruck	3.2.4.4.3
übersetzte Ausgabe	3.2.4.5.2
Übersetzungswörterbuch	3.2.4.3.5.2.2.4
unentgeltliche Ausgabe	3.2.10.1
unterrichtshilfe Lehrbehelf	3.2.4.3.4.2
Unterrichtsmittel	3.2.4.1.7
unveränderte Ausgabe	3.2.4.8.2.7
Verlagskatalog	3.2.4.4.2.2
Werbungsausgabe	3.2.4.1.12
Werbungsbulletin	3.2.5.3.4

wissenschaftliche Ausgabe	3.2.4.1.2
wissenschaftliche Zeitschrift	3.2.5.2.3
Wörterbuch	3.2.4.3.5.2
Xylographie	3.2.3.5.5.1
Zeitschrift	3.2.5.2
Zeitschriftenausgabe	3.2.6.1
Zeitschrift für breite Leserkreise	3.2.5.2.6
Zeitung	3.2.5.1
Zeitungsausgabe	3.2.6.3.2
zu letzterschienen Ausgabe	3.2.9.3

Инглиз тилидаги атамаларнинг алифбо кўрсаткичи

ABC-book	3.2.4.3.4.1.1
academic publication	3.2.4.6.1
adapted edition	3.2.4.2.8
advertisement	3.2.4.3.5.4
advertising bulletin	3.2.5.3.4
advertising edition	3.2.4.1.12
album	3.2.3.5.1
almanac	3.2.4.3.6.1
almanac in book form	3.2.5.4.2
annotated subject publisher's schedule	3.2.4.4.1.1
anonymous publication	3.2.9.1
anthology	3.2.4.3.6.2
appendix	3.2.4.6.7
artistic album	3.2.3.5.1.3
atlas	3.2.3.5.2
author's abstract	3.2.4.3.1.7
author's edition	3.2
belles-lettres journal	3.2.3.2.1
bestseller	3.2.10.2
biobibliographical reference book	3.2.4.3.5.3.5
biographic dictionary	3.2.4.3.5.3.6
biographic guide	3.2.4.3.5.3.6
book	3.2.4.7.1
booklet	3.2.6.3.1
bookmark	3.2.6.3.4
book of problems	3.2.4.3.4.3.1
bookseller's catalogue	3.2.4.4.2.3
bulletin	3.2.5.3
calendar	3.2.5.4.2.5.4.4
card edition	3.2.6.3.3
cartographic edition	3.2.3.2
catalogue	3.2.4.3.5.3.2
classifier	3.2.5.3.1
collected works	3.2.4.6.3
collection	3.2.2.2
collection of scientific papers	3.2.4.3.1.2
collector's edition	3.2.4.2.7.1
colloquial guide	3.2.4.3.5.2.2.4.1
corrected edition	3.2.4.8.2.3
de luxe edition	3.2.8.2.1
departmental publication	3.2.9.5
design of publication	3.1.8
dictionary	3.2.4.3.5.2, 3.2.4.3.5

dictionary of terms	3.2.4.3.5.2.3
digest	3.2.2.3
directory	3.2.4.3.5.3
documentalistic fiction	3.2.4.3.6.3
edition	3.1.1
edition for the blind	3.2.4.2.5
edition in a book form	3.2.6.2
educational aid	3.2.4.3.4.3, 3.2.4.3.4.4
educational edition	3.2.4.1.7
encyclopaedia	3.2.4.3.5.1
engraving	3.2.3.5.5
enlarged edition	3.2.4.8.2.2, 3.2.4.8.2.6
etching	3.2.3.5.5.4
etymological dictionary	3.2.4.3.5.2.2.7
exhibition catalogue	3.2.4.3.5.3.2.3
ex-libris	3.2.3.5.9
facsimile edition	3.2.8.3
firm publication	3.2.9.7
first edition	3.2.4.8.1
first separate edition	3.2.4.8.1.1
folio volume	3.2.7.5
fotoalbum	3.2.3.5.1.2
free of charge publication	3.2.10.1
frequency vocabulary	3.2.4.3.5.2.2.6
glossary	3.2.4.3.5.2.2.5
graphic edition	3.2.3.5
guidance manual	3.2.4.3.3.3, 3.2.4.3.4.2.1
guide	3.2.4.3.5.3, 3.2.4.3.5.3.4
guide-book	3.2.4.3.3.2
industrial and practical journal	3.2.5.2.5
information bulletin	3.2.5.3.1
instruction	3.2.4.3.2.1
instructional edition	3.2.4.1.6
joint publication	3.2.9.6
journal	3.2.5.2, 3.2.6.3.2
journal type edition	3.2.6.1
jubilee edition	3.2.11.2
landscape	3.2.3.5.1
lay-out	3.1.8
leaflet	3.2.4.7.3
learned journal	3.2.5.2.3
legislation bulletin	3.2.5.3.3
library edition	3.2.4.2.4
lifetime edition	3.2.9.3
linocut	3.2.3.5.5.2
literature fiction	3.2.4.1.4
lithography	3.2.3.5.5.3
loose-leaf edition	3.2.6.3
loose-leaf encased set	3.2.6.7
magazine	3.2.5.2, 3.2.6.1
map	3.2.3.2.1
mass publication	3.2.4.2.1
memorial data calendar	3.2.5.4.1
memorial edition	3.2.11.1
methods handbook	3.2.4.3.4.2.1
miniature edition	3.2.7.3

monoedition	3.2.2.1
monograph	3.2.4.3.1.1
multilingual edition	3.2.4.5.3
multi-volume edition	3.2.4.6.4
new edition	3.2.4.8.2.7.1
newsletter	3.2.5.3.2
newspaper	3.2.5.1
newspaper type edition	3.2.6.3.2
nomenclature catalogue	3.2.4.3.3.5.1
non-periodical edition	3.2.1.1
numbered publication	3.2.10.5
official edition	3.2.4.1.1
oleograph	3.2.3.5.8.1
one-volume edition	3.2.4.6.5
pamphlet	3.2.4.7.2, 3.2.6.3.1
paperback edition	3.2.8.1
parallel edition	3.2.4.5.5
periodical	3.2.1.3
periodicity	3.1.4
phrase book	3.2.4.3.5.2.2.4.1
picture card	3.2.3.5.3
placard	3.2.6.3.5
pocket edition	3.2.7.2
popular edition	3.2.4.2.2
popular magazine	3.2.5.2.6
popular non-fiction	3.2.4.1.3
popular political edition	3.2.4.1.8
popular science journal	3.2.5.2.4
postcard	3.2.6.3.3.1
poster	3.2.6.3.5
posthumous edition	3.2.9.4
practical guide	3.2.4.3.3.3
preprint	3.2.4.3.1.4
price-list	3.2.4.3.2.2
print	3.2.3.5.5.5
printed catalogue card	3.2.4.4.3
printed matter	3.1.2
printed music	3.2.3.3
printed text	3.2.3.1
proceeding	3.2.4.3.1.3
prolegomena	3.2.4.3.1.5
pronouncing dictionary	3.2.4.3.5.2.2.3
prospectus	3.2.4.3.5.3.3
publication	3.1.1
publisher's catalogue	3.2.4.4.2.2
publisher's output	3.1.2
rare book	3.2.10.7
reader	3.2.4.3.4.2.5
reading book	3.2.4.3.4.2.5
reference bulletin	3.2.5.3.5
reference edition	3.2.4.1.10
reissue	3.2.4.8.2
repeat edition	3.2.4.8.2.7.1
reprint	3.2.4.8.2.7
reproduction	3.2.3.5.8
revised edition	3.2.4.8.2.4

schematic map	3.2.3.2.2
scientific conference abstracts	3.2.4.3.1.6
scientific edition	3.2.4.1.2
scientific fiction	3.2.4.3.6.4
second-hand book	3.2.10.3
selected works	3.2.4.6.2
serial	3.2.1.2, 2.1.4
series	3.2.4.6.8, 3.2.4.6.9
set	3.4.6.8
single-volume edition	3.2.4.6.5
small paper edition	3.2.7.1
song-book	3.2.4.3.6.5
special issue of a newspaper	3.2.5.1.3
spelling dictionary	3.2.4.3.5.2.2.2
standard	3.2.4.3.2.3
statistical data bulletin	3.2.5.3.1.1
statutory edition	3.2.4.3.2.4
stereotype edition	3.2.4.8.2.7
study aid	3.2.4.3.4.2
subscription edition	3.2.10.6
subseries	3.2.4.6.8.4
supplement	3.2.4.6.7
symposium	3.2.2.2
synopsis of thesis	3.2.4.3.1.7
teaching aid	3.2.4.3.4.2
tear-off/loose-leaf calendar	3.2.5.4.3
textbook	3.2.4.3.4.1
textbook for self-instruction	3.2.4.3.4.2.4
trade catalogue	3.2.4.3.3.5
trade edition	3.2.4.1.5
training aid	3.2.4.3.4.2.2
training appliance	3.2.4.3.4.2.2
translated publication	3.2.4.5.2
translation dictionary	3.2.4.3.5.2.2.4
visual aid	3.2.3.5.7
xylography	3.2.3.5.5.1

Француз тилидаги атамаларнинг алифбо кўрсаткичи

ABC	3.2.4.3.4.1.1
abrégé	3.2.2.3
abstract d'une thèse	3.2.4.3.1.7
actes de conférence	3.2.4.3.1.3
affiche	3.2.4.3.5.4, 3.2.6.3.5
aide-memoire	3.2.4.3.5.3
aide-memoire annuaire	3.2.4.1.10
album	3.2.3.5.1
almanach	3.2.4.3.6.1, 3.2.5.4.2
annuaire	3.2.4.3.5.3, 3.2.5.4.2
antenne	3.2.5.3.5
anthologie	3.2.4.3.6.2
atlas	3.2.3.5.2
bulletin	3.2.5.3
bulletin officiel	3.2.5.3.3
calendrier	3.2.5.4, 3.2.5.4.4
calendrier contenant les evenements importants	3.2.5.4.1

ГОСТ 7.60-2003

carte
carte imprimée
carte-croquis
carte postale
catalogue
catalogue d'exposition
chrestomathie
chronique
coédition
collection
condensé
conseil pratique
cours pratique
dictionnaire
dictionnaire terminologique
édition
édition à compte d'auteur
édition adaptée
édition amplifiée
édition augmentée
édition cartographique
édition continue
édition corrigée
édition d'art
édition de bibliophile
édition de luxe
édition de métier
édition de musique
édition de poche
édition de publicités
édition de référence
édition de renseignement
édition de texte
édition de vulgarisation politique
édition de vulgarisation scientifique
édition du vivant
édition en fac-similé
édition en form de livre
édition en plusieurs volumes
édition en souscription
édition en un volume
édition miniature
édition non périodique
édition nouvelle
édition officielle
édition polyglotte
édition populaire
édition posthume
édition préalable
édition princeps
édition professionnelle
édition révisée
édition sous forme de fiches
édition statuaire
édition stéréotypée
édition pour aveugles

encyclopédie	3.2.4.3.5.1
éphéméride	3.2.5.4.3
estampe	3.2.3.5.5.5
ex-libris	3.2.3.5.9
fascicule	3.2.4.7.2
feuillelet	3.2.6.3.1
feuille volante	3.2.6.3
glossaire	3.2.4.3.5.2.2.5
gravure	3.2.3.5.5
gravure sur linoléum	3.2.3.5.5.2
guide	3.2.4.3.5.3.3.2
guide-ane	3.2.4.3.3.3.3
guide de bibliographie	3.2.4.3.5.3.5
guide-pareer	3.2.4.3.5.2.2.4.1
index bibliographique national	3.2.4.4.2.1
instruction	3.2.4.3.2.1
journal	3.2.5.1
journal des sciences	3.2.5.2.3
journal spécial de...	3.2.5.1.2
lexique	3.2.4.3.5.2.2
lithographie	3.2.3.5.5.3
littérature	3.2.4.1.4
livre	3.2.4.7.1
livre à feuillets mobiles	3.2.6.7
livre à succès	3.2.10.2
livre broché	3.2.8.1
livre d'art	3.2.3.5
livre d'occasion	3.2.10.3
livre rare	3.2.10.7
livre scientifique	3.2.4.1.2
livre scolaire	3.2.4.1.7, 3.2.4.
magazine	3.2.5.2
magazine littéraire	3.2.5.2.1
manuel de conversation	3.2.4.3.5.2.2.4.1
manuel pratique	3.2.4.3.3.3, 3.2.
matériel bibliographique	3.2.4.4.2.2
matériel bibliographique de libraire	3.2.4.4.2.3
mélanges offerts à	3.2.11.1
monoédition	3.2.2.1
monographie	3.2.4.3.1.1
moyens visuels	3.2.3.5.7
norme	3.2.4.3.2.3
oeuvres choisies	3.2.4.6.2
oeuvres complètes	3.2.4.6.3
papillon	3.2.4.7.3
parure du livre	3.1.8
périodique	3.2.1.3
petite édition	3.2.7.1
placard	3.2.6.3.5
plan thématique annoté de la maison d'édition	3.2.4.4.1.1
première édition à part	3.2.4.8.1.1
prescription	3.2.4.3.2.1
présentation d'une publication	3.1.8
prix courant	3.2.4.3.2.2
production éditoriale	3.1.2
prolegomènes	3.2.4.3.1.5

prospectus	3.2.4.3.5.3.3
publication	3.1.1
publication anonyme	3.2.9.1
publication de firme	3.2.9.7
publication de vulgarisation	3.2.4.2.1
publication en série	3.2.4.6.9
publication gratuite	3.2.10.1
publication numérotée	3.2.10.5
publication officielle	3.2.9.5
publication parallèle	3.2.4.5.5
publication traduite	3.2.4.5.2
publication jubilaire	3.2.11.2
publicité	3.2.5.3.4
publicités	3.2.4.1.12
raisonné	3.2.4.3.5.2.2.5
revue	3.2.5.2
recueil	3.2.2.2
recueil de problèmes	3.2.4.3.4.3.1
recueil de travaux scientifiques	3.2.4.3.1.2
réédition	3.2.4.8.2
relire mobile	3.2.6.7
reproduction	3.2.3.5.8
résumé	3.2.2.3
résumé d'auteur d'une thèse	3.2.4.3.1.7
revue d'études	3.2.5.2.3
revue de vulgarisation scientifique	3.2.5.2.4
revue littéraire	3.2.5.2.1
revue pour	3.2.5.2.6
revue s'adressant au public	3.2.5.2.6
scientifique romancé	3.2.4.3.6.4
serial	3.2.1.2
série	3.2.4.6.8
signet	3.2.6.3.4
sous-série	3.2.4.6.8.4
supplément séparé	3.2.4.6.7
tableau	3.2.5.3.1
tableau statistique	3.2.5.3.1.1
tarif	3.2.4.3.2.2
thèses des exposés de la conférence scientifique	3.2.4.3.1.6
traduction dictionnaire	3.2.4.3.5.2.2.4
traité pratique	3.2.4.3.4.2
travaux pratiques	3.2.4.3.4.3, 3.2.4.3.4.4
vocabulaire	3.2.4.3.5.2.2
volume in-folio	3.2.7.5
xylographie	3.2.3.5.5.1

УЎТ 001.4:002.6:006.354

ДТС 01.040.01

Т62

СТШУТ 0007

01.140.40

Асосий сўзлар: нашр, нашр турлари, босма нашрлар, электрон нашрлар, даврийлик

Д А В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**НАШРЛАР. ДАВЛАТ (МИЛЛИЙ) БИБЛИОГРАФИК
КЎРСАТКИЧЛАРИ**

Умумий талаблар

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Россия Федерацияси Матбуот бўйича кўмитасининг Россия китоб палатаси ва ДТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича техник кўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Федерацияси Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (1996 йил 4 октябрдаги 10-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Белоруссия Республикаси	Белстандарт
Қозғистон Республикаси	Қоздавстандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Украина	Украина Давстандарти
Озарбайжон Республикаси	Озарбайжон Давстандарти
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Тожикистон Республикаси	Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Тожикистон давлат маркази
Туркманистон	Туркманистон бош давлат инспекцияси

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлат кўмитасининг 1997 йил 15 апрелдаги 137-сон қарорига билан ГОСТ 7.61–96 давлатлараро стандарти 1998 йил 1 январдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

4 ГОСТ 7.6 –90 ЎРНИГА

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**НАШРЛАР. ДАВЛАТ (МИЛЛИЙ) БИБЛИОГРАФИК
КЎРСАТКИЧЛАРИ**

Умумий талаблар

System of standards on information, librarianship
and publishing. Editijns. National bibliographical indices.
General requirements.

Жорий этиш санаси 1998–01–01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт жорий, йиғма ва ретроспектив давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларига тегишли, уларнинг тури, тузилиши ва нашрга оид расмийлаштириш қоидаларига қўйиладиган талабларни белгилайди.

Стандарт машинада ўкиладиган элтувчилардаги давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларига тегишли эмас.

Стандарт давлат библиографик кўрсаткичларини тайёрлаш ва чиқарилишини амалга оширувчи китоб палаталари, кутубхоналар, бошқа ташкилотлар ва корхоналар учун мажбурийдир.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда куйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.0-84 Библиографическая деятельность. Основные термины и определения

ГОСТ 7.1-84 Библиографическое описание документа. Общие требования и правила оформления

ГОСТ 7.4-95 Издания. Выходные сведения

ГОСТ 7.5-88 Журналы, сборники, информационные издания. Элементы издательского оформления

3 Таърифлар

Стандартда қўлланиладиган атамалар - ГОСТ 7.60 ва ГОСТ 7.0 бўйича.

4 Умумий қондалар

Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичининг тури ушбу кўрсаткичда акс этирилган нашр қилинган ҳужжатлар билан белгиланади. Нашр қилинган ҳужжатлар уларда қайд қилинган матбаа усулида бажарилган ёки машинада ўқиладиган матн, товуш, тасвир кўринишидаги ахборот сифатида тақдим этилиши мумкин.

Кўрсаткичлар турлари бўйича қуйидагиларга бўлинади:

- нашрларнинг давлат (миллий) библиографик кўрсаткичи;
- нашрларда чоп этилган материалларнинг давлат (миллий) библиографик кўрсаткичи;
- нашрларда чоп этилган нашрлар ва материалларнинг давлат (миллий) библиографик кўрсаткичи.

Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларининг турлари бўйича комплекси А иловада келтирилган.

5 Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичининг тузилиши ва расмийлаштирилиши

5.1 Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичи қуйидаги мажбурий элементлардан тузилган:

- асосий қисм;
- маълумот-қидирув аппарати;
- чиқувчи маълумотлар.

5.2 Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичининг асосий қисми бўлимларга гуруҳлаштирилган библиографик ёзувлар мажмуидан иборат.

Асосий қисмдаги библиографик ёзув қуйидагиларни ўз ичига олади:

- библиографик ёзувнинг тартиб рақами;
- библиографик ёзув сарлавҳаси;
- нашр этилган ҳужжатнинг библиографик таърифи;
- нашрнинг давлат рўйхатидан ўтказилган рақами;
- тасниф индекслари.

5.2.1 Библиографик ёзувнинг тартиб рақами араб рақамлари билан белгиланади.

Жорий давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларида библиографик ёзувларнинг тартиб билан рақамланиши кўрсаткичларнинг йиллик жамламаси доирасида, йиғма ва ретроспектив давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларида библиографик нашрлар доирасида юритилади.

Давлат библиографик кўрсаткичларининг алоҳида турларига мос бўлган бўлимлардан иборат библиографик нашрлардаги ҳар бир бўлим учун

йил давомида библиографик ёзувларнинг мустақил тартиб билан рақамланиши юритилади.

5.2.2 Библиографик ёзув сарлавҳаси ГОСТ 7.1 бўйича тузилади.

Библиографик ёзув сарлавҳаси асосий сарлавҳадан шрифти билан фарқ қилади ва ундан нукта билан ажратилади.

5.2.3 Нашрларда чоп этилган нашрлар ва материалларнинг библиографик таърифи ГОСТ 7.1 бўйича тузилади. Нашрларнинг давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларида чоп этилган ҳужжатнинг тўлиқ библиографик таърифи берилади.

Библиографик таърифнинг сарлавҳаси бўлмаганда, асосий сарлавҳа ёки библиографик таърифдаги унинг биринчи сўзлари келтирилади.

5.2.4 Нашрнинг давлат рўйхатидан ўтказилган рақамидан, серияли матнли кўрсаткичлар нашридан ташқари, фақат нашрларнинг жорий давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларида фойдаланилади.

Давлат рўйхатидан ўтказилган рақами нашрнинг давлат рўйхатига киритилган йилнинг охиригга иккита рақами ва нашрни давлат рўйхатидан ўтказишдаги рақамидан иборат бўлади.

Нашрнинг давлат рўйхатидан ўтказилган рақами квадрат қавс ичига олиниб, нашрнинг библиографик таърифидан кейин жойлаштирилади ва ундан «нукта ва тире» (—) шартли ажратиш белгиси билан ажратилади.

Давлат рўйхатидан ўтказилган рақам таркибидан нашр турининг белгисини кичик ҳарфлар билан келтиришга рухсат этилади.

а – диссертация автореферати учун;

кн – китоб ёки рисола учун (матнли нашрлар);

и – тасвирий нашр учун

н – нотали нашр учун

к – картографик нашр учун

с – серияли нашр учун

пд – патент ҳужжатлар учун.

Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги (МДХ) ва Россия Федерацияси (РФ) республикаларининг давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларида шартли белгилар ушбу давлатнинг асосий тилида ёки Россия Федерацияси республикасининг тилида берилади.

Нашр турининг белгиси нашрни рўйхатдан ўтказиш даврида берилган рақамидан бўш жой билан ажратиб кўрсатилади.

Расмий ҳужжатларнинг давлат рўйхатидан ўтказилган рақами расмий ҳужжатларнинг жорий ва ретроспектив давлат (миллий) библиографик кўрсаткичларида фойдаланилади. Давлат рўйхатидан ўтказилган рақам сифатида расмий ҳужжатнинг у ёки бу юқори ташкилот томонидан қабул қилишда (тасдиқлашда) берилган рақами қўлланилади.

5.2.5 УЎТ ва КБТ тасниф индекслари китоб ва рисолаларнинг жорий библиографик кўрсаткичларида келтирилади ва библиографик ёзувнинг охирида жойлаштирилади.

УЎТ индекси КБТ индексидан олдин келади.

ХПК (Халқаро патент таснифлаш) ва ИМК (Ихтироларнинг миллий таснифланиши) индекслари патент ҳужжатларининг жорий библиографик кўрсаткичларида бериледи.

Қонунчилик соҳаси Умумҳуқуқий таснифлагичининг тасниф индекси расмий ҳужжатларнинг библиографик кўрсаткичларида бериледи.

Ҳар бир тасниф индекси библиографик ёзувнинг ўнг томонида алоҳида каторда жойлаштирилади.

5.3 Библиографик ёзувларни гуруҳлаш.

5.3.1 Китоб ва рисолалар, мақолалар, тақризлар, библиографик қўлланмаларнинг кўрсаткичларида библиографик ёзувлар УЎТ асосида гуруҳлаштирилади. Кўрсаткични деталлаштириш даражаси нашр спецификасига, унда жойлашган библиографик ёзувлар сонига боғлиқ.

5.3.2 Серияли нашрларнинг кўрсаткичларида библиографик ёзувлар куйидагича гуруҳлаштирилади:

- газета кўрсаткичлари учун - давлатнинг маъмурий-худудий бўлинишига мувофиқ равишда худудий белгиси бўйича;

- журналлар, бюллетенлар ва тўпламлар кўрсаткичлари учун УЎТ асосида.

5.3.3 Нотали нашрлар кўрсаткичларида библиографик ёзувлар мусика жанрлари ва турлари ҳамда мусика асарларини ижро этиш воситаларининг турлари бўйича гуруҳлаштирилади.

5.3.4 Тасвирий нашрлар кўрсаткичларида библиографик ёзувлар тасвирий нашрларни акс эттириш турлари бўйича гуруҳлаштирилади.

Плакат ва альбомларнинг кейинги гуруҳланиши УЎТ асосида амалга оширилади.

5.3.5 Картографик нашрларнинг кўрсаткичларида библиографик ёзувлар худудий белгиси (давлат тузилиши ва маъмурий-худудий бўлиниши), худудий рубрика ичида – мавзу бўйича (мазмуну бўйича) белгиланиши ва масшабни бўйича кейинги бўлиниш билан гуруҳлаштирилади.

5.3.6 Патент ҳужжатларининг кўрсаткичларида библиографик ёзувлар саноат мулкчилиги объектлари бўйича: ихтиролар, фойдали моделлар, саноат намуналари, товар белгилари ва ш.к.лар гуруҳлаштирилади.

5.3.7 Расмий ҳужжатлар кўрсаткичларида библиографик ёзувлар худудий белгиси бўйича гуруҳлаштирилади.

5.3.8 «Республика – хорижий мамлакатлар матбуотида (экстериорика)» кўрсаткичида библиографик ёзувлар 5.3.1, 5.3.3 - 5.3.5-бандларга мувофиқ гуруҳлаштирилади.

5.3.9 Библиографик ёзувлар сони кўп бўлмаганда (15 тагача) улар алифбо тартибда гуруҳлаштирилади.

5.4 Асосий қисмдаги бўлимлар (кичик бўлимлар) номлари ушбу давлат учун қабул қилинган библиографик кўрсаткичлари тасниф схемасининг асосий бўлимларига мувофиқ келиши ва ажратиб кўрсатилган бўлиши керак.

МДХ давлат библиографик кўрсаткичларидаги бўлимлар (кичик бўлимлар) номи ушбу давлатнинг асосий тилида келтирилиши керак.

Россия Федерацияси субъектлари – республикалар ҳудудида чоп этиладиган давлат библиографик кўрсаткичлари бўлимлари (кичик бўлимлари)нинг номи ушбу давлатнинг асосий тилида ва рус тилида келтирилиши керак.

5.5 Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичининг маълумот-кидирув аппарати қуйидагиларни ўз ичига олади:

- **сўз боши;**
- шарҳли мақола;
- **ҳаволалар тизими;**
- фойдаланилган ахборот манбалари рўйхати;
- **қисқартмалар ва шартли белгилар рўйхати;**
- **ёрдамчи кўрсаткичлар;**
- **мундарижа.**

Изоҳ - Маълумот-кидирув аппаратининг мажбурий элементлари ярим қора шрифт билан ажратилган.

5.5.1 Сўз боши – кириш матни бўлиб, унда чоп этилаётган материал тавсифланади, кўрсаткични тузиш принциплари кўрсатилади, нашрга оид расмийлаштириш ва чиқариш давомийлигидаги ўзгартиришлар ва тўлдиришлар кайд этилади.

Сўз боши мазмуни бўйича асосий қисм билан боғлиқ бўлиши керак.

Давлат библиографик кўрсаткичларининг алоҳида турларига мос келадиган бўлимлардан иборат библиографик нашрлар учун умумий сўз бошини чоп этишга рухсат этилади.

Сўз боши сарлавҳаси: «Сўз боши» шакли бўйича келтирилади.

Сўз боши матни қуйидаги маълумотларни ўз ичига олади:

- давлат библиографик кўрсаткичининг алоҳида турларига мувофиқ келадиган бўлимлардан иборат библиографик нашр тузилмаси (А иловага қаралсин);

- кўрсаткичининг мақсадли белгиланиши;
- библиографик танлаш принциплари;
- библиографик ёзувлар тузиш қоидалари;
- библиографик ёзувларни гуруҳлаш;
- ёрдамчи кўрсаткичларнинг мавжудлиги ва таркиби;
- нашрлардаги ўзгаришлар (кўрсаткичларнинг чиқиш тартиби, номи);

- ушбу нашрнинг ва (ёки) кўрсаткич алоҳида нашрларининг хусусиятлари.

Сўз бошини жорий, йиғма ёки ретроспектив давлат кўрсаткичининг биринчи сониди (нашрида, жилдида) келтириш керак. Бошқа сонларда (нашр, жилд) сўз бошини келтириш ихтиёрийдир.

МДХ давлат библиографик кўрсаткичларидаги сўз боши ушбу давлатнинг асосий тилида бериледи.

Россия Федерацияси субъектлари - республикалар ҳудудларида чиқадиган давлат библиографик кўрсаткичларидаги сўз боши ушбу республиканинг асосий тилида ва рус тилида келтирилиши керак.

5.5.2 Шарҳли мақола – ушбу давлат (республика) нашриётчилик иши ваёки библиографиясининг ривожланиши тўғрисидаги тавсиф, тарихий ва бошқа маълумотлардан иборат мустақил мақола.

Шарҳли мақолани нашрга оид расмийлаштириш – ГОСТ 7.5 бўйича.

Сўз боши мавжуд бўлганда шарҳли мақола ундан кейин жойлаштирилади.

5.5.3 Ҳаволалар тизими – ГОСТ 7.23 бўйича.

5.5.4 Фойдаланилган ахборот манбалари рўйхати – ГОСТ 7.23 бўйича.

5.5.5 Қисқартмалар ва шартли белгилар рўйхати – ГОСТ 7.23 бўйича.

5.5.6 Ёрдамчи кўрсаткичлар матбуот асарлари тўғрисидаги алоҳида маълумотларни давлат кўрсаткичининг асосий матнидагидан фарқли равишда акс эттиради. Ёрдамчи кўрсаткичларнинг характери ва сони асосий матндаги материалнинг қабул қилинган жойлашишига боғлиқ.

Ёрдамчи кўрсаткичлар библиографик ёзувлар матни тилида тузилади.

Давлат (миллий) библиографик кўрсаткич ва «Республика - хорижий мамлакатлар матбуотида (экстериорика)» кўрсаткичи ёрдамчи кўрсаткичлар комплекси билан таъминланиши зарур.

Ёрдамчи кўрсаткичлар комплексини ушбу стандартда кўзда тутилмаган бошқа кўрсаткичлар ҳисобига қисқартириш ёки кенгайтиришга руҳат бериледи (Билова).

Ягона йиғма ёрдамчи кўрсаткичлар давлат библиографик кўрсаткичларининг алоҳида турларига мувофиқ бўлган бўлимлардан иборат библиографик нашрларда қўлланилади.

Ягона йиғма ёрдамчи кўрсаткичлардаги библиографик ёзувларнинг тартиб рақамидан олдин улар жойлашган бўлимнинг ҳарfli белгиси келтирилади.

Библиографик нашр бўлимларининг шартли ҳарfli белгилари сўз бошида келтирилади ва расшифровка қилинади.

Аввал нашр этилган ёрдамчи кўрсаткичларнинг кейинги бирлаштирилиши билан тузиладиган йиғма ёрдамчи кўрсаткичларни нашр этишга йўл қўйилади.

5.5.7 Мундарижа – ГОСТ 7.5 бўйича.

Мундарижага библиографик нашрнинг факат асосий бўлим ва кичик бўлимлари бошланадиган бетларнинг тартиб рақамини кўрсатган ҳолда материал акс эттирилган шу бўлим ва кичик бўлимларнинг номлари киради.

Агар бир библиографик нашрда бир неча библиографик кўрсаткичлар нашр этилган бўлса, мундарижа жадвал шаклида берилиши мумкин (Вилова).

МДХ давлат библиографик кўрсаткичларидаги мундарижа ушбу давлатнинг асосий тилида берилиши керак.

Россия Федерациясининг субъектлари – республикалар ҳудудида чиқадиган давлат библиографик кўрсаткичининг мундарижаси ушбу республиканинг асосий тилида ва рус тилида берилиши керак.

5.6 Қолган барча мумкин бўлган элементлар тартибга солинмайди.

5.7 Давлат библиографик кўрсаткичларининг чиқувчи маълумотлари - ГОСТ 7.4 бўйича.

А илова

(маълумот учун)

Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичлар комплекси

Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичлар комплекси акс эттирилувчи нашр этилган ҳужжатларнинг турлари бўйича кўрсаткичларни гуруҳлаш асосида тузилади.

Нашрларнинг давлат библиографик кўрсаткичлари

Нодаврий матнли нашрлар кўрсаткичи (китоб ва рисолалар кўрсаткичи).

Диссертациялар авторефератлари кўрсаткичи.

Серияли матнли нашрлар кўрсаткичи.

Нотали нашрлар кўрсаткичи.

Тасвирий нашрлар кўрсаткичи.

Картографик нашрлар кўрсаткичи.

Махсус турдаги ҳужжатлар кўрсаткичи.

Нашрларда чоп этилган материалларнинг давлат библиографик кўрсаткичлари

Мақолалар кўрсаткичи.

Тақризлар кўрсаткичи.

Нашрларда чоп этилган нашрлар ва материалларнинг давлат библиографик кўрсаткичлари

Нашрларда чоп этилган мусика асарлари ва нотали нашрлар кўрсаткичи.

Нашрларда чоп этилган тасвирий нашрлар ва тасвирий материаллар кўрсаткичи.

Нашрларда чоп этилган картографик нашрлар ва картографик асарлар кўрсаткичи.

Библиографик қўлланмалар кўрсаткичи.

Расмий ҳужжатлар кўрсаткичи.

Патент ҳужжатлари кўрсаткичи.

Аудиовизуал материалларнинг давлат библиографик кўрсаткичлари

Расмий ҳужжатларнинг давлат библиографик кўрсаткичлари

Изоҳлар

1 «Республика - хорижий мамлакатлар матбуотида (экстериорика)» кўрсаткичи библиографик кўрсаткичлар тизимини тўлдирди.

2 Давлат библиографик кўрсаткичларининг алоҳида турларига мувофиқ бўлган бўлимлардан иборат библиографик нашрларни чиқаришга рухсат этилади.

Б илова
(маълумот учун)

Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичлари ва «Республика – хорижий мамлакатлар матбуотида (экстериорика)» кўрсаткичи учун ёрдамчи кўрсаткичлар комплекси

Давлат (миллий) библиографик кўрсаткичи ва «Республика - хорижий мамлакатлар матбуотида (экстериорика)» кўрсаткичининг ҳар бир тури учун тегишли ёрдамчи кўрсаткичлар комплексидадан фойдаланилади.

Китоблар ва рисоалар кўрсаткичлари

Номли кўрсаткич.

Предметли кўрсаткич.

Сарлавҳалар кўрсаткичи (сарлавҳа остида таърифланган нашрлар учун).

Географик кўрсаткич.

Сериялар кўрсаткичи.

Каталог ва картотекалар учун босма варақчалар нашр қилинмаган китоб ва рисоаларнинг библиографик ёзувлари рақамли кўрсаткичи.

Китобларнинг хато халқаро стандарт рақамларининг рақамли кўрсаткичи. (ISBN)

Серияли матнли нашрларнинг кўрсаткичлари

Журналлар таъсисчиларининг номли кўрсаткичи.

Сарлавҳалар кўрсаткичи (библиографик ёзувларнинг тизимли жойлашишида).

Нашр этувчи муассасалар ва ташкилотлар кўрсаткичи.

Нашр этиш жойи кўрсаткичи.

Халқаро стандарт серияли рақамларнинг рақамли кўрсаткичи (ISSN).

Сарлавҳалар кўрсаткичи (библиографик ёзувларнинг маъмурий бўлиниши бўйича жойлашишида).

Нашр этиш жойи ва районлари кўрсаткичи.

Нотали нашрлар кўрсаткичлари

Номли кўрсаткич.

Тўпламлар сарлавҳалари кўрсаткичи (нотали нашрларнинг).

Воқал асарлар матнининг сарлавҳалари ва биринчи сўзлари кўрсаткичи.

Ноталар жойлаштирилган нашрлар сарлавҳаларининг кўрсаткичи.

Тасвирий нашрлар кўрсаткичлари

Номли кўрсаткич.

Картографик нашрлар кўрсаткичлари

Номли кўрсаткич.

Хариталар ва атласлар сарлавҳаларининг кўрсаткичи.

Предмет-тизимли кўрсаткич.

Географик кўрсаткич.

Мақолалар кўрсаткичлари

Номли кўрсаткич.

Предметли кўрсаткич.

Географик кўрсаткич.

Мақолалари кўрсаткич сониди (бир йилдаги) ҳисобга олинган даврий ва давомли нашрлар сарлавҳаларининг кўрсаткичи.

Каталог ва картотекалари учун босма варақчалар нашр қилинмаган мақолаларнинг библиографик ёзувлари рақамларининг кўрсаткичи.

Такризлар кўрсаткичлари

Номли кўрсаткич (такриз ва такриз қилинадиган асарлар муаллифларининг).

Предметли кўрсаткич.

Такриз қилинадиган нашрлар сарлавҳаларининг кўрсаткичи.

Такризлари давлаг библиографик кўрсаткичига киритилган даврий ва давомли нашрлар кўрсаткичи.

Библиографик қўлланмалар кўрсаткичлари

Номли кўрсаткич.

Китоб ичидаги ва мақола ичидаги библиографик рўйхатлар ва шарҳлардан бошқа библиографик қўлланмалар сарлавҳаларининг кўрсаткичи.

Географик кўрсаткич.

Доимий библиографик бўлимларига эга бўлган даврий ва давомли нашрлар сарлавҳаларининг кўрсаткичи.

Библиографик қўлланмаларга такризлар кўрсаткичи.

РОССИЯ КИТОБ ПАЛАТАСИ

**РОССИЯ БИБЛИОГРАФИЯСИНИНГ
БИБЛИОГРАФИЯСИ**

**Россия Федерациясининг
давлат библиографик кўрсаткичи**

1996

Москва 1996

**РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИННИГ ФЕДЕРАЛ ЙИГИЛИШИ -
ПАРЛАМЕНТ**

Россия Федерациясининг парламент кутубхонаси

**Россия Федерацияси субъектлари
давлат ҳокимияти органларининг
РАСМИЙ ҲУЖЖАТЛАРИ**

Давлат библиографик кўрсаткичи

1995 йилдан нашр қилинади

Хар ойда чиқади

1 ' 95

Москва «Известия» 1995

**РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИНИНГ ФЕДЕРАЛ ЙИГИЛИШИ –
ПАРЛАМЕНТ**

Россия Федерациясининг парламент кутубхонаси

**Россия Федерацияси субъектлари
давлат ҳокимияти органларининг
РАСМИЙ ҲУЖЖАТЛАРИ**

Давлат библиографик кўрсаткичи

1995 йилдан нашр қилинади

Хар ойда чиқади

1 ' 95

М о с к в а «Известия» 1995

ЎЎТ 016:006.354

СУТ 01.140.20

T62

СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: давлат (миллий) библиографик кўрсаткичлари, давлат (миллий) библиографик кўрсаткич тури, асосий қисм, библиографик ёзув, тартиб раками, сарлавҳа, библиографик таъриф, давлат рўйхатидан ўтказиш раками, тасниф индекси, маълумот-қидирув аппарати, сўз боши, шарҳли мақола, ҳаволалар тизими, рўйхат, ёрдамчи кўрсаткичлар, мундарижа, чикувчи маълумотлар

ДА В Л А Т С Т А Н Д А Р Т И

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**КИНОҲУЖЖАТЛАР, ФОТОҲУЖЖАТЛАР ВА
МИКРОШАКЛДАГИ ҲУЖЖАТЛАР**

Архивда сақлашга қўйиладиган умумий талаблар

ГОСТ 7.65-92

Россия Давстандарти

Москва

АХБОРОТ МАЪЛУМОТЛАР

1 Бош архив бошқармаси, 191 Техник қўмитаси томонидан
ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН ВА КИРИТИЛГАН

ИШЛАБ ЧИҚУВЧИЛАР

Ф.А. Гедрович, техн. фан. номзоди (ишлаб чиқиш раҳбари)

В.А. Устинов, техн. фан. номзоди; А.А. Кепель, техн. фан. номзоди

2 Стандартлаштириш ва метрология қўмитасининг 1992 йил 27
мартдаги 296-сон қарори билан ТАСДИҚЛАНГАН ВА АМАЛГА
КИРИТИЛГАН

3 Биринчи текширув муддати – 1996 йил I чорак

Текширув даврийлиги – 5 йилда I марта

4 БИРИНЧИ МАРТА КИРИТИЛГАН

5 ҲАВОЛА ҚИЛИНГАН НОРМАТИВ-ТЕХНИК ҲУЖЖАТЛАР

Ҳавола берилган НТХ белгиланиши	Банд, илова рақами
ГОСТ 13.1.505 –76	5.5, 6-илова
ГОСТ 13.1.506 –78	6-илова
ГОСТ 597–73	5.5
ГОСТ 892–89 Е	5.5
ГОСТ 2824–86	5.5
ГОСТ 3479–85	5.5
ГОСТ 4097–78	5.5
ГОСТ 7277–77	5.5
ГОСТ 7362–78	5.5
ГОСТ 7730–89	5.5
ГОСТ 7950–77	5.5
ГОСТ 10354–82	5.5
ГОСТ 20263–88	5.5
ГОСТ 20283–89	5.5
ГОСТ 25063.1–81	4.2
ГОСТ 25063.2–81	4.2
ГОСТ 25063.3–81	4.2

ДА В Л А Т С Т А Н Д А Р Т И

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**КИНОҲУЖЖАТЛАР, ФОТОҲУЖЖАТЛАР ВА
МИКРОШАКЛЛАРДАГИ ҲУЖЖАТЛАР**

Архивда сақлашга қўйиладиган умумий талаблар

**ГОСТ
7.65 – 92**

System of standards on information, librarianship and publishing.
Film documents, photographic documents and microform documents.
General requirements for archive storage

СТШУТ 0007

Жорий этиш санаси 01.01.93

Ушбу стандарт Давлат архив фондининг архив ҳужжатлари ва идорада сақланиш муддатлари ўтгандан кейин унга киритилиши лозим бўлган ҳужжатларга тааллуқли.

Стандарт куйидаги ҳужжат турларининг архивда сақланишига қўйиладиган талабларни белгилайди:

оқ–қора ва рангли кино- ва фотоҳужжатларнинг асл нусхаларини;

асл нусхалар ҳуқуқларида сақланаётган кино- ва фотоҳужжатларнинг нусхаларини;

суғурта фондининг микрофильмлари ҳамда кино- ва фотоҳужжатларнинг суғурта нусхаларини.

Стандарт фойдаланиш фондининг нусхаларига тааллуқли эмас.

1 Умумий қоидалар

1.1 Архивда сақлаш учун юборилаётган кино- ва фотоҳужжатлар ҳамда микрофильмларнинг бутлигини таъминлаш учун куйидаги ишлар амалга оширилиши керак:

ҳужжатларнинг техник ҳолатини баҳолаш, уларни реставрациялаш, консервациялаш ва ўровлаш, сақлашнинг оптимал режимини қўллаб-қувватлаш, ҳужжатларнинг техник ҳолатини назорат қилиш, ҳужжатларни фойдаланишга тайёрлаш.

1.2 Хужжатларнинг техник ҳолатини баҳолаш ва назорат қилиш хужжатларни сақлашга қабул қилиш ҳамда тайёрлаш, шунингдек архивда сақлаш жараёнида ўтказилиши керак.

1.3 Кино- ва фотохужжатлар ҳамда микрофильмлар сақлашга тайёрланаётганда қуйидагилар қилиниши лозим:

кўлда реставрациялаш - нуксонлари бўлганда;

консервациялаш – фотоқатламда тиосульфат натрийнинг қолдик тузлари бўлганда ва биологик нуксонлар (моғор)нинг ҳосил бўлишининг олдини олиш учун;

берилган ҳарорат ва намлик шароитларига мослаштириш;
ўрвлаш.

1.4 Реставрациялаш хужжатлардан фойдаланиш хусусиятларини тиклаш ёки яхшилаш мақсадида амалга оширилади ҳамда хужжатлар қабул қилинаётган ва сақланаётганда уларнинг техник ҳолатини баҳолаш ва назорат қилиш натижаларига кўра аниқланган нуксонларни бартараф қилиш учун ўтказилади.

1.5 Хужжатларни консервациялаш ишлаб чиқариш ва сақлаш вақтида пайдо бўлган кимёвий ва биологик нуксонларнинг ривожланишини тўхтатиш мақсадида ўтказилади ҳамда хужжатларга махсус кимёвий препаратларнинг суви эритмалари билан ишлов беришдан иборат.

1.6 Кино- ва фотохужжатлар ҳамда микрофильмларни ўрвлаш намлик, чанг кириши ва хужжатларга ёруғлик нуруларининг тушиши эҳтимотининг олдини олиш, шунингдек, транспортда ташиш ва сақлаш вақтида ўрвлошнинг ички ҳажмида хужжатларнинг эркин кўчиб юришига йўл кўймаслик керак.

2 Хужжатларнинг техник ҳолатини баҳолаш

2.1 Хужжатларни сақлаш хоналарига жойлаштиришдан олдин уларнинг техник ҳолатини баҳолаш керак.

2.2 Хужжатларнинг асл нусхалари, асл нусха ҳуқуқидаги нусхалари ва суғурта нусхалари хужжатларнинг сақлашга қабул қилиниши вақтидан бошлаб уч ойдан кўп бўлмаган муддатда техник ҳолатининг баҳоланишидан ўтиши керак.

2.3 Техник ҳолатни баҳолаш жараёнида хужжатларнинг техник ҳолатининг хужжатларга илова қилинган уларнинг техник ҳолати далолатномасидаги маълумотларга мувофиқлиги белгиланади.

Изоҳ - Алоҳида ҳолларда техник ҳолат далолатномаси хужжатларни сақлашга қабул қилишда назоратни ўтказиш жараёнида тузилиши мумкин (1–5 иловаларга қаранг).

2.4 Техник ҳолатни баҳолаш билан бирга бир вақтнинг ўзида хужжат асосининг тури аниқланади (хавфли, хавфсиз). Ёнгин жиҳатидан хавфли асосдаги хужжатлар хавфсиз асосга кейинги қайта кўчирилиши (зарур

бўлганда – эмульсия катламини реставрациялаш билан) ва баркарор бўлмаган асосдаги ҳужжатларни йўқ қилиш билан бирга дарҳол баркарорлик учун тскширилиши керак.

2.5 Баҳолаш натижалари бўйича тегишли маълумотлар техник ҳолат далолатномасига киритилади ва ҳужжатларни реставрациялаш бўйича ишлар комплекси белгиланади.

2.6 Фотокатламдаги қолдик маҳсулотларни таҳлил қилиш учун ҳужжатга уни реставрациялашдан олдин назорат намунаси бириктирилади (тест–объект, сенситограмма). Назорат намунаси ишлов берилмаётган ҳужжат туридаги плёнкадан тайёрланган бўлиши керак.

3 Ҳужжатларни реставрациялаш

3.1 Реставрациялашни қўл ёки машина усулида амалга оширилади.

3.2 Қўл усулида реставрациялаш ўз ичига қуйидаги ишларни олади:

- 1) чангсизлантириш (зарурат бўлганда);
- 2) мумли, ёғли ва бошқа ифлосланишлардан тозалаш;
- 3) елимларни ва кесимларни мустаҳкамлаш;

4) тегишли қисмларни алмаштириш ва елимлаш йўли билан перфорацияларни таъмирлаш;

5) дағал, тирналган ямоқларни тузатиш;

6) кадр майдонидаги шикастларни таъмирлаш.

3.3 Машина усулидаги реставрациялаш ўз ичига қуйидаги ишларни олади:

1) ҳужжатларнинг фотокатамидаги умумий ифлосланиш ва сиртки шикастларни бартараф этиш;

2) ёғли ифлосланишларни бартараф этиш (нисбатан катта қисмларда);

3) асоснинг сиртки шикастларини бартараф этиш.

4 Ҳужжатларни консервациялаш

4.1 Киноҳужжатлар ва микрофильмларни консервациялашни машина усулида, фотоҳужжатлар ва микрофишаларни - машина усулида ёки қўл усулида ўтказиш лозим. Консервациялаш машинали реставрациялаш билан бирга амалга оширилиши мумкин.

Изоҳлар

1 Ёнгин жихатидан хавфли асоснинг чириши ёки биологик зарарланиши натижасида пайдо бўлган желатин (елимшак) фотокатламнинг гидролизи белгилари бўлган ҳужжатларни сув ёрдамида ишлов бериш методи билан консервациялашга йўл қўйилмайди.

2 Нуксонларга эга ҳужжатларни консервациялаш биологик актив кимёвий препаратлар билан ишлаганда хавфсизликни таъминловчи хавфсизлик чораларига риоя қилган ҳолда қўлда ёки машина усулида ўтказилиши керак.

4.2 Консервациялаш ўтказилгандан кейин фотографик қатламдаги кимёвий-фотографик ишлов бериш қолдик маҳсулотларининг миқдорини назорат қилиш ГОСТ 25063.1, ГОСТ 25063.2 бўйича амалга оширилиши керак.

Назорат намунасининг фотографик қатламидаги тиосульфат натрий таркиби қуйидагилардан ошмаслиги керак:

$7 \cdot 10^{-8} \text{ г/м}^2$ – оқ-қора негативли кино- ва фотоҳужжатлар ва суғурта нусхалари учун;

$7 \cdot 10^{-9} \text{ г/м}^2$ – рангли негативли кино- ва фотоҳужжатлар учун.

Кумушнинг қолдик тузлари бўлмаслиги керак. Кумушнинг қолдик тузлари мавжудлигини аниқлаш ГОСТ 25063.3 бўйича ўтказилиши керак. Назорат намунасида қолдик маҳсулотлар нормадан ошиқ эканлиги аниқланса, ҳужжатларга такроран ишлов бериледи ва ҳужжатларнинг кейинги назорати ўтказилади.

4.3 Ҳужжатларни реставрациялаш ва консервациялашдан кейин ишлов беришнинг қанчалик самара берганлигини ҳамда ҳужжатда ишлов бериш натижасида пайдо бўлган янги шикастларнинг йўқлигини аниқлаш мақсадида уларнинг техник ҳолати қайта назоратдан ўтказилиши керак. Назорат натижаларини техник ҳолат далолатномаларида қайд этилади (1-5 иловаларга қар.).

4.4 Техник ҳолат далолатномаларида фотоқатлам гаркибида кимёвий-фотографик ишлов бериш қолдик маҳсулотларининг мавжудлиги тўғрисидаги маълумотлар мавжуд бўлмаганда ёки уларнинг гаркиби нормадан ортиқ бўлганда суғурта нусхалари стандартнинг 4.1-бандига мувофиқ консервацияланиши керак.

5 Ҳужжатларнинг ўрвланишига қўйиладиган талаблар

5.1 Ҳар бир ҳужжат аввал бирламчи, кейин иккиламчи ўрвланиши керак. Бирламчи ўров ҳужжатларга бевосита тегиб туради ва уни чанг ҳамда намликдан сақлайди, иккиламчи ўров ҳужжат ва бирламчи ўровни механик шикастланиш, ёруғлик ва атроф-муҳитнинг бошқа таъсирларидан сақлайди.

5.2 Сақлаш бирлиги бўлган ҳар бир алоҳида физик ҳужжат герметик бўлмаган индивидуал ўровга жойлаштирилган бўлиши керак.

5.3 Киноҳужжатлар ва микрофильмлар стандарт ва химоя рақордлари билан расмийлаштирилган бўлиши, фотографик қатлами ташқарига қаратилган ҳолда ўзакка рулон қилиб ўралган бўлиши керак. Ўрам йўналиши – охиридан бошига қараб бўлади. Ўрам зич, рулон ёнларидан чиқиб турадиган бурамаларсиз бўлиши керак.

5.4 Ўрвलाш материаллари кимёвий инерт бўлиши, таркибида хлор, азот, олтингугурт пероксидлари бўлмаслиги, биозарарлар пайдо бўлишига, ўров ичига ёруғлик тушишига йўл қўймаслиги керак.

Ўровлаш материаллари сиртининг ғадур-будурлиги хужжатлар эмульсия қатламининг абразив шикастларига олиб келмаслиги ёки унга ёпишмаслиги керак.

5.5 Ўровлашнинг асосий тавсифлари 1- ва 2-жадвалларда келтирилган.

1-жадвал. Бирламчи ўровлаш тавсифи

Хужжат номи	Ўровлаш мақсади	Ўровлаш тури	Ўровлаш материали
Хавфсиз асосдаги кинохужжатлар ва микрофильмлар	1. Чанг билан ифлосланишдан сақлаш 2. Намлик, зарarli газлар, ифлосланишдан сақлаш	Ўрам Кўпқатламли елимланган пакет	ГОСТ 20263, ГОСТ 3479 бўйича юпка қоғоз Полиэтилен + алюмин фольга + полиэтилен-рефталат
Фотонегативлар диапозитивлар ва микрофишалар	Чанг билан ифлосланишдан сақлаш	Конверт Ўрам	ГОСТ 892 бўйича калька ГОСТ 20363, ГОСТ 3479 бўйича юпка қоғоз
Шишадаги фотонегативлар	Шунинг ўзи	Конверт Ўрам	ГОСТ 10354 бўйича полиэтилен, ГОСТ 7730 бўйича триацетат ГОСТ 3479, ГОСТ 20263 бўйича юпка қоғоз

2-жадвал. Иккиламчи ўровлаш тавсифи

Хужжат номи	Ўровлаш тури	Ўровлаш материали
Кинохужжатлар Микрофильмлар	ГОСТ 4097 бўйича кути ГОСТ 13.1.505 бўйича кути	-
Фотонегативлар, диапозитивлар, микрофишалар ва шишадаги фотонегативлар	Конвертлар, пакетлар ва папкалар	Мукова қоғози, ГОСТ 20283 бўйича А маркази, ГОСТ 7362 бўйича перфокарта қоғози, ГОСТ 597 бўйича чизмачилик қоғози (В ва О, N ₁ ва N ₂ маркази), ГОСТ 7277 бўйича В ва Вс маркази расм қоғози, ГОСТ 7950 бўйича А, Б ва В маркази муковалаш картони, ГОСТ 2824 бўйича ЭВ маркази электр изоляцияли варақли картон.

5.6 Пакетлар ва конвертларнинг тузилиши елим чоклари ва елимланадиган элементларнинг минимал сонини таъминлаши керак. Елимнинг фотокатламга тўғридан-тўғри тегиб туришига йўл қўймаслик керак. Желатин, поливинилацетат ва ацетилцеллюлоза асосидаги елимдан фойдаланиш тавсия этилади.

Латекс асосидаги силикат, казеин ва резина елимларнинг ишлатилишига йўл қўйилмайди.

5.7 Рангли тасвирларга эга фотохужжатлар ёруғликни ўтказмайдиган қозғоли кистирмалар билан қўшимча ҳимояланган бўлиши керак.

5.8 Маркалаш ўровга ажралиб турувчи рангдаги бўёқ билан хужжатнинг зарур идентификацион маълумотларнинг, шунингдек, ёнғин жиҳатидан хавфли асосдаги хужжатлар учун «Ёнғин жиҳатидан хавфли» индексининг туширилиши орқали амалга оширилади. Хавфли ва хавфсиз асосга эга плёнкалар биргаликда монтаж қилинган ҳолларда кинохужжатлар ўрови ҳам худди шундай марқаланиши керак.

6 Хужжатларни сақлаш шарт-шароитлари

6.1 Хужжатларни сақлаш режими ҳарорат-намлик, ёруғлик ва санитар-гигиеник режимларнинг норматив параметрларини сақлаш орқали таъминланади. Хужжатлар сақланадиган хоналар ва уларда хужжатларни жойлаштиришга қўйиладиган талаблар 6-иловада келтирилган.

6.2 Хужжатларни сақлашнинг ҳарорат-намлик режимини барқарорлаштириш мақсадида уларни сақлаш хоналарига жойлаштиришдан олдин очиқ ўровда (20 ± 3)⁰С ҳароратда ҳамда рангли кино- ва фотохужжатлар учун хавонинг (25 ± 5) фоиз нисбий намлигида, оқ-қора хужжатлар ҳамда сугурта нусхалар учун хавонинг (35 ± 15) фоиз нисбий намлигида янги иқлимга мослаштириш зарур.

Кинохужжатларни ва ўрамли микрофильмларни янги иқлимга мослаштириш давомийлиги 10 кеча-кундуздан, фотохужжатлар ва микрофишалар учун 24 соатдан кам бўлмаслиги керак.

6.3 Ҳ а р о р а т – н а м л и к р е ж и м и

6.3.1 Кино- ва фотохужжатлар ҳамда микрофильмларни уларнинг асос турига (хавфли, хавфсиз) ҳамда тасвир турига (оқ-қора ёки рангли) мувофиқ турли хил ҳарорат режимига эга ҳолда хужжатлар сақланадиган жойнинг турли хил хоналарида сақлаш тавсия этилади. Хужжатлар сақланадиган жойнинг барча хоналарида хавонинг нисбий намлиги 40–50 фоиз бўлиши керак.

6.3.1.1 Хавфли асосдаги хужжатларни қуйидаги ҳароратдан юқори бўлмаганда сақлаш тавсия этилади:

+ 10⁰ С – оқ-қора;

- 5⁰ С – рангли.

6.3.2 Технологик ишлов бериш даврида (20 ± 5)⁰ С хароратда ва ҳавонинг (5 ± 10) фоиз нисбий намлигида бошқарилмайдиган харорат–намлик режими билан хоналарда ҳужжатларни вақтинча (2 ойгача) сақлашга йўл қўйилади.

6.3.3 Ҳужжатларни сақлашда бир кеча-кундуз давомида хароратнинг (± 5 °С) ва ҳаво нисбий намлигининг (± 10 фоиз) кескин ўзгаришига йўл қўймаслик керак. Сақлашнинг харорат-намлик режими бузилганда ҳужжатлар сақлашга олиб қўйилишидан олдин ушбу стандартнинг 6.2-бандига мувофиқ иқлимга мослаштиришдан ўтказилиши зарур.

6.3.4 Сақлашнинг харорат-намлик режимини назорат қилиш ва рўйхатга олиш бир кеча-кундузда камида бир марта ± 5 °С хароратни ўлчаш аниқлигини ва ± 2 фоиз нисбий намликни таъминлайдиган ўлчов асбоблари ёрдамида амалга оширилиши керак. 25 м² майдондаги сақлаш хонасида камида бир комплект ўлчов асбоблари бўлиши керак.

6.4 Ёруғлик режими

6.4.1 Сақлаш хоналарини ёритиш ташки сирти силлик бўлган ёпик плафонлар билан сунъий ёруғлик манбалари ёрдамида амалга оширилиши керак.

Сақлаш хоналари, ўқув заллари ва архивнинг бошқа хоналарига қуёш нурунинг тўғридан-тўғри тушишига йўл қўйилмайди. Хоналарни қуёш нури ёрдамида табиий ёритилишига деразаларда нури тарқатувчи мосламалар ўрнатилиши шарти билан йўл қўйилади.

6.4.2 Жавонлар, стеллажларни ёритилганлиги 20 лк, йўлақларнинг ёритилганлиги – 50 лк, иш ўринларининг ёритилганлиги – 100 лк дан кам бўлмаслиги керак.

6.5 Санитария–гигиена режими

6.5.1 Сақлаш хоналарида ҳафтада камида бир марта бутун хонани куруқ йиғиштириш (чангютгич билан); бир ойда камида бир марта усқуналарни намли тозалаш; хар куни полларни ҳўл латта билан артиш керак.

6.5.2 Сақлаш хонасига ва бошқа иш хоналарига кириш вақтида кийим ва оёқ кийими алмаштирилиши лозим.

6.5.3 Ҳужжатларни сақлаш давомида уларнинг ўровлари ҳолати доимо кузатиб турилиши керак. Ўровда шикастлар, занг, деформациялар аниқланганида, у дарҳол алмаштирилиши керак.

7 Ҳужжатларнинг техник ҳолатини назорат қилиш

7.1 Кино- ва фотоҳужжатлар ҳамда микрофильмларнинг бутлигини таъминлаш ва уларда пайдо бўладиган нуқсонларни ўз вақтида аниқлаш мақсадида ҳужжатлар сақлаш жараёнида даврий назоратдан ўтказиб турилиши керак.

7.2 Саклаш жараёнида ҳужжатларнинг техник ҳолатини назорат қилиш даврийлиги куйидагича белгиланади:

2 йилда 1 марта – ёнғин жиҳатидан хавфли асосдаги ҳужжатлар учун;

5 йилда 1 марта – бошқа асосдаги ҳужжатлар учун.

Ёнғин жиҳатидан хавфли асосдаги барча ҳужжатлар назорат қилиниши лозим. Бошқа асосдаги ҳужжатларни назорат қилиш муддати улар ишлаб чиқилган йилига боғлиқ равишда белгиланади. Нуқсонлар, айниқса кимёвий-биологик характерга эга нуқсонлар (саргайиш, моғорлаш, қат-қат ажралиши) аниқланганда, шу йилда чиқарилган ўхшаш шароитларда сакланаётган барча ҳужжатлар назоратдан ўтказилиши керак.

7.3 Ҳужжатларнинг бутун ҳажми 5 йилда камида 1 марта назоратдан ўтказилиши керак.

7.4 Техник ҳолат назоратининг амалга оширилиш вақтида куйидагиларни текшириш зарур:

1) ҳужжатлар ўривининг ҳолатини;

2) ҳимоя ва стандарт рақордларнинг мавжудлигини;

3) фотокатлам ва асос сиртининг техник ҳолатини (механик шикастлар, ифлосланишлар);

4) ёнғин жиҳатидан хавфли асоснинг барқарорлигини;

5) геометрик ўлчамларни (перфорация қадами, ҳар бир саклаш бирлигининг узунлиги);

6) биологик ва кимёвий нуқсонларнинг мавжудлигини (микроорганизмлар, ҳашаротлар ва кемирувчилар томонидан зарарланиши. тузларнинг кристаллашиши ҳамда кимёвий-фотографик ишлов бериш қолдик маҳсулотларининг чириш изларини);

7) перфорация йўлқалари ва елимлаб уланган жойларнинг техник ҳолатини;

8) фотографик тасвир сифатини.

7.5 Барча турдаги ҳужжатларнинг техник ҳолатини назорат қилиш акс эттирилган ёруғликда кўздан кечириш билан амалга оширилиши керак. Плёнкали асосдаги ҳужжатлар акс эттирилган ёруғликда кўздан кечирилганидан кейин махсус аппарат билан ўтувчи ва акс эттирилувчи ёруғликда – монтаж столида, ёритилган экранда, КП-8 туридаги нусха кўчириш станогида кўриб чиқилиши керак. Зарур ҳолларда линейка, шкалали лупа, микроскопдан фойдаланиш керак.

7.6 Назорат қилиш натижаларига кўра таъмирлаш ва консервациялашни ўтказиш зарурияти тўғрисида ҳулоса чиқарилади ва навбатдаги техник текширувни ўтказиш муддатлари белгиланади. Маълумотлар техник ҳолат далолатномаларида қайд этилади (1+5 иловалар).

8 Ҳужжатларни фойдаланишга тайёрлаш

8.1 Доимий сакланишдаги кино- ва фотоҳужжатлар ҳамда микрофильмлар ҳисобдан ўтиши, техник ҳолати назорат қилиниши, шунингдек улардан нусха олиниши лозим.

8.2 Ҳужжатларнинг суғурта нусхаларидан фойдаланишга фақат асл нусхалари йўқолган ёки шикастланган ҳоллардагина йўл қўйилади.

8.3 Саклаш хоналари ва хизмат хоналарида ҳароратларнинг турлилиги туфайли намлик конденсацияланишининг олдини олиш учун ҳужжатлар фойдаланишдан олдин иклимга мослаштирилиши керак.

8.4 Мусбат ҳароратда сакланаётган ҳужжатларни иклимга мослаштириш тўлиқ очик ўровда камида бир кеча-кундуз давомида амалга оширилиши керак.

Манфий ҳарорат ва ҳавонинг паст нисбий намлиги (40 фоиздан кам)да сакланаётган ҳужжатларни иклимга мослаштириш икки босқичда амалга оширилиши керак. Бунда дастлабки 3 соатда (ҳароратга мослаштиришда) кино- ва фотоҳужжатлар ёпиқ ўровида ушлаб турилади. Ушлаб туришнинг навбатдаги босқичида ҳужжатлар ўровдан тўлиқ бўшатилади ва белгиланган ҳарорат ва ҳавонинг нисбий намлигида камида:

- киноҳужжатлар ва ўрамли микрофильмлар – 10 кеча-кундуз очик қутиларида;

- фотоҳужжатлар ва микрофишалар – 1 кеча-кундуз сакланади.

8.5 Ҳужжатлар фойдаланишга берилгандан кейин техник ҳолат назоратидан ўтказилиши, зарурат тугилса, реставрацияланиши керак.

9 Ҳавфсизлик чоралари

9.1 Кино- ва фотоҳужжатлар ҳамда микрофильмларга ишлов бериш, саклаш, улардан фойдаланиш ва транспортда ташиш вақтида ёнадиган, портловчи ҳамда тез ёнувчи моддалар билан ишлаш қоидаларига риоя қилиниши керак.

9.2 Ҳужжатларни саклаш, транспортда ташиш ва фойдаланиш вақтида уларнинг ўров ичида силжиши, зарбалар ва тебранишлар, нам, зарарли газлар, чанг ва қуёш нурларининг ўтиши, шунингдек, ўров ичида конденсацияли намлик ҳосил бўлиши эҳтимоли мустасно этилиши керак.

9.3 Кино- ва фотоҳужжатлар ҳамда микрофильмлар билан ишлаш вақтида уларнинг шикастланиши ва ифлосланишини мустасно этиш мақсадида умумий эҳтиёткорликка риоя қилиш лозим.

1-илова
(тавсия этиладиган)

Идора номи
Ташкилот номи

Киноҳужжатнинг техник ҳолати
ДАЛОЛАТНОМАСИ

(сана) _____-сон

Киноҳужжат келган сана _____

Киноҳужжат тайёрланган санаси _____

Тузилди _____

лавозими, исм-шарифи, фамилияси

Киноҳужжат _____

архивга оид, ишлаб чиқариш рақами

Номи _____

Қисмлар сони _____-сон қисм _____ Метраж _____

Фильм материали тури _____

чегатив, контратип, рангли ёки оқ-қора, товушли ёки

товушсизлигини кўрсатган ҳолда оралиқ позитив

Асос тури _____

ёнгин жиҳатидан хавfli ёки хавфсиз

Плёнка тури _____

маҳаллий ёки хорижийлигини кўрсатган ҳолда

Босиб чиқарилган _____

негативдан, контратипдан ва б., қачон

Текширилди _____

иш тури

Текшириш натижалари қуйидагилар:

Сана	Ўлчанаётган участка	Усадка, фоиз	Сана	Ўлчанаётган ўлчанаётган	Усадка фоиз

1*-СОН НУҚСОН ҚАЙДНОМАСИ

Режа рақами	Нуксонлар

* 2, 3- нуксон қайдномаси ва х. заруратдан келиб чиққан ҳолда 1-сон нуксон қайдномаси шакли бўйича алоҳида варақларга тўлдирилади ҳамда ушбу далолатномага қўшиб қўйилади. Агар нуксон қайдномаларининг сони 2 тадан ошса, уларнинг рўйхати тузилади.

НУҚСОН ҚАЙДНОМАЛАРИНИНГ РЎЙХАТИ

Назорат санаси	Қайднома рақами	Назорат мақсади	Техник ҳолати тўғрисидаги хулоса	Текширувчининг имзоси

ОПТИК ЗИЧЛИКЛАР

Сана	Текширилаётган участкаларнинг координаталари	Зичликлар			Сана	Текширилаётган участкаларнинг координаталари	Зичликлар		
		Ж	П	Г			Ж	П	Г

Тузувчининг лавозими

Имзо

Имзонинг расшифровкаси

2-илова
(тавсия этиладиган)

Ташкилот номи _____

Киноҳужжат суғурта нусхасининг техник ҳолати
ДАЛОЛАТНОМАСИ

Далолатнома тузилган сана _____

Киноҳужжат номи _____

Қисмлар сони _____ -сон қисм _____ Метраж _____

Асл нусхани сакловчи архив номи _____

Асл нусханинг архив рақами _____

Асл нусханинг тури _____

Асл нусханинг формати _____

Нусхани тайёрлаш санаси _____

Тайёрловчи _____

Суғурта нусханинг тури: контратип, дубль-позитив (кераксизи ўчирилсин)

Суғурта нусха ташувчисининг тури ва маркаси _____

Асос тури _____

Тайёрлашдаги фотографик сифат тўғрисида хулоса _____

Қолдик тиосульфат натрийнинг миқдори _____

Қумуш тузларининг мавжудлиги _____

НУҚСОН ҚАЙДНОМАСИ

Текширув санаси	Қием рақами	Метражи	Елимли уланмалар сони	Режалар рақами	Техник ҳолат		Рақордлар
					асос	эмульсия катлами	
1	2	3	4	5	6	7	8

Нуксон кайдномасининг давоми

Усадка, фoиз	Реставрацион ишлов беришнинг зарурати туғрисида хулоса	Назортчи имзоси	Реставрацион ишлов бериш санаси	Реставратор имзоси	Эслатма
9	10	11	12	13	14

ОПТИК ЗИЧЛИКЛАР

Сана	Текширилаётган участка координаталари	Зичлиги

3-илова
(тавсия этиладиган)

Ташкилот номи _____

Суғурта нусхасининг рақами _____

Суғурта фонди микрофильмининг техник ҳолати
ДАЛОЛАТНОМАСИ

Далолатнома тузилган сана _____

Асл нусхани сакловчи архив номи _____

Микрофильм тайёрланган сана _____

Тайёрловчи _____

Метраж _____ Кадрлар сони _____

Микрофильм ташувчисининг тури ва маркаси _____

Асос тури _____

Микрофильмнинг шартли белгиси _____

Кичрайтириш масштаби _____

Тест-объектнинг мавжудлиги ва тавсифи _____

Қолдик тиосульфат натрийнинг микдори _____

Кумуш тузларининг мавжудлиги _____

Текширувчининг имзоси _____

Текши- рув сана- си	Усадка фоиз	Асос- нинг техник ҳолати	Эмульсия- нинг техник ҳолати	Елимли уланмалар- нинг техник ҳолати	Елимли уланмалар- нинг сони	Перфорация- нинг техник ҳолати	Рақорд лар
1	2	3	4	5	6	7	8

ГОСТ 7.65-92

Давоми

Реставрацион ишлов беришнинг зарурати тўғрисида хулоса	Назоратчи имзоси	Реставрацион ишлов бериш санаси	Реставратор имзоси	Эслатма
9	10	11	12	13

ОПТИК ЗИЧЛИКЛАР

Сана	Текширилаётган участка координаталари	Зичлиги	
		Е1 эталони	Е2 эталони

4-илова
(тавсия этиладиган)

Ташкилот номи

Фотохужжат асл нусхасининг техник ҳолати
ДАЛОЛАТНОМАСИ

Далолатнома тузилган сана _____

Сақлаш бирлигининг архив рақами _____

Фотохужжат тури _____
негатив, конратип, позитив, диапозитив

ок-қора, рангли

Суратга олинган сана _____

Фотографик сифат _____

Сиртининг техник ҳолати _____

Реставрацион ишлов бериш зарурати тўғрисида хулоса _____

Лавозими Имзо Имзонинг расшифровкаси

Сана

_____Реставрацион ишлов беришнинг тури _____

Лавозими

Имзо

Имзонинг расшифровкаси

Сана

Реставрацион ишлов бериш натижалари _____

Лавозими

Имзо

Имзонинг расшифровкаси

Сана

5-илова
(тавсия этиладиган)

Ташкилот номи _____

Фотохужжат суғурта нусхасининг техник ҳолати
ДАЛОЛАТНОМАСИ

Далолатнома тузилган сана _____

Асл нусхани сақловчи архив номи _____

Асл нусханинг архив раками _____

Асл нусханинг тури _____

Асл нусханинг формати _____

Нусха тайёрланган сана _____

Тайёрловчи ташкилот _____

Суғурта нусхаси ташувчисининг типи ва маркаси _____

Асос тури _____

Суғурта нусхасини тайёрлаш усули _____

Суғурта нусхасининг формати _____

Текширув санаси	Фотографик сифат	Техник ҳолати	
		асослар	эмульсия қатлами
1	2	3	4

Давоми

Ишлов бериш зарурати тўғрисида хулоса	Назоратчи имзоси	Ишлов берилиш санаси	Реставратор имзоси
5	6	7	8

6-илова
(тавсия этиладиган)

**Ҳужжатларни сақлаш ва уларни жойлаштириш учун мўлжалланган
бино ва хоналарга қўйиладиган талаблар**

1 Архивлар бинолари

1.1 Кино- ва фотоҳужжатлар ҳамда микрофильмлар сақланишини таъминлаш мақсадида улар бу ҳужжатларни сақлаш учун махсус қурилган ёки уларни сақлашга мослаштирилган ҳарорат – намлик режими тартибга солинадиган биноларга жойлаштирилиши керак. Архивлар биноларини лойиҳалаштириш, қуриш ва таъмирлаш амалдаги қурилиш нормалари ва коидалари, шунингдек ушбу стандарт талабларига мувофиқ ўтказилиши керак.

1.2 Архивлар бинолари жойлашган район ҳавони чанг ва зарarli газлар билан ифлослантирадиган саноат корхонларидан, шунингдек, ёнгинга нисбатан хавfli бўлган объектлардан узоқда бўлиши керак. Районнинг архивлар жойлашиши учун яроклилиги санэпидстанция хулосасига мувофиқ белгиланади.

2 Ҳужжатларни сақлаш учун мўлжалланган хоналар

2.1 Ҳужжатларни сақлаш учун мўлжалланган хоналар ҳужжатларни сақлаш, уларга ишлов бериш ва улардан фойдаланишнинг барча турлари учун мўлжалланган ишчи хоналар комплексидан иборат бўлиши керак.

2.2 Барча хоналарда тортувчи-чиқарувчи вентиляция, сақлаш хоналарида ва ҳужжатлар узоқ вақт давомида (бир неча соатдан кам бўлмаган) турадиган хоналарда ҳавони кондицияланиши кўзда тутилиши керак.

2.3 Деворлар, поллар, хонанинг ички арматураларини коплаш материаллари чанг йиғувчи ёки чанг манбаи бўлмаслиги керак.

2.4 Ҳужжатларнинг асл нусхалари ва суғурта нусхаларини махсус жиҳозланган хоналарда алоҳида сақлаш лозим.

2.5 Кино- ва фотоҳужжатларни сақлаш хоналари бошқа хоналардан ажратилган бўлиши керак. Ёнгин жиҳатидан хавfli асосдан қилинган ҳужжатлар бошқа ҳужжатлардан алоҳида изоляцияланган (ёнгинга чидамли боксларда, камераларда) хоналарда сақланиши керак. Ушбу хоналарнинг қуйи зонасидан ҳаво тортишнинг қўшимча чораларини кўриш керак.

Ёнғин жиҳатидан хавfli асосдан қилинган плёнкалар учун мўлжалланган хоналар ва бошқа турдаги ҳужжатларни сақлаш хоналари умумий шамоллатиш каналларига эга бўлмаслиги керак.

2.6 Сақлаш хоналари хонага чанг, аммиак, олтингургурт, водород, азот оксидлари, олтингургурт гази, симоб буғлари киришининг олдини оладиган техник воситалар билан жиҳозланган бўлиши керак.

3 Сақлаш хоналарининг ускунаси

3.1 Сақлаш хоналарининг ускунаси кинохужжатлар ҳамда ўрамли микрофильмларнинг горизонтал ва микрофильмларни вертикал жойлаштириш имкониятини таъминлаши керак.

3.2 Кино- ва фотохужжатлар ҳамда микрофильмлар картотека туридаги суриладиган қутиларда, шкафларда, сейфларда, стеллажларда ва эшиклари ёпиладиган жавонларда сақланиши лозим. Очиқ жавонлар ва стеллажларни кино- ва фотохужжатлар ёпик қутилар ҳамда контейнерларда жойлаштирилиши шarti билан қўллашга рухсат берилади. ГОСТ 13.1.505 бўйича қутиларга ўровланган ўрамли микрофильмлар ГОСТ 13.1.506 бўйича жавонда сақланиши керак.

3.3 Сақлаш хонаси бир ва икки томонли стеллажлар билан жиҳозланган бўлиши керак.

3.3.1 Стеллажлар деразалари бўлган ташки деворларга перпендикуляр ҳолатда ўрнатилади. Агар сақлаш хонасида деразалар бўлмаса, стеллажларни ўрнатиш вақтида сақлаш хонаси майдонидан максимал фойдаланиш принциpidан келиб чиқиш керак.

3.3.2 Стеллажлар ва хоналар конструкциясининг элементлари йўлақлар билан ажратилади. Йўлақлар кенлиги куйдагилардан кам бўлмаслиги керак:

0,75 м – стеллажлар орасида;

1,20 м – стеллажларнинг ён томонлари орасида (бош йўлак);

0,75 м – девор ва деворга параллел бўлган икки томонли стеллажлар орасида;

0,50 м – девор ва стеллаж ён томони орасида.

3.3.3 Девордан унга параллел бўлган бир томонли стеллажгача бўлган масофа 0,05 м дан кам бўлмаслиги, полдан стеллажнинг пастки тоқчасигача – 0,20 м дан кам эмас, иситиш ва шамоллатиш тизимларидан стеллажгача –1,00 м дан кам бўлмаслиги керак.

3.4 Хужжатларни сақлаш учун мўлжалланган жиҳозларни тайёрлаш материаллари ёнмайидиган ва зангламайидиган бўлиши керак. Хужжатларнинг бузилишига олиб келадиган моддаларни ажратувчи материалларни қўллаш тавсия этилмайди.

3.5 Кондициялаш мавжуд бўлганда сақлаш хоналаридаги жиҳозлар шундай жойлаштирилиши керакки, бунда ҳавонинг барча жавонлар, тоқчалар ва қутилар бўйича ички айланиши таъминланиши лозим. Жиҳозлар ҳавонинг шкафлар, тоқчалар ва қутилар ичига киришини таъминлайдиган шамоллатиш тирқишларига эга бўлиши керак. Бундай тирқишларнинг мавжудлиги ёнгин хавфсизлиги ва гидрохимоя талабларига зид бўлмаслиги керак.

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

ФОНО- ВА ВИДЕОҲУЖЖАТЛАР

**Архивда сақлашга қўйиладиган
умумий техник талаблар**

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш
бўйича давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Давлат архив хизматининг Бутунроссия техник хужжатлар илмий-тадқиқот маркази, ТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (1995 йил 26 апрелдаги 7-95-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Беларусь Республикаси	Белстандарт
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Украина	Украина Давстандарти

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Қўмитасининг 1995 йил 18 октябрдаги 544-сон қарори билан ГОСТ 7.68-95 давлатлараро стандарти 1996 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

4 БИРИНЧИ МАРТА КИРИТИЛГАН

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

ФОНО- ВА ВИДЕОҲУЖЖАТЛАР

Архивда сақлашга қўйиладиган умумий техник талаблар

System of standards information, librarianship and publishing
Photo and video documents
General technical requirements for archive storage

Жорий этиш санаси 1996–07–01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт ҳужжатларнинг қуйидаги турларини архивда сақлашга қўйиладиган талабларни белгилайди:

- кенглиги 6,2 мм бўлган магнит тасмасидаги фоноҳужжатларнинг асл нусхалари;
- кенглиги 8; 12,7; 19,05; 25,4 ва 50,8 мм бўлган магнит тасмаларидаги видеоҳужжатларнинг асл нусхалари;
- кинофильмларга овозли ахборотни магнит қайта ёзишнинг асл нусхалари (25 ва 16 мм ли тасмаларда):
- грампластинкалардаги фоноҳужжатлар;
- магнит тасмалари ва металл грамаслнусхалардаги суғурта нусхалари.

Стандарт фотографик ёзиш усулида, ковак мумли цилиндрга механик ёзиш ёрдамида тайёрланган фоноҳужжатларга, шунингдек, фойдаланиш фондини нусхаларига тааллуқли эмас.

Фотографик ёзиш методи билан тайёрланган фоноҳужжатларни давлат томонидан сақлаш коидалари ГОСТ 7.65 талабларига мувофиқ келиши керак.

Ушбу стандарт давлат ва идоравий сақлашда бўлган Архив фонди давлат қисмининг барча ҳужжатларига тааллуқлидир.

2 Норматив хаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга хаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.65–92 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Микрошакллардаги киноҳужжатлар, фотоҳужжатлар. Архив сақлашга қўйиладиган умумий талаблар.

ГОСТ 1908–88 Бумага конденсаторная. Общие технические условия.

ГОСТ 4097–78 Коробки для киноплёнок, магнитных лент и плёночных материалов. Технические условия.

ГОСТ 7933–89 Е Картон коробочный. Технические условия.

ГОСТ 8433–81 Вещества вспомогательные ОП-7 и ОП-10. Технические условия.

ГОСТ 9421–80 Картон тарный плоский склеенный. Технические условия.

ГОСТ 10354–82 Пленка полиэтиленовая. Технические условия.

ГОСТ 12796–93 Сердечники для намотки магнитной ленты шириной 6,30 мм. Технические условия.

ГОСТ 20283–89 Е Бумага обложечная. Технические условия.

3 Умумий қоидалар

3.1 Давлат томонидан сақланиши керак бўлган фоно- ва видеоҳужжатларни сақлашни таъминлаш мақсадида қуйидагиларни амалга ошириш лозим:

ҳужжатларнинг техник ҳолатини баҳолаш, уларни таъмирлаш ва консервация қилиш, ўршлаш, сақлашнинг норматив тартибини таъминлаш, ҳужжатларнинг техник ҳолатини назорат қилиш, ҳужжатларни фойдаланиш учун тайёрлаш.

3.2 Ҳужжатларни сақлаш учун қабул қилиш ва тайёрлашда уларнинг техник ҳолатининг назоратини ўтказиш, сақлаш жараёнида эса - даврий назоратни ўтказиш лозим.

3.3 Сақлашга тайёрлаш вақтида фоно- ва видеоҳужжатлар реставрация ва консервация қилиниши лозим:

- магнит тасмадаги фоно- ва видеоҳужжатларни чангдан тозалаш ва қайта ўраш;

- грампластинкалар ва металл грамаслнухалардаги фоноҳужжатларни ифлосланишлардан тозалаш;

- мавжуд ҳарорат–намлик шароитидаги иқлимга мослаштириш;

- ўршлаш.

4 Хужжатларнинг техник ҳолатини баҳолаш

4.1 Хужжатлар сақлаш хоналарига жойлаштирилишидан аввал уларнинг техник ҳолати баҳоланиши керак.

4.2 Хужжатларнинг асл нусхалари ва сугурта нусхаларининг техник ҳолати хужжатларни сақлашга қабул қилиш вақтидан уч ойдан кўп бўлмаган мuddатда баҳоланиши керак.

4.3 Техник ҳолатни баҳолаш жараёнида хужжатлар техник ҳолатининг уларга илова қилинадиган техник ҳолат тўғрисидаги далолатномалардаги маълумотларга мувофиқлиги белгиланади.

Изоҳ - Айрим ҳолларда техник ҳолат тўғрисидаги далолатнома хужжатларни сақлашга қабул қилиш вақтида баҳолашни ўтказиш жараёнида тузилиши мумкин. (А, Б иловаларга қар.)

4.4 Баҳолаш натижалари бўйича тегишли маълумотлар техник ҳолат далолатномасига киритилади ва хужжатларни реставрация қилиш бўйича ишлар комплекси белгиланади.

5 Хужжатларни реставрацион ва консервацион-профилактик қайта ишлаш

5.1 Реставрацион ва консервацион–профилактик қайта ишлаш ўз ичига қуйидаги ишларни олади:

магнит тасмадаги хужжатлар учун:

- сиртини чанг ва кирдан қўлда ёки махсус тозалаш ускунасида тозалаш:

- куриган ва тирналган елимли уланмаларни алмаштириш;

- қайта ўраш;

- магнит тасма ўрамларини икки томонидан 2–2,5 мм дан ҳимояловчи магнит тасма билан қоплаш;

грампластинка ва грамаслнусхалардаги фонохужжатлар учун:

- чангдан тозалаш;

- антистатик билан артиш;

грамаслнусхалар учун:

- электрокимёвий тозалаш;

видеохужжатлар учун:

- юзасини чанг ва ифлосланишлардан тозалаш;

- қайта ўраш.

5.2 Қайта ўраш хужжатларни сақлаш ва ташиш вақтида ҳаво ҳарорати ва намлигининг ўзгариши натижасида келиб чиқадиган магнит тасма ўрамларидаги ички кучланишларни бартараф этиш мақсадида амалга оширилади.

5.3 Хужжатлар юзасини ифлосланишлардан тозалаш хужжатни саклаш ва тиклаш вақтида сакланиш муддатини узайтириш ва унинг сиртида шикастлар пайдо бўлишининг олдини олиш мақсадида ўтказилади.

5.4 Магнит тасмадаги фоно- ва видеохужжатларни қайта ўрашни белгиланган тортиш конуни билан ишлайдиган махсус ускуналарда ва тасма юзасини механик тозалаш учун мўлжалланган ускуналар билан амалга ошириш керак. Қайта ўрашни, шунингдек, ўрашнинг бир текис зичлигига эга силтанишларсиз, созланган магнитофонда ҳам ўтказиш мумкин.

Фоно- ва видеохужжатларни ўраш бир текис, зич, четидан чиқиб турмайдиган ўрамлар ва поғоналарсиз бўлиши керак.

5.5 Профилактик мақсадларда магнит тасмадаги хужжатларни қайта ўраш ва тозалаш даврийлиги хужжатлардан фойдаланиш жадаллиги ва уларни саклаш шарт-шароитлари билан боғлиқ равишда - 2-4 йилда бир мартани ташкил қилади.

5.6 Грампластинкалар ва грамаслнусхалар навбатдаги ҳар бир қайта эшиттиришдан аввал ГОСТ 8433 бўйича махсус таркиб билан, масалан, 2 фойзли ОП-10 ёрдамчи модданинг сувдаги эритмасида ҳўлланган туксиз мато билан артилиши керак. Артишдан олдин матони яхшилаб сиқиш лозим.

6 Хужжатларни ўрловлашга қўйиладиган талаблар

6.1 Фоно- ва видеохужжатлар ўрови хужжатларга намлик, чанг кириши, ёруғлик нурлари тушиши эҳтимолларининг олдини олиши, механик шикастланишлардан ҳимоя қилиши керак. Ўров унинг ичида хужжатларнинг эркин силжишига йўл қўймаслиги керак.

6.2 Кенглиги 6,25 мм бўлган магнит тасмадаги фонограммалар ўзакка ГОСТ 12796 бўйича ўралган бўлиши керак.

6.3 Саклашга қабул қилинадиган магнит тасмадаги фоно- ва видеохужжатлар ГОСТ 10354 бўйича полиэтилен плёнкадаги пакетга ва заводда тайёрланган қутига ўрвланиши ёки ёрликлар учун кесмалари бўлган полиэтилен ғилоф (контейнер)га жойланиши керак.

6.4 Кинофильмларга магнит қайта ёзишнинг асл нусхалари ГОСТ 10554 бўйича полиэтилен плёнкадаги пакетларга ва ГОСТ 4097 бўйича металл қутиларга ўрвланган бўлиши керак.

6.5 Грампластинкалардаги фонохужжатлар ГОСТ 10354 бўйича полиэтилен плёнкали пакетга ва ГОСТ 20283 бўйича коғоз конвертга ўрвланган бўлиши керак. Грампластинкалар партиyasi уларнинг архив рақамларига мувофиқ картон ёки фанера қутиларга жойланган бўлиши керак.

6.6 Металл грамаслнусхалар ГОСТ 1908 бўйича конденсаторли коғозга ўралган, ГОСТ 7933 бўйича картон конвертга, кейин эса ГОСТ 9421 бўйича қалин картон қутига жойланган бўлиши керак. Механик шикастланишларнинг олдини олиш учун картон конвертнинг ички

томонларидан бири юмшок матоли (фланель, паҳмок ва ш.к) кистирмага эга бўлиши керак.

6.7 Магнит тасмадаги ҳужжатларни ўраш учун мўлжаллашган галтаклар ва кассеталар сезиларли нуқсонларга (металлнинг тегиб туриши, пачоқликлар, шакл ўзгаришлари, занг излари ва х.к.) эга бўлмаслиги керак.

6.8 Ўров, галтаклар, кассеталар ҳамда фоно- ва видеоҳужжатларда нуқсонлар аниқланганда нуқсонлар мавжудлиги тўғрисида далолатнома тузилади.

6.9 Ҳужжат жойланган ҳар бир кути (ёки конверт) аудиовизуал ҳужжатлар ва босма асарни таърифлаш элементларига эга материалларни таърифлашнинг амалдаги қондаларига биноан тузилган ёрлик билан таъминланган бўлиши керак.

Маркалаш ўровга ҳужжатнинг зарур идентификацион маълумотларини ажралиб турувчи рангдаги бўёқ билан тушириш йўли билан амалга оширилади.

7 Ҳужжатларни сақлаш тартиби

7.1 Ҳужжатларни сақлаш тартиби ҳарорат–намлик, ёруғлик ва санитария–гигиена режимларининг норматив параметрларига риоя қилиш орқали таъминланади. Хоналар ва ҳужжатларни жойлаштиришга қўйиладиган талаблар В иловода келтирилган.

7.2 Ҳужжатларни ҳарорат–намлик сақлаш режимига мослаштириш мақсадида улар сақлаш хонасига жойлаштиришдан олдин $(18 \pm 2)^{\circ}\text{C}$ ҳарорат ва ҳавонинг (55 ± 10) фоиз нисбий намлигида очик ўровда иқлимга мослаштиришдан ўтказилиши керак. Иқлимга мослаштириш давомийлиги ҳужжатларнинг бошланғич ҳолатига боғлиқ ва камида 3 кеча-кундузни ташкил этади.

7.3 Ҳарорат–намлик режими

7.3.1 Фоно- ва видеоҳужжатларни 8 дан 18°C гача ҳароратда ва ҳавонинг 45 дан 65 фоизгача нисбий намлигида сақлаш тавсия этилади.

7.3.2 Ҳужжатларни сақлашда бир кеча-кундуз давомида ҳароратнинг $(5^{\circ}\text{C}$ дан кўп) ва ҳаво нисбий намлигининг (10 фоиздан ортик) кескин ўзгаришига йўл қўйилмайди. Ташиш ва қайта ишлашда ҳарорат–намлик режими бузилган ҳолда ҳужжатларни сақлашга қўйишдан олдин уларни ушбу стандартнинг 7.2-бандига мувофиқ иқлимга мослаштиришдан ўтказиш зарур.

7.3.3 Сақлашнинг ҳарорат–намлик режимини назорат қилиш ва рўйхатга олишни бир кеча-кундузда камида 1 марта ҳароратнинг 5°C ҳамда ҳаво нисбий намлигининг 2 фоиз аниқликда ўлчанишини таъминлайдиган ўлчаш ускуналари ёрдамида амалга оширилиши лозим. Майдони 25 м^2

бўлган сақлаш хонасида ўлчаш ускуналарининг камида бир комплекти бўлиши керак.

7.4 Ёруғлик режими

7.4.1 Хоналарнинг ёритилиши табиий ва сунъий бўлиши мумкин.

7.4.2 Хоналарни ёритиш силлик ташки сиртга эга бўлган плафонлар билан ёпилган сунъий ёруғлик манбалари ёрдамида амалга оширилади.

Сақлаш хонаси, ўқув заллари ва архивнинг бошқа хоналарига куёш нурининг тўғридан-тўғри тушишига йўл қўйилмайди. Хоналарнинг куёш нури ёрдамида табиий ёритилишига деразаларда нурни тарқатувчи мослама ўрнатилиши шарти билан йўл қўйилади.

7.4.3 Шкафлар, стеллажларнинг ёритилганлиги 20 лк дан, йўлакларники - 50 лк дан, иш жойлариники - 100 лк дан кам бўлмаслиги керак.

7.5 Санитария-гигиена режими

7.5.1 Сақлаш хоналарида ҳафтада камида бир марта стеллажли жиҳозларни ва ҳужжатлар жойланган ўровларни куруқ йиғиштириш (чангютгич билан), сақлаш хоналарининг полларини ойда камида бир марта ҳўллаб йиғиштириш зарур.

7.5.2 Сақлаш хоналари ва бошқа иш хоналарига киришдан аввал махсус кийимлар ва оёк кийимларини кийиш тавсия этилади.

7.5.3 Ҳужжатларни сақлашда уларнинг ўрови ҳолатини мунтазам кузатиш зарур. Ўровда шикастлар, занглашлар, шакл ўзгаришлари аниқланганда, у дарҳол алмаштирилиши керак.

8 Ҳужжатларнинг техник ҳолатини назорат қилиш

8.1 Фоно- ва видеоҳужжатларнинг бутлигини таъминлаш ҳамда уларда пайдо бўлган нуқсонларни ўз вақтида аниқлаш мақсадида ҳужжатларни сақлаш жараёнида даврий назоратдан ўтказиб туриш керак.

8.2 Сақлаш жараёнида барча турдаги ҳужжатларни техник назорат қилиш даврийлиги қуйидагича белгиланади:

- грампластинкалар ва металл грамаслнусхалардаги фотоҳужжатлар учун - 7 йилда бир марта;

- магнит тасмадаги фоноҳужжатлар ва видеоҳужжатлар учун - 5 йилда бир марта.

8.3 Техник ҳолат назоратини амалга ошириш вақтида қуйидагиларни текшириш зарур:

- ҳужжатлар ўровининг ҳолатини;
- стандарт рақордлар мавжудлигини;
- ҳужжатлар юзасининг техник ҳолатини (ифлосланишлар, механик шикастланишларнинг мавжудлигини);
- магнит тасмалардаги елимли уланмаларнинг техник ҳолатини;

- кенглиги 35 ва 16 мм бўлган магнит тасмаларнинг перфорация кадамини;
- физик–механик тавсифини (тирналиши, иш катламининг тўкилиши ва бошқаларни);
- кимёвий ҳамда биологик нуксонлар (микроорганизмлар, ҳашаротлар ва кемирувчилар) билан зарарланишини;
- фоно- ва видеохужжатларнинг электроакустик тавсифини;
- видеоканалдаги видеохужжатлар параметрларини;
- видеохужжатларнинг тасвир сифатини;
- металл грамаслнусхаларнинг юзасида занглашнинг мавжудлигини.

8.4 Грампластинкалар ва грамаслнусхалардаги хужжатларнинг техник ҳолатини текшириш ёруғлик аксида кўздан кечириш йўли билан амалга оширилиши керак. Зарур ҳолларда чизғич, шкалали лупа, микроскопдан фойдаланиш керак.

8.5 Фонохужжатларнинг электроакустик тавсифларини (частотали бузилишлар, нусха кўчириш эффеќти даражаси, фон ва шовкинлар даражаси, шитир–шитир ва чертишларнинг мавжудлиги, тўхташ шовкини) текширишни тинглаш учун мўлжалланган назорат агрегатларига, қувват кучайтиргичлари, радиокарнайлар ва бошқа зарурий ускуналарга эга бўлган махсус магнитофонларда эшитиб ўтказадилар.

8.6 Видеохужжатларнинг техник кўрсаткичларини текшириш назорат ўлчов ускуналар комплекси: ёзиш формати билан белгиланадиган тегишли турдаги видеомагнитофонлар; синов сигналлари генератори; синов сатри сигналларининг ўлчагичи; осциллограф; мониторлар; стандартлар ҳамда видеоёзув тизимларини ўзгартирувчилар; видеоовоз коммутатори; синхронлаш учун мўлжалланган таянчлар; АВК генератори ёрдамида ўтказилади.

8.6.1 Техник назоратдан ўтказилиши керак бўлган видеохужжатлар аввал камида икки кеча-кундуз давомида (18 – 22) °С ҳарорат ва (55 – 65) фоиз нисбий намликда саклаб турилади.

8.6.2 Кенглиги 50,8 мм бўлган магнит тасмадаги видеофонограммаларнинг сифатини баҳолаш учун «Кадр – ЗПМ» туридаги видеомагнитофондан ёки техник жиҳатдан ундан қолишмайдиган бошқа видеомагнитофондан фойдаланилади.

Кенглиги 25,4 мм бўлган тасмадаги видеохужжат сифатини баҳолаш учун «Кадр – 103 СЦ» туридаги ёки бошқа техник параметрлари шунга ўхшаш видеомагнитофондан фойдаланилади.

8.6.3 Видеомагнитофонни сошлаш ўлчов магнит тасмалари (ЎМТ) ёрдамида тезкор бошқариш билан видеомагнитофоннинг техник паспорти талабларига (ишлатиш бўйича йўриқномага) биноан амалга оширилади.

8.6.4 Кенглиги 50,8 мм бўлган магнит тасмадаги видеохужжатлар ТУ 84-882 бўйича параметрларга эга техник рақордда сигналларнинг қайта

акс эттирилишини таъминлаши керак. Бунда сигналнинг кайта акс эттирилиши тракти келтирилган ТШнинг 1.7-банди талабларига мувофиқ созланган бўлиши керак.

Объектив тавсифларга эга бўлиш учун синов сатрларининг параметрларини ўлчаш ТУ 84-882 бўйича ўтказилади, шунингдек равшанлик сигналининг флукутацияли халакитга боғлиқлиги аниқланади.

Кенглиги 25,4 мм бўлган магнит тасмадаги видеохужжатлар сигналларнинг «Кадр-103 СЦ» видеомагнитофонида ТШ нормаларига мувофиқ келувчи параметрларга эга техник рақордда сигналларни кайта акс эттиришини таъминлаши керак.

8.6.5 Синов сатри сигналлари ёзувисиз «U-matik-H» форматда бажарилган видеохужжатлар сифатини текшириш монитор экранида ўтказилади.

8.6.6 «Q» ва «C» форматларига ўхшаш техник рақорд мавжуд бўлмаганда равшанлик сигналини, синхросигнални, қора рангдаги ранглиликнинг модуллашмаган қуйи элтувчилар амплитудасини, дифференциал кучайишни (қора рангдаги модуллашмаган қуйи элтувчи қулочиға нисбатан) ўлчашни, рангли полосулар генератори кўринишида бажарилган рақордда ўтказилади.

8.6.7 Видеохужжат текширилганда товушли дастур сигнали эшитганда сезиларли бўлган бузилишлар, фон, шовкин, тикирлашлар, чертишлар бор-йўқлигига, даражаси бўйича (видеомагнитофон индикаторларида) баҳоланади. Товуш сигналининг номинал даражаси техник рақорд бўйича, унинг ўлчов магнит тасмалари даражаларига мувофиқ ўлчанади.

Кайта акс эттиришда видсохужжат тасвирининг ёзилиши ахборотнинг яхши қабул қилинишини таъминлаши керак. Видеомагнитофон орқали кўрилайётганда равшанлик, контраст ва ранглар узатилиши сифатини пасайтирувчи шовқинлар (горизонтал чизиклар, тебранишлар, равшанликнинг бетартиб бузилишлари ва ҳ.) бўлмаслиги керак.

«Q» форматдаги видеомагнитофонда тушиб қолишлар сони 1 минутда 100 тадан (максимал сони 170 бўлганида), «C» ва «U-matik-H» форматдаги видсохужжатда 1 минутда 20 тадан ошмаслиги керак.

Изоҳ - Давомийлиги 10 мкс дан кўп бўлган тушиб қолишлар ҳисобга олинади. Сони ва давомийлиги кўрсатилган даражадан кўпайиб кетган тушиб қолишлар мавжуд бўлганда, видсохужжатга тушиб қолишлар компенсатори ёрдамида ишлов бериш керак.

8.7 Назорат қилиш натижаларига кўра реставрация ва консервация қилишни ўтказиш зарурати тўғрисида ҳулоса қилинади ва ҳужжатнинг техник ҳолатига боғлиқ равишда навбатдаги техник назоратни ўтказишнинг муддатлари белгиланади. Маълумотлар техник ҳолат далолатномаларида қайд этилади (А, Б иловалар).

9 Ҳужжатлардан фойдаланиш

9.1 Фоно- ва видеоҳужжатлар ҳисобга олиниши, техник ҳолати назорат килиниши, шунингдек, улардан нусха кўчириб олиниши керак.

9.2 Ҳужжатларнинг сугурта нусхаларидан фойдаланишга фақат асл нусхалари йўқолган ёки шикастланганда йўл қўйилади.

9.3 Ўта муҳим бўлган фоно- ва видеоҳужжатларнинг асл нусхаларидан фойдаланишга фақат уларнинг кўчирма ишчи нусхалари тайёрланган ҳоллардагина йўл қўйилади.

9.4 Ўта муҳим бўлган барча турдаги ҳужжатларнинг узок вақт сақланишини таъминлаш мақсадида уларнинг кенглиги 6,25 мм (фоноҳужжатлар) ва 25,4 мм («С» форматдаги видеҳужжатлар) бўлган магнит тасмаларида тайёрланган фақат кўчирма ишчи нусхалари фойдаланиш учун берилиши лозим.

9.5 Фоно- ва видеҳужжатлар билан ишлашда қуйидаги талаблар бажарилиши зарур:

- овоз ва қайта акс эттирувчи ҳамда назорат аппаратлари тозаликда сақланиши лозим; аппаратлар ва магнит каллақларнинг ташки ишчи қисмидан ҳар қуни чанг ва ифлосланишлар артилиши керак;

- аппаратларнинг ташки ишчи қисмида ортикча буюмларнинг туриши мумкин эмас;

- ҳужжатлар билан шундай ишлаш керакки, уларнинг юзасида механик шикастлар ва бармоқ излари пайдо бўлишига йўл қўйилмасин;

- ҳужжатларга белгилар қўйиш, ўрамга хатчўп кистириш, кесиш, қирқиш қатъий ман қилинади;

- магнит тасмасини полга тушириб юборишга йўл қўйилмайди;

- магнитофоннинг тасма тортиш трактини зарядлашни фақат ҳимоя рақорди билан амалга ошириш зарур;

- ҳужжатларнинг тўғри тушадиган қуёш нурлари остида, электромагнит майдон манбалари яқинида (электромоторлар, трансформаторлар, кабеллар) ва киздирувчи ҳамда иситувчи мосламалар ёнида туришига йўл қўйилмайди;

- иш тугагандан кейин аппаратларни қопқоқ ва ғилофлар билан ёпиб қўйиш лозим.

9.6 Фойдаланиш учун берилгандан кейин ҳужжатларнинг техник ҳолати назоратдан ўтказилиши, зарурат туғилганда эса, реставрация килиниши керак.

9.7 Ҳужжатларни ҳаво ҳарорати паст бўлганда ташигандан кейин механик шикастланишларга йўл қўймаслик, ҳароратнинг турлилиги натижасида ҳужжатларда намлик тўпланишининг олдини олиш учун уларнинг техник ҳолатини текшириш ва фойдаланишдан олдин ўров ичидаги

хужжатлар 15-25 °С ҳароратда ва 45-65 фоиз нисбий намликда қуйидаги вақтдан кам бўлмаган муддат давомида сақлаб турилиши лозим:

2 соат – грампластинкалар ва грамаслнусхалар учун;

4 соат – магнит тасмадаги фонохужжатлар учун;

24 соат – видеохужжатлар ва кинофильмлар учун қайта ёзиш асл нусхалари учун.

10 Хавфсизлик чоралари

10.1 Фоно- ва видеохужжатларни қайта ишлаш, сақлаш ва кўчириш вақтида ёнувчи, портловчи ҳамда тез ўт оладиган моддалар билан ишлаш қоидаларига риоя қилиш керак.

10.2 Хужжатларни сақлаш, ташиш ва фойдаланишда уларнинг ўров ичида силжиши, зарблар ва тебранишлар, намлик, зарарли газлар, чанг ва қуёш нурларининг ўтиши, шунингдек, ўров ичида конденсацияланган намлик ҳосил бўлиши эҳтимоли бартараф қилиниши керак.

10.3 Фоно- ва видеохужжатлар билан ишлашда уларнинг шикастланиши ва ифлосланишини бартараф этиш мақсадида эҳтиёткорликка риоя қилиш лозим.

10.4 Хужжатлар билан ишлаш ўтказиладиган аппаратура созланган бўлиши ва ходимларнинг электр токи уришидан ҳимояга эга бўлиши керак.

10.5 Магнит тасмадаги фоно- ва видеохужжатларни ташиш ёзувнинг магнитсизланишига тўсқинлик қиладиган эҳтиёт чораларига риоя қилган ҳолда амалга ошириш лозим. Хужжатларни электрокарларда ва кучли магнит майдон манбаларига бевосита яқинликда ташиш тақиқланади.

А илова
(маълумот учун)

Фоноҳужжат техник ҳолати далолатномасининг шакли

Идора номи
Ташкилот номи

**Фоноҳужжат техник ҳолатининг
ДАЛОЛАТНОМАСИ**

Далолатнома тузилган сана _____

Ҳужжат тури _____

магнит ёзуви, ГП, ГО (асл нусха), суғурта нусха

Ҳужжатнинг ёзилиш санаси ёки нусха тайёрланган сана _____

Архив – асл нусха эгаси номи _____

Фоноҳужжатнинг номи _____

Суғурта нусхасининг рақами _____

Архив рақами _____ Қисмлар сони _____

Қисм рақами _____ Ёзиш тезлиги _____

Йўлақлар миқдори _____ Ёзиш йўлаги рақами _____

Нусха тайёрланган сана _____

Ёзиш амалга оширилган ташкилот номи _____

Фоноҳужжат ташувчисининг тури ва маркаси _____

Ёштилиш вақти _____

Нуксон қайдномаси

Текширув санаси	Ҳужжатнинг элекроакустик ҳолати тавсифи	Ҳужжатнинг механик ҳолати тавсифи
1	2	3

Нуксон қайдномасининг давоми

Рақордларнинг ГОСТ талаблари, а мувофиқлиги	Профилактик ва реставрацион қайта ишлаш зарурлиги тўғрисида хулоса	Назоратчи имзоси	Қайта ишлаш тури	Қайта ишлаш санаси	Рестав- рация килувчи имзоси
4	5	6	7	8	9

Б и л о в а
(маълумот учун)

Видеоҳужжат техник ҳолати далолатномасининг шакли

Архив номи _____

Видеоҳужжат техник ҳолатининг

ДАЛОЛАТНОМАСИ

Видеоҳужжатнинг номи _____

Магнит тасмасининг тури _____ Тасма кенглиги _____

Ёзиш формати _____ Саклаш бирлиги рақами _____

Лентадаги техник рақорднинг параметрлари

Кўрсаткич	Норма	Натижа	Эслатма
17 ва 330 с даги ок импульс кулочи	700 ± 10		
Импульс катталиги $\sin^2 2 T$	92 - 108 %		
$\sin^2 2 T$ импульсдан кейин биринчи сапчиш	6 %		
Қуйи эгилувчи нотекислиги $\sin^2 20 T$	6 %		
0,5–4,8 МГц полосадаги АЧХ нотекислиги	$\pm 10 \%$		
Дифференциал кучайиш	6 %		
Товуш каналининг кулочи, дБ	-		

ТНБ бошлиғи _____

имзо, имзонинг очиб ёзилиши, сана

Видеофонограммани тайёрлаган ташкилот номи _____

Видеоўрам _____ Хронометраж _____ Ёзиш санаси _____

Аппарат хонаси _____ Ёзиш манбаи, вақти _____

Тасвир ва товуш сифатини баҳолаш (4 ёки 5дан паст)											ТНБ раками ва сана	Опера- тор Ф.И.Ш.
	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90 мин		
Шовкинлар Тушиб қолиш Тасвир бузилиши Аниклик Бошқа нуксонлар (равшанлик, ранглилиги) Шитирлаш, товуш шовкини Товушнинг йўқолиши Бошқа бузилишлар												

Рулон бўйича бошқа хулосалар _____

Халақитлар сезиларлиги шкаласи: 5 – билинмайди; 4 – деярли билинмайди;
3 – билинади, бир оз халақит қилади; 2 – жуда билинади; 1 – жуда
халақит қилади.

Видеофонограмманинг нуксон қайдномаси

т/р	Текширув санаси	Текширув максади	Физ. – мех. нуксонлар мавжудлиги	П – импульс кулочи	Импульс катталиги $\sin^2 2 T$
1	2	3	4	5	6

$\sin^2 2 T$ импульсдан кейин 1-сапчиш	Қуйи эгилувчи нотекислиги $\sin^2 20 T$	0,5–4,8 МГц полосадаги АЧХ нотекислиги	Дифферен- циал кучайиш	Товуш канали даражаси
7	8	9	10	11

Умумий баҳо балларда	Профилактик ва реставрацион қайта ишлаш зарурати тўғрисида хулоса	Назорат қилувчи имзоси	Қайта ишлаш санаси ва тури	Реставрация қилувчи имзоси	Эслатма
12	13	14	15	16	17

В илова
(маълумот учун)

**Ҳужжатларни сақлаш ва жойлаштириш учун мўлжалланган
бино ва хоналарга қўйиладиган талаблар**

В.1 Архивлар бинолари

В.1.1 Фоно- ва видеоҳужжатларнинг бутлигини таъминлаш мақсадида ушбу ҳужжатларни сақлаш учун махсус қурилган ёки мослаштирилган, ҳарорат-намлик режимлари тартибга солинадиган биноларга жойлаштириш керак. Архивлар биноларини лойихалаштириш, қуриш ва қайта таъмирлаш амалдаги қурилиш нормалари ва қоидаларига, шунингдек, ушбу стандарт талабларига мувофиқ амалга оширилиши керак.

В.1.2 Архивлар бинолари жойлашадиган ҳудудлар чанг ва зарарли газлар билан ҳавони ифлослантирадиган саноат объектлари, шунингдек, ёнғин ҳавфи бўлган объектлардан узоқда жойлашган бўлиши керак. Архивларни жойлаштириш учун ярокли бўлган жой санэпидемстанция хулосасига биноан белгиланади.

В.2 Ҳужжатлар сақланадиган бинолар

В.2.1 Ҳужжатларни сақлаш бинолари ҳужжатларни сақлаш, уларга барча кўринишдаги ишлов бериш ва улардан фойдаланиш учун мўлжалланган ишчи хоналар комплексидан иборат бўлиши керак.

В.2.2 Ҳужжатларнинг ҳар хил турларини (магнит тасмадаги фоноҳужжатлар, грампластинкалардаги фоноҳужжатлар, магнит тасмадаги видеоҳужжатларни) алоҳида хоналарда сақлаш тавсия этилади.

В.2.3 Барча биноларда оқимли-сўрувчи шамоллатиш мосламаларининг бўлиши, сақлаш хоналарида ҳамда ҳужжатлар узоқ вақт турадиган хоналарда (бир неча соат) эса - ҳавонинг кондицияланиши назарда тутилиши керак.

В.2.4 Бино деворлари, пол ва шифтлари, ички арматураларини қоплайдиган материаллар чангни йиғмаслиги ёки унинг манбаи бўлмаслиги керак.

В.2.5 Ҳужжатларнинг асл нусхалари ва суғурта нусхаларини алоҳида, махсус жиҳозланган хоналарда сақлаш керак.

В.2.6 Сақлаш хоналари хоналарга чанг, аммиак, олтингургурт, азот, олтингургурт оксидлари, олтингургурт гази, симоб буғлари киришининг олдини оладиган техник воситалар билан жиҳозланган бўлиши керак.

В.2.7 Магнит тасмадаги фоно- ва видеоҳужжатларни кучланганлиги 400 А/м дан кўп бўлган магнит майдонида сақлашга йўл қўйилмайди. Доимий ва ўзгарувчан зарарли магнит майдонларининг кучланганлигини ўлчаш учун Щ – 4311 комбинацияланган ракамли асбоб ёки шунга ўхшаш асбоблар қўлланади.

В.3 Сақлаш хоналарининг ускунаси

В.3.1 Саклаш хоналарининг ускунаси фоно- ва видеохужжатлари кутили ўровда вертикал ҳолатда жойлаштириш имкониятини таъминлаши керак.

В.3.2 Саклаш хоналари ёнмайдиған, зангга чидамли ва ферромагнит бўлмаған материалдан тайёрланған бир ва икки томонли стеллажлар билан жиҳозланған бўлиши керак.

Стеллажларни уларнинг контурларини магнитсизлантириш ва туташтириш (стеллажнинг металл қисмларини электр симлари билан туташтириш ва ерга улаш) шарти билан қўллашга йўл қўйилади.

В.3.3 Стеллажлар куйидагича жойлаштирилиши лозим:

- бинонинг ташки деворларидан –0,7 м дан кам эмас;
- иситиш асбобларидан –1 м дан кам эмас;
- стеллажлар қатори ўртасида –1 м дан кам эмас;
- девор билан стеллаж ён томони ўртасида – 0,45 м дан кам эмас.

Изоҳ - Саклаш хоналарида деразалар бўлған ҳолларда стеллажлар дераза бўшлиқларига эга бўлған деворга нисбатан перпендикуляр ҳолатда жойлаштирилади.

В.3.4 Ҳаво айланишини таъминлаш мақсадида куйидаги талабларга риоя қилиш керак:

- стеллажлар баландлиги 2,2 м дан ошмаслиги керак;
- пол билан стеллажнинг куйи тоқчаси орасидаги масофа - 0,3 м дан кам эмас;

тоқчалар орасидаги масофа хужжатлар солинған кутилар баландлигидан 0,05 м юқорирок бўлиши керак;

- кутиларнинг параллел қаторлари орасидаги масофа (хужжатлар икки қатор сакланганида) 0,05 м дан кам бўлмаслиги керак.

УЎТ 001.4:651.5:006.354

СУТ 1.140.220

T62

СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: фонохужжат, видеохужжат, архивда саклаш, хужжатларнинг техник ҳолати

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иш бўйича
стандартлар тизими**

АУДИОВИЗУАЛ ҲУЖЖАТЛАР

Асосий атамалар ва таърифлар

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск**

Сўз боши

1 Россия техник хужжатларнинг илмий-тадқиқот маркази (РТХИТМ), Россия Давлат архив хизмати ва ТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» томонидан ИШЛАБ ЧИКИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (1995 йил 10-12 октябрдаги 8-95-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш миллий органининг номи
Белоруссия Республикаси	Белстандарт
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарти
Тожикистон Республикаси	Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Тожиқ давлат маркази
Туркменистон	Туркменистон бош давлат инспекцияси

3 Ушбу стандарт ИСО 5127-11-83 «Документация и информация. Словарь. Часть II. Аудиовизуальные документы» халқаро стандартига тўлалигича мос келади. Стандарт мамлакат иктисодиётининг эҳтиёжларини ақс эттирувчи қўшимча атамаларни ўз ичига олган.

4 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича қўмитанинг 1996 йил 10 апрелдаги 268-сон қарори билан ГОСТ 7.69-95 давлатлараро стандарти 1997 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

5 БИРИНЧИ МАРТА КИРИТИЛГАН

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

АУДИОВИЗУАЛ ҲУЖЖАТЛАР

Асосий атамалар ва таърифлар

System of standards on information, librarianship and publishing.
Audiovisual documents.
Basic terms and definitions

Жорий этиш санаси 1997-07-01

Ушбу стандарт аудиовизуал ҳужжатлар соҳасидаги фан, техника ва ишлаб чиқаришда қўлланиладиган асосий тушунчаларнинг атама ва таърифларини белгилайди.

Ушбу стандартда белгиланган атамалар барча турдаги ҳужжатлар, дарсликлар, ўқув қўлланмалари, илмий ва маълумотли адабиётларда қўлланиш учун тавсия этилади.

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 13.0.002-84 Репрография. Термины и определения

ГОСТ 13699-91 Запись и воспроизведение информации. Термины и определения

Стандартда маълумот сифатида инглиз тилидаги эквивалентлар келтирилган.

Стандартда ўзбек тилидаги атамалар ва уларнинг инглиз эквивалентларининг алифбо кўрсаткичлари келтирилган.

1-жадвал

УМУМИЙ ТУШУНЧАЛАР

1 Аудиовизуал ҳужжат

Audiovisual document

Қайта тиклаши тегишли асбоб-ускуналардан қўлланишни талаб қилувчи тасвирий ва (ёки) овозли ахборотни ўз ичига оладиган ҳужжат.

Изоҳ – Ҳужжат, шунингдек матнли ахборотни ўз ичига олиши мумкин.

2 Фоноҳужжат

Phonodocument

Овозли ахборотни ўз ичига олувчи тасма ёки диск ташувчидаги аудиовизуал ҳужжат.

3 Видеоҳужжат

Видеофонограмма

Videodocument

Видео-овоз ёзиш воситасида унда қайд этилган ахборотни ўз ичига олувчи тасма ёки диск ташувчидаги аудиовизуал ҳужжат

4 Киноҳужжат

Filmdocument

Кетма-кет жойлашган фотографик тасвир кўринишидаги кинематография техникаси воситасида унда қайд этилган предметлардан иборат (овозли кинофильмда – шунингдек овозли ахборотни) пленка ташувчидаги аудиовизуал ҳужжат.

5 Фотоҳужжат

Photodocument

Фотография техникаси воситасида унда қайд этилган ахборотдан, алоҳида фототасвир кўринишидаги предметлардан иборат аудиовизуал ҳужжат.

6 Микрошаклдаги ҳужжат

Document on microform

Микрография техникаси ёрдамида тайёрлаш ва фойдаланиш учун тегишли катталаштиришни талаб этадиган плёнка ёки бошқа ташувчидаги фотоҳужжат.

ФОНОҲУЖЖАТЛАР

7 Граммофон пластинканинг асл нусхаси

Original disk

Механик овоз ёзиш турларидан бирининг воситасида қайд этилган ахборотни ўз ичига олувчи металл диск ташувчидаги фоноҳужжат.

8 Граммофон матрица

Stamper

Граммофон пластинкасини кўпайтириш учун мўлжалланган граммофон пластинка асл нусхасининг неготив нусхаси кўринишидаги металл диск ташувчидаги фоноҳужжат.

9 Граммофон пластинка

Грампластинка

Sound disc

Пресслаш, штамплаш ёки куйиш орқали тайёрланган пластмасса диск ташувчидаги фоноҳужжат.

10 Лакли диск

Lacquer disk

ГОСТ 13699-91 бўйича

11 Фоноҳужжатнинг лакли асл нусхаси

Lacquer original of phonodocument

Гальванопластик усул билан фонограмманинг биринчи металл асл нусхаси тайёрланадиган лакли дискдаги фоноҳужжат.

12 Биринчи (металл) асл нусха (фонограмма)

Master original

ГОСТ 13699-91 бўйича

13 Иккинчи (металл) асл нусха (фонограмма)

Metal positive: «mother»

ГОСТ 13699-91 бўйича

14 Учинчи (металл) асл нусха (фонограмма)

ГОСТ 13699-91 бўйича

15 Компакт-дискдаги фоноҳужжат

Phonodocument on compact-disk

КИНОҲУЖЖАТЛАР

16 Кинофильм

Film

Умумий сюжет билан бирлаштирилган ва проекциялаш ёрдамида экранда қайта акс эттириш учун мўлжалланган кетма-кет фотографик тасвирлар (кадрлар) йиғиндисидан иборат плёнка ташувчидаги киноҳужжат.

17 Киноҳужжат негативи

Negative of filmdocument

Кинога олиш ва кейинги кимё-фотографик ишлов бериш натижасида пайдо бўлган негатив плёнка ташувчидаги киноҳужжат.

18 Киноҳужжат позитиви

Positive of filmdocument

Тасвир негативидан позитив киноплёнкада босиш йўли билан ва кейинги кимё-фотографик ишлов бериш натижасида пайдо бўлган киноҳужжат нусхаси ёки кинога олиш ва кимё-фотографик ишлов бериш натижасида пайдо бўлган айланадиган киноплёнкадаги ҳужжат.

19 Киноҳужжатнинг оралик позитиви

Intermediate positive of filmdocument

Тасвир негативидан олинган ва кинофильмларни кўпайтириш учун мўлжалланган киноҳужжат нусхаси.

20 Контратип

Duplicating film

Оралик позитивдан олинган ва кинофильмларни кўпайтириш учун мўлжалланган киноҳужжат нусхаси.

21 Киноҳужжатнинг ишчи позитиви

Working positive of filmdocument

Киноҳужжатнинг ишчи нусхасини тайёрлаш бўйича монтаж ишларини ўтказиш учун негатив ёки контратипдан кўчириб олинган позитив плёнкадаги киноҳужжат нусхаси.

22 Киноҳужжатнинг ишчи нусхаси

Working print of filmdocument

Ишчи позитивнинг монтаж режаларидан монтаж қилинган, фонограмма билан синхронлаштирилган ва тасвир негативини монтаж қилиш учун мўлжалланган киноҳужжат нусхаси.

23 Киноҳужжатнинг позитив нусхаси

Positive copy of filmdocument

Тасвир ва фонограмма билан бир позитив киноплёнкадаги кинохужжат нусхаси.

24 Кинохужжатнинг эталон нусхаси**Reference copy of filmdocument**

Негативдан кўчириб олинган ва намуна сифатида тасдиқланган кинохужжат нусхаси.

25 Кинохужжатнинг назорат нусхаси**Control copy of filmdocument**

Контратипдан кўчириб олинган ва ушбу контратипдан тайёрланадиган кинофильмларни кўпайтириш учун намуна сифатида тасдиқланган кинохужжат нусхаси.

ФОТОХУЖЖАТЛАР**26 Фотонегатив****Photonegative**

Фотографиянинг техник воситалар ёрдамида суратга олиш ва кимё-фотографик ишлов беришдан кейин негатив тасмада пайдо бўлган объектнинг, предметнинг, ходисанинг ягона негатив тасвиридан иборат тиник ташувчидаги фотохужжат.

27 Фотопозитив**Фототамғалар****Print**

Фотонегативдан фотокоғозга ёки кейинги кимё-фотографик ишлов бериш натижасида фотоплёнкага босишдан пайдо бўлган фотохужжат нусхаси.

28 Голограмма**Hologram**

Голография техникаси воситасида қайд этилган тасвирий ахборотдан иборат фотохужжат.

29 Слайд**Slide**

Ёругликда кўздан кечириш ёки экранга проекциялаш учун мўлжалланган ягона позитив тасвир кўринишидаги тиник плёнка ташувчидаги фотохужжат.

30 Стереослайд

Stereoslide

Стереоскопик курилмада кўздан кечирганда хажмий тасвири таъминлайдиган тиник плёнка ташувчида позитив тасвирлар жуфти кўри-нишидаги фотохужжат.

МИКРОШАКЛДАГИ ХУЖЖАТЛАР

31 Микрохарита

Microcard

ГОСТ 13.0.002-84 бўйича.

32 Микрофильм

Microfilm

ГОСТ 13.0.002-84 бўйича.

33 Микрофиша

Microfiche

ГОСТ 13.0.002-84 бўйича.

34 Ультрамикрофиша

Ultrafiche

90 мартадан кўп кичрайтирилган предметлар тасвирларининг нусхаларини ўз ичига олган микрофиша.

ЁРДАМЧИ ВОСИТАЛАР

35 Ўзак

Core

Киноплёнка ёки магнит тасмаси ўраладиган цилиндрик деталь.

36 Ғалтак

Spool, reel

Киноплёнка ёки магнит тасмасини шикастланишдан сақлайдиган ва киноплёнка ёки магнит тасмаси билан ишлашни енгиллаштирадиган, унда думалок дисклар билан мустаҳкамланган ўзак.

37 Кассета

Cassette, charger, cartridge

Киноплёнка ёки магнит тасмасини ўраш ёки қайта ўраш учун ғалтак ёки чанг ва намдан сақлайдиган қутича.

38 Апертур харита

Aperture card

ГОСТ 13.0.002-84 бўйича.

39 Жеккет

Jacket

ГОСТ 13.0.002-84 бўйича.

2-жадвал. Атамаларнинг ўзбек тилидаги алифбо кўрсаткичи

Атама	Атама раками
Аудиовизуал хужжат	1
Апертур харита	38
Биринчи (металл) асл нусха (фонограмма)	12
Видеохужжат	3
Видеофонограмма	3
Голограмма	28
Грампластинка	9
Граммофон матрица	8
Граммофон пластинка	9
Граммофон пластинканинг асл нусхаси	7
Жеккет	39
Иккинчи (металл) асл нусха (фонограмма)	13
Кинохужжат	4
Кинофильм	16
Контратип	20
Кассета	37
Кинохужжат негативи	17
Кинохужжат позитиви	18
Кинохужжатнинг оралик позитиви	19
Кинохужжатнинг ишчи нусхаси	22
Кинохужжатнинг эталон нусхаси	24
Кинохужжатнинг ишчи позитиви	21
Кинохужжатнинг позитив нусхаси	23
Кинохужжатнинг назорат нусхаси	25
Компакт-дискдаги фонохужжат	15
Лакли диск	10
Микрошаклдаги хужжат	6
Микрохарита	31
Микрофильм	32
Микрофиша	33

Слайд	29
Стреослайд	30
Учинчи (металл) асл нусха (фонограмма)	14
Ультрамикрофиша	34
Фонохужжат	2
Фотохужжат	5
Фотонегатив	26
Фототамғалар	27
Фотопозитив	27
Фонохужжатнинг лакли асл нусхаси	11
Ўзак	35
Ғалтак	36

3-жадвал. Атамаларнинг инглиз тилидаги алифбо кўрсаткичи

Атама	Атама рақами
Aperture card	38
Audiovisual document	1
Cartridge	37
Cassette	37
Charger	37
Control copy of filmdocument	25
Core	35
Document on microform	6
Duplicating film	20
Film	16
Filmdocument	4
Hologram	28
Intermediate positive of filmdocument	19
Jacket	39
Lacquer disc	10
Lacquer original of photodocument	11
Master original	12
Metal positive	13
Microcard	31
Microfiche	33
Microfilm	32
«Mother»	13
Negative of filmdocument	17
Original disc	7
Phonodocument	2
Phonodocument on compact-disc	15
Photodocument	5

Photonegative	26
Positive copy of filmdocument	23
Positive of filmdocument	18
Print	27
Reel	36
Reference copy of filmdocument	24
Slide	29
Sound disc	9
Spool	36
Stamper	8
Stereoslide	30
Ultrafiche	34
Videodocument	4
Working positive of filmdocument	21
Working print of filmdocument	22

УЎТ 001.4:681.327.52:006.354 СУТ 01.140.120 Т62 СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши,
аудиовизуал ҳужжатлар, атамалар, таърифлар

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

АХБОРОТНИ ҚИДИРИШ ВА ТАРҚАТИШ

Атамалар ва таърифлар

Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск

Сўз боши

1 Бутунроссия илмий ва техник ахборот институти ва ТҚ 191 «Илмий–техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича техник қўмита томонидан Россия давлат кутубхонаси иштирокида ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

Россия Федерацияси Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (1996 йил 4 октябрдаги 10–сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Белоруссия Республикаси	Белстандарт
Қирғизистон Республикаси	Қирғиздавстандарт
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Тожикистон давлат маркази
Туркменистон	Туркманбошдавинспекция
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича давлат қўмитасининг 1997 йил 13 февралдаги 53–сон қарори билан ГОСТ 7.73–96 давлатлараро стандарти 1998 йил 1 январдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган

4 ГОСТ 7.27-80 ЎРНИГА

ГОСТ 7.73-96

Кириш

Стандартда белгиланган атамалар ушбу билим соҳасидаги тушунчалар тизимини акс эттирадиган тизимли тартибда жойлаштирилган.

Ҳар бир тушунча учун битта стандартлаштирилган атама белгиланган.

Алифбо кўрсаткичида ушбу атамалар тегишли банд рақами кўрсатилган ҳолда алоҳида келтирилган.

Стандартда келтирилган таърифларни, зарурат туғилганда уларга ҳосила белгиларини киритиб, фойдаланилаётган атамалар маъносини очиб, таърифланаётган тушунча кўламига кирувчи объектларни кўрсатиб, ўзгартириш мумкин. Ўзгартиришлар стандарт таърифлари билан белгиланган тушунчалар ҳажми ва мазмунини бузмаслиги керак.

Стандартда маълумот сифатида стандартлаштирилган атамаларнинг тегишли халқаро стандарт ва луғатларда белгиланган инглиз (en) ва француз (fr) тилларидаги хорижий эквивалентлари келтирилган.

Стандартлаштирилган атамалар ярим қора шрифтда, уларнинг аббревиатурада келтирилган қисқартма шакли оддий ҳарфларда терилган.

Таърифларда ушбу стандарт билан белгиланган атамалар курсив билан ажратилган.

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

АХБОРОТНИ ҚИДИРИШ ВА ТАРҚАТИШ

Атамалар ва таърифлар

System of standards on information, librarianship and publishing
Retrieval and dissemination of information. Terms and definitions

Жорий этиш санаси 1998-01-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт ГОСТ 7.74 билан белгиланган ахборот–қидирув тилларига боғлиқ тушунчалардан ташқари, автоматлаштирилган ахборот тизимлари ёрдамида ахборотни қидириш ва тарқатиш соҳасидаги тушунчаларнинг атамалари ва таърифларини белгилайди.

Ушбу стандарт билан белгиланган атамалар кўрсатилган маънода ахборот, кутубхона ва нашриётчилик фаолияти бўйича барча турдаги ҳужжатлар ва адабиётларда қўлланилади.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартга ҳаволадан фойдаланилган:

ГОСТ 7.74–96 АКНИТ. Ахборот–қидирув тиллари. Атамалар ва таърифлар

3 Атамалар ва таърифлар

3.1 Асосий тушунчалар

3.1.1 ахборотни тарқатиш: *Ахборот–қидирув тизимларида мавжуд ахборотни ахборот истеъмолчиларига* тақдим этиш жараёни. en Dissemination of information
fr Diffusion (de l'information)

3.1.2 ахборотни танлаб тарқатиш; АТТ: *Ахборот–қидирув тизимида янги пайдо бўлган ахборотни ахборот истеъмолчиларининг доимий ахборот сўровларига мувофиқ тарқатиш.* en Selective Dissemination of information; SDI
fr Diffusion Selective de l'information; DSI

3.1.3 ахборот қидируви: *Маълумотлар массивидан муайян ахборотни танлашни амалга оширишга имкон берувчи хатти-харакатлар, методлар ва процедуралар.* en Information retrieval
fr Recherche d'information

3.1.4 ахборот–кидирув массиви: <i>Ахборот кидируви</i> учун мўлжалланган ҳужжатлар, фактлар ёки улар тўғрисидаги маълумотларнинг тартибга солинган мажмуи.	en	Information retrieval file
3.1.5 маълумот-кидирув аппарати: <i>Ҳужжатнинг</i> маълум кидирув образларига эга ҳужжатларни <i>ахборот-кидирув тизимида</i> саклаш манзиллари тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган <i>ахборот–кидирув массивлари</i> мажмуи.	en	Reference aids; reference tools
3.1.6 ахборот истеъмолчиси: Ахборотни олувчи ва амалий фаолиятида ундан фойдаланувчи шахс ёки жамoa.	en	Information user
3.1.7 охирги фойдаланувчи: <i>Ахборот–кидирув тизимидан</i> олинган маълумотлардан тизимнинг ўзини эксплуатация қилиш билан боғлиқ бўлмаган мақсадлар учун фойдаланадиган <i>ахборот истеъмолчиси</i> .	en	End user
3.1.8 ахборот воситачиси: Турли <i>ахборот массивларидан</i> фойдаланган ҳолда ахборотни кидириш, қайта ишлаш ва <i>ахборот истеъмолчиларига</i> тақдим этишга ихтисослашган шахс (ёки ташкилот).	en fr	Information intermediary Intermediaire
3.1.9 маълумот–ахборот хизмати; МАХ: <i>Ахборот истеъмолчиларининг ахборот сўровларини</i> кондириш бўйича жараёнлар мажмуи.	en fr	Information service Service d'information
3.1.10 маълумот-ахборот фонди; МАФ: <i>Маълумот-ахборот хизматини кўрсатиш</i> учун мўлжалланган <i>ахборот массивлари</i> ва улар билан боғлиқ бўлган <i>маълумот–кидирув аппарати</i> мажмуи.		
3.2 Ахборот-кидирув тизимлари		
3.2.1 ахборот-кидирув тизими; АҚТ: <i>Маълумот-ахборот фонди</i> ва ундаги <i>ахборот кидирувининг</i> техник воситалари мажмуи.	en	Information retrieval system; IR system
3.2.2 ҳужжатли ахборот–кидирув тизими: Ҳужжатлар ва ёки улар тўғрисидаги маълумотларни кидириш учун мўлжалланган <i>АҚТ</i> .	en	Document retrieval system
3.2.3 библиографик ахборот-кидирув тизими: Библиографик ахборот кидирувини	en	Reference retrieval system

таъминловчи *ҳужжатли АҚТ.*

3.2.4 фактографик ахборот-қидирув тизими: en Factographic retrieval system
 Фактларни қидириш учун мўлжалланган *АҚТ.*

3.2.5 автоматлаштирилган ахборот-қидирув тизими: en Computerised information retrieval system
 Электрон-ҳисоблаш техникаси асосида амалга оширилган *АҚТ.*

3.2.6 диалогли ахборот-қидирув тизими: en Online information retrieval system
Диалогли қидирувни амалга оширишни таъминлайдиган автоматлаштирилган АҚТ.

3.2.7 маълумотлар банки; МБн: Бир ёки бир нечта *маълумотлар базаларидан* ва улардаги ахборотни сақлаш, қайта ишлаш ва қидириш тизимидан таркиб топган *автоматлаштирилган АҚТ.* en Data bank
 fr Banques de données

3.3 Маълумотлар базалари

3.3.1 маълумотлар базаси; МБ: Белгиланган мақсад учун етарли бўлган ва машина ташувчисида ундаги ахборотни автоматлаштирилган қайта ишлашни амалга оширишга имкон берадиган кўринишда тақдим этилган маълумотлар тўплами. en Database
 fr Base de données

3.3.2 ҳаволали маълумотлар базаси: en Reference database
 Фойдаланувчини тўлиқ ёки қўшимча ахборот олиш учун бошқа ахборот манбаларига ҳавола этувчи *маълумотлар базаси.* fr Base de données d'orientation

3.3.3 манзил-маълумотли маълумотлар базаси: Изланаётган маълумотларнинг сақланиш манзиллари кўрсатилган *ҳавола этувчи маълумотлар базаси.*

3.3.4 ҳужжатли маълумотлар базаси: Ҳар бир ёзув аниқ бир ҳужжатни ифодаладиган, унинг библиографик таърифига ва эҳтимол у тўғрисидаги бошқа ахборотга эга бўлган *маълумотлар базаси.* en Document database
 fr Base de donne'es de documents

3.3.5 библиографик маълумотлар базаси: en Bibliographical database
 Библиографик ёзувлардан иборат бўлган *ҳавола этувчи ҳужжатли маълумотлар базаси.* fr Base de données bibliographiques

<p>3.3.6 рефератив маълумотлар базаси: Хужжатнинг мазмуни тўғрисидаги кўрсатмалар (аннотация ёки реферат)ни ўз ичига олувчи библиографик ёзувлардан иборат <i>библиографик маълумотлар базаси.</i></p>	<p>en fr</p>	<p>Referral database Base de données de references</p>
<p>3.3.7 бирламчи маълумотлар базаси; фактографик маълумотлар базаси: Бевосита предмет соҳасига тааллуқли бўлган ахборотга эга бўлган <i>маълумотлар базаси.</i></p>	<p>en fr</p>	<p>Source database Base de données source</p>
<p>3.3.8 объектографик маълумотлар базаси: Ёзуви предмет соҳасининг алоҳида объекти тўғрисидаги маълумотларга эга <i>бирламчи маълумотлар базаси.</i></p>		
<p>3.3.9 тўлиқ матнли маълумотлар базаси: Хужжатларнинг тўлиқ матнларини ўз ичига олувчи <i>бирламчи маълумотларнинг матнли базаси.</i></p>	<p>en fr</p>	<p>Full text database Base de texts complets</p>
<p>3.3.10 кўрсаткичларнинг маълумотлар базаси: Материаллар, жараёнлар ва ҳодисаларнинг хусусиятлари тўғрисидаги маълумотларга эга бўлган <i>бирламчи маълумотлар базаси.</i> Изох - Одатда, рақамли, лекин баъзи ҳолларда рақамли-матнли ёки матнли шаклда ҳам тақдим этилган.</p>	<p>en fr</p>	<p>Properties database Base de données de proprietes</p>
<p>3.3.11 лексикографик маълумотлар базаси: Ёзуви битта лексик бирлик тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган ва луғат мақоласига мувофиқ келадиган <i>маълумотлар базаси.</i></p>	<p>en fr</p>	<p>Lexicographic database Base de données lexicographiques</p>
<p>3.3.12 рақамли маълумотлар базаси: Рақамли маълумотларга эга бўлган <i>маълумотлар базаси.</i></p>	<p>en fr</p>	<p>Numerical database Base de données numeriques</p>
<p>3.3.13 рақамли-матнли маълумотлар базаси: Рақамли маълумотлар ва матнли ахборотга эга бўлган <i>маълумотлар базаси.</i></p>	<p>en fr</p>	<p>Numerical–textual database Base de données textuelles et numerques</p>
<p>3.3.14 матнли маълумотлар базаси: Ёзувлари асосан табиий тилдаги матнга эга бўлган <i>маълумотлар базаси.</i></p>		

3.3.15 гиперматнли маълумотлар базаси:

Ёзувлари уларнинг мантикий боғликлиги асосида ёзувлар ансамбллари ни компоновка қилиш имконини берувчи бошқа ёзувлар билан боғланишларга эга матнли маълумотлар базаси.

3.4 Ахборот кидируви

3.4.1 ҳужжат кидируви: Кидирув объекти ҳужжатлар ҳисобланган *ахборот кидируви*. en Document retrieval
fr Recherche documentaire

3.4.2 автоматлаштирилган ахборот кидируви: ЭХМдан фойдаланган ҳолда *ахборот кидируви*.

3.4.3 автоматлаштирилган ҳужжат кидируви: ЭХМдан фойдаланган ҳолда *ҳужжат кидируви*.

3.4.4 библиографик кидирув: *Библиографик маълумотлар базасидаги ахборот кидируви*. en Bibliographic searching
fr Recherche bibliographique

3.4.5 диалогли кидирув: *Автоматлаштирилган ахборот кидируви* бўлиб, бунда *автоматлаштирилган тизим фойдаланувчиси ахборот сўровларини* диалогли режимда шакллантириши, уларни кидирув жараёнида тўғрилаши ва оралик натижаларни олиши мумкин бўлади. en Interactive searching
fr Recherche interactive

3.4.6 пакет кидируви: *Автоматлаштирилган ахборот кидируви* бўлиб, бунда *ахборот сўровлари* кейинги биргаликдаги қайта ишлаш учун махсус массивда йиғилади. en Deferred searching
fr Recherche différée; Recherche par lots

3.4.7 ретроспектив кидирув: Аввал йиғилган *ахборот массивидаги* бир марталик *ахборот сўровлари* бўйича ахборот кидируви. en Retrospective searching

3.4.8 табиий тилдаги кидирув: *Автоматлаштирилган ахборот кидируви* бўлиб, унинг учун *ахборот сўрови* табиий тилда шакллантирилади. en Free text searching; Natural language searching
fr Recherche en langage naturel

3.4.9 тўлиқ матнли кидирув: *Автоматлаштирилган ҳужжат кидируви* бўлиб, бунда ҳужжатнинг кидирув образи сифатида унинг en Full text searching
fr Recherche en texte intégral

тўлик матни ёки матннинг катта қисмларидан фойдаланилади.

3.4.10 бўлев кидируви: <i>Ахборот қидируви бўлиб, бунда ахборот сўрови бўлев операторлари ёрдамида шакллантирилади.</i>	en	Boolean search
	fr	Recherche Booleenne
3.4.11 ахборотга бўлган эҳтиёж: Предмет соҳасининг тавсифлари бўлиб, уларнинг маъносини аниқлаш амалий фаолиятда белгиланган вазифани бажариш учун зарур ҳисобланади.	en	Information need
	fr	Besoin d'infomation
3.4.12 ахборот сўрови: <i>Ахборотга бўлган эҳтиёжни</i> ифодалайдиган матн.	en	Information demand
	fr	Demande d'infor- mation
3.4.13 кидирув стратегияси: <i>Ахборот қидируви жараёнида, унинг самарадорлигини ошириш мақсадида амалга ошириладиган операциялар кетма-кетлигини белгилаш.</i>	en	Search strategy
	fr	Strategie de recherche
3.4.14 кидирув командаси: <i>Қидирув массивида ахборотнинг муайян қисмини очиш мақсадида қўлланиладиган ахборот қидируви-даги операция.</i>	en	Queery; interrogation
3.4.15 кидирув атамаси: <i>Сўров қидирув образининг</i> элементи ҳисобланган ахборот-кидирув тилининг лексик бирлиги бўлиб, унинг <i>ҳужжат қидирув образида</i> мавжудлиги ҳужжатни шу ахборот сўрови бўйича бериш учун асос сифатида хизмат қилади.	en	Search term
3.4.16 кидирув атамаларини чамалаш: Берилишини чегаралаш ёки <i>релевантлик</i> даражасига мувофик <i>қидирув атамасини</i> саралаш мақсадида унинг ахамиятлиги даражасини аниқлаш.	en	Weighting (of search terms)
	fr	Ponderation (des termes de recherche)
3.4.17 бериш мезонлари: Белгилар йиғиндиси бўлиб, улар бўйича ҳужжат кидирув образининг кидирув буйруғига мувофиклиги даражаси белгиланади ва <i>ахборот сўровига</i> жавобан ушбу ҳужжатни бериш ёки бермаслик тўғрисида қарор қабул қилинади.	en	Retrieval criterion
3.5 Кидирув самарадорлиги		
3.5.1 релевантлик; релевант: Олинган ахборотнинг <i>ахборот сўровига</i> мувофиклиги.	en	Relevance
	fr	Adequation
3.5.2 пертинентлик; пертинент: Олинган	en	Pertinence

ахборотнинг мувофиқлиги.	<i>ахборотга бўлган эҳтиёжга</i>	fr	Pertinence
3.5.3 тўлиқлик коэффициент:	Аникланган	en	Recall ratio
<i>релевант хужжатлар сонининг</i>	<i>ахборот</i>	fr	Taux de rappel
<i>массивидаги мавжуд бўлган</i>	<i>релевант</i>		
хужжатлар умумий сонига нисбати.			
3.5.4 аниклик коэффициент:	Аникланган	en	Precision ratio
<i>релевант хужжатлар сонининг</i>	<i>беришдаги</i>	fr	Taux de precision
хужжатларнинг умумий сонига нисбати.			
3.5.5 кидирув шовкини:	<i>Ахборот қидируви</i>	en	Noise
<i>давонида берилган</i>	<i>норелевант хужжатлар</i>	fr	Bruit
йигиндиси.			
3.5.6 сохта бериш коэффициент:	Беришдаги	en	Fallout ratio
<i>норелевант хужжатлар сонининг</i>	<i>маълумотлар</i>	fr	Taux de dechet
<i>базасидаги</i>	<i>норелевант хужжатларнинг</i>		
<i>умумий сонига нисбати.</i>			
3.5.7 шовкин коэффициент:	Беришдаги	en	Noise ratio
<i>норелевант хужжатлар сонининг</i>	<i>беришдаги</i>	fr	Taux de bruit
хужжатларнинг умумий сонига нисбати.			
3.5.8 сукутлик коэффициент:	Берилмаган	en	Silence ratio
<i>норелевант хужжатлар сонининг</i>	<i>маълумотлар</i>	fr	Taux de silence
<i>базасидаги</i>	<i>релевант хужжатлар</i>		
<i>умумий сонига нисбати.</i>			
3.6 Ахборот хизматлари			
3.6.1 экспресс-ахборот хизмати:	<i>Ахборот</i>	en	Alerting service
<i>истеъмоличларига</i>	<i>уларнинг иш-фаолияти учун</i>	fr	Service de
<i>фойдали бўлиши мумкин бўлган</i>	<i>янги</i>		<i>signalement rapide</i>
<i>хужжатлар ёки фактлар тўғрисидаги</i>			
<i>маълумотларни доимий тарқатадиган хизмат.</i>			
3.6.2 сигнал ахборот хизмати:	<i>Ахборот</i>	en	Current awareness
<i>истеъмоличларига</i>	<i>ахборот массивининг</i>	fr	service
<i>муайян мавзу соҳаси бўйича</i>	<i>янги маълумотлар билан</i>		<i>Service signaletique</i>
<i>тўлдирилиши тўғрисида доимий</i>	<i>ахборот тарқатадиган хизмат.</i>		
3.6.3 АТТ хизмати:	<i>Ахборотни танлаб</i>	en	SDI – service
<i>тарқатишни амалга оширувчи хизмат.</i>		fr	Service de diffusion
			selective
3.6.4 жорий мундарижалар хизмати:	<i>Ахборот</i>	en	Current contents
<i>истеъмоличларига</i>	<i>ушбу мавзу соҳасида</i>	fr	service
<i>янги хужжатлар мундарижаларини</i>	<i>(таржима</i>		<i>Service de diffusion</i>
<i>қилинган бўлиши мумкин) тақдим</i>	<i>киладиган хизмат.</i>		<i>de sommaires</i>

3.6.5 рефератлаш хизмати: Берилган мавзу соҳасига оид ҳужжатлар тўғрисидаги ахборотни рефератлар кўринишида тақдим қилувчи хизмат.	en	Abstracting service
	fr	Service analytique
3.6.6 индекслаш хизмати: Ҳужжатлар ва/ёки сўровларни индекслашни амалга оширадиган хизмат.	en	Indexing service
	fr	Service d'indexation
3.6.7 шархлар хизмати: Берилган предмет соҳасига оид ахборотни келиб тушадиган ҳужжатлар ва маълумотлар таҳлили асосида шархлар тузиш йўли билан тақдим қилувчи хизмат.	en	Review service
	fr	Service d'évaluation critique
3.6.8 ҳужжатларни бериш хизмати: Ҳужжатларнинг тўлиқ матнини тақдим этувчи хизмат.	en	Document delivery service
	fr	Service de fourniture de document

Атамаларнинг ўзбек тилидаги алифбо кўрсаткичи

ахборот сўрови	3.4.12
ахборот қидируви	3.1.3
ахборот–қидирув массиви	3.1.4
ахборот–қидирув тизими	3.2.1
ахборот воситачиси	3.1.8
ахборот истеъмолчиси	3.1.6
аниклик коэффициенти	3.5.4
ахборотга бўлган эҳтиёж	3.4.11
ахборотни тарқатиш	3.1.1
ахборотни танлаб тарқатиш	3.1.2
ахборотни танлаб тарқатиш хизмати	3.6.3
автоматлаштирилган ҳужжат қидируви	3.4.3
автоматлаштирилган ахборот қидируви	3.4.2
автоматлаштирилган ахборот–қидирув тизими	3.2.5
АҚТ	3.2.1
АТТ	3.1.2
бериш мезонлари	3.4.17
бирламчи маълумотлар базаси	3.3.7
библиографик маълумотлар базаси	3.3.5
библиографик қидирув	3.4.4
булев қидируви	3.4.10
библиографик ахборот–қидирув тизими	3.2.3
гиперматнли маълумотлар базаси	3.3.15

диалогли кидирув
диалогли ахборот–кидирув тизими
жорий мундарижалар хизмати
индекслаш хизмати
кўрсаткичларнинг маълумотлар базаси
лексикографик маълумотлар базаси
маълумот–кидирув аппарати
маълумотлар базаси
манзил–маълумотли маълумотлар базаси
матнли маълумотлар базаси
маълумотлар банки
МБ
МБн
МАФ
маълумот–ахборот хизмати
маълумот–ахборот фонди
объектографик маълумотлар базаси
охирги фойдаланувчи
пертинентлик
пертинент
пакет кидируви
ракамли маълумотлар базаси
ракамли-матнли маълумотлар базаси
рефератив маълумотлар базаси
ретроспектив кидирув
релевантлик
релевант
рефератлаш хизмати
саноқ – матнли маълумотлар базаси
санали маълумотлар базаси
сохта бериш коэффиценти
сукутлик коэффиценти
сигнал ахборот хизмати
тўлиқлик коэффиценти
тўлиқ матнли маълумотлар базаси
табiiй тилдаги кидирув
тўлиқ матнли кидирув
танланган ахборотни тарқатиш
фактографик маълумотлар базаси
фактографик ахборот–кидирув тизими
шовқин коэффиценти

шарҳлар хизмати	3.6.7
экспресс-ахборот хизмати	3.6.1
қидирув атамаларини чамалаш	3.4.16
қидирув командаси	3.4.14
қидирув стратегияси	3.4.13
қидирув атамаси	3.4.15
қидирув шовқини	3.5.5
хужжатли маълумотлар базаси	3.3.4
хаволали маълумотлар базаси	3.3.2
хужжат қидируви	3.4.1
хужжатли ахборот–қидирув тизими	3.2.2
хужжатларни бериш хизмати	3.6.8

Атамаларнинг инглиз тилидаги алифбо кўрсаткичи

Abstracting service	3.6.5
Alerting service	3.6.1
Bibliographic searching	3.4.4
Bibliographical database	3.3.5
Boolean search	3.4.10
Computerised information retrieval system	3.2.5
Current awareness service	3.6.2
Current contents service	3.6.4
Data bank	3.2.7
Database	3.3.1
Deferred searching	3.4.6
Dissemination of information	3.1.1
Document database	3.3.4
Document delivery service	3.6.8
Document retrieval	3.4.1
Document retrieval system	3.2.2
End user	3.1.7
Factographic retrieval system	3.2.4
Fallout ratio	3.5.6
Free text searching	3.4.8
Full text database	3.3.9
Full text searching	3.4.9
Indexing service	3.6.6
Information demand	3.4.12
Information intermediary	3.1.8
Information need	3.4.11

Information retrieval	3.1.3
Information retrieval file	3.1.4
Information retrieval system	3.2.1
Information service	3.1.9
Information user	3.1.6
Interactive searching	3.4.5
Interrogation	3.4.14
IR system	3.2.1
Lexicographic database	3.3.11
Natural language searching	3.4.8
Noise	3.5.5
Noise ratio	3.5.7
Numerical database	3.3.12
Numerical - textual database	3.3.13
Online information retrieval system	3.5.6
Pertinence	3.5.2
Precision ratio	3.5.4
Properties database	3.3.10
Queery	3.4.14
Recall ratio	3.5.3
Reference aids	3.1.5
Reference database	3.3.2
Reference retrieval system	3.2.3
Reference tools	3.1.5
Referral database	3.3.6
Relevance	3.5.1
Retrieval criterion	3.4.17
Retrospective searching	3.4.7
Review service	3.6.7
CDI	3.1.2
CDI-service	3.6.3
Search formulation	3.4.14
Search pattern of document	3.4.18
Search profile	3.4.13
Search strategy	3.4.13
Search term	3.4.15
Selective dissemination of information	3.1.2
Silence ratio	3.5.8
Source database	3.3.7
Weighting (of search terms)	3.4.16

Атамаларнинг француз тилидаги алифбо кўрсаткичи

Adequation

Banques de données

Base de données

Base de données bibliographiques

Base de données d'orientation

Base de données de documents

Base de données de proprietes

Base de données de references

Base de données lexicographiques

Base de données numeriques

Base de données source

Base de données textuelles et numeriques

Base de texts complets

Besoin d'information

Bruit

Demande d'information

Diffusion (de l'information)

Diffusion selective de l'information

DSI

Intermediaire

Pertinence

Ponderation (des termes de recherché)

Profil

Profil de recherche

Recherche bibliographique

Recherche Booleenne

Recherche d'information

Recherche difteree

Recherche documentaire

Recherche en langage naturel

Recherche en texte integral

Recherche interactive

Recherche par lots

Service analytique

Service d'evaluation critique

Service d'indexation

Service d'information

Service de diffusion de sommaires

Service de diffusion selective

Service de fourniture de document	3.6.8
Service de signalement rapide	3.6.1
Service signalétique	3.6.2
Stratégie de recherche	3.4.13
Taux de bruit	3.5.8
Taux de déchet	3.5.6
Taux de précision	3.5.4
Taux de rappel	3.5.3
Taux de silence	3.5.8

Асосий сўзлар: ахборот-қидирув тизимлари, маълумотлар базалари, ахборот қидируви, қидирув самарадорлиги, ахборот хизматлари

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

**НОДАВРИЙ, ДАВРИЙ ВА ДАВОМЛИ НАШРЛАР
ЧИҚАРИШНИ СТАТИСТИК ҲИСОБГА ОЛИШ**

Умумий қоидалар

Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш
Минск

Сўз боши

1 Россия Федерацияси Матбуот ишлари, телерадиоэшитириш ва оммавий коммуникация воситалари вазирлиги қошидаги Россия китоб палатаси, ДТҚ 191 «Илмий–техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Давлатлараро техника кўмита томонидан ИШЛАБ ЧИКИЛГАН

Россия Давлат стандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш ва метрология Давлатлараро кенгаш томонидан КАБУЛ ҚИЛИНГАН (2001 йил 22 майдаги 19–сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарти
Грузия	Грузстандарт
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожиқстандарт
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт
Украина	Украина Давстандарти

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш ва метрология Давлат кўмитасининг 2001 йил 4 сентябрдаги 368–ст-сон қарори билан ГОСТ 7.81-2001 давлатлараро стандарти 2002 йил 1 июлдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

4 БИРИНЧИ МАРТА КИРИТИЛГАН

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

НОДАВРИЙ, ДАВРИЙ ВА ДАВОМЛИ НАШРЛАР ЧИҚАРИШНИ СТАТИСТИК ҲИСОБГА ОЛИШ

Умумий коидалар

System of standards on information, librarianship and publishing.
Statistical registration of non-periodical and periodical publications.
Main foundations

Жорий этиш санаси 2002-07-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт нодаврий, даврий ва давомли нашрлар чиқаришни статистик ҳисобга олишнинг асосий коидаларини белгилайди.

Стандарт МДХ худудида чиқарилган нашриёт маҳсулоти тўғрисидаги статистик маълумотларни йиғиш, уларни қайта ишлаш ва эълон қилиш билан шуғулланадиган ташкилотлар учун мўлжалланган.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.4-95 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Чиқиш маълумотлари.

ГОСТ 7.60-90 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Асосий турлари. Атаб .р ва таърифлар

3 Таърифлар

Ушбу стандартда қуйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилади:

3.1 **муаллиф табоғи:** Муаллифлар, таржимонлар, муҳаррирлар ва б. меҳнатини ҳисобга олиш учун қабул қилинган, 40 минг босма белгига тенг адабий асар ҳажмининг ўлчов бирлиги.

3.2 **давлат библиографияси:** Мамлакатнинг ҳужжатли маҳсулоти тўғрисидаги ахборотни ишлаб чиқариш ва тарқатишни таъминловчи библиография. Син. Миллий библиография.

3.3 сарлавҳа: Нашр/асарнинг номи, унинг матни бошланишидан аввал муаллиф томонидан тасдиқланган ёки ҳаётлигидаги сўнгги нашрда белгиланган кўринишда жойлаштирилади.

3.4 нашриёт фаолияти: Нашриёт маҳсулотини тайёрлаш ва чиқариш билан боғлиқ фаолият.

3.5 нашриётчилик иши: Нашриётларни ташкил қилиш ва нашриёт маҳсулотини тайёрлаш, чиқариш ва тарқатиш бўйича уларнинг фаолияти билан боғлиқ маданият ва ишлаб чиқариш соҳаси.

3.6 нашриёт: Нашриёт маҳсулотини тайёрловчи ва чиқарувчи, юридик жиҳатдан расмийлаштирилган, хўжалик жиҳатидан мустақил бўлган муассаса.

3.7 давлат нашриёти: Фаолияти давлат ҳокимияти органлари томонидан беvosита ёки билvosита назорат қилинадиган нашриёт.

3.8 нодавлат нашриёти: Давлат бошқаруви органларига боғлиқ бўлмаган ҳолда иш олиб борувчи нашриёт корхонаси.

3.9 нашр листажи: Бир нашр ададидаги босма ёки нашриёт-ҳисоб табоғининг сони.

3.10 китобларнинг халқаро стандарт рақами (ISBN): Китобларга қўйиладиган ва ISBN – китобнинг халқаро стандарт рақами (ўзб.), «International Standart Book Number» (ингл.) аббревиатураси ҳамда мамлакат, нашриёт ва китобнинг идентификаторини белгилловчи ўн та сондан иборат бўлган рўйхатга олиш характериға эға идентификация коди.

3.11 серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақами (ISSN): Серияли нашрларға қўйиладиган ва ISSN – Серияли нашрларнинг халқаро стандарт рақами (ўзб.) ««International Standart Serial Number» (ингл.) аббревиатураси ҳамда саккиз рақамдан иборат бўлган рўйхатға олиш характериға эға индентификация коди.

3.12 адал номинали: Нашр ададининг қиймати.

3.13 нашр ҳажми: Нашрнинг табоқда, саҳифада, устунда ифодаланган миқдорий тавсифи.

3.14 мажбурий нусха: Ҳар бир нашрнинг ношир томонидан тегишли ташкилотларға конунда белгиланган тартибда берилиши лозим бўлган нусхаси.

3.15 таржима: Асар асл нусхасидаги матнни бошқа тилда яратиш натижаси бўлган асар.

3.16 эълон қилинган асар: Бирон–бир усулда қўпайтирилган ҳамда тарқатиш учун мўлжалланган ҳужжат.

3.17 адал: Нашриёт маҳсулоти ҳажмининг нашр нусхаси билан ўлчанадиган миқдорий кўрсаткичи.

3.18 йиллик адал: Бир йил ичида чиқарилган ёки чиқаришға мўлжалланган даврий нашрлар нусхаларининг умумий сони.

3.19 **бир маротабали адад:** Даврий нашр битта сонининг нусхалари миқдори.

3.20 **шартли босма табок:** 60x90 см бичимдаги босма табокка тенг бўлган, турли бичимдаги нашрларнинг босма ҳажмини қайта ҳисоблаш ва қиёслаш учун фойдаланиладиган нашр ҳажмининг ўлчов бирлиги.

3.21 **нашриёт-ҳисоб табоғи:** Миқдорий жиҳатдан муаллиф табоғига тенг бўлган нашр ҳажмининг ўлчов бирлиги.

3.22 **нашр нусхаси:** Нашр ададининг ҳар бир бирлиги.

3.22 Бошқа атамалар – ГОСТ 7.60 бўйича.

4 Умумий қоидалар

4.1 Нашриёт маҳсулотини статистик ҳисобга олиш мақсади МДХ ҳудудида нашрларнинг хилма-хил турлари чиқарилиши тўғрисида энг тўлиқ ва ишончли статистик ахборот билан таъминлашдан иборат.

4.2 Нашриёт маҳсулотини статистик ҳисобга олиш расмий характерга эга бўлиб, ҳар бир давлатда матбуот статистикасининг миллий маркази функциясини бажарувчи махсус хизмат томонидан амалга оширилади.

4.3 Матбуот статистикасининг миллий маркази (китоб палатаси, кутубхона ва б.) статистик ахборотни йиғиш, уни қайта ишлаш ва эълон қилишга тайёрлашни амалга оширади, шунингдек ҳар йиллик статистик тўпламлар ва бошқа нашрларни чиқаради.

4.4 Нашриёт маҳсулоти тўғрисида статистик маълумотларнинг асосий манбаи бўлиб, ГОСТ 7.4 га мувофиқ расмийлаштирилган чиқиш маълумотларга эга бўлган нашрларнинг мажбурий нусхалари хизмат қилади. Ҳар ойда тузиладиган тезкор нашриёт ҳисоботи статистик маълумотларнинг кўшимча манбаи бўлиб хизмат қилади.

4.5 Нашр статистик ҳисобга олиш объекти ҳисобланади. Статистик ҳисобга олинishi лозим бўлган нашрларни танлаш давлат библиографиясида қабул қилинган принципларга мувофиқ амалга оширилади.

4.6 Китоб, брошюранинг ҳар бир нашри, асарлар тўпламининг жилди, журнал, газетанинг сони, ҳар бир откритка, варақа, бадиий репродукция ва б. статистик ҳисобга олишнинг мустақил бирлиги ҳисобланади.

4.7 Қисман оддий матбаа усулида бажарилган, қисман бадиий безатилган, яхшироқ усулда бажарилган нашр икки мустақил нашр сифатида кўрилади.

4.8 Бир неча тилга таржима қилиниб чоп этилган нашр неча тилда чиқарилган бўлса, шунча марта ҳисобга олинади.

4.9 Турли мамлакатлар нашриётлари томонидан қўшма нашрлар чиқарилган ҳолларда улар ISBNни қўйган тараф томонидан ҳисобга олинади.

4.10 Қуйидагилар статистик ҳисобга олинмайди:

реклама характерига эга бепул нашрлар, адабий ёки илмий матн уларда оз қисмни ташкил этиши шарти билан;

тугалланган матбаа расмийлаштирилишига эга бўлган (брошюраланмаган, муковаси ёки титул варағи бўлмаган ва ш.к.) нашрлар; Матбуот статистикасининг миллий марказига етказилмайдиган нашрлар.

5 Статистик ҳисобга олинishi лозим бўлган нашрлар турлари

5.1 Нашрларнинг қуйидаги турлари статистик ҳисобга олинади:

5.1.1 Нодаврий нашрлар:

- китоблар ва брошюралар;
- диссертациялар авторефератлари;
- тасвирий нашрлар;
- нотали нашрлар;
- картографик нашрлар.

5.1.2 Даврий ва давомли нашрлар:

- журналлар;
- газеталар;
- даврий ва давомли тўнламлар;
- бюллетенлар.

5.2 Қуйидагилар статистик ҳисобга олиш бирликлари ҳисобланади:

5.2.1 Китоблар ва брошюралар бўйича:

- қўп томли нашр, агар у ўз ичига битта асарни олса ҳамда барча томлар битта номга эга бўлса;

- нашрнинг умумий сарлавҳаси ва бутун комплект нарҳини кўрсатган, бироқ ҳар бир нашрнинг нарҳини кўрсатмаган ҳолда, умумий қалин мукова, умумий мукова ёки ўровга эга бўлган бир мавзудаги нашрлар:

ададининг бир қисми қалин муковада, бир қисми муковада чиқарилган нашрлар, шунингдек ҳар хил турдаги қалин муковада чиқарилган нашрлар:

- адади турли босмаҳоналарда босилган ёки битта босмаҳонада, аммо бир нечта завод билан босилган нашр;

- ҳисобот йилидан олдинги йилда чиқарилган нашр ададига етказиб босилганда, агар у чиқиш маълумотларига кўра навбатдаги завод ҳисобланмаса.

Изоҳ – Ҳисобот йилида чиқарилган нашр адади етказиб босилганда, у мустақил нашр сифатида қабул қилинмайди.

5.2.2 Тасвирий нашрлар ва матнли бўлмаган бошқа нашрлар бўйича:

- алоҳида, бир мавзу билан бирлаштирилган плакатлардан, бадиий репродукциялардан, чизмалардан, оқриткалардан ташкил топган ва умумий сарлавҳаси ҳамда бутун комплект баҳоси қўйилган, лекин ҳар бир варақда (оқриткада) нарҳи кўрсатилмаган нашр. Айрим ҳолларда, нашриёт спецификасига боғлиқ ҳолда, комплект қилиб чиқарилган тасвирий нашрларнинг миқдорий кўрсаткичларини ҳисобга олиш ҳар бир бирлигидан қилиб чиқиб ҳисобланади;

- турли босмаҳоналарда чоп этилган бир хил сюжетли откриткалар;
- плакатлар, кўргазмали куруллар, портретлар, бадиий репродукциялар, эстамплар ва сюжети бир хил, лекин турли форматлардаги коғозларга босилган бошқа тасвирий нашрлар;

- икки томонлама босилган плакатлар, кўргазмали куруллар ва бошқа варақли тасвирий нашрлар.

5.2.3 Даврий нашрлар бўйича – қўшма рақам билан чиқарилган нашрлар.

6 Статистик ҳисобга олиш кўрсаткичлар тизими

6.1 Статистик ҳисобга олиш кўрсаткичлар тизими нашриёт маҳсулотини миқдорий ва сифат кўрсаткичлари орқали тавсифлайди.

6.2 Миқдорий кўрсаткичларни ҳисоблашда ўз ичига қуйидаги ўлчов бирликларини оладиган ўлчов бирликларининг тизими қўлланилади:

- нашрлар сони – нашриёт маҳсулоти адади;
- нашриёт маҳсулотининг ҳажми;
- нашриёт маҳсулоти листажлари.

6.3 Миқдорий кўрсаткичлар мутлак, нисбий ва ўртача катталикларда келтирилади.

6.3.1 Мутлак катталиклар:

- нашрлар сони;
- нашрларнинг нусхалардаги адади;
- нашриёт-ҳисоб ва шартли босма табоклардаги нашрнинг ҳажми;
- ҳар бир даврий ва давомли нашрнинг бир маротабали адади;
- ҳар бир даврий ва давомли нашрнинг йиллик адади;
- адалдинг миллий валютадаги номинали.

6.3.2 Фоизларда ифодаланган нисбий катталиклар, яъни катталиклар нисбатидан нашрлар муайян тур (гуруҳ)ларнинг умумий чиқарилган нашрлардаги солиштирма оғирлигини аниқлаш ҳамда уларнинг йиллар бўйича ривожланиш (умуман ёки гуруҳлар бўйича нашрларни чиқариш динамикаси ва ўзгариш суръатлари) тавсифлари учун фойдаланилади.

6.3.3 Ўртача катталиклардан нашрлар айрим гуруҳлари чиқишининг ҳолати ва уларнинг йиллар бўйича ривожланиши тавсифлари учун фойдаланилади. Ўртача катталикларга қуйидагилар киради:

- бир нашрнинг нашриёт-ҳисоб ёки шартли босма табокдаги ўртача ҳажми;

- нашрнинг нусхалардаги ўртача адади;
- нашр бир нусхасининг ўртача ҳажми;
- бир нашриёт ҳисоб табогининг ўртача адади;
- даврий ва давомли нашрлар битта сонининг ўртача бир маротабали адади;

- нашриёт маҳсулотининг асосий турлари бўйича аҳолининг 100 нафари учун чиқарилиши;

- нашриёт маҳсулотининг асосий турлари бўйича бир оила учун чиқарилиши.

6.4 Нашриёт маҳсулотини чиқаришнинг сифат кўрсаткичлари тизими нашрларни дифференциацияланган ҳисобга олиш учун фойдаланиладиган бир қатор таснифлар ва гуруҳлар билан ифодаланади.

Изоҳ – Гуруҳлаш – қандайдир белгиларига кўра ўхшаш бўлган тизимлаштириладиган объектлар бирлашмаси. Таснифлаш - объектлар белгилари ўртасида ўрнатилган алоқалар ҳамда боғлиқликлар асосида тизимлаштирилган объектларнинг тартибли жойлашиши.

6.5 Статистик ҳисобга олишда нашрларнинг оддий, мураккаб ва комбинацияланган гуруҳлари қўлланилади. Статистик маълумотларнинг оддий гуруҳлари нашриёт маҳсулотини ҳисобга олиш яқунларини битта сифат белгиси бўйича акс эттиради. Статистик маълумотларнинг мураккаб гуруҳлари статистик ҳисобга олиш яқунларини бир неча турли хил сифат кўрсаткичлари бўйича акс эттиради.

Комбинацияланган гуруҳлар турли таснифлар асосида тузилган қаторларнинг қўшилиши натижасида олинган маълумотларни акс эттиради.

6.6 Нашриёт маҳсулоти куйидаги белгилар бўйича таснифланади:

6.6.1 Нодаврий нашрлар

6.6.1.1 Китоблар ва брошюралар:

- нашриётлар гуруҳлари бўйича;
- мавзуси бўйича;
- мақсадли вазифаси бўйича;
- чоп этиш тили бўйича;
- асарнинг оригиналиги бўйича;
- нашрнинг такрорийлиги бўйича;
- худудий белгиси бўйича.

6.6.1.2 Нотали, адабий-бадий ва тасвирий нашрлар – турлари ва жанрлари бўйича.

6.6.2 Даврий ва давомли нашрлар.

6.6.2.1 Журналлар, даврий тўпламлар, бюллетенлар:

- мавзуси бўйича;
- мақсадли вазифаси бўйича;
- қандай китобхонга мўлжаллангани бўйича;
- чоп этиш тили бўйича;
- худудий белгиси бўйича;
- чиқиш даврийлиги бўйича.

Изоҳ – Ушбу белгилар бўйича статистик ҳисобга олиш даврий/давомли нашрнинг ҳар бир тури учун алоҳида ўтказилади.

6.6.2.2 Газеталар:

- тури ва ихтисослашиши бўйича;

- худудий белгиси бўйича;
- чиқиш даврийлиги бўйича;
- чоп этиш тили бўйича.

7 Нашриёт махсулотини статистик ҳисобга олишда фойдаланиладиган нашрларнинг асосий таснифлари ва гуруҳлари

7.1 Статистик ҳисобга олишда нашриёт махсулотининг қуйидаги асосий таснифлари ва гуруҳлари қўлланилади

- нашриётлар турлари бўйича;
- мавзуси бўйича;
- мақсадли вазифаси бўйича;
- асарнинг оригиналлиги бўйича;
- нашрларнинг такрорийлиги бўйича;
- жанрлари ва турлари бўйича;
- чоп этиш тили бўйича.

7.2 Нашриётлар давлат ва нодавлат нашриётларга бўлинади.

7.3 Статистик ҳисобга олиш учун Универсал децимал тасниф тегишли рубрикаларини кўрсатган ҳолда, 46 та рубрикадан иборат мавзули таснифлагичдан фойдаланилади (1-жадвал).

1-жадвал. Мавзули таснифлагич

Мавзу бўлимининг номи	УЎТ индекси
Умуман ижтимоий фанлар	3
Фалсафа фанлари. Психология	1
Социология	3/6
Дин	2
Тарих. Тарихий фанлар	93/99
Иктисодиёт. Иктисодий фанлар	33
Статистика	311
Демография	314
Сиёсат (давлатнинг ҳозирги сиёсий аҳоли). Касаба уюшмалари. Ёшлар. Ёшлар ташкилотлари	32
Давлат ва ҳуқуқ. Юридик фанлар	34
Ҳарбий фан. Ҳарбий иш	35, 623
Фан. Фаншунослик. Кибернетика. Семиотика.	00
Информатика	
Умуман табиий фанлар	5
Физика–математика фанлари	51, 53
Кимё фанлари	54

Ер тўғрисидаги фанлар	55, 91
Биология фанлари	57
Техника. Умуман техника фанлари	60, 62
Умуман саноат	6
Энергетика	620
Радиоэлектроника. Алоқа	621, 3
Автоматика. Ҳисоблаш техникаси	681.3, 681.5
Кон саноати	622
Металлургия	669
Машинасозлик. Асбобсозлик	621, 681.2
Кимё саноати	66
Ўрмон, ёғочсозлик, ўрмон-кимё, целлюлоза-коғоз саноати	674, 676
Матбаа. Репрография. Кинофототехника	655, 681.6, 77
Транспорт	656
Қурилиш	69
Енгил саноат	67/68
Уй-жой-коммунал хўжалиги. Маиший хизмат. Савдо-сотик	64
Космик фазони ўзлаштириш	52, 629
Атом энергиясидан фойдаланиш	621, 0
Қишлоқ хўжалиги. Қишлоқ хўжалик фанлари	63
Сув хўжалиги	55, 625/628
Ўрмон хўжалиги. Овчилик хўжалиги. Балик хўжалиги	630, 639
Озик-овқат саноати. Микробиология саноати	663, 664
Соғлиқни сақлаш. Тиббиёт фанлари	61
Жисмоний тарбия. Спорт	769
Таълим. Педагогика фанлари	37
Маданият. Маданий қурилиш	00
Оммавий ахборот воситалари (матбуот, радио, телевидение)	654, 659
Филология фанлари	8
Бадий адабиёт. Фольклор	82/89, 39
Болалар адабиёти. Фольклор	82-93, 39
Санъат. Санъатшунослик	7.0
Универсал мавзудаги адабиёт	08

7.4 Нашрларни мақсадли вазифаси бўйича гуруҳлашнинг асосий принципи – улар бажараётган ижтимоий функциянинг характери. Мақсадли вазифаси бўйича нашрларнинг куйидаги гуруҳлари ажратилади:

- расмий нашрлар;
- илмий нашрлар;
- илмий-оммабоп нашрлар;
- ишлаб чиқариш-амалий нашрлар, шу жумладан:
амалий қўлланмалар;

- норматив-ишлаб чиқариш ва йўриқнома нашрлари:
- ўқув нашрлари, шу жумладан:
 - умумтаълим мактаблари учун;
 - олий мактаб учун;
 - ўрта махсус таълим учун;
 - касб-хунар таълим тизими учун;
 - малака ошириш институтлари ва курслари учун;
 - таълимнинг бошқа турлари учун;
- ўқув-услубий нашрлар, шу жумладан:
 - умумтаълим мактаблари учун;
 - олий мактаб учун;
 - ўрта махсус таълим учун;
 - касб-хунар таълими тизими учун;
 - малака ошириш институтлари ва курслари учун;
 - таълимнинг бошқа турлари учун;
- оммавий-сиёсий нашрлар;
- маълумотли нашрлар, шу жумладан:
 - энциклопедиялар;
 - луғатлар;
 - маълумотномалар;
 - оммавий-сиёсий;
 - илмий;
 - ишлаб чиқариш-амалий;
 - оммабоп;
- ахборот нашрлари;
- бўш вақт учун мўлжалланган нашрлар;
- болалар ва ўсмирлар учун нашрлар, шу жумладан:
 - мактабгача ёшдагилар учун;
 - кичик мактаб ёшдагилар учун;
 - ўрта ва катта мактаб ёшдагилар учун;
 - ўсмирлар учун;
- адабий-бадий нашрлар.

7.5 Гуруҳдаги асарнинг оригиналиги бўйича қуйидагилар ажратилади:

- таржима нашрлар;
- оригинал нашрлар;
- кўп тилли нашрлар;
- параллел нашрлар.

Изох – Мақсадли вазифаси ва мавзуси бўйича таржима ҳамда оригинал нашрларни ажратган ҳолда комбинацияланган гуруҳлар қўлланилади.

7.6 Нашрларни тақрорийлиги бўйича гуруҳлаш қуйидагиларни ўз ичига олади:

- янги нашрларни;

- қайта нашрларни;

Изоҳ – Нашрнинг такрорийлиги ва мақсадли вазифаси бўйича, шунингдек нашрнинг такрорийлиги ва мавзуси бўйича ажратилган ҳолда комбинацияланган гуруҳлар кўлланилади.

7.7 Адабий-бадиий нашрларни дифференциацияланган статистик ҳисобга олиш қуйидагиларни ажратган ҳолда бадиий адабиётнинг турлари ва жанрлари бўйича амалга оширилади:

- наср;
- драматургия;
- шеърят.

Изоҳ – Адабий-бадиий нашрларни муайян маданият ёки тарихий даврга тегишлилиги (масалан, рус адабиёти, инкилобгача бўлган рус ёзувчилари асарлари) бўйича ажратиш мумкин.

7.8 Тасвирий нашрларни дифференциацияланган статистик ҳисобга олиш қуйидагиларни ажратиб жанр аломати бўйича амалга оширилади:

- альбомлар;
- плакатлар, шу жумладан;
- сиёсий;
- йўриқнома ва ўқув кўргазмалари қуроллар;
- портретлар;
- бадиий репродукциялар;
- откриткалар;
- амалий графика;
- эстамплар.

7.9 Нотали нашрларни дифференциацияланган статистик ҳисобга олиш қуйидагиларни ажратиб мусика асарлари турлари бўйича амалга оширилади:

- мусика фольклори;
- вокал мусика, шу жумладан:
 - хорлар ва ансамбллар;
 - чолғу жўрлигидаги яккахон қўшиқчилик;
- чолғу куйи, шу жумладан:
 - оркестр учун;
 - камер мусика;
 - якка ижро этадиган чолғу учун;
- саҳна мусикаси;
- мусикий асарлар тўплами;
- ўқув нашрлари, шу жумладан:
 - ўқув-педагогика нашрлари.

7.10 Даврий ва давомли нашрларни дифференциацияланган статистик ҳисобга олиш қуйидаги гуруҳлар бўйича амалга оширилади:

- газеталар;
- журналлар;
- даврий тўпламлар;

- бюллетенлар.

7.11 Журналлар, даврий тўпламлар ва бюллетенларнинг гуруҳланиши куйидагича:

7.11.1 куйидагиларни ажратган ҳолда мақсадли вазифаси бўйича:

- оммавий нашрлар;
- илмий нашрлар;
- ахборот нашрлари;
- илмий-оммабоп нашрлар;
- илмий-амалий нашрлар ва ишлаб чиқариш нашрлари;
- услубий нашрлар;
- расмий-ҳужжатли нашрлар;
- бошка бўлимлар нашрлари.

7.11.2 куйидагиларни ажратган ҳолда қандай китобхонга мўлжаллангани бўйича:

- ёшлар учун нашрлар;
- хотин-қизлар учун нашрлар;
- эркаклар учун нашрлар;
- болалар учун нашрлар;
- оилавий нашрлар;
- хорижий китобхон учун нашрлар ва б.

7.11.3 мавзуси бўйича – 7.3-бандга мувофиқ;

7.11.4 куйидагиларни ажратган ҳолда даврийлиги бўйича:

- ҳафталик нашрлар;
- ойлик нашрлар;
- чораклик нашрлар;
- ярим йиллик нашрлар;
- йиллик нашрлар.

7.12 Газеталарни дифференциацияланган статистик ҳисобга олиш куйидаги гуруҳлар бўйича амалга оширилади:

7.12.1 куйидагиларни ажратган ҳолда даврийлиги бўйича:

- ҳафтадаги нашрлар сони бўйича;
- ойдаги нашрлар сони бўйича;
- номаълум даврийлик бўйича.

7.12.2 тарқалиш соҳаси бўйича:

- умумдавлат;
- регионал;
- шаҳар;
- туман;
- қуйи ва б.

7.12.3 мавзуси бўйича:

- умумсиёсий;
- иқтисодий;

- юридик;
 - ишга оид;
 - касаба уюшмаларига тегишли;
 - экологик;
 - саноат ва курилиш бўйича;
 - транспорт ва алоқа;
 - кишлок хўжалиги бўйича;
 - жисмоний тарбия ва спорт бўйича;
 - тиббий;
 - диний;
 - маданият, адабиёт ва санъат масалалари бўйича.
- 7.12.4 қандай китобхонга мўлжаллангани бўйича:
- ёшлар учун;
 - эркаклар учун;
 - хотин-кизлар учун;
 - болалар учун;
 - ўқитувчилар учун ва б.

Асосий сўзлар: статистик ҳисобга олиш, нашр, нодаврий нашр, даврий нашр, давомли нашр, нашрлар таснифлари, нашрлар гуруҳлари, нашриёт маҳсулотини чиқаришнинг сифат кўрсаткичлари, нашриёт маҳсулотини чиқаришнинг миқдорий кўрсаткичлари

Д А В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**НАШРЛАР
МУҚОВАЛАР ВА ҚАЛИН МУҚОВАЛАР**

Умумий талаблар ва расмийлаштириш қоидалари

**Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича
давлатлараро кенгаш**

М и н с к

Сўз боши

1 Россия Федерацияси Матбуот ишлари, телерадиоэшиттириш ва оммавий коммуникация воситалари вазирлиги қошидаги Россия китоб палатаси ва ДТК 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича Давлатлараро техника қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИКИЛГАН

Россия Давстандарти томонидан КИРИТИЛГАН

2 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (2002 йил 12 апрелдаги 4-сон баённома, ёзишма бўйича).

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

Давлат номи	Стандартлаштириш бўйича миллий орган номи
Озарбайжон Республикаси	Оздавстандарт
Арманистон Республикаси	Армдавстандарт
Беларусь Республикаси	Беларусь Республикаси Давстандарти
Грузия	Грузстандарт
Қозоғистон Республикаси	Қозоғистон Республикаси Давстандарти
Қирғизистон Республикаси	Қирғизстандарт
Молдова Республикаси	Молдовастандарт
Россия Федерацияси	Россия Давстандарти
Тожикистон Республикаси	Тожиқстандарт
Туркменистон	«Туркменстандартлары» Бошдавхизмати
Ўзбекистон Республикаси	Ўздавстандарт
Украина	Украина Давстандарти

3 Россия Федерацияси Стандартлаштириш ва метрология давлат қўмитасининг 2002 йил 5 июндаги 233-ст-сон қарори билан ГОСТ 7.84–2002 давлатлараро стандарти 2003 йил 1 январдан бевосита Россия Федерациясининг давлат стандарти сифатида амалга киритилган.

4 БИРИНЧИ МАРТА КИРИТИЛГАН

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

МУҚОВАЛАР ВА ҚАЛИН МУҚОВАЛАР

Умумий талаблар ва расмийлаштириш қоидалари

System of standards on information, librarianship and publishing

Editions. Paper covers and bindings

General requirements and rules of presentation

Жорий этиш санаси 2003-01-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт китоб ва серияли нашрларнинг муқовалари ва қалин муқоваларини расмийлаштиришга қўйиладиган талабларни белгилайди.

Стандарт газета ва варакали нашрларга тегишли эмас.

Стандарт ташкилий-ҳуқуқий тузилиши, идоравий тегишлилиги ва мулкчилик шаклидан қатъи назар, ноширлар ва матбаа корхоналари учун мўлжалланган.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда қуйидаги стандартларга ҳаволалардан фойдаланилди: ГОСТ 7.4-95 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Чикиш маълумотлари.

ГОСТ 7.60-90 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Асосий турлари. Атамалар ва таърифлар.

3 Таърифлар

Ушбу стандартда қуйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилади:

3.1 **муқова:** Нашрнинг бир қатор чикиш маълумотларини ўз ичига олган ва нашрнинг ташки расмийлаштириш элементи ҳисобланган нашр копламаси.

3.2 **супермуқова:** Қалин муқова копкоғи ёки муқовани химоя қилувчи нашрларни ташки расмийлаштириш, шунингдек реклама элементи сифатида фойдаланиладиган клапанли қўшимча муқова.

3.3 қалин мукова: Нашрнинг бир катор чиқиш маълумотларини ўз ичига оловчи ва нашрнинг расмийлаштириш элементи ҳисобланган нашрнинг мустақкам копламаси.

3.4 қалин мукова қопқоғи: Қалин мукова материали билан қопланган томонлар ва қорешокдан иборат бўлган қалин мукованинг асосий қисми.

3.5 қалин мукова томони: Варақли картон ёки одагда, нашр форматидан иборат бошқа каттик материалдан тайёрланган қалин мукова қопқоғининг қисми.

3.6 қалин мукова (мукова) қорешоғи: Биринчи ва тўртинчи томонини бирлаштирувчи ҳамда китоб блоқи қорешоғини қоплайдиган қалин мукова қопқоғининг қисми.

3.7 китоб блоқи: Аниқ изчилликда жойлашган, мукова копламасига ёки қалин мукова қопқоғига киритиш учун ўзаро бириктирилган варақлар жамламасидан тузилган нашр материал конструкциясининг қисми.

3.8 ғилоф: Нашрларни химоялаш мақсадида уларни ўривлаш учун мўлжалланган қути.

3.9 штрихли код: Нашрлар сотилишини назорат қилиш мақсадида нашрларни маркалаш учун фойдаланиладиган Товарни рақамлаш Халқаро ассоциацияси (EAN) коди.

3.10 нашрнинг титул варағи: Нашрнинг асосий чиқиш маълумотлари жойлашган саҳифаси.

3.11 нашрнинг чиқиш маълумотлари: ГОСТ 7.4 бўйича.

3.12 нашр: ГОСТ 7.60 бўйича.

3.13 китоб нашри: ГОСТ 7.60 бўйича.

3.14 журнал нашри: ГОСТ 7.60 бўйича.

4 Умумий қондалар

4.1 Нашрларнинг мукова ва қалин муковасини расмийлаштириш ношрнинг бадий маҳорати ва нашрнинг типологик хусусиятларига қўра аниқланади.

4.2 Муковада, супермуковада ва қалин муковада жойлашган маълумотлар нашрни идентификациялаши ва нашр титул варағида келтирилган чиқиш маълумотларига мос келиши керак. Мукова, супермукова ва қалин муковада нашр титул варағидаги чиқиш маълумотларини бузувчи ёки унга қарама-қарши маълумотлар келтирилишига йўл қўйилмайди.

5 Мукованинг биринчи бети. Қалин мукованинг олд томони

5.1 Мукова ва супермукованинг чап бетида ёки қалин мукованинг олд томонида албатта қуйидагилар келтирилади:

- муаллиф (муаллифлар) номи;

- нашр сарлавҳаси.

Мукова, супермукованинг биринчи бетида ёки қалин мукованинг олд томонида кўрсатилган муаллифлар сони нашрнинг титул варағида кўрсатилган муаллифлар сонига мос келиши ва одатда, уртадан ошмаслиги керак.

5.2 Расмий ва норматив нашрлар мукова, супермуковасининг биринчи бетида ёки қалин муковасининг олд томонида албатта қуйидагилар келтирилади:

- расмий муассасанинг номи;
- муаллиф (муаллифлар) номи;
- нашр сарлавҳаси.

5.3 Кўп томли нашрлар мукова, супермуковасининг биринчи бетида ёки қалин муковасининг олд томонида албатта қуйидагилар келтирилади:

- муаллиф (муаллифлар) номи;
- нашр сарлавҳаси;
- том рақами ва белгиси.

5.4 Китобли сериялар нашрлари мукова, супермуковасининг биринчи бетида ёки қалин муковасининг олд томонида қуйидагилар келтирилади:

- серия номи ва/ёки серия маркаси, сериянинг чиқарилган рақами;
- муаллиф номи;
- нашр сарлавҳаси.

5.5 Вактли ва давомли нашрлар мукова, супермуковасининг биринчи бетида ёки қалин муковасининг олд томонида қуйидагилар кўрсатилиши лозим:

- ISSN рақами (юқори ўнг бурчакда);
- нашрнинг тартиб рақами;
- нашр сарлавҳаси;
- нашр чиққан йил.

5.6 Ношир нашрнинг титул варағида кўрсатилган барча чиқиш маълумотларини мукова, супермукованинг биринчи бетида ёки қалин мукованинг олд томонида келтириши мумкин.

5.7 Мукованинг биринчи бетида титул варағи бўлмаган ҳолларда барча зарур чиқиш маълумотлари келтирилади (ГОСТ 7.4 бўйича).

6 Мукова, қалин мукова корешоғи

6.1 Мукова ва қалин мукова корешоғида китоб блоканинг қалинлиги 9 мм дан баланд бўлганда қуйидагилар кўрсатилади:

- муаллиф (муаллифлар) номи;
- нашр сарлавҳаси;
- том, нашр, қисм (кўп томли нашрлар учун)нинг рақами ва белгиси;
- биринчи ва охириги сўзлар ёки ҳарфлар (кўп томли маълумот нашрлари ва луғатлар учун).

6.2 Корешокдаги маълумотлар юқоридан пастга белгиланган кетма-кетликда босилади (А иловага қаралсин). Китоблар блокининг қалинлиги 40 мм дан баланд бўлган нашрлар учун келтирилган маълумотлар қўндаланг жойлаштирилиши мумкин.

6.3 Корешокда келтирилган маълумотлар матбаа воситалари ёрдамида ажратилади.

7 Муқованинг тўртинчи бети. Қалин муқованинг орқа томони

7.1 Муқова, супермуқованинг тўртинчи бетидаги ёки қалин муқованинг орқа томонидаги пастки қисмида нашрнинг штрихли коди келтирилади.

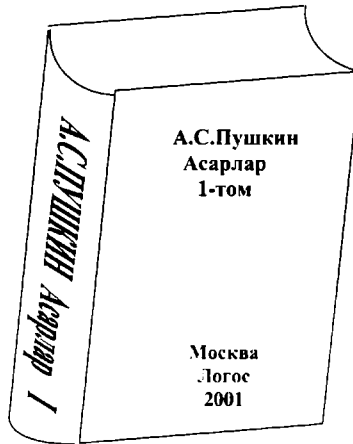
7.2 Муаллифлар, серия, ношир ва бошқа реклама ахбороти тўғрисида қўшимча маълумотлар келтирилиши мумкин.

8 Ғилоф, контейнер, папка ва шу кабилар

8.1 Ғилоф, контейнер, папка ва шу кабилар нашрнинг муқоваси ёки қалин муқоваси каби расмийлаштирилади (4-7-бўлимларга қаралсин).

А илова
(маълумот учун)

Муқова, қалин муқовани расмийлаштириш намунаси

УЎТ 655.534:006.354

СДТ 01.140.40

T62

СТШУТ 0007

Асосий сўзлар: нашрлар, китоблар ва брошюралар, серияли нашрлар, қалин муқова, муқова, корешок, чиқиш маълумотлари, штрихли код, Серияли нашрнинг халқаро стандарт рақами

**СТАНДАРТЛАШТИРИШ, МЕТРОЛОГИЯ ВА СЕРТИФИКАТЛАШТИРИШ
БЎЙИЧА ДАВЛАТЛАРАРО КЕНГАШ**

**INTERSTATE COUNCIL FOR STANDARDIZATION, METROLOGY AND
CERTIFICATION**

**ДАВЛАТЛАРАРО
СТАНДАРТ**

**ГОСТ
7.86-2003**

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иш бўйича
стандартлар тизими**

НАШРЛАР

Нашриёт аннотациясига қўйиладиган умумий талаблар

**Москва
Стандартлар нашриёти НМК
2004**

Сўз боши

Давлатлараро стандартлаштириш бўйича ишларни амалга ошириш мақсадлари, асосий қондалари ва асосий тартиби ГОСТ 1.0-92 «Межгосударственная система стандартизации. Основные положения» и ГОСТ 1.2-97 «Межгосударственная система стандартизации. Стандарты межгосударственные, правила и рекомендации по межгосударственной стандартизации. Порядок разработки, принятия, применения, обновления и отмены» да белгиланган.

Стандарт тўғрисида маълумот

1 Россия Федерацияси Вазирлигининг Россия китоб палатаси, ТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича давлатлараро техник қўмита томонидан ИШЛАБ ЧИКИЛГАН

2 Техник тартибга солиш ва метрология Федерал агентлиги томонидан КИРИТИЛГАН

3 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан КАБУЛ ҚИЛИНГАН (2003 йил 5 декабрдаги 24-сон баённома)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

ХТ бўйича мамлакатнинг қисқача номи (ИСО 3166) 004-97	ХТ бўйича мамлакат коди (ИСО 3166) 004-97	Стандартлаштириш бўйича миллий органнинг қисқартирилган номи
Озарбайжон	OZ	Озстандарт
Арманистон	AM	Армстандарт
Беларусь	BY	Беларусь Республикаси Давстандарт
Қозоғистон	KZ	Қозоғистон Республикаси Давстандарт
Қирғизистон	KG	Қирғизстандарт
Молдова	MD	Молдова-Стандарт
Россия Федерацияси	RU	Россия Давстандарт
Тожикистон	TJ	Тожикистандарт

ГОСТ 7.86-2003

Туркменистон	TM	«Туркменстандартлары» Бошдавхизмати
Ўзбекистон	UZ	Ўзстандарт
Украина	UA	Украина Давистеъмстандарти

4 Техник тартибга солиш ва метрология Федерал агентлигининг 2004 йил 9 сентябрдаги 5-ст-сон буйруғига асосан ГОСТ 7.86-2003 давлатлараро стандарти 2005 йил 1 майдан бевосита Россия Федерациясининг миллий стандарти сифатида амалга киритилган

5 БИРИНЧИ МАРТА КИРИТИЛГАН

ДА В Л А Т Л А Р А Р О С Т А Н Д А Р Т

Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими

НАШРЛАР

Нашриёт аннотациясига қўйиладиган умумий талаблар

System of standards on information, librarianship and publishing.
Editions. General requirements for annotation of edition

Жорий этиш санаси 2005-05-01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандарт нашриёт аннотациясининг мазмунига, тузилишига ва расмийлаштирилишига қўйиладиган талабларни белгилайди.

Стандарт ноширлик фаолияти билан шуғулланувчи шахслар ва ташкилотлар томонидан қўллаш учун мўлжалланган.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда куйидаги давлатлараро стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.4-95 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Чиқиш маълумотлари

ГОСТ 7.5-98 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Журналлар, тўпламлар, ахборот нашрлари. Эълон қилинадиган материалларни нашриётга оид расмийлаштириш

ГОСТ 7.9-95 (ИСО 214-76) Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Реферат ва аннотация. Умумий талаблар

ГОСТ 7.12-93 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Библиографик ёзув. Рус тилида сўзларни кискартириш. Умумий талаблар ва қоидалар

ГОСТ 7.51-98 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Каталоглар ва картотекалар учун варақчалар. Нашрда каталоглаштириш. Маълумотлар таркиби, тузилиши ва нашриётга оид расмийлаштириш

ГОСТ 7.60-2003 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Асосий турлари. Атамалар ва таърифлар

Изоҳ – Ушбу стандартдан фойдаланишда хавола қилинган стандартларнинг амал қилишини жорий йилнинг 1 январигача бўлган ҳолатдан келиб чиққан ҳолда тузилган «Миллий стандартлар» кўрсаткичи бўйича текшириш мақсадга мувофиқдир. Агар хавола ҳужжати алмаштирилган (ўзгартирилган) бўлса, ушбу стандартдан фойдаланишда алмаштирилган (ўзгартирилган) нусха стандартига амал қилиш лозим. Агар хавола ҳужжати алмаштирилмасдан бекор қилинган бўлса, унга хавола берилган коида бу хавола тааллуқли бўлмаган қисмида қўлланади.

3 Атамалар ва таърифлар

Ушбу стандартда қуйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилган:

3.1 наشريёт аннотацияси: Нашрнинг мақсадли вазифаси, мазмуни, қандай китобхонга мўлжалланганлиги, наشريёт-матбаа шакли ва бошқа хусусиятлари нуктаи назаридан унинг қисқача тавсифини ўз ичига олган аннотация.

4 Умумий қоидалар

4.1 Нашриёт аннотацияси ГОСТ 7.9 талабларига жавоб бериши керак.

4.2 Нашриёт аннотацияси нашрни чиқаришга тайёрлашда ношир томонидан тузилади ва ахборот-библиографик мақсадларда:

- нашрда - ГОСТ 7.4 ва 7.5 бўйича чиқиш маълумотларининг элементи сифатида;
- варақчаларда - ГОСТ 7.51 бўйича каталоглар ва картотекалар учун фойдаланилади.

4.3 Нашриёт аннотацияси библиографик ёзувнинг бир қисми ҳисобланади. У нашрни библиографик тавсифлайди ва нашрнинг қисқача тавсифини ўз ичига олади.

4.4 Нашриёт аннотацияси библиографик тавсифга кирган маълумотларни ўз ичига олмайди, балки уларни тўлдиради.

4.5 Кўп томли ва серияли нашрларнинг биринчи томига аннотация тайёрланганда умуман нашрга ва шу нашрнинг биринчи томига аннотация бериш зарур. Кейинги томларда умуман нашрни ва навбатдаги томни қисқача тавсифловчи аннотация берилади.

4.6 Кўп томли ёки рақамланган серияли нашрлар учун ҳар бир томнинг аннотацияси аввалги томлар чиқарилган йиллар тўғрисидаги маълумотни ўз ичига олади.

Изоҳ - Кўп томли нашр календарь йил давомида чиқарилганда бу маълумотлар кўрсатилмайди.

4.7 Нашриёт аннотацияси маълумотнинг мазмунига ва хусусиятига кўра қуйидагиларга бўлинади:

- адабий-бадиий нашрларга аннотация;

- бошка нашр турларига ГОСТ 7.60 бўйича аннотация.

5 Нашриёт аннотациясининг тузилиши

5.1 Адабий-бадий нашр аннотацияси куйидаги маълумотни ўз ичига олади:

нашрнинг мақсадли вазифаси ва кандай китобхонларга мўлжалланганлиги.

Изох - Бадий адабиёт нашрнинг мақсад ва вазифасига кўра ката ёшдаги китобхонлар учун илмий (академик), илмий-оммабоп ва оммавий, шунингдек турли ёшдаги болалар учун мўлжалланган нашрларга бўлинади.

- муаллиф тўғрисидаги маълумот, у куйидагиларни ўз ичига олиши мумкин:

муайян даврга, мамлакатга, миллатга, ижтимоий гуруҳга, адабий йўналишга мансублик;

асарнинг яратилган вақти;

китобхонга таниш бўлиши мумкин бўлган муаллифнинг бошқа асарлари тўғрисида эслатиш;

- тўпламларнинг библиографик тавсифида (зарурат туғилганда) муаллифлар исмлари бўлмаганда уларнинг исмлари (камида учта);

- тўпламнинг тузувчиси, агар у адабий ва бошқа фаолияти билан танилган бўлса ҳамда нашрни тайёрлашда иштирок этган бошқа шахслар, масалан, безатувчи рассом, таржимон ва бошқалар тўғрисидаги маълумот;

- асар жанри, унинг стилистик хусусиятлари.

Тўлам учун нашрнинг мақсади, уни шакллантириш принципи (хронологик, жанрли, мавзули ва б.) кўрсатилади:

- асарнинг асосий мавзуси ёки унда кўтарилган муаммо, тавсифланадиган воқеаларнинг бўлиб ўтган вақти ва жойи, асарнинг умумий сюжет йўналиши ва бош қаҳрамонлар тавсифи.

Изох - Жаҳонга машхур асарлар нашрлари аннотациясида бу маълумотлар, одатда, кўрсатилмайди.

- нашрнинг маълумотнома аппарати таркиби, агар мавжуд бўлса, бадий адабиётнинг илмий ва илмий-оммабоп нашрлари учун,

нашриёт-матбаага оид расмийлаштириш хусусиятлари (таниқли рассомнинг иллюстрациялари, нашрнинг материал конструкцияси ва бошқа расмийлаштириш тавсифлари).

5.2 Бошқа турдаги нашрлар аннотацияси куйидаги маълумотларни ўз ичига олади:

- ГОСТ 7.60 бўйича мақсадли вазифаси;

- нашр нуфузи тўғрисида фикр юритишга имкон берадиган муаллиф тўғрисида маълумот (касби, лавозими, илмий даражаси, унвони ва бошқалар);

- асар жанри библиографик тавсифда кўрсатилмаган бўлса (монография, мақола, очерк, амалий қўлланма, дарслик, энциклопедия, тил луғати ва б. — ГОСТ 7.60 бўйича), асар жанри.

Изох - Ўрта мактаб дарслиги биринчи марта нашр қилинган ёки қайта кўриб чиқилган бўлса, унга аннотация берилади:

- нашр мавзусини қисқача очиб беришда унинг мазмун хусусиятини ва уни мавзуси (муаммоси)га яқин нашрлардан фарқлайдиган ва максадли вазифаси акс эттиради, яъни ўзида янгиликларни акс эттирадиган жиҳатларни ажратиб кўрсатиш керак.

Аввалги нашрга нисбатан ўзгартишларни ўз ичига олган қайта нашрлар учун, ўзгартишлар нимадан иборатлигини кўрсатиш, шунингдек аввалги нашр тўғрисида маълумотни (агар ўзгарган бўлса, чиқарилган йили ва номи) бериш лозим.

- нашр учун - тўплам учун материаллар танлашнинг умумий принципи ёки умумий мавзусининг таърифи;

- аниқ китобхон манзили, яъни ушбу нашр қандай китобхонлар аудиториясига мўлжалланганлигини аниқ кўрсатиш. Бунда ишлаб чиқариш-амалий нашрлар учун ушбу нашр мўлжалланган мутахассиснинг касби ва малакаси кўрсатилади.

Изохлар

1 Олий ва ўрта махсус ўқув юртлари учун ўқув нашрларидаги аннотацияда мутахассислик, библиографик тавсифда келтирилмаган бўлса, кўрсатилади.

2 Айрим ҳолларда қўшимча китобхон манзили кўрсатилиши мумкин, масалан, тегишли ихтисосликларнинг мутахассислари ва талабалари учун.

- нашр илмий-маълумотнома аппаратининг хусусиятлари, унинг таркиби (сўз боши, сўнгсўз, шарҳлар, изоҳлар, ёрдамчи кўрсаткичлар, луғат иловаси ва б.);

нашриёт-матбаага оид расмийлаштириш спецификаси (одатдан ташқари ёки яхши расмийлаштирилиши билан ажралиб турувчи нашрлар учун).

6 Нашриёт аннотациясига қўйиладиган умумий талаблар

6.1 Нашриёт аннотацияси лўнда, аниқ тил шаклига эга, шу билан бирга иккинчи даражали ва ташқи ахборотсиз, сиғимли тавсифни ўз ичига олади.

6.2 Нашриёт аннотациясининг ҳажми, одатда, 500—600 босма белгидан (ГОСТ 7.9 бўйича) ёки 10 - 12 сатрдан ортиқ бўлмайди.

6.3 Мутахассис бўлмаган китобхонга мўлжалланган нашрнинг нашриёт аннотациясида умумқабул қилинган лексика ва атамашуносликдан, оддий тил конструкцияларидан фойдаланилади.

6.4 Кенг китобхонлар доирасига мўлжалланган нашр номида ишлатилган кам тушунарли сўзлар аннотацияда тушунтирилиши лозим.

6.5 Аннотация матнида фақат умумқабул қилинган қисқартма сўзларга йўл қўйилади (ГОСТ 7.12 бўйича).

6.6 Нашрда мавжуд бўлган асар матнидан цитата келтириш тавсия этилмайди.

6.7 Аннотация мазмунидаги реклама элементлари нашрнинг объектив тавсифини бузмаслиги керак.

УЎТ 066.44:655.535.54:006.354

СДТ 01.140.20

Т62

Асосий сўзлар: нашриёт аннотацияси, нашр, нашриёт аннотациясига қўйиладиган талаблар, аннотациянинг тузилиши, аннотация матни.

**СТАНДАРТЛАШТИРИШ, МЕТРОЛОГИЯ ВА СЕРТИФИКАТЛАШТИРИШ
БЎЙИЧА ДАВЛАТЛАРАРО КЕНГАШ**

**INTERSTATE COUNCIL FOR STANDARDIZATION, METROLOGY AND
CERTIFICATION**

**ДАВЛАТЛАРАРО
СТАНДАРТ**

**ГОСТ
7.88 —
2003**

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими**

**НАШРЛАР САРЛАВҲАЛАРИДА САРЛАВҲАЛАР ВА
СЎЗЛАРНИ ҚИСҚАРТИРИШ ҚОИДАЛАРИ**

**Москва
Стандартлар нашриёти НМК
2004**

Сўз боши

Давлатлараро стандартлаштириш бўйича ишларни амалга ошириш максаллари, асосий коидалари ва асосий тартиби ГОСТ 1.0-92 «Межгосударственная система стандартизации. Основные положения» и ГОСТ 1.2-97 «Межгосударственная система стандартизации. Стандарты межгосударственные, правила и рекомендации по межгосударственной стандартизации. Порядок разработки, принятия, применения, обновления и отмены»да белгиланган.

Стандарт тўғрисидаги маълумот

1 Россия Федерацияси Саноат, фан ва технологиялар вазирлиги ва Россия Фанлар Академиясининг Бутунроссия илмий ва техник ахборот институти, Россия Федерацияси Маданият вазирлигининг Россия давлат кутубхонаси ҳамда ДТҚ 191 «Илмий-техник ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши» Стандартлаштириш бўйича давлатлараро техник кўмита томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН

2 Техник тартибга солиш ва метрология Федерал агентлиги томонидан КИРИТИЛГАН

3 Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича Давлатлараро кенгаш томонидан ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН (2003 йил 30 декабрдаги 14-сон баённома, ёзишма бўйича)

Қабул қилиш учун овоз берганлар:

ХТ бўйича мамлакатнинг қисқача номи (ИСО 3166) 004-97	ХТ бўйича мамлакат коди (ИСО3166) 004-97	Стандартлаштириш бўйича миллий органнинг қискартирилган номи
Озарбайжон	AZ	Озстандарт
Арманстон	AM	Армстандарт
Беларусь	BY	Беларусь Республикаси Давстандарт
Қозоғистон	KZ	Қозоғистон Республикаси Давстандарт
Қирғизистон	KG	Қирғизстандарт
Молдова	MD	Молдова-Стандарт
Россия Федерацияси	RU	Россия Давстандарт
Тожикистон	TJ	Тожикистандарт

ГОСТ 7.88-2003

Туркменистон	TM	«Туркменстандартлары» бошдавхизмати
Ўзбекистон	UZ	Ўзстандарт
Украина	UA	Украина Давистеъмстандарти

4 Ушбу стандарт ИСО 4-1997 «Информация и документация. Правила сокращения слов в названиях и названий публикаций» халқаро стандартининг асосий норматив қоидаларини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқилган

5 Техник тартибга солиш ва метрология Федерал агентлигининг 2004 йил 9 сентябрдаги 6-ст-сон буйруғи билан ГОСТ 7.88-2003 давлатлараро стандарти 2005 йил 1 майдан бевосита Россия Федерациясининг миллий стандарти сифатида амалга киритилган

6 БИРИНЧИ МАРТА КИРИТИЛГАН

**Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича
стандартлар тизими****НАШРЛАР САРЛАВҲАЛАРИДА САРЛАВҲАЛАР ВА
СЎЗЛАРНИ ҚИСҚАРТИРИШ ҚОИДАЛАРИ**

System of standards on information, librarianship and publishing.
Rules for the abbreviation of titles and title words of publications

Жорий этиш санаси — 2005—05—01

1 Қўллаш соҳаси

Ушбу стандартда лотин, грек ва кирилл алифболаридан фойдаланадиган тиллардаги нашрлар сарлавҳалари ва сарлавҳадаги сўзларни қисқартириш қоидалари берилган.

Ушбу стандарт ГОСТ 7.1да белгиланган ҳоллардаги библиографик ҳаволаларга ва таҳлилий библиографик таърифларга тегишлидир.

2 Норматив ҳаволалар

Ушбу стандартда куйидаги давлатлараро стандартларга ҳаволалардан фойдаланилган:

ГОСТ 7.1–2003 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Библиографик ёзув. Библиографик таъриф. Умумий талаблар ва тузиш қоидалари

ГОСТ 7.11–2004 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Библиографик ёзув. Хорижий европа тилларидаги сўзлар ва сўз бирикмаларини қисқартириш

ГОСТ 7.12–93 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Библиографик ёзув. Рус тилидаги сўзларни қисқартириш. Умумий талаблар ва қоидалар

ГОСТ 7.60–2003 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Нашрлар. Асосий турлари. Атамалар ва таърифлар

ГОСТ 7.76–96 Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Ҳужжатлар фондини комплекшлаш. Библиография килиш. Каталог тузиш. Атамалар ва таърифлар

ГОСТ 7.79–2000 (ИСО 9–95) Ахборот, кутубхона ва нашриётчилик иши бўйича стандартлар тизими. Кирилл ёзувини лотин алифбоси ёрдамида транслитерация қилиш қоидалари.

Изоҳ – Ушбу стандартдан фойдаланишда ҳавола қилинган стандартларнинг амал қилишини жорий йилнинг 1 январигача бўлган ҳолатдан қелиб қолган ҳолда тузилган «Миллий стандартлар» кўрсаткичи бўйича текшириш мақсадга мувофиқдир. Агар ҳавола ҳужжати алмаштирилган (ўзгартирилган) бўлса, ушбу стандартдан фойдаланишда алмаштирилган (ўзгартирилган) нусха стандартга амал қилиш лозим. Агар ҳавола ҳужжати алмаштирилмасдан беқор қилинган бўлса, унга ҳавола берилган қоида бу ҳавола тааллуқли бўлмаган қисмида қўлланади

3 Атамалар ва таърифлар

Ушбу стандартда қуйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилган:

3.1 **сарлавҳа** (title): ГОСТ 7.76 бўйича.

3.2 **қуйи серия сарлавҳаси** (section title): Сарлавҳани тўлдирувчи умумий сарлавҳага эга бўлган ўзаро боғланган серияли нашрлар гуруҳидаги алоҳида қисм (қуйи серия) учун специфик бўлган сарлавҳа.

3.2 **корпоратив ташкилот** (corporate body): Юридик ёки жисмоний шахслар ташкилотининг бирлаштирилган шакли.

3.4 **қўмакчи** (preposition): Сўз бирикмасида бошқа сўзлар орасидаги муносабатни ифодаловчи ёрдамчи сўз.

3.5 **боғловчи** (conjunction): Сўз бирикмасининг бир хил бўлақларини боғлаш учун фойдаланиладиган ёрдамчи сўз.

3.6 **серияли нашр** (serial): ГОСТ 7.60 бўйича.

3.7 **аббревиатура** (қисқартма) (abbreviation): Мураккаб қисқартирилган ёки бош ҳарфлар, товушлар, сўзлардан ёки аралаш турдан ҳосил қилинган сўз.

3.8. **артиқль** (article): Айрим тилларда аниқ ёки ноаниқ маънода қўлланилишини ифодалаш учун отга қўшиладиган ёрдамчи сўз.

3.9 **умумий атама** (generic term): Нашрнинг тури ва/ёки мунтазамлигини кўрсатувчи сарлавҳадаги умумилмий ёки умумтехник маънодаги атама.

Мисоллар: Abhandlungen, annals, Berichte, bulletin, cahier, annual report, compte rendu, proceedings, yearbook, журнал, йилнома, бюллетень.

4 Сарлавҳадаги сўзларни қисқартириш қоидалари

4.1 Қисқартириш методлари

Сарлавҳалардаги алоҳида сўзлар ва сўз бирикмалари ГОСТ 7.11, 7.12 да кўрсатилган методлар бўйича қисқартирилади.

4.2 Шахслар исмларини қисқартириш

Шахсларнинг исмлари қисқартирилмаслиги керак. Шахсий исмлардан ҳосил қилинган сифатлар уларни ҳосил қилган исмга қадар қисқартирилиши мумкин.

Мисол

Mozart

mozartien = mozart.

Менделеев

менделеевский = менделеев.

4.3 Ташкилотлар номи

Агар нашр сарлавҳасида корпоратив ташкилот номи бўлса, бу номи қисқартириш мумкин. Миллий ёки халқаро амалиёт қоидаларига кўра корпоратив ташкилотларнинг тўлиқ номи ўрнига қисқартмаларни ишлатиш тавсия этилса, улардан сарлавҳани қисқартиришда фойдаланиш мумкин.

1-мисол

Сарлавҳа: Proceedings of the International Seed Testing Association

Қисқартирилган сарлавҳа: Proc. Int. Seed Test. Assoc.

2-мисол

Сарлавҳа: The United Nations disarmament yearbook

Қисқартирилган сарлавҳа: U.N. disarm. yearb.

3-мисол

Сарлавҳа: Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг қуролсизланиши бўйича йилнома

Қисқартирилган сарлавҳа: БМТ қуролсизл. йилн.

4.4 Географик номлар

Географик жойлар (масалан, шаҳар, штат, провинция ёки мамлакат) номлари қисқартирилиши мумкин. Агар географик номлар, муҳим аҳамиятга эга жойлардан иборат бўлса ёки сарлавҳаларда тез-тез фойдаланилса, шунингдек -burgh; -ton; -ville; -град, -бург, -поль суффикслари билан тугалланган ҳолларда қисқартирилади.

1-мисол

New York = N.Y.

2-мисол

Fribourg = Fribg.

3-мисол

Southampton = Southampt.

4-мисол

Оренбург = Оренб.

5-мисол

Севастополь = Севастоп.

4.5 Транслитерация

Халқаро айирбошлашда сарлавҳани транслитерацияланган кўзинишда қисқартирилган ҳолларда бошланғич ёзув учун белгиланган сўзлар ва сарлавҳаларни қисқартириш қоидалари қўлланилади. Транслитерацияланган сўзларда учрайдиган диакритик белгилар қисқартиришда сақланиб қолинади. Кирилл алифбосидаги сўзлар ва сарлавҳаларнинг транслитерацияси ГОСТ 7.79 га мувофиқ бўлиши керак.

1-мисол

υπερესια = *uperesia* = *υπερ.* (*грекча*)

2-мисол

современный = *sovremennyj* = *sovrg.* (*русча*)

5 Нашрлар сарлавҳаларини қисқартириш қоидалари

Нашрлар сарлавҳалари унинг таркибига кирувчи сўз ҳамда сўз бирикмаларини ГОСТ 7.11, 7.12 бўйича қисқартириш йўли билан қисқартирилади.

5.1 Сўзлар тартиби

Қисқартирилган сўзлар тартиби сарлавҳадаги сўзлар тартибига мос келиши керак.

5.2 Бир сўздан иборат сарлавҳалар

Бир сўздан иборат, лекин артикль ва олд кўмакчига эга бўлган сарлавҳалар қисқартирилмайди.

1-мисол

Сарлавҳа: *Nefrologia*

2-мисол

Сарлавҳа: *Sans frontiere*

3-мисол

Сарлавҳа: *Оиласиз*

Бир сўздан иборат сарлавҳа нашриётнинг жойлашган географик номи, санаси ёки ўрнашган жойи билан тўлдирилладиган бўлса, асосий сўз қисқартирилмайди, лекин кўшимча элемент эса қисқартирилиши мумкин.

1-мисол

Сарлавҳа: Forum (Dusseldorf)

Қисқартирилган сарлавҳа: Forum (Disseld.)

2-мисол

Сарлавҳа: Communication (New York)

Қисқартирилган сарлавҳа: Communication (N.Y.)

Агар биргина сўздан иборат сарлавҳадан кейин қисм, бўлим, серия ёки иловани билдирувчи умумий характерга эга атама келса, сарлавҳа қискартирилмайди, умумий характердаги атама эса қискартирилади.

Мисол

Сарлавҳа: *Medicina. Supplement*
Қискартирилган сарлавҳа: *Medicina. Suppl.*

5.3 Артикллар, боғловчилар ва предлоғлар

Сарлавҳани қискартиришда, шахсий исмлар, жой номлари ёки «*in vivo*», «*in vitro*», «внахлестку» каби техник атамаларнинг ажралмас қисми бўлган предлоғлар ва артикллардан ташқари, шунингдек тил структураси ёки миллий анъана ушбу сўзларни ўтказишга йўл қўймаганда артикллар, боғловчилар ва предлоғлар тушириб қолдирилиши мумкин.

1-мисол

Сарлавҳа: *The New Hungaria Quaterly*
Қискартирилган сарлавҳа: *New Hung. Q.*

2-мисол

Сарлавҳа: *Los Alamos Life Science Sumposium*
Қискартирилган сарлавҳа: *Los Alamos Life Sci. Symp.*

3-мисол

Сарлавҳа: *Journal of in vitro fertilization and embryo transfer*
Қискартирилган сарлавҳа: *J. in vitro fertil. embryo transf.*

4-мисол

Сарлавҳа: *Амалий ва назарий физика журнали*
Қискартирилган сарлавҳа: *Амал. ва наз. физика журн.*

Сарлавҳа бошида жойлашган предлоғлар ва боғловчилар тушириб қолдирилмайди.

1-мисол

Сарлавҳа: *Vom Abenbergei and*
Қискартирилган сарлавҳа: *Vom Abenb. Land*

2-мисол

Сарлавҳа: *Vers éducation permanente*
Қискартирилган сарлавҳа: *Vers éduc. perm.*

3-мисол

Сарлавҳа: *Осмон жисмларининг айланиши тўғрисида*
Қискартирилган сарлавҳа: *Осмон жисм. айл. тўғр.*

4-мисол

Сарлавҳа: *Ва тўртинчи кун келди*
Қискартирилган сарлавҳа: *Ва тўрт. кун келди.*

5.4 Аббревиатуралар ва ҳарф аниқловчилари

Сарлавҳа қискартирилганида сарлавҳадаги аббревиатура қол.л. ʻрилади.

1-мисол

Сарлавҳа: AEG — Mitteilungen

Қискартирилган сарлавҳа: AEG – Mitt.

2-мисол

Сарлавҳа: Revue de CETHEDEC

Қискартирилган сарлавҳа: Rev. CETHEDEC

3-мисол

Сарлавҳа: УЎТга ўзгартиришлар ва кўшимчалар

Қискартирилган сарлавҳа: УЎТга ўзгарт. ва кўш.

5.5 Бош ҳарфларни киритиш

Сарлавҳани қискартиришда биринчи сўзнинг биринчи ҳарфи бош ҳарф билан ёзилади. Қискартманинг қолган қисми учун ҳамма ҳарфларни ёки ҳар бир сўзнинг биринчи ҳарфини бош ҳарф билан ёзиш ёки миллий амалиёт ё алоҳида талабларга кўра, ҳарфларни ўзгаришсиз қолдириш мумкин.

Мисол

Сарлавҳа: Archives of internal medicine

Сарлавҳани қискартириш вариантлари: Arch. intern.med.

Arch. Intern. Med.

Arch intern. Med.

ARCH. INTERN. MED.

5.6 Тиниш белгилари

Тўлик сарлавҳада учрайдиган тиниш белгилари, нукта ва вергулдан ташқари, қискартирилган сарлавҳада сақлаб қолиниши керак. Қискартирилган сарлавҳада вергул тушириб қолдирилиши, тўлик сарлавҳа ичидаги нукталар эса вергул билан алмаштирилиши керак. Бирок тўлик сарлавҳада нукталар қискартирилган сўз ёки махсус белгилашлар таркибига кирган бўлса, сақлаб қолиниши мумкин.

1-мисол

Сарлавҳа: Acta mineralogical, petrografica

Қискартирилган сарлавҳа: Acta mineral. petrogr.

2-мисол

Сарлавҳа: Soviet Physics. Technical Physics

Қискартирилган сарлавҳа: Sov. Phys., Tech. Phys.

3-мисол

Сарлавҳа: E.S.A. bulletin

Қискартирилган сарлавҳа: E.S.A. bull.

4-мисол

Сарлавҳа: Mr. Rodger's journal

Қискартирилган сарлавҳа: Mr. Rodger's j.

5-мисолСарлавҳа: «Экстра М». Юг бепул ҳафталик
газетаси.

Қискартирилган сарлавҳа: Экстра М., Юг беп. ҳафт. газ

Сарлавҳа таркибига кирувчи кўп нукта (уч нукта) қискартирилган
сарлавҳада тушириб қолдирилиши керак.**Мисол**Сарлавҳа: Proceedings of the... annual meeting of the
Academian Entomological SocietyҚискартирилган сарлавҳа: Proc. ann. meet. Academian Entomol.
Soc.**5.7 Махсус ҳарфлар ва символлар**

Сарлавҳа оригиналида учрайдиган махсус ҳарфлар ёки символлар сарлавҳа қискартирилганида «ва» боғловчиси сифатида фойдаланилган «&» белгиси ва «+» белгисидан ташқари ўзгаришсиз қолдирилади. Ушбу икки («&» ва «+») белги аббревиатура ёки махсус белгининг ажралмас қисмини ташкил этса, улар сақлаб қолиниши керак.

1-мисол

Сарлавҳа: Europe on \$... a day

Қискартирилган сарлавҳа: Eur. \$ day

2-мисол

Сарлавҳа: Metall-Reinigung+Vorbehandlung

Қискартирилган сарлавҳа: Met. - Reinig. Vorbehandl.

3-мисол

Сарлавҳа: Computer & control abstracts

Қискартирилган сарлавҳа: Comput. control abstr.

4-мисол

Сарлавҳа: AT & T Tehnical Journal

Қискартирилган сарлавҳа: AT&T Tech. J.

5-мисол

Сарлавҳа: C++ тилида дастурлаш

Қискартирилган сарлавҳа: C++ тил. даст.

5.8 Қуйи сериялар ва сериялар

Икки ёки ундан ортиқ серияли нашрлар рақам, ҳарф ёки қуйи серия сарлавҳасини қўшиш орқали аниқлаштириладиган умумий сарлавҳага эга

бўлса, улар кискартирилган сарлавҳага қўшилиши керак. «Бўлим», «серия» каби умумий характерга эга атамалар кискартмалари, агар улар қуйи серияни идентификация қилиш мақсадида зарур бўлса, улар кискартирилган сарлавҳада бўлиши керак.

Умумий сарлавҳада нашр қуйи сериясининг идентификатори мавжуд бўлса ҳам, кискартирилган сарлавҳада тобе сарлавҳа кискартмасини саклаб қолиш талаб этилади.

1-мисол

Сарлавҳа: Annales scientifiques de l'Université de Besançon. Geologie

Қискартирилган сарлавҳа: Ann. sci. Univ. Besançon, Géol.

2-мисол

Сарлавҳа: Journal of Botany. Section A

Қискартирилган сарлавҳа: J. Bot., Sect. A ёки j. Bot., A

3-мисол

Сарлавҳа: УЎТ. Универсал ўнлик тасниф.

III том. 5/54 Математика.

Табиий фанлар

Қискартирилган сарлавҳа: УЎТ. Универс. ўнл. тасниф.,

III, 5/54 Мат., Таб. фанлар.

5.9 Фарқлаш ва тушунтириш

Агар кискартирилган сарлавҳалар диакритика ёки тиниш белгиларини ҳисобга олмаган ҳолда бир хил ҳарфлар ва белгилардан тузилган бўлса, улар бир хил (ўхшаш) ҳисобланади.

Ўхшаш равишда кискартирилган сарлавҳалар тасниф элементининг қўшимчаси билан кавслар ичида: жой (шаҳар), нашр қилиш жойи ва муддати, агар бу етарли бўлмаса, бошқа квалификацион ахборот билан дифференцияланган бўлиши керак. Квалификацион элементи кискартирилган бўлиши мумкин.

Мисол

Сарлавҳалар: Innovations en médecine
Innovaciones en medicina
Innovations in medicine
Innovacii v medicine

Қискартирилган сарлавҳа:

Innov. méd.(Ed. fr.)

Innov. med.(Ed. esp.)

Innov. med.(Engl.ed.)

Innov. med.(Rus. uzd.)

УЎТ 002+02+655.4/5:006.354

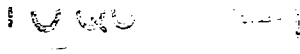
СДТ 01.140.20

T62

Асосий сўзлар: сўзларни қискартириш, сарлавҳаларни қискартириш, титул сўзи, нашрлар сарлавҳаси

А.Ходжаев., М. Мухитдинов., А. Ишматов., М.Махмудов.

**АХБОРОТ-КУТУБХОНА
ФАОЛИЯТИГА ОИД
СТАНДАРТЛАР
ТЎПЛАМИ**

Босишга рухсат этилди: 15.08.08 й.
Бичими 60x84 1/16 наshr.т. 30. Адади 1000 нусха.
Буюртма №132

“Ўзбекистон маркаси” нашриёти

МЧЖ “ALOQA PRINT” босмахонасида чоп этилди.
Тошкент ш., Гавхар кучаси, 125.